

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Інститут модернізації змісту освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій»
УАВ «Litimeksa»

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК,
ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗ
І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

ІХ Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.)

Тези доповідей

Чернігів 2023

УДК 657.1/.6(063)

Б94

Друкується за рішенням вченої ради Національного університету «Чернігівська політехніка» (протокол № 13 від 27 листопада 2023 р.).

Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : IX Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.): тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 138 с.

ISBN 978-617-7932-53-5

Збірник містить тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку». Висвітлено актуальні питання щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством, а також розглянуто національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності.

Видання орієнтоване на теоретиків і практиків, науковців, викладачів та здобувачів вищої освіти, а також зацікавлених в обміні досвідом наукових досліджень щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством.

Матеріали збірника представлено в авторській редакції. Відповідальність за зміст несуть автори.

Організаційний комітет:

Голова:

Новомлинець О. О., д-р техн. наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор Національного університету «Чернігівська політехніка».

Заступники голови:

Маргасова В. Г., д-р екон. наук, проф., заслужений економіст України, проректор з наукової роботи Національного університету «Чернігівська політехніка».

Дерій Ж. В., д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка».

Члени організаційного комітету:

Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Гливенко В. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Гнедіна К. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Перетяцько Ю. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Сакун О. С., д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Сидоренко О. О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування.

УДК 657.1/.6(063)

ISBN 978-617-7932-53-5

© Національний університет
«Чернігівська політехніка», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

<i>Проскуріна Н.М., Бойко А. Л.</i> Напрями вдосконалення обліку запасів підприємства	6
<i>Потриваєва Н.В.</i> Цифровізації бухгалтерського обліку в кризових умовах: міжнародний та вітчизняний досвід	7
<i>Сук П.Л.</i> Обчислення амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі чистого доходу від реалізації	9
<i>Сакун О.С.</i> Особливості ділового спілкування в обліково-аналітичній роботі	11
<i>Китайчук Т.Г., Крупельницька І.Г., Покинйчерда В.В.</i> Етичні виклики у бухгалтерській роботі	12
<i>Маначинська Ю.А.</i> Напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки	14
<i>Сторожук Т.М., Умаров А.В.</i> Адаптація бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні до міжнародних стандартів	16
<i>Білоус А.В.</i> Гнучкі навички (soft skills) сучасного бухгалтера та їх роль у дотриманні принципів професійної етики	18
<i>Бут-Гусайм О.В.</i> Оборотні активи як важливий об'єкт бухгалтерського обліку	19
<i>Голенок А.О.</i> Особливості організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів комунальних підприємств	21
<i>Глядченко Є.О.</i> Нормативно-правове забезпечення розрахунків з підзвітними особами електронними коштами	22
<i>Кабрусь М.В.</i> Сутність поняття «заробітна плата» та її функції	24
<i>Костюченко І.А.</i> Облік видатків у бюджетних установах: теоретичні основи	25
<i>Любенко А.С.</i> Особливості організації обліку та аналізу розрахунків з оплати праці ...	27
<i>Слободян Т.А.</i> Особливості впровадження МСФЗ в Україні	29
<i>Черняк Д.О.</i> Актуальні проблеми обліку грошових коштів на підприємстві	31

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

<i>Гнедіна К.В., Голенок А.О.</i> Прийняття управлінських рішень: застосування методу «Дельфі»	33
<i>Наконечна Н.В., Хоманський Н.Р.</i> Страхове шахрайство та практика його уникнення	34
<i>Сидоренко О.О.</i> Особливості обліку курсових різниць за монетарними статтями на дату балансу	37
<i>Скорнякова Ю.Б., Трішечкін А.О.</i> Інформаційні потреби користувачів та вдосконалення спрощеної фінансової звітності	39
<i>Адаменко А.М.</i> Організація обліку фермерського господарства	40
<i>Ващенко І.Л.</i> Бухгалтерський облік готової продукції на підприємстві лісозаготівельної промисловості України	43
<i>Куренкова Я.О.</i> Організація облікової політики підприємства	45
<i>Семенов О.В.</i> Особливості обліку власного капіталу підприємства	46

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

<i>Перчук О.В.</i> Інформаційне моделювання процесів забезпечення якості на підприємствах	48
<i>Пушкар І.В., Полякова Ю.В.</i> Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів	50

Калічак М.І. Роль і місце стратегічного аналізу в системі обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємств.....	52
Огородник С.О. Аналіз стратегічних інструментів розвитку автомобілебудівних корпорацій	53
Філоненко А.Г. Особливості аналізу стану та забезпеченості підприємства трудовими ресурсами в сучасних умовах	55

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

Глоба А.О. Забезпечення якості аудиторських послуг	57
Губко О.В. Штучний інтелект та перспективи його застосування в аудиті	59
Любенко А.С. Особливості аудиту розрахунків з оплати праці	61

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

Tsaruk N. Enterprises' losses caused by the war: methodical provision of assessment and accounting	64
Клименко Т.В., Карженков Я.І. Економічна стійкість як умова безпечного функціонування підприємства	65
Клименко Т.В., Поліщук О.Г. Економічна безпека підприємства: сутнісні характеристики.....	67
Оляднічук Н.В. Організація обліково-аналітичної роботи у підприємстві.....	69
Ворона О.М. Пояснення та копії документів щодо податкових накладних/розрахунків коригування, реєстрацію яких зупинено	71
Ланко А.С. Бухгалтерський облік розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами	73
Семенюк Ю. Обліково-аналітичне забезпечення: сутність поняття та його роль в управлінні підприємством.....	75
Черняк Д.О. Основні принципи системи управління грошовими потоками підприємства.....	77

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

Гливенко В.В., Ігнатенко В.В. Оподаткування суб'єктів малого бізнесу в умовах воєнного стану.....	79
Гресь Н.Л., Кашеварова О.В. Плата за землю: назва податку чи групи місцевих обов'язкових податкових платежів?	80
Зеленкова К.В. Механізм регулювання міжнародних валютних відносин	82
Масловський М.В. Корекція національної податкової політики під впливом глобалізаційних процесів	84
Січевська А.О. Адміністрування єдиного податку: сучасний стан та перспективи розвитку	85
Слободян Т.А. Податкове навантаження на бізнес: проблеми та шляхи їх вирішення ..	87
Хоменко К.Ю. Податкові моделі трудових відносин в ІТ-індустрії: переваги і недоліки ...	88
Ященко Я.А. Податкова політика України в контексті євроінтеграції : вдосконалення адміністративних процедур та підвищення податкової свідомості	91

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні.

Kucherevsky Anton, Selivanova Natalia. Digitalization as an effective modern tool for integrating management accounting into the information support system of a public sector institution	94
Бондаренко Н.М., Башара О.А. Цифрові технології в обліку	96

<i>Лукановська І. Р.</i> Особливості впровадження блокчейну як технології розподіленого реєстру в аудиті.....	98
<i>Пристрельська О.О., Перетяцько Ю.М.</i> Можливості програми «BAS Бухгалтерія» для автоматизації обліку основних засобів	100
<i>Мусійченко А.Ю.</i> Особливості використання реєстраторів розрахункових операцій для фізичних осіб підприємців в Україні	102
<i>Нагорний П.В.</i> Проблеми автоматизації управлінського обліку на малих підприємствах.....	104
<i>Рагуліна А.О.</i> Сучасні тенденції в бухгалтерському обліку: перспективи розвитку в умовах цифрової трансформації.....	106

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці.

<i>Мекишун Л.М.</i> Особливості статистичного аналізу стресів в українців під час війни.....	109

СЕКЦІЯ 9

Якість вищої освіти: сучасність та майбутнє.

<i>Гребінська С.І., Воробйова Ю.С.</i> Вища освіта в Україні: виклики та перспективи на майбутнє.....	111
<i>Гут Л.</i> Досвід проведення аудитів внутрішньої системи якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у закладі вищої освіти.....	113
<i>Полковниченко С.О.</i> Роль економічних знань у підготовці сучасного маркетолога....	115
<i>Корбач Д.В.</i> Розробка системи динамічного формування звітної інформації на основі даних подвійного запису	117

СЕКЦІЯ 10

Післявоєнна відбудова економіки України на засадах сталості.

<i>Сакун О.С.</i> Повоєнне відновлення України: інвестиційний аспект.....	119
<i>Нпедіна К.В., Mazur S.O.</i> Startups as drivers of green reconstruction of Ukraine.....	120
<i>Беляков С.В.</i> Роль кадрового потенціалу у післявоєнній відбудові економіки України.....	122
<i>Ракитська А.О.</i> Механізм активізації інвестиційних процесів в повоєнній Україні ...	124
<i>Тарчинець О.С.</i> Нарощення інвестиційного потенціалу України задля повоєнного відновлення.....	125
<i>Глібова В.Д.</i> Взаємозв'язок читання і розвитку економіки	127
<i>Акименко О.Ю., Глоба А.О.</i> Невизначеність для бізнесу: як покращити становище вітчизняного бізнесу в умовах війни	129
<i>Губко О.В.</i> Детінізація економіки України в умовах повоєнного відновлення	130
<i>Матвєєва Ю.О.</i> Зовнішньоекономічна діяльність в період тривалого воєнного стану: пошуки нових механізмів впливу.....	132

СЕКЦІЯ 11

Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища.

<i>Коркушко О.Н., Семеній Д.В.</i> Охорона земельних ресурсів: економіко-правовий аспект ..	135
<i>Лазаренко В.І.</i> Поведінковий інструментарій як шлях відновлення природних ресурсів агросфери в повоєнний період	136

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

УДК 657

Проскуріна Н.М., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Бойко А. Л., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: облік, запаси, управління запасами.

Запаси є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства, займають особливе місце у складі майна та мають домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності, при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при уточненні інформації про його фінансовий стан.

На думку Кудлаєвої Н.О та Андрицької В.В, облік запасів являє процес фіксування, контролю та реєстрації матеріальних ресурсів (товарів, сировини, напівфабрикатів та інших об'єктів), які зберігаються на підприємстві з метою використання у виробництві або подальшого продажу [1].

Облік запасів включає в себе визначення кількості і вартості цих ресурсів, а також ведення відповідної бухгалтерської документації.

Раціональна організація системи обліку запасів забезпечується правильним оформленням господарських операцій за допомогою первинних документів.

Ефективна організація обліку запасів на підприємствах передбачає наявність певних складових, а саме:

- раціональну організацію складського господарства;
- розробку номенклатур запасів;
- правильність групування і класифікації запасів;
- розробку норм витрачання запасів;
- наявність інструкцій з обліку виробничих запасів.

Це дозволяє достовірно сформулювати первісну вартість запасів, точно розрахувати їх вартість при виробництві, а також докладно оцінити стан незавершеного виробництва та відобразити залишки запасів у фінансовій звітності [1].

Ми погоджуємося з тезою Малахової А. В. та Мартиненко О. В., що сучасній методології обліку запасів за концептуальною основою Н(П)СБО є негативні аспекти, до яких відносимо:

– складність визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну, більше того, обміну на неподібні активи;

– низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління запасами підприємств;

– невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;

– обмеженість контролю використання запасів;

– застосування підприємствами застарілих галузевих нормативно-правових актів з обліку і контролю запасів;

– відсутність комплексного поєднання всіх видів обліку підприємства для забезпечення керівництва підприємства необхідною управлінською інформацією [2].

Вирішення цих і низки інших проблемних питань обліку запасів на підприємстві може базуватися на пропозованих напрямках вдосконалення обліку запасів на підприємстві:

Автоматизація. Впровадження сучасних програмних систем обліку та управління запасами, дозволить ефективно відстежувати рух запасів та зменшити облікові помилки, що забезпечить більш високий рівень довіри найвищого управлінського персоналу до відображення статті «Запаси» у фінансовій звітності.

Система класифікації. Використання системи класифікації запасів (наприклад, метод ABC аналізу) з метою виділення категорій запасів і пріоритизації управління ними в залежності від їх важливості.

Оптимізація рівнів запасів. Визначення оптимальних рівнів запасів, які забезпечать непереривність виробництва і одночасно зменшать витрати на їх утримання.

Методи оцінки. Вибір відповідного методу оцінки запасів (FIFO, ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів, середньозваженої вартості, нормативних витрат, ціни продажу), що надасть можливість здійснити оцінку запасів з врахуванням потреб власників та управлінського персоналу підприємства.

Контроль за збитками і знешкодженням. Розвинення ефективних процедур контролю за збитками та знешкодженням запасів, щоб зменшити втрати підприємства.

Відносини з постачальниками. Встановлення стабільних та взаємовигідних відносин із постачальниками для забезпечення своєчасного отримання запасів, формування оптимальної платіжної політики.

Аналіз попиту. Здійснення аналізу попиту на продукцію та вивчення ринкових тенденцій з метою визначення точного прогнозування потреб у запасах та раціонального розподілу платежів.

Доступ до інформації. Забезпечення доступу до актуальних даних про запаси та використання аналітичних інструментів для прийняття управлінським персоналом обґрунтованих своєчасних управлінських рішень з питань встановлення (перегляду) нормативів, руху та залишків запасів.

Навчання персоналу. Підвищення кваліфікації персоналу, який відповідає за облік і управління запасами з метою опанування новими методами обліку запасів в системі інформаційних технологій, оподаткування та нормативно-правовому регулювання.

Аудит та контроль. Проведення регулярних внутрішніх аудитів та контролю за процесами обліку запасів для виявлення недоліків і вдосконалення системи управління запасами на підприємстві.

Таким чином, реалізація на практиці визначених напрямів безспірно дозволять управлінському персоналу підвищити ефективність керування рухом запасів, зменшити витрати та підвищити рентабельність активів.

Список використаних джерел: 1. Кудлаєва Н. О., Андрицька В. В. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління запасами. *Молодий вчений*. 2020. №12(88). С. 142-145. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/36>. 2. Малахова А. В., Мартиненко О. В. Проблеми обліку запасів і оптимізація обліково-аналітичних процедур в управлінні підприємствами. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 920-923. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/191.pdf> (дата звернення 18.10.2023)

УДК 657:004-044.372

Потривасва Н.В., д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КРИЗОВИХ УМОВАХ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Ключові слова: цифровізація, бухгалтерський облік, аутсорсинг, облікові системи, автоматизація.

Актуальність теми полягає у необхідності адаптації компаній до швидко змінюваних умов ведення бізнесу, особливо під час криз. Цифровізація обліку дозволяє компаніям підвищити ефективність, точність та швидкість облікових процесів, що є критично важливим в умовах економічної невизначеності. На міжнародному рівні це включає використання

передових технологій, таких як хмарні облікові системи, штучний інтелект та «Big Data». В Україні цифровізація також набуває актуальності, оскільки вітчизняні компанії прагнуть впроваджувати сучасні облікові технології для підвищення конкурентоспроможності та ефективності.

Цифровізація бухгалтерського обліку в кризових умовах набуває особливого значення, як на міжнародному, так і на вітчизняному рівнях. На міжнародному рівні цей процес характеризується інтеграцією автоматизованих систем та хмарних технологій, що дозволяє компаніям ефективно управляти фінансами в реальному часі та мати доступ до облікових даних з будь-якої точки світу. Суттєвого значення набуває використання штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації облікових процесів, аналізу великих обсягів даних та підвищення точності фінансового прогнозування, використання аутсорсингу тощо.

У контексті цифровізації бухгалтерського обліку в кризових умовах, особливу увагу заслуговує польський досвід застосування аутсорсингу, який активно інтегрований у їхнє законодавство. У Польщі, аутсорсинг працівників, відомий як лізинг праці, регулюється Трудовим кодексом і здійснюється на підставі письмового договору. Такий підхід сприяє легальності та прозорості відносин між працівниками та роботодавцями. Суттєвою є роль відповідальності в цій системі, зокрема керівник підприємства несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та господарські операції, тоді як бухгалтер – за коректність обліку та податкові нарахування, з особливим акцентом на адміністративну та фінансову відповідальність [1, с. 22].

У вітчизняному контексті, Україна також рухається шляхом цифровізації бухгалтерського обліку. Завдяки застосуванню сучасних технологій, українські компанії покращують ефективність облікових процедур, забезпечують вищий рівень прозорості та контролю. Використання електронних облікових систем, інтеграція з автоматизованими банківськими сервісами, впровадження електронних документообігів та аутсорсингу дозволяють оптимізувати робочі процеси та підвищити загальну продуктивність. У цьому контексті важливу роль відіграє також державна підтримка та стимулювання цифрової трансформації в галузі. Цифровізація бухгалтерського обліку в кризових умовах є важливим інструментом для забезпечення стабільності та адаптивності бізнесу, як на міжнародному, так і на вітчизняному рівнях, дозволяючи ефективно реагувати на виклики сучасного динамічного бізнес-середовища.

У рамках цифровізації бухгалтерського обліку значна увага приділяється впровадженню та оновленню технологій «Big Data». Ці технології, забезпечуючи потужні можливості зберігання та обробки великих обсягів даних, надають можливість керівникам підприємств глибоко аналізувати бухгалтерську інформацію та здійснювати контроль за фінансовими операціями. Технологія «Big Data» забезпечує адаптивне зберігання та використання інформації, що значно спрощує проведення аудиту облікових операцій.

Паралельно з технологією «Big Data», в обліковій практиці використовується додаток «Літачок», що містить довідкову та прикладну інформацію, стає корисним інструментом для студентів економічних спеціальностей та практикуючих бухгалтерів. Зазначений додаток сприяє практичному застосуванню знань у сфері бухгалтерського обліку та готує майбутніх фахівців до реальних умов роботи на підприємствах.

Окремо слід відзначити внесок продукту «Microsoft Office 365» від компанії Microsoft у цифровізацію облікових процесів. Цей платний комплекс, що включає знайомі користувачам програми Microsoft Office, адаптований для використання у діяльності сучасних підприємств. Зокрема, програма «Microsoft Excel» з цього пакету дозволяє ефективно працювати з обліковими даними, реалізуючи швидкі обчислення, побудову формул, графіків, діаграм, тим самим скорочуючи час, необхідний для обробки фінансової інформації [2, с. 142].

В умовах цифровізації бухгалтерського обліку вибір відповідного програмного продукту вимагає узгодження між потребами керівників відділів та бухгалтерської служби, особливого підходу це вимагає в умовах кризових ситуацій. Бухгалтер безпосередньо використовує програму для обліку господарських операцій, тоді як керівник зацікавлений у

доступі до звітних функцій. Важливо збалансувати задоволення потреб обох сторін і аутсорсинг бухгалтерських послуг сприяє цьому [3].

Отже, актуальність цифровізації бухгалтерського обліку особливо виражена в умовах сучасних криз, де вона виступає ключовим фактором для адаптації компаній. Цифровізація сприяє підвищенню ефективності, точності та швидкості облікових процесів, що є важливим для економічної стабільності підприємств, як в Україні, так і на міжнародному рівні. Використання технологій, зокрема хмарних облікових систем, аутсорсингу, штучного інтелекту, «Big Data», автоматизація за допомогою інструментів «Microsoft Office 365» тощо, сприяє оптимізації робочих процесів, забезпечуючи реальний час управління фінансами та поліпшення фінансового прогнозування. Це, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність та загальну продуктивність компаній. Крім того, цифровізація має велике значення у підготовці майбутніх фахівців, де інструменти, такі як додаток «Літачок», сприяють практичному застосуванню знань у галузі.

Список використаних джерел: 1. Potryvaieva, N., Palieiev, A. Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2023. №27(3). P.18-30. URL: <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18> (дата звернення 10.11.2023). 2. Потриваєва Н. В., Недбайло І. І., Нестерчук І. В. Цифровий облік в аграрній сфері. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: тези доповідей VII Міжнар. наук.-практ. конф. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка»/ 2021. С. 142-143. URL: <http://surl.li/njzbx> (дата звернення 12.11.2023). 3. Петрук О. М., Грабчук І. Л. Організація обліку ІТ-компаній: вплив цифровізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9299> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.17 (дата звернення 11.11.2023).

УДК 657.1

Сук П. Л., д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування
України “Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин, Україна

ОБЧИСЛЕННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО ДОХОДУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: амортизація, облік, чистий дохід, бухгалтерський облік, фінансова звітність, методи амортизації необоротних активів.

Одним із факторів виробництва є необоротні активи. Фактори виробництва (виробничі ресурси, чинники виробництва) – ресурси, необхідні для виробництва товарів або послуг. Класичними факторами виробництва є праця (цілеспрямована діяльність людей), земля (природні ресурси), капітал (засоби виробництва) [1].

Необоротні активи у процесі виробництва частинами переносять свою вартість на виготовлену продукцію за допомогою амортизації. Її розраховують за різними методами. Можна застосовувати обернений метод амортизації необоротних активів на основі чистого доходу від реалізації.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об’єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів [2; 3].

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) обліковують за дебетом рахунку 70 “Доходи від реалізації” по субрахунках: 701 “Дохід від реалізації готової продукції”, 702 “Дохід від реалізації товарів”, 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” і кредитом рахунку 79 “Фінансові результати” субрахунку 791 “Результат операційної діяльності” [4; 5].

По видах чистого доходу від реалізації, а також по субрахунках до рахунку 70 можна застосовувати такі обернені методи амортизації необоротних активів на основі чистого

доходу від реалізації, а саме: 1) на основі чистого доходу від реалізації готової продукції; 2) на основі чистого доходу від реалізації товарів; 3) на основі чистого доходу від реалізації робіт і послуг та ін.

Щоб визначити чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), потрібно від доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відняти суми:

– податків і зборів, зокрема, податку на додану вартість, акцизного податку і ін.;

– інших зборів або податків з обороту, зокрема, належних до сплати безпосередньо Пенсійному фонду України зборів на обов'язкове державне пенсійне страхування з торгівлі ювелірними виробами із золота (крім обручок), платини і дорогоцінного каміння, надання послуг стільникового рухомого зв'язку; належних до сплати суми збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат тощо;

– наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів та інших сум, що підлягають вирахуванню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без непрямих податків, зокрема, одержаних підприємством від інших осіб сум доходів, що за договорами належать комітентам, принципалам тощо [2; 3; 6; 7].

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відображається в статті 2000 “Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)” Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2) [2; 7].

Обернений метод амортизації необоротних активів на основі чистого доходу від реалізації розраховується із методу на основі чистого доходу від реалізації, а суми переставляються у зворотній черговості: перший рік – в останній, другий – у передостанній і т.д.

Річна сума амортизації необоротних активів за методом на основі чистого доходу від реалізації визначається множенням вартості, що амортизується (різниця між первісною і ліквідаційною вартістю) на коефіцієнт амортизації, який вираховується шляхом ділення фактичного або планового обсягу чистого доходу від реалізації за окремі періоди на плановий обсяг чистого доходу від реалізації за увесь період.

Амортизацію необоротних активів за методом на основі чистого доходу від реалізації прораховують за формулами:

$$CA = (ПВ - ЛВ) \times КА, \quad (1)$$

де СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

$$КА = ОЧД : ПОЧД, \quad (2)$$

де ОД – плановий або фактичний обсяг чистого доходу від реалізації за окремі періоди; ПОЧД – плановий обсяг чистого доходу від реалізації за увесь період.

Розрахунок амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі чистого доходу від реалізації можна здійснювати за двома способами: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

Висновки. Амортизацію необоротних активів можна розраховувати за оберненим методом на основі чистого доходу від реалізації.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) розраховується як різниця між доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і вирахуваннями з нього (податками, зборами, наданими знижками, вартістю повернення проданих товарів).

Залежно від видів чистого доходу від реалізації можна використовувати різні обернені методи амортизації необоротних активів на основі чистого доходу від реалізації, а саме: 1) на основі чистого доходу від реалізації готової продукції; 2) на основі чистого доходу від реалізації товарів; 3) на основі чистого доходу від реалізації робіт і послуг та ін.

Нараховувати амортизацію необоротних активів за оберненим методом на основі чистого доходу від реалізації можна двома способами: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел: 1. *Фактори* виробництва. (13 вересня 2023). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фактори_виробництва. 2. *Національне* положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: затв. наказом М-ва фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за №336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. 3. *Національне* положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: затв. наказом М-ва фінансів України від 29 листопада 1999 р. №290, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 1999 р. за № 860/4153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>. 4. *План* рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом М-ва фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за №1557/20295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>. 5. *Інструкція* про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом М-ва фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>. 6. *Положення* (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”: затв. наказом М-ва фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 р. за № 397/3690. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>. 7. *Методичні* рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: затв. наказом М-ва фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

УДК 330.322:342

Сакун О.С., д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ РОБОТІ

Ключові слова: ділове спілкування, обліково-аналітична робота, бухгалтер, ділова поведінка.

На сьогодні невід’ємними складовими професійного успіху фахівця з обліку і оподаткування є уміння ефективно комунікувати під час ділового спілкування. Це пов’язано зі специфікою обліково-аналітичної роботи, оскільки бухгалтер в межах виконання своїх посадових обов’язків спілкується з контрагентами підприємства, представниками державних органів фінансового та податкового контролю, працівниками та власниками підприємства. Питання ділового спілкування досліджували Авраменко О., Яковенко Л., Шийка В. [1], Олійник О. [2], Крисько Ж. [3], Корбутиак В., Толчанова З. [4], Васильєва О. [5] та інші. Однак питання специфіки та особливостей ділового спілкування в обліково-аналітичній роботі залишаються не розкритими.

Окрім традиційних загальновідомих функцій бухгалтера, таких, ведення обліку господарських операцій, прийом і контроль первинної документації, складання фінансової і податкової звітності, слід зазначити, що він виконує значну комунікативну роль. На підприємстві бухгалтер є фінансовим радником керівника, саме від того, як саме і яку обліково-аналітичну інформацію надає бухгалтер, залежать прийняті управлінські рішення. А тому велику роль грає саме вміння фахівця з бухгалтерського обліку ефективно вести ділову бесіду з керівництвом, менеджерами та власниками з метою доведення до них необхідної інформації та вирішення спірних питань на користь підприємства.

Досить часто бухгалтер спілкується і з контрагентами: партнерами, постачальниками, представниками банківської системи, податківцями тощо. Налагодження і збереження ділових відносин, з’ясування важливих питань чи отримання роз’яснень від представників державних структур – завдання ділового спілкування в обліково-аналітичній роботі.

Загалом, ділове спілкування визначають як особливий вид спілкування, що здійснюється в спільній професійно-предметній діяльності, зміст якого визначається соціально значимим предметом спілкування, а також взаємним психологічним впливом [6]. Специфікою ділового спілкування є регламентованість комунікації, що зумовлена галуззю

діяльності, національними та культурними традиціями, а також професійними етичними принципами.

До особливостей ділового спілкування в обліково-аналітичній роботі можна віднести наступне:

- наявність офіційного статусу суб'єктів спілкування;
- спрямованість на донесення необхідної обліково-аналітичної інформації, її роз'яснення або на вирішення певного професійного питання в інтересах підприємства;
- регламентація загальноприйнятими правилами ділового етикету;
- вживання фахової бухгалтерської мови (застосування специфічних термінів і понять з бухгалтерського обліку та оподаткування для уникнення неясностей та непорозумінь);
- встановлення ділових контактів в результаті спілкування;
- взаємоузгодженість рішень з керівництвом;
- велике значення документування;
- чітко визначений предмет спілкування.

Таким чином, ділове спілкування в обліково-аналітичній роботі формується в умовах діяльності фахівця з бухгалтерського обліку, а тому певною мірою вбирає в себе особливості та специфіку його функцій і стає важливою частиною його роботи та засобом його професійної діяльності.

Список використаних джерел: 1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я Ділове спілкування: навчальний посібник. / За наук. ред. О. О. Авраменко. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ», 2015.160 с. 2. Олійник О. Ділове спілкування: навчальний посібник. Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2009. с.380. 3. Крисько Ж. Л. Роль ділових комунікацій в управлінні організацією. *Економіка та суспільство*, 2021. Вип.24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-43>. 4. Корбутяк В.І., Толчанова З.О. Діловодство: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2010. 122 с. 5. Васильєва О.А. Психологія ділового спілкування : навчально-методичний посібник. Ізмаїл : ІДГУ, 2018.177 с. 6. Ділове спілкування: навчально-методичний комплекс дисципліни: навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за освітньо-професійною програмою «Міжнародні соціальні проекти та волонтерська діяльність» спеціальності 231 Соціальна робота. Укл.: О.І. Боковець. К. : КП і.м. Ігоря Сікорського, 2022. 62 с.

УДК: 657.7

Китайчук Т.Г., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Крупельницька І.Г., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Покин'ючерда В.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ У БУХГАЛТЕРСЬКІЙ РОБОТІ

Ключові слова: етика; професійна етика; професійний бухгалтер; етична поведінка; етичні вимоги.

Професійні бухгалтери грають важливу роль у суспільстві, забезпечуючи достовірність фінансової звітності та дотримання відповідних норм та стандартів. У ситуації війни, коли суспільство переживає великий стрес та турбулентність, етична поведінка бухгалтера набуває особливого значення.

Професійний підхід та поведінка бухгалтерів при наданні послуг чинять значний вплив на економічне благополуччя країн, що накладає на бухгалтерів ще більшу відповідальність. Але професійні бухгалтери зможуть залишатися в такому привілейованому становищі лише в тому випадку, якщо вони будуть надавати загальнодоступні послуги на високому рівні, повністю підтверджені загальнодоступною довірою. Саме тому представники бухгалтерської професії всього світу більше за всіх зацікавлені у забезпеченні високого рівня якості роботи, враховуючи і дотримання етичних вимог, покликаних забезпечити такий рівень [1].

25 лютого 2021 року на сайті Міністерства фінансів України з'явився довгоочікуваний переклад **Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів** [2]. Це Кодекс етики редакції 2018 року, основні положення якого набрали чинності з 15 червня 2019 року.

Визначальною особливістю професійної діяльності бухгалтерів є те, що довіра до результатів їх роботи безпосередньо залежить від неухильного дотримання професійних етичних вимог. Кодекс етики є основою визначення таких етичних вимог і встановлює стандарти поведінки професіональних бухгалтерів та аудиторів при здійсненні ними професійної діяльності.

Згідно Кодексу етики професійний бухгалтер зобов'язаний брати на себе відповідальність і діяти в суспільних інтересах. Тому відповідальність професіонала полягає не лише у задоволенні потреб окремого клієнта чи роботодавця.

Варто звернути увагу, що оновлений Кодекс етики зосереджує увагу на подарунках та інших заохоченнях – мотивуючих чинниках. Варто відмітити, що вперше в документі наводиться визначення таких чинників. У Кодексі дуже детально розглянуто та наведено поняття заохочувальних пропозицій – **спонук**. Це не лише подарунки та знаки гостинності, які пропонуються, а й запрошення на заходи, пожертвування, лояльність, працевлаштування, пільги. Тобто, **перелік чинників, які можуть викликати загрози – розширений**.

Такі заохочення розглядаються з позиції заборонених законодавством та тих, що не заборонені законодавством. Однак приймання спонук, незаборонених законодавством, все ще може **викликати загрози** дотримання принципів етики. Професійний бухгалтер оцінює чи запропоноване заохочення викликано наміром впливу на його поведінку. І якщо такий намір відсутній, однак загрози все ще є, Кодексом пропонуються **додаткові дії**, що зменшують загрозу до прийнятного рівня. Кодексом вказані також і дії, якщо заохочення пропонуються близьким або найближчим родичам аудитора або бухгалтера.

Бухгалтерам і аудиторам надаються рекомендації стосовно прийняття та презентації подарунків. Зокрема, визначені допустимі межі подарунків та ситуацій, за яких вони можуть бути доречними. Найголовніша вимога за таких умов – ані подарунки, ані будь-які інші заохочення не можуть впливати на професійну поведінку. Якщо зміна поведінки аудитора не є метою подарунка, однак він створює таку загрозу, то Кодексом етики в таких випадках пропонуються додаткові вказівки щодо застосування концептуальних основ.

Основні етичні проблеми, що можуть бути викликані подарунками та іншими заохоченнями включають:

- конфлікт інтересів;
- необ'єктивність;
- конфіденційність;
- мінімізація впливу.

Для уникнення цих проблем, бухгалтери повинні встановити чіткі правила щодо прийняття подарунків та інших заохочень. Ці правила повинні бути відомі клієнтам та співробітникам, і повинні відображати найвищі стандарти професійної етики. Крім того, у разі невизначеності, бухгалтерам рекомендується консультуватися з етичними комітетами або професійними організаціями.

Кодекс етики чітко окреслює різницю між подарунками та дозволеними винагородами, визначає ситуації, за яких отримання винагород, зокрема додаткових, не суперечить нормам професійної етики і не впливає на поведінку професійного бухгалтера.

Оновлений кодекс етики бухгалтерів зводить в один документ переглянуті стандарти етики та принципи незалежності й чітко пояснює, як саме професійні бухгалтери повинні застосовувати рамкові документи з метою дотримання основних принципів етики і, за необхідності, забезпечити незалежність своїх дій.

В Україні звучать ідеї щодо внесення змін у Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», які б зобов'язали дотримуватися вимог цього Кодексу етики хоча б головних бухгалтерів підприємств, що становлять суспільний інтерес.

Ми вбачаємо величезну різницю між етикою та законодавчим регулюванням. Етика базується на принципах, тоді як законодавство встановлює правила. Етичні дилеми унікальні, кожену ситуацію потрібно розглядати окремо, а рішення ухвалювати на підставі розсуду та окремої думки кожної особи. Законодавство не може ґрунтуватися на такому суб'єктивізмі, закон має бути чітким, однозначним та універсальним. Тому жодні етичні принципи та норми не можуть бути об'єктом законодавчого регулювання.

На нашу думку, ідея законодавчо зобов'язувати будь-яких осіб, окрім публічних службовців, дотримуватися визначеного кодексу етики не є продуктивною. Держава через законодавство може регулювати поведінку лише своїх працівників. Професійна поведінка інших осіб, у тому числі бухгалтерів, може й має регулюватися галузевими професійними асоціаціями через ухвалені ними кодекси етики чи стандарти професійної поведінки, і держава не має жодним чином втручатися в цей процес.

Етика в бухгалтерській роботі є невід'ємною частиною успішної діяльності. Розуміння та вирішення етичних викликів сприяє створенню довіри, прозорості та стабільності у фінансовому менеджменті. Забезпечення високих стандартів етики стає ключовим кроком до професійного росту та успіху в бухгалтерській сфері

Список використаних джерел: 1. Орехова А. І. Проблемні аспекти дотримання етичних норм професійними бухгалтерами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 5–9. 2. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів. IFAC, 2018. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf.

УДК 657

Маначинська Ю.А., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Чернівці, Україна

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК НАУКИ

Ключові слова: облік, актуарна звітність, бізнес, оцінка, n-вимірний модель, управління.

В умовах воєнного стану вітчизняні суб'єкти господарювання потребують підвищення ефективності облікової системи та забезпечення належного рівня безпеки даних в середовищі українських цифрових програмних продуктів. На сучасному етапі розвитку національна облікова парадигма переходить на нову актуарну шаблону в системі багатовимірної інтерпретації соціально-економічних явищ та процесів. Тому потребують належного рівня обґрунтування на законодавчому рівні теоретичні засади n-вимірної парадигми актуарного бухгалтерського обліку в контексті управління розвитком бізнесу та повоєнної відбудови.

Безпосередньо зміст 5D-парадигми актуарного обліку відіграє ключову роль при підготовці закладами вищої освіти бухгалтерів нового покоління. Визначена нами у попередніх дослідженнях просторова інтерпретація 6D та 7D моделей розвитку бізнесу на основі інформаційного підґрунтя актуарного обліку в умовах геоекономічних сценаріїв для України доводить, що вона може слугувати свого роду «панацеєю» в умовах воєнного стану для підтримки вітчизняних суб'єктів господарювання шляхом підвищення їх інвестиційної привабливості на міжнародній арені. Крім того, дослідження теоретичних основ актуарного обліку та проведена його порівняльна характеристику з управлінським обліком, дає змогу стверджувати, що його необхідно вести в міру виникнення такої необхідності, зокрема в умовах продажу бізнесу як цілісного майнового комплексу (ЦМК).

Концептуальні засади n-вимірної параметризації актуарного обліку в контексті потрійної системи рахівництва базуються на розкритті змісту актуарного підґрунтя 3D-фінансової звітності, як основа побудови n-вимірної національної моделі обліку. Особливу увагу варто приділяти саме просторовій інтерпретації актуарної облікової інформації на 3D-рахунках сили та функціональному потенціалу дискрептивного запису, а також оцінці за справедливою вартістю як однієї із важливих прерогатив актуарної стадії розвитку бухгалтерського обліку.

Дослідженню теоретичних та методичних аспектів актуарного обліку, тобто – сучасної шаблони розвитку бухгалтерського вчення, як науки, присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В.Г. Когденка, М.В. Кужельного, М.І. Кутера, А.О. Лаговської, С.О. Левицької, Дж. Мартіна, О.О. Осадчої, С.Г. Пенмана, Дж. Петті, Ж. Рішара, Т.М. Сльозко, Б. Стюарта, І.Й. Яремка та інших. Проте, жоден із науковців не акцентував увагу на багатовимірності як актуарного так і традиційного облікового простору, а також на потенційній і нагальній необхідності розробки пріоритетно нової 5D-парадигми актуарного обліку. Саме інтерпретація традиційного бухгалтерського обліку крізь призму n-вимірної актуарної облікової парадигми сприятиме комплексному виявленню причинно-наслідкових зв'язків впливу господарських операцій на показники звітності, а також сприятиме побудові мислення на рівні проведення та фінансового результату компанії.

Зокрема, на думку І.Й. Яремка, концептуальна основа сучасної теорії бухгалтерського обліку лише незначною мірою відповідає вимогам цифрового суспільства та змісту інформаційно-інтелектуального економічного середовища. Забезпечення об'єктивними даними фінансових відносин, зокрема зниження інвестиційних ризиків, вимагає нового (додаткового) обсягу даних, їх структуризації, які необхідні для управління економічними процесами, загалом. Вирішення існуючих проблем, пов'язаних з приведенням теоретико-методологічної основи обліку до умов реальної економіки, у багатьох сформульованих концепціях і парадигмах через лібералізацію (послаблення норм стандартизації і регламентації) та диверсифікації, в основі яких покладається принцип «різна інформація для різних цілей і користувачів» [5, с. 251 – 252]. Цілком погоджуємося з таким підходом науковця, адже нові геоекономічні сценарії для України диктують нові «правила гри» для ефективного функціонування в цифровій економіці.

Повоєнна відбудова національної економіки в контексті плану відновлення України також включає забезпечення продовольчої безпеки на загальнодержавному рівні, тому важливим є практичне впровадження актуарного бухгалтерського обліку та звітності саме на підприємствах аграрного сектору. Адже статистична оцінка результативності діяльності аграрного сектору України в контексті продовольчої безпеки свідчить про потребу галузі у додаткових фінансових інвестиціях задля забезпечення безперервності функціонування на міжнародній арені аграріїв. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств і детальний та всебічний аналіз зовнішньоторговельного балансу України в контексті трансфертного ціноутворення та імплементації п.13 Плану ВЕРС свідчить, що саме перехід на актуарну шаблону розвитку сучасного облікового вчення здатен подолати «агентський конфлікт» між дійсними власниками бізнесу та менеджментом вищих ланок управління.

Засади n-вимірної парадигми актуарного обліку та звітності базуються на методологічних аспектах актуарного обліку в системі Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Концептуальної основи фінансової звітності. Зокрема у попередніх наших дослідженнях було розроблено Проект НП(С)БО 3 «Актуарна фінансова звітність». Особливої уваги заслуговує наукове обґрунтування теорії агентських відносин крізь призму 5D-актуарної управлінської звітності. При цьому варто застосовувати методику трансформації традиційної фінансової звітності з 3D в 5D-актуарну управлінську звітність.

Саме актуарна облікова парадигма забезпечує належний рівень керування силовим імпульсом капіталу аграрного підприємства. Адже вона дає змогу оптимізувати методику оцінки вартості агробізнесу методом скорегованих чистих активів за даними актуарної звітності. Зокрема розроблена нами 5D-модель управління вартістю аграрного підприємства в умовах його продажу як ЦМК дає змогу оптимізувати алгоритм оцінки вартості всього у два етапи. Тому, вважаємо за необхідність практично застосовувати на сільськогосподарських підприємствах Звіт про силовий імпульс капіталу (3D-ARCIR) для підвищення рівня їх інвестиційної привабливості та відповідно забезпечення продовольчої безпеки країни.

Список використаних джерел: 1. *Кужельний М.В., Левицька С.О.* Організація обліку : навч. підручн. Рівне : НУВГП, 2010. 352 с. 2. *Лаговська А.О.* Актуарна концепція бухгалтерського обліку: *Зимові читання*: зб. тез доп. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 22 – 23 лют. 2012р.). м. Житомир, С.57-58. 3. *Левицька С.О., Лебедзевич Я.В., Осадча О.О.* Звітність підприємств : підручн. Острог : НУ «Острозька академія», 2012. 230 с. 4. *Сльозко Т.М.* Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень: теорія і практика : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 304 с. 5. *Яремко І.Й.* Концепції і парадигми бухгалтерського обліку як система наукових основ теорії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. №691. С.246-252. URL : <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/848cf69b-ec81-41bd-89c1-831291907e60/content> (дата звернення: 28.10.2023). 6. Richard J. Comptabilites et practigues comptables. 1996. Dalloz: Paris IX. P.160 7. Penman S.H. Financial Statement Analysis and Security Valuation. 3rd ed. New York : MsGraw-Hill/ Irwin, 2007. 241 p.

УДК 657

Сторожук Т.М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та консалтингу

Умаров А.В., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

АДАПТАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Ключові слова: міжнародні стандарти, фінансова звітність, інтеграція, стандартизація.

В сучасному світі, коли глобалізація стає невід’ємною частиною нашого життя, коли країни прагнуть стандартизації та інтеграції з більш розвиненими країнами, питання упорядкування бухгалтерського обліку та фінансової звітності до міжнародних стандартів стає дуже актуальним. В цей час облік і звітність стають не просто видо- чи функціонально-зміненими, а відкривають шляхи для обміну досвідом, інформацією та створення єдиних підходів для всіх різноманітних фахівців в будь-якій частині світу. Проте, за кожним намаганням покращити або відтворити досвід інших, важливо не забувати про власні особливості та специфіки, що пов’язані з вибором вектору розвитку країни.

Євроінтеграція України – найважливіше питання, після війни, що наразі турбує українців. Проте, проблемою України є те, що з 1991 року, країна так і не відріклася повністю від радянських стандартів, систем та ідеологій. І одною з вимог до наближення вступу України до ЄС є саме перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (далі МСФЗ). Більшість розвинених країн світу вже перейшли або збираються перейти на шлях єдиних підходів до формування інформації фінансової звітності загального призначення.

Головними перевагами запровадження міжнародних стандартів є:

- спрощення процесу фінансового звітування для уникнення необхідності формування багатьох форм спеціалізованої звітності, що сприятиме зниженню ризиків для інвесторів та кредиторів;

- створення звітності, яка відповідає потребам зарубіжних партнерів та зовнішніх інвесторів;

- збільшення довіри до фінансової звітності і її показників;

- забезпечення прозорості, доступності та зрозумілості звітної інформації;

- можливість використання фінансової звітності для об’єктивного прийняття та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень різноманітними користувачами;

- підтвердження достовірності звітності провідними аудиторами світу [1].

Хоч переваг дійсно багато і вони спрямовані на покращення фінансової звітності та спрощення ведення обліку, проте на цьому шляху є проблеми.

По-перше, відсутність стандартизованих вимог щодо застосування МСФЗ в Україні, а також відсутність обов’язкових норм щодо використання МСФЗ на практиці всіма суб’єктами господарювання, що може призвести до різних відхилень. Крім того, це створює труднощі при порівнянні фінансової звітності, яка складена за різними підходами.

По-друге, відсутність достатньої кількості висококваліфікованих спеціалістів для формування фінансової звітності відповідно до МСФЗ. Це є актуальною проблемою в країнах,

які впроваджують МСФЗ для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Внаслідок цього, існує велика потреба у кваліфікованих бухгалтерях і аудиторях, здатних працювати відповідно до підходів, декларованих МСФЗ. Країни з перехідними економіками, такі як Україна, Грузія, Молдова та інші, особливо гостро стикаються з викликами, пов'язаними з нестачею кваліфікованих спеціалістів при впровадженні МСФЗ.

Основними проблемними напрямками, які існують при переході на МСФЗ є:

- 1) удосконалення системи законодавчо-нормативної бази регулювання бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- 2) методичне забезпечення повного переходу на ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (інструкції, методичні рекомендації, коментарі);
- 3) формування якісного кадрового забезпечення [2].

Таким чином можна відзначити, що ЄС ставить вимоги до формування звітності за новими МСФЗ з метою використання її інформації для прийняття управлінських рішень користувачами на різних рівнях управління. Саме тому, Міністерством фінансів України було внесено зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] та національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4] визначає, основні принципи і методики ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Проте, варто зазначити, що поки цей стандарт не відповідає усім вимогам та аспектам МСФЗ. Крім того, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку не є «гнучкими», і, як результат, не здатні враховувати зміни в міжнародних стандартах згодом.

Отже, перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності – це невід’ємна частина інтеграції та глобалізації кожної країни. Якщо компанії України дійсно хочуть великими обсягами виходити на міжнародні ринки, обов’язковим «атрибутом» є саме перехід ведення обліку та складання фінансової звітності саме за міжнародними стандартами. Збільшення прозорості, ефективності та точності, спрощення процесів ведення обліку та складання фінансової звітності – усе це є позитивними чинниками в процесі запровадження МСФЗ. Хоча, слід зазначити, що для більш ефективного та повного переходу на дану систему, маємо вирішити декілька важливих питань.

Шлях конверсії (паралельного ведення бухгалтерського обліку), що забезпечує процес формування фінансової звітності за МСФЗ на основі відповідних бухгалтерських записів, зроблених упродовж усього звітного періоду є більш точним, але більш витратним та трудомістким. Трансформація фінансової звітності як разова процедура, коли на основі даних звітності, складеної за НП(С)БО, формуються дані, скориговані на величину відмінностей в обліку і звітності відповідно до МСФЗ теж має недоліки. Тому необхідно організацію та ведення бухгалтерського обліку здійснювати відповідно до міжнародних стандартів з метою формування фінансової звітності за МСФЗ. Відсутність кваліфікованих кадрів, недостатній досвід або його відсутність на практиці гальмують рух економіки нашої країни до передових світових стандартів. Для вирішення цих проблем доцільним є розвиток діяльності професійних організацій в Україні та міжнародного співробітництва з міжнародними спеціалізованими професійними організаціями.

Список використаних джерел: 1. Федунь М. Адаптація законодавства України до стандартів Європейського союзу у сфері поводження з відходами. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2014. Вип. 36, ч. 2. С. 191–199. 2. Засадний Б. Адаптація системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності відповідно до МСФЗ. *European Journal of Economics and Management*. 2016р. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2016/eujem_2016_2_1/09.pdf. 3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». *Верховна рада України*. Документ від 16.07.1999 р. № 996-XIV станом на 10 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 13.11.2023). 4. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: *Міністерство фінансів України*. Документ від 07.02.2013 р. № 73: станом на 17 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 13.11.2023).

Білоус А.В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,
обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ГНУЧКІ НАВИЧКИ (SOFT SKILLS) СУЧАСНОГО БУХГАЛТЕРА ТА ЇХ РОЛЬ У ДОТРИМАННІ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Ключові слова: soft skills, професійні навички, професійна етика, гнучкі навички, бухгалтер, етичні принципи, етичні конфлікти.

За роки існування бухгалтерської професії змінилось багато вимог до роботи бухгалтерів. Наразі бухгалтерський облік є ланцюгом, що пов'язує господарську діяльність з людьми, які приймають управлінські рішення. Він вимірює господарську діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання, обробляє отриману інформацію, зберігаючи її до потрібного моменту і перероблює таким чином, щоб вона стала корисною, передає її у формі звітності користувачам для прийняття управлінських рішень [1].

Soft skills – надпрофесійні навички, які допомагають вирішувати життєві завдання і працювати з іншими людьми [2]. Професійна етика - система конкретизованих моральних норм і принципів з урахуванням особливостей тієї чи іншої професії [3]. Між м'якими навичками та дотриманням етичних норм у професійній діяльності існує певний взаємозв'язок. Сучасні роботодавці дуже уважні до вибору кандидата на посаду бухгалтера. В більшості випадків вони звертають увагу як на професійні навички працівника, так і на універсальні компетенції та навички, якими має володіти бухгалтер. Здебільшого керівники чітко вказують, якого саме співробітника вони хотіли б бачити у своїй компанії, розкриваючи вимоги до його навичок. При цьому очікується, що бухгалтер завжди повинен дотримуватися принципів етики під час виконання своїх обов'язків та керуватися положеннями Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів [4].

Дотриманню етичних принципів бухгалтерами можуть сприяти наявність та розвиток таких гнучких навичок, як: комунікаційні навички, робота в команді, вміння вирішувати конфлікти та адаптація до змін, емоційний інтелект та емпатія тощо.

Комунікаційні навички є дуже важливими для бухгалтера. Бухгалтери часто контактують та взаємодіють з різними клієнтами та іншими членами команди. Комунікаційні навички допомагають у побудові взаєморозуміння, вирішенні конфліктів та підтримці ділових стосунків. Також не менш важливими є поширення та презентація фінансової інформації. Бухгалтери повинні бути здатними пояснити складну фінансову інформацію в простій та зрозумілій формі. Комунікаційні навички допомагають якісно та прозоро розкрити інформацію про фінансовий стан компанії, пояснити та обґрунтувати прийняте рішення. Отже, комунікаційні навички допомагають бухгалтеру ефективно виконувати свої обов'язки, налагоджувати ділові відносини з клієнтами та колегами, вирішувати конфлікти та забезпечують важливий аспект успішної роботи в цій професії.

Робота в команді є універсальною навичкою, важливою абсолютно для всіх професій, у тому числі для бухгалтерської, оскільки багато аспектів бухгалтерської діяльності вимагають співпраці з іншими колегами. Бухгалтери повинні співпрацювати з іншими відділами компанії, щоб отримати і надати необхідну фінансову та іншу інформацію. Робота в команді допомагає забезпечити ефективний та швидкий обмін інформацією, а також сприяє спільному моніторингу за процесом виконання завдань, що забезпечує його більшу транспарентність.

Швидка адаптація до змін в роботі бухгалтера є важливою м'якою навичкою, оскільки фінансові процеси і правила можуть змінюватися через технологічні і законодавчі зміни, а також економічні та інші чинники. Тому можливість оперативно вирішити складну ситуацію є прерогативою для бухгалтера, у тому числі у випадку етичних конфліктів на підприємстві.

Крім того, законодавчі зміни спонукають бухгалтерів до постійного вдосконалення знань, що сприяє більш ретельному та належному виконанню завдань.

Бухгалтерська робота вимагає точності та об'єктивності. У той же час емоційний інтелект та емпатія необхідні для того, щоб покращити взаємодію та взаємини між бухгалтерами та їх клієнтами або колегами, щоб забезпечити більш сприятливе та продуктивне робоче середовище. Це, у свою чергу, буде унеможлиблювати створення етичних конфліктів в колективі.

Отже, такі навички, як комунікативні, вміння роботи в команді, емоційний інтелект, адаптивність до змін є важливими гнучкими навичками для якісної та добросовісної професійної діяльності бухгалтера. Окрім базових професійних навичок (hard skills) бухгалтеру необхідно звертати увагу та розвивати гнучкі навички, оскільки це буде допомагати йому взаємодіяти з колегами, клієнтами, стейкхолдерами у робочому середовищі із дотриманням етичних норм та недопущенням етичних конфліктів.

Список використаних джерел: 1. Чиж В. Професійні навички (hard skills) та універсальні компетенції (soft skills) у підготовці фахівців з обліку і оподаткування. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. №2. С. 868-873. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/16680/23988> (дата звернення 10.11.2023) 2. Каламан О.Б. Що таке soft skills і чому це є важливим? URL: <https://studlifeod.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/soft-skills.pdf> (дата звернення 10.11.2023). 3. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 252 с. URL: http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Prof_etika.pdf (дата звернення 12.11.2023) 4. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf (дата звернення 13.11.2023)

УДК 657

Бут-Гусаїм О.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Лисенко А.М.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

ОБОРОТНІ АКТИВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: бухгалтерський облік, об'єкт, оборотні активи, оборотний капітал, оборотні кошти, запаси.

Дослідження оборотних активів як об'єкта бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання відіграє важливу роль, оскільки вони формують вагому та найбільш мобільну частку в активах будь-якого суб'єкта господарювання. Тому, здійснюючи свою діяльність в умовах ринкової економіки як суб'єкт підприємницької діяльності, будь-яке підприємство повинно забезпечувати стан своїх оборотних активів на такому рівні, щоб швидко і якісно реагувати на потреби ринку. Вивчення методики та організації обліку оборотних активів дає змогу внести деякі пропозиції та використати ті методичні концепції, які сприятимуть вдосконаленню бухгалтерського обліку даних активів.

Раціональне використання оборотних активів є одним з основних завдань будь-якого підприємства для забезпечення безперервного виробництва за умов інфляційних процесів, кризи, поглиблення конкуренції. Це впливає на можливості дотримання зобов'язань перед контрагентами та споживачами, забезпечення стійкого фінансового становища й створення умов для подальшого розвитку підприємства.

В НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наводиться таке визначення оборотних активів: «оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [1].

Значення «оборотні активи» та «оборотний капітал» часто ототожнюються, хоча оборотні активи переробляються і витрачаються у виробничій діяльності підприємства, на

відміну від оборотного капіталу, що лише авансується. Слід виокремити, що не вся кількість авансованих грошових коштів трансформується в капітал, а лише та, що забезпечує економічний, соціальний або екологічний результат. Тому можна зробити висновок, що оборотні активи й оборотний капітал - це дві категорії, які характеризують одні й ті ж об'єкти: дебіторську заборгованість, грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, запаси, але водночас різняться [2, с. 383].

Невірність ототожнення оборотних активів з оборотними коштами полягає в тому, що загальноприйнятий поділ оборотних коштів на оборотні фонди та фонди обігу не враховує такої складової господарських засобів підприємства, як поточні фінансові інвестиції. До оборотних активів включаються як матеріальні, так і грошові ресурси, тому, поняття оборотних активів є більш ширшим, ніж поняття оборотних коштів [3, с. 30-31].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи поділяються на запаси, поточні біологічні активи, дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторську заборгованість за розрахунками (за виданими авансами; з бюджетом (у тому числі з податку на прибуток)); іншу поточну дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи [1].

Вагомою складовою оборотних активів підприємств є запаси. Розглядаючи базові нормативно-правові акти, які регламентують методичні засади формування в бухгалтерському обліку даних про запаси і відображення їх у фінансовій звітності, слід виділити такі: НП(С)БО 9 «Запаси» [4], МСБО 2 «Запаси» [5], а також НП(С)БО 16 «Витрати» [6].

В умовах ринку активи, у тому числі й оборотні, розглядаються як ресурси підприємства, які здатні приносити дохід власнику. Зважаючи на це, у процесі управління оборотними активами та ведення їх обліку доцільно враховувати критерій корисності та принцип обачності.

Список використаних джерел: 1. *Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 / Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 (редакція від 17.02.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 02.11.2023).* 2. *Косарева І.П., Великий Ю.М., Капустенко Ю.М. Теоретичні основи систематизації поняття «оборотний капітал» та характеристика його складових елементів. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 382-388. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/58.pdf (дата звернення: 02.11.2023).* 3. *Кравченко О.С., Іванова Г.М. Оборотні активи: сутність, особливості формування та місце в фінансово-економічному механізмі управління підприємством. Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. 2011. № 5. Т. 2. С. 29-32. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_5_2/029-032.pdf (дата звернення: 02.11.2023).* 4. *Запаси: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 / Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 (редакція від 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 02.11.2023).* 5. *Запаси: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (редакція від 01.01.2012). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 02.11.2023).* 6. *Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 / Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 (редакція від 03.11.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 02.11.2023).*

Голенок А.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,
обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: організація обліку, комунальні підприємства, доходи, витрати, фінансові результати, облік, бухгалтерський облік.

Комунальні підприємства виконують важливу функцію у забезпеченні місцевих громад комунальними послугами, такими, як: водопостачання, водовідведення, електропостачання, теплопостачання, вивезення сміття, транспортні послуги тощо. Організація обліку доходів, витрат та фінансових результатів комунальних підприємств має свої особливості та має відповідати вимогам чинного законодавства. Однією з найважливіших ділянок обліково-аналітичних дій є облік доходів і витрат підприємницької діяльності, оскільки вони визначають життєздатність підприємства, його економічний стан та перспективи розвитку [1]. У сучасних умовах реформування та децентралізації публічного сектору в Україні діяльність комунальних підприємств має велике значення для фінансової, економічної та соціальної стабільності регіонів та міст [2].

Організація бухгалтерського обліку – це цілісна система з певною структурою взаємопов'язаних елементів, яка упорядковує первинні документи, технічні засоби та персонал, який здійснює збір, обробку облікової інформації з метою надання користувачам звітності та управління ефективності господарської діяльності комунальних підприємств. Фінансові результати комунальних підприємств є одним з головних інструментів для оцінювання фінансової ефективності та рентабельності, що відображають ефективність його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Вони відображають певні аспекти діяльності підприємства та включають рівень технології та організації виробництва, ефективність системи управління та контроль за рівнем витрат [3].

Важливим етапом в процесі організації обліку та контролю комунальних підприємств є визначення порядку обліку доходів, витрат та фінансових результатів та розкриття цих питань у обліковій політиці. Грошові кошти, які отримують в результаті фінансово-господарської діяльності підприємства називають доходом. Витрати підприємства формуються в процесі використання ресурсів під час здійснення певної діяльності. Вони впливають не тільки на собівартість продукції та її ціну, а також на розмір прибутку, загальну господарську діяльність підприємства та його подальшу діяльність. Особливостями витрат звітного періоду є або зменшення активу, або збільшення зобов'язання, що, в свою чергу, сприяє зменшенню власного капіталу, якщо ці витрати можуть бути точно оцінені [4].

При оцінюванні доходу потрібно звернути увагу на те, що він є валовий і чистий. Перший включає економічні вигоди, які отримані суб'єктом господарювання. При цьому, акцизний збір, ПДВ не приносять економічних вигод. Під час обліку доходів і витрат неприбуткові підприємства керуються нормами НП(С)БО 15 «Дохід» та НП(С)БО 16 «Витрати». Дохід визнають під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що призводить до зростання власного капіталу за умови, що оцінку доходу можна визначити [5].

Загальні доходи від діяльності комунальних підприємств визначаються підсумком доходів за звітний період. Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку комунальних підприємств за такими групами:

- дохід (виручка) від надання послуг;
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи [6].

Щодо фінансових результатів, то вони вказують на те, наскільки ефективно комунальне підприємство використовує свої ресурси для досягнення поставлених цілей [7].

Джерелом сплати платежів до бюджету та збільшення обсягів виробництва є позитивний фінансовий результат. Забезпечення цього є одним з ключових завдань в управлінні фінансами підприємства [8].

Організація обліку доходів і витрат, фінансових результатів комунальних підприємств має свої особливості та здійснюється з метою повного задоволення потреб користувачів облікової інформації. Доходи і витрати є особливим об'єктом обліку, адже саме вони визначають кінцевий результат діяльності комунального підприємства. Прибуток є головним фактором стимулювання виробництва, а його величина характеризує фінансові результати роботи підприємства та визначає його фінансовий стан.

На сьогодні діяльність значної кількості вітчизняних комунальних підприємств не є рентабельною. В таких умовах все більшої актуальності набуває питання управління доходами та витратами комунальних підприємств. Система обліку може виступати джерелом інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Саме тому важливим та необхідним є визначення напрямів вдосконалення організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів на комунальних підприємствах.

Список використаних джерел: 1. Ловінська Л.Г. Концепція фінансового результату у системі бухгалтерського обліку підприємств. *Фінанси України*. 2013. № 11. С. 11-15. 2. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 3. Сльозко Т. Методи обліку витрат «стандарт-кост» і нормативний: історія та сучасність. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 7. С. 3–8. 4. Білик М.Д., Білик Т.О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування: монографія. Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. 280 с. 5. Янковий О.Г., Кошельок Г.В., Сябер Є.О. Фактори формування прибутку підприємства. *Економічні науки*. 2018. № 6 (58). С. 431-435. 6. Гура Н. Облік цільового фінансування на підприємствах житлово-комунального господарства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 2. С. 45–50. 7. Васильєва В.Г. Удосконалення організації і методики обліку та контролю доходів і видатків у бюджетних. *Економічний простір*. 2018. № 138. С. 164-182. 8. *Управління витратами: навчальний посібник* / І.О. Ахновська, В.С. Болгов. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с.

УДК 657

Глядченко Є.О., здобувач вищої освіти групи Б 6/1

Науковий керівник: **Замкова І.В.**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ ЕЛЕКТРОННИМИ КОШТАМИ

Ключові слова: *кошти, розрахунки, бюджетні кошти, нормативно-правові акти.*

Відповідно до статті 21 КЗпП, працівник, який уклав трудовий договір із роботодавцем, має зобов'язання виконувати роботу, визначену угодою, і слідувати внутрішньому трудовому розпорядку. У випадках, коли посадові обов'язки передбачають виконання дій від імені роботодавця у справах з переданими йому цінностями, працівник виконує завдання роботодавця в межах господарської діяльності установи.

Перед видачею коштів під звіт, важливо переконатися, що працівник відзвітував за попередній аванс. У бюджетних установах необхідність видачі коштів фізичній особі під звіт часто виникає у зв'язку з службовим відрядженням, згідно з частиною 2 статті 121 КЗпП, де передбачено обов'язок роботодавця виплачувати аванс на відрядження, а також для придбання товарів, матеріалів та послуг, коли готівковий розрахунок є більш доцільним [2].

Існують також конкретні напрями видатків, для яких можуть видаватися кошти підзвітним особам, такі як закупівля сільськогосподарської продукції та брухту чорних і кольорових металів, кожен з яких має свої особливості оформлення та звітування [3].

Видання коштів під звіт працівникові можливе за наказом (розпорядженням) керівника або усною домовленістю. Кошти можна видати готівкою за видатковим касовим ордером, перерахуванням на поточний рахунок працівника або на корпоративну банківську картку.

Розрахунки з підзвітними особами здійснюються в межах правового поля, яке регламентовано:

КЗпП щодо регулювання трудових відносин із відрядженим працівником;

ПКУ стосовно відображення витрат на відрядження;

Інструкцією № 59, наказом № 841, постановою № 98 та іншими нормативно-правовими актами, що стосуються службових відряджень в межах України та за кордон;

Порядком № 372, Планом рахунків № 1203, Типовою кореспонденцією для нормування бухгалтерського обліку розрахунків з підзвітними особами.

Перед тим, як розглядати особливості організації обліку розрахунків, слід уточнити основні поняття і визначення.

В Україні нормативно-правове забезпечення розрахунків з підзвітними особами електронними коштами регулюється рядом важливих законодавчих актів та норм, спрямованих на забезпечення безпеки та ефективності електронних фінансових транзакцій [1].

Початково, згідно з Податковим кодексом України, розрахунки з підзвітними особами за допомогою електронних коштів регламентовані відповідними положеннями. За використання електронних коштів, зокрема електронних грошей та платіжних карток, встановлені певні стандарти та вимоги.

Також важливим елементом є Інструкція «Про службові відрядження в межах України та за кордон», що визначає порядок та умови використання електронних коштів у відрядженнях та вимоги до їх обліку та звітності.

Наказ Державної податкової адміністрації України «Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, та Порядку його складання» встановлює конкретні вимоги до звітності про використання електронних коштів, а також визначає строки та порядок подання звіту.

У контексті розрахунків електронними коштами важливим аспектом є також Постанова «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів». Цей акт визначає можливість використання електронних коштів для оплати різних видів витрат у відрядженні та умови їх звітності [4].

Забезпечення безпеки та конфіденційності розрахунків з підзвітними особами електронними коштами також регламентується відповідними нормами щодо захисту особистої інформації та електронних транзакцій.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення розрахунків з підзвітними особами електронними коштами визначається комплексом законодавчих та регуляторних актів, спрямованих на забезпечення прозорості, ефективності та безпеки фінансових операцій.

Список використаних джерел: 1. Ільченко Н. С. До питання обліку розрахунків з підзвітними особами. Сумський національний аграрний університет 2020 р. С. 141-144. 2. Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або підзвіт, та Порядку його складання. Наказ Мінфіну від 05.12.2012 р. № 1276. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2185-12>. 3. Про службові відрядження в межах України та за кордон: інструкція, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59 (у редакції наказу МФУ від 17.03.2011 р. № 362). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>. 3. Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів: постанова КМУ від 02.02.2011 р. № 98. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/98-2011-%D0%BF>

Кабрус М.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЗАРОБІТНА ПЛАТА» ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ

Ключові слова: заробітна плата, основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, функції заробітної плати, винагорода.

Заробітна плата завжди була основним інструментом матеріального та стимулюючого механізму трудової діяльності працівників. Заробітна плата – один із найважливіших факторів, що визначають ефективність підприємства, оскільки продуктивність праці, якість виконаних робіт та задоволення працівників займаною посадою залежать від розміру заробітної плати та своєчасності її виплати. До того ж заробітна плата є основним доходом населення, базою утримання податку на доходи фізичних осіб, військового збору та нарахування єдиного соціального внеску.

На сьогодні не запропоновано єдиний комплексний підхід до визначення сутності заробітної плати. Підходи до трактування поняття «заробітна плата» наведено у Таблиці 1.

Розрізняють основну та додаткову заробітну плату. Основна заробітна плата – винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки), вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців [1]. Додаткова заробітна плата - винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці, вона включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій [1]. До інших заохочувальних та компенсаційних виплат належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми [1].

Таблиця 1

Визначення поняття «заробітна плата»

Джерело/автор	Трактування поняття
Закон України «Про оплату праці»	Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].
Севастьяненко К.О.	Заробітна плата – це винагорода, як правило, у грошовому вираженні за вже виконану роботу з дотриманням умов, сформульованих у нормах про оплату праці [2].
Машевська А.А.	Заробітна плата – це ціна, якою оцінюється праця робітника, що повинна бути виражена тільки в грошовому еквіваленті, і стимулювати до високих результатів, а також виступає одним з елементів витрат виробництва [3].
Варламова І.С.	Для працівника заробітна плата – це головна стаття його особистого доходу, засіб відтворення та підвищення добробуту [4].
	Для роботодавця заробітна плата – це значна частина витрат, які входять до собівартості продукції [4].

Джерело: складено автором на основі [1-4]

Для кращого розуміння сутності заробітної плати варто розглянути її функції. Вчені виділяють чотири основні функції заробітної плати: відтворювальна, стимулююча, регулююча та соціальна [4].

Відтворювальна функція полягає у відтворенні робочої сили та є засобом залучення людей до праці. Реалізує відтворювальну функцію держава, шляхом встановлення

прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати. Стимулююча функція заробітної плати полягає у забезпеченні продуктивності та якості праці шляхом встановлення розміру заробітної плати залежно від складності роботи, професійних якостей працівника та результатів його праці. Регулююча функція полягає в тому, що заробітна плата є засобом розподілу робочої сили за регіонами та галузями відповідно до потреб та інтересів самих працівників та з урахуванням ринкової кон'юнктури. Соціальна функція заробітної плати забезпечує соціальну рівність та усунення дискримінації в оплаті праці, шляхом встановлення рівної заробітної плати за однакову працю. Також соціальна функція полягає у забезпеченні соціального страхування працівників шляхом щомісячних відрахувань із заробітної плати до соціальних фондів, з метою здійснення страхових виплат в разі настання страхових випадків [4]. Деякі науковці виділяють ще оптимізаційну, структурну, захисну та вимірювально-розподільчу функції.

Проаналізувавши визначення заробітної плати з різних джерел та її функції, можемо зробити висновок про те, що заробітна плата – це ціна виконаної працівником роботи, винагорода за більш складну роботу, високі результати праці, професійні якості, а також гарантія соціального захисту працівника, що включає матеріальне забезпечення у разі настання страхових випадків.

Список використаних джерел: 1. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР: станом на 1 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text> 2. Севастьяненко К.О. Оплата праці: соціальний, економічний і правовий аспекти. *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 110-114. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/5_2018/part_1/21.pdf 3. Машевська А.А. Економічна сутність та підходи до визначення «Заробітна плата». *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 308-313. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-66> 4. Варламова І.С. Проблеми обліку заробітної плати на підприємстві та напрями його вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2019. № 34. С. 135-139 URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2019-34-29>

УДК 657

Костюченко І.А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОБЛІК ВИДАТКІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Ключові слова: облік, видатки, бюджетна установа, касові видатки, фактичні видатки, поточні видатки.

Видатки державного бюджету представляють собою ефективний механізм регулювання економічних та соціальних процесів. Видатки бюджетних установ – це сума коштів, яка призначена для реалізації певних програм та заходів, передбачених у кошторисі – основному плановому та фінансовому документі, який визначає конкретні цілі, обсяг та поквартальний розподіл коштів. Видатки класифікують за різними ознаками:

- за джерелами покриття;
- за обліком виконання кошторису;
- відповідно до бюджетної класифікації видатків і кредитування бюджету;
- за порядком відображення у формах фінансової звітності та обліку [1].

Видатки бюджетних установ залежно від джерел покриття поділяються на видатки загального та спеціального фондів. Видатки, що здійснюються за кошти загального фонду, називають видатками, які фінансуються з основного обсягу коштів бюджету та призначені для забезпечення поточного функціонування установи, включаючи виплату заробітної плати, видатки на утримання, закупівлю матеріалів і послуг [2].

Видатки із спеціального фонду бюджетних установ - це видатки, що фінансуються за рахунок окремих джерел або призначені для конкретних програм чи проектів, які не входять

до загального фонду. Ці видатки можуть бути призначені, наприклад, для великих інвестиційних проєктів, реалізації спеціальних програм чи соціальних заходів [2].

За обліком виконання кошторису видатки поділяються на: касові та фактичні видатки.

Касові видатки – це суми коштів, які виділені з бюджетних або поточних рахунків на витрати бюджетної установи (як у готівковій, так і безготівковій формі) для оплати за ТМЦ, спожиті послуги або в рахунок попередньої оплати, а також отримання з реєстраційних рахунків готівки в касу для виплати заробітної плати, стипендій, допомог тощо (таблиця 1) [3].

Таблиця 1

Приклади фактичних та касових видатків

КЕКВ	Фактичні видатки	Касові видатки
2111	Нараховано заробітну плату	Перерахування з реєстраційного рахунку до каси грошових коштів для виплати заробітної плати
2210	Списано пально-мастильні матеріали	Перераховано з реєстраційного рахунку кошти за рахунками постачальників за пально-мастильні матеріали
2250	Списано видатки на відрядження	Отримано готівку для видачі у під звіт
2720	Отримано готівку для видачі у під звіт	Перераховано з реєстраційного рахунку кошти в касу для виплати стипендії

Джерело: складено автором на основі [1]

Фактичні видатки – це дійсні, кінцеві видатки установи з виконанням кошторису і які здійснюються у вигляді нарахування заробітної плати, стипендій, допомог, а також прийняття до оплати рахунків за ТМЦ та послуг, а також витрачання запасів на забезпечення потреб установи (табл.1). Вони відображають фактичне виконання норм, затверджених кошторисом і є кінцевим показником виконання кошторису і повинні відповідати сумам асигнувань за кошторисом [3].

Не відносять до видатків бюджету: виплату заборгованості; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування [1].

За економічною класифікацією видатки бюджету розділяються на дві категорії: поточні та капітальні [3]. Капітальні видатки охоплюють видатки, пов'язані з придбанням основних капітальних активів (таких, як: обладнання та предмети довгострокового використання), необоротних активів (включаючи земельні ділянки, нематеріальні активи тощо), а також витрати на будівництво, ремонт, реконструкцію та реставрацію (включаючи житло та інші об'єкти), а також на формування державних запасів і резервів. Також сюди включаються видатки на придбання капітальних активів та компенсацію збитків, пов'язаних із пошкодженням основних капітальних активів.

Поточні видатки включають видатки, які призначені для виконання бюджетних програм та забезпечення поточного функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів, а також надання поточних трансфертів населенню та підприємствам (установам, організаціям).

Фінансування з бюджету обґрунтовується на відповідних принципах і має власні форми надання бюджетних асигнувань, що включає [4]:

1. Фінансування окремих бюджетних програм, закладів, установ і організацій бюджетної сфери в рамках кошторису.
2. Надання трансфертів населенню.
3. Видача бюджетних кредитів юридичним особам, включаючи податкові кредити для внесення податків.
4. Надання субвенцій і субсидій фізичним та юридичним особам.

5. Забезпечення бюджетних інвестицій у статутний капітал існуючих або новостворених юридичних осіб.

6. Видача бюджетних позик державним позабюджетним фондам.

7. Міжбюджетні трансферти (дотації вирівнювання та інші види дотацій).

Дотація вирівнювання – це міжбюджетний трансферт для вирівнювання доходної прибутковості бюджету, який використовується для одержання кредитів в іноземних державах [5].

Отже, у майбутньому форми бюджетного фінансування мають бути вдосконалені, щоб краще відповідати потребам розвитку ринкової економіки, адже видатки бюджетних установ є складовою державних видатків. Необхідним є подальший розвиток системи бюджетного планування видатків у напрямі посилення використання регуляторного потенціалу бюджетних видатків і раціонального розподілу між напрямками суспільного розвитку з урахуванням циклічності соціально-економічних процесів.

Список використаних джерел: 1. *Арістов Ю.Ю.* Формування видатків бюджету як складова державної фінансової політики економічного розвитку. *Економічна наука*. 2021. № 2. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf (дата звернення: 20.10.2023). 2. *Поняття* бюджету та його роль у виконанні функцій держави та органів місцевого самоврядування. *Національна академія внутрішніх справ: веб-сайт*. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/finansove_pravo/lekcia4.html (дата звернення: 20.10.2023). 3. *Облік у бюджетних установах: конспект лекцій*. Житомир: Університетська книга, 2018. 128 с. URL: <http://surl.li/msdye> (дата звернення: 20.10.2023). 4. *Чугунов І.Я.* Бюджетна стратегія суспільного розвитку: монографія. Київ. КНТЕУ. 2021. 532 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/e9118905754968372580947814709dfd.pdf> (дата звернення: 20.10.2023). 5. *Бондаренко Н.М., Гузенко Ю.А.* Сучасні підходи до сутності доходів і видатків бюджетних установ. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2017. № 8. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/119.pdf (дата звернення: 20.10.2023 р.).

УДК 657

Любенко А.С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Сакун О.С.**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ключові слова: облік, аналіз, оплата праці, принципи, удосконалення.

Облік оплати праці здійснюються за допомогою аналітичних та синтетичних рахунків. Він забезпечує їх послідовне та системне відображення та є інформаційною основою для наступного аналізу та удосконалення організації на перспективу. Комплексний аналіз витрат на оплату праці охоплює визначення економії чи перевитрат фонду оплати праці підприємства; оцінку використання кошторису з оплати праці; виявлення факторів та розміру їх впливу на економію чи перевитрату коштів з оплати праці; обґрунтування планових змін витрат на оплату праці; розробку заходів для усунення причин перевитрат коштів з оплати праці [1, с. 10].

Основними завданнями аналізу виплат працівникам є: з'ясування забезпеченості підприємства, окремих підрозділів працівниками з необхідною освітою, кваліфікацією; вивчення ефективності витрат підприємства на підвищення фаховості працівників; дослідження плинності кадрів; оцінка використання трудових ресурсів і робочого часу у процесі виробництва; вивчення ефективності використання коштів на оплату праці; виявлення резервів ефективнішого використання трудових ресурсів [2].

В аналізі оплати праці виділяють такі напрями досліджень [3, с. 124]: аналіз організації оплати праці; аналіз фонду оплати праці; аналіз середньої заробітної плати; пошук резервів підвищення стимулюючої ролі оплати праці. Сума коштів, яка потрібна для оплати праці, називається фондом оплати праці. Він широко використовується у господарській практиці,

статистичній звітності, економічному аналізі, охоплюючи основну та додаткову заробітну плату й інші заохочувальні та компенсаційні витрати, крім тих, які у законодавчо встановленому порядку до фонду оплати праці не входять. Наприклад, це допомога з тимчасової непрацездатності, вихідна допомога та деякі інші.

При організації обліку та аналізу оплати праці слід керуватися наступними основними принципами:

1. Принцип відшкодування витрат та визнання цінностей, який впливає із необхідності компенсування витрат на відтворення робочої сили та закону визнання цінностей.

2. Принцип підвищення рівня оплати праці за результатами, що базується на покращенні ефективності діяльності, що впливає з закону постійного підвищення продуктивності праці та закону зростання потреб.

3. Принцип передового зростання продуктивності праці щодо збільшення середньої заробітної плати, що впливає з необхідності накопичення ресурсів та розширення впливу на ринок.

4. Принцип інновацій, що включає в себе впровадження нововведень в організацію та управління обліком та аналізом оплати праці, а також ухвалення управлінських рішень щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств та їх стійкого розвитку в майбутньому.

5. Принцип системності, послідовності та відповідності національним і міжнародним стандартам. Для оцінки ефективності використання трудових ресурсів необхідно провести аналіз співвідношення обсягу виробництва, чистого доходу, валового чи чистого прибутку до фонду оплати праці. Також важливо вивчити динаміку цих показників і визначити вплив різних факторів на їх зміну [3].

Особливості організації обліку та аналізу розрахунків з оплати праці залежать від кількох факторів, включаючи тип бізнесу, законодавчі вимоги та обрану систему управління персоналом. В основі цього процесу лежать кілька ключових кроків:

1. Збір та обробка даних: Запис та систематизація інформації про працівників, їхню роботу та винагороди.

2. Облік заробітної плати: Включає реєстрацію робочого часу, розрахунок заробітної плати, урахування податків та інших вирахувань.

3. Реєстрація додаткових винагород: До цього входять премії, бонуси, компенсації за наднормову роботу тощо.

4. Облік відпусток та днів непрацездатності: Включає в себе облік оплачуваних та неоплачуваних відпусток, лікарняних тощо.

5. Аналіз витрат на оплату праці: Визначення та оцінка витрат на працю, що включає в себе не тільки зарплату, але й додаткові витрати, такі як страхування, відшкодування за витрати, пенсійні внески.

6. Створення звітності та аналітики: Розробка звітів для керівництва та інших зацікавлених сторін для аналізу ефективності та витрат на оплату праці.

7. Відповідність законодавству та регуляціям: Переконавання, що весь процес відповідає діючим законам та нормативам у сфері праці.

8. Стратегічне планування оплати праці: Розробка стратегій компенсації, які враховують бізнес-цілі та потреби працівників [4].

Ці особливості можуть змінюватися в залежності від конкретної організації та її потреб. Важливо мати чітку систему, щоб забезпечити правильний та справедливий облік оплати праці та аналізу витрат.

Основні заходи щодо удосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці включають:

1. Впровадження гнучких форм та систем оплати праці.

2. Впровадження та модернізація автоматизованих систем обліку.

3. Створення ефективної системи документообігу.

4. Оновлення моделі аналітичного обліку.

Для забезпечення своєчасної обробки документів, необхідно детально проаналізувати систему організації документообігу на підприємстві. Впровадження та модернізація автоматизованих систем обліку сприятиме зменшенню часу проведення розрахунків з оплати праці, підвищить точність облікової інформації та уникне помилок завдяки мінімізації ручних операцій. Автоматизація документообігу дозволить оперативно отримувати доступ до обліково-звітної інформації, ефективно управляти рухом документів та скоротити витрати підприємства на діловодство.

При організації обліку розрахунків з оплати праці важливо враховувати міжнародний досвід, що включає в себе встановлення індивідуальної заробітної плати для кожного працівника, перегляд заробітної плати раз на рік на основі показників його роботи, застосування системи матеріального заохочення для різних категорій працівників та визначення заробітної плати на такому рівні, що відображає мотивацію працівника. Тобто, заходи щодо удосконалення оплати праці мають передбачати залежність розміру заробітної плати від особистого внеску кожного працівника.

Отже, в результаті проведеного дослідження ми виявили, що особливості організації обліку розрахунків з оплати праці можуть змінюватися і залежать від конкретної організації та її цілей, тому вкрай важливо мати чітку систему для того, щоб правильно організувати роботу з обліку оплати праці. Також необхідно проводити заходи з удосконалення організації розрахунків з оплати праці, які мінімізують час операцій з нарахування заробітної плати, підвищують продуктивність праці за рахунок зацікавленості працівників у результатах роботи, а також мінімізують витрати підприємства на документообіг.

Список використаних джерел: 1. Брич В. Я. Девелопментизаційні особливості ринку праці в умовах глобалізації. *Економічний аналіз*. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль: ВПЦ Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». 2016. № 1. С. 7-13. 2. Ігнатенко М. М., Леваєва Л. Ю., Романюк І. А. Інформаційне забезпечення організаційно-економічних пріоритетів розвитку фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7854> (дата звернення: 30.10.2023). 3. Сьомченко В. В., Засипко К. О. Заробітна плата як соціально-економічна категорія. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2016. №1 (29). С. 121-126. 4. Пенковський С. В., Перчук О. В., Яценко І. М. Принципи організації обліку й аналізу розрахунків з оплати праці та її оподаткування. *Економічний вісник університету. Пере'яслів* 2022. №55. URL:<http://ehsupir.uhsp.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/6931/Penkovskiy%20S.%20V.%20Pryntsypy%20orhanizatsii%20obliku%20y%20analizu%20rozrakhunkiv%20z%20oplaty%20pratsi%20ta%20yii%20o%20podatkuvannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 30.10.2023)

УДК 657.1

Слободян Т.А., здобувачка вищої освіти обліково-фінансового факультету

Науковий керівник: **Потриваєва Н.В.**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МСФЗ В УКРАЇНІ

Ключові слова: міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), фінансова звітність, Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, бухгалтерський облік.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) були введені в дію в 2005 році. Таким чином вони замінили стандарти IAS (міжнародні стандарти бухгалтерського обліку), які існували з 1973 року. Ці стандарти бухгалтерського обліку були підготовлені офісом міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. В обох випадках ці стандарти спрямовані на створення узгодженої моделі бухгалтерської звітності з метою сприяння міжнародній торгівлі.

МСФЗ є основою для підготовки фінансових звітів. Стандарти бухгалтерського обліку за МСФЗ встановлюють принципи, а не правила, що залишає компаніям простір для маневру

у їхніх фінансових звітах. Зокрема до них віднесено такі: принцип нарахування; балансовий підхід; принцип визнання; превалювання змісту над формою; регулювання нейтралітету; пріоритетність бачення інвестора; акцент на інтерпретації; запобіжний бланк [1].

У динамічній сфері фінансів вирішальне значення має прийняття переваг і розуміння недоліків прийняття МСФЗ. Глобальна узгодженість, яку він пропонує, у поєднанні з покращенням процесу прийняття рішень і підвищенням довіри інвесторів може принести значну користь компаніям, які працюють на міжнародній арені. Однак не можна ігнорувати складність переходу, потенційні регіональні відмінності та витрати, пов'язані зі змінами. Початківці фінансові професіонали можуть викроїти багатообіцяючі кар'єрні шляхи, спеціалізуючись на МСФЗ, як спеціалісти з фінансової звітності, аудитори, аналітики, консультанти чи викладачі [2].

Впровадження МСФЗ в Україні є важливим кроком у розвитку фінансової системи країни. Це дозволить підвищити прозорість та достовірність фінансової звітності підприємств, а також сприятиме залученню іноземних інвестицій. Однією з основних особливостей впровадження МСФЗ в Україні є необхідність адаптації стандартів до національного законодавства. Це означає, що українські підприємства повинні враховувати специфіку свого бізнесу та правового середовища при застосуванні МСФЗ. Наприклад, в Україні існують певні особливості оподаткування та регулювання деяких видів діяльності, які потребують врахування при складанні фінансової звітності згідно з МСФЗ.

Ще однією важливою особливістю впровадження МСФЗ є необхідність підготовки фахівців, які мають розуміти та вміти застосовувати ці стандарти. Для цього потрібно провести широкомасштабну програму навчання та підготовки бухгалтерів та аудиторів до роботи з МСФЗ. Також необхідно забезпечити належний розвиток професійних організацій, які мають надавати консультації та підтримку у застосуванні МСФЗ.

Для підготовки фінансової звітності за МСФЗ підприємства використовують переклади з МСФЗ, що доступні на сайті Міністерства фінансів України. Це пов'язано з тим, що на сайті Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку розміщено стандарти від 1 січня 2011 року. І така тенденція щодо запізнення останньої версії міжнародних стандартів спостерігається постійно. Це проблема не тільки України, але й інших країн. Тому однією з найважливіших проблем при переході на МСФЗ є забезпечення своєчасного та адекватного перекладу. Для вирішення цієї проблеми Меморандумом про взаємодію, співробітництво та координацію дій щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні [3] передбачено низку заходів щодо забезпечення оперативного перекладу змін та доповнень до МСФЗ, і завдяки зусиллям Міністерства фінансів України до цієї роботи долучаються майже всі професійні організації бухгалтерів та аудиторів нашої країни. Ця робота також потребує тісної співпраці з Міжнародною федерацією бухгалтерів та Радою з МСФЗ, яка наразі реалізує проект з розробки необхідного інструментарію для точного та зрозумілого перекладу міжнародних стандартів на основі єдиного термінологічного словника та спеціального програмного забезпечення.

Неможливо розвивати українську систему бухгалтерського обліку ізольовано від глобалізаційних тенденцій [4, с.149]. Нещодавні законодавчі зміни щодо реформування бухгалтерського обліку є лише першими кроками на шляху до впровадження МСФЗ в Україні. Ці зміни вимагають негайної реалізації комплексу заходів на всіх рівнях інституційного забезпечення переходу на МСФЗ, успішна реалізація яких сприятиме поступовому входженню України до числа країн, що мають методологічний вплив на розвиток світових систем бухгалтерського обліку. Це дозволить враховувати національні інтереси та інституційні особливості розвитку національної економіки з точки зору більш привабливого та достовірного висвітлення цінностей, притаманних національній економіці. Впровадження МСФЗ потребує великих зусиль з боку державних органів у сфері регулювання та нагляду за фінансовими ринками. Необхідно створити ефективну систему контролю за дотриманням МСФЗ, а також розробити механізми заохочення підприємств до використання цих стандартів.

Отже, впровадження МСФЗ в Україні є складним процесом, який потребує спільних зусиль держави, бізнесу та професійних спілок. Одночасно цей крок є необхідним для покращення фінансової системи країни та позиціонування України на міжнародному ринку як надійного партнера для іноземних інвесторів.

Список використаних джерел: 1. *Advantages and disadvantages of international accounting standards: All you need to know / Cairn Appvizer.* URL: <https://www.appvizer.co.uk/magazine/accounting-finance/accounting/advantages-and-disadvantages-of-international-accounting-standards> . 2. *What are the advantages and disadvantages of IFRS. Zelleducation: веб-сайт.* URL: <https://www.zelleducation.com/blog/what-are-the-advantages-and-disadvantages-of-ifrs/>. 3. Меморандум про взаємодію, співробітництво та координацію дій щодо запровадження в Україні Міжнародних стандартів фінансової звітності. *Міністерство фінансів України: веб-сайт.* URL: http://minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=295336&cat_id=29533. 4. Потриваєва Н. В., Лугова О. І., Волхонська А. А., Кириленко А. В. Інтегрована звітність: сутність, передумови та тенденції розвитку. *Modern Economics.* 2019. № 8(2019). С. 145-151. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V18\(2019\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-22).

УДК 657

Черняк Д.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Клименко Т.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: грошові кошти, облік, рух грошових коштів, розрахунки, готівковий та безготівковий обіг, проблеми обліку грошових коштів.

Основною метою функціонування будь-якого підприємства є отримання прибутку, який є результатом його діяльності та тісно пов'язаний із забезпеченням безперебійного та стабільного руху грошових коштів. Зважаючи на те, що грошові кошти є абсолютно ліквідним активом і обмеженим ресурсом, успіх підприємства прямо залежить від його здатності забезпечити оптимальний розподіл і раціональне використання, що досягається, зокрема, шляхом належної організації обліку грошових коштів, яка, своєю чергою, є важливим завданням і вимагає особливої уваги.

Гроші є важливим самостійним об'єктом в системі бухгалтерського обліку, а також є грошовою одиницею виміру інших облікових об'єктів. Вони є найбільш динамічним елементом економічної системи, яка становить єдину цілісну систему різних сфер господарської діяльності, тому ефективність функціонування економічної системи значною мірою залежить від її стабільності. Загальновизнано, що економічна природа грошей найкраще відображається в їх функціях. В економічній науці, зазвичай, виділяють п'ять основних функцій грошей: вимірювання вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб нагромадження, світові гроші. Перераховані функції складають, власне, функції грошової маси в її системній єдності. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти (гроші) – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [1].

Під грошовим потоком розуміють рух коштів на поточному та валютному рахунках, в касі підприємства під час його господарської діяльності, а загальний рух цих коштів складає грошовий обіг. З точки зору бухгалтерського обліку, це обґрунтований і послідовний процес готівкового та безготівкового надходження і витрачання, який повинен бути документально підтвердженим (прибуткові та видаткові касові ордери, платіжні інструкції, зобов'язання, інші платіжні документи тощо) і мати налагоджений документооборот.

Зауважимо, що готівка в касі, на банківських рахунках, грошові документи – все це частина оборотних активів підприємства. Вони необхідні для розрахунків з постачальниками, надавачами фінансових послуг, за податками і платежами, для виплати заробітної плати працівникам тощо. Від наявності коштів залежить платоспроможність, фінансова стійкість та ділова активність підприємства.

Інформація про грошові кошти та їх потоки є фундаментом для формування ефективної політики управління прибутковістю підприємства. Цим завданням займається облік, оскільки він надає інформацію для подальшої обробки контролерам, менеджерам та аналітикам. Інформація має бути своєчасною, вичерпною та достовірною, не лише зовнішньою, а й внутрішньою, з урахуванням непередбачених подій і потреб [2].

Для забезпечення достовірності та точності інформації про рух грошових коштів необхідно забезпечити чіткість, своєчасність і повноту його обліку. Тому основними завданнями обліку грошових коштів є: правильно організувати, своєчасно та законно вести облік безготівкових і готівкових розрахунків, документально відображати рух грошових коштів, а також контролювати їх формування та витрачання, регулярно проводити інвентаризацію грошових коштів, дебіторської заборгованості та зобов'язань.

Готівковий і безготівковий обіг органічно пов'язані і здійснюються шляхом переходу від однієї форми до іншої. Наприклад, виручка надходить в касу підприємства і передається в банк для зарахування на поточний або інший рахунок. Через ці банківські рахунки здійснюються розрахунки між суб'єктами господарювання, а готівка надходить до каси підприємства для надання коштів підзвітним особам, на господарські потреби, для виплати заробітної плати тощо.

Якісна організація обліку грошових коштів є необхідною для ефективної фінансово-господарської діяльності та формування достовірної фінансової звітності будь-якого підприємства. Проблеми обліку грошових потоків негативно впливають обліковий процес на підприємстві та на забезпечення його функціонування. Основними проблемами організації обліку грошових коштів є:

1) слабка система контролю за формуванням і використанням грошових коштів, відсутність управлінської звітності щодо руху грошових коштів на підприємстві;

2) несвоєчасне та неточне відображення грошових коштів у фінансовій звітності, що спричиняє неправильне відображення податкових стягнень;

3) ухилення від оподаткування через використання необлікованих грошових коштів;

4) нестача аналітичних і оперативних даних, які характеризують реальні фінансові процеси на підприємстві для подальшого відображення цих операцій у бухгалтерському обліку;

5) нераціональна організація готівкових і безготівкових розрахунків та наявність грубих порушень платіжної дисципліни;

б) недостатність та недосконалість форм і методів розрахунків для здійснення зовнішньоекономічної діяльності, проблеми з ідентифікацією та класифікацією грошових коштів, слабе матеріально-технічне й організаційне забезпечення ведення обліку грошових коштів [3, с. 324].

Правильна організація обліку грошових коштів впливає на успішність функціонування підприємств, оскільки основою їх діяльності є взаємовідносини, пов'язані з рухом грошових коштів. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві та їх вирішення є актуальними та важливими для всіх суб'єктів господарювання, адже від достовірності та оперативності бухгалтерського обліку залежить їх фінансово-господарська діяльність. Створення належної системи організації обліку грошових коштів означає правильне оформлення та відображення різних етапів руху грошових коштів, впровадження системи контролю, моніторингу і регулювання управління грошовими ресурсами як щодо їх збереження, так і цільового використання, точну ідентифікацію та класифікацію грошових коштів, складання достовірної фінансової звітності.

Список використаних джерел: 1. *Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:* затв. наказом М-ва фінансів України від 07.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 10.11.2023). 2. *Аніловська Г.Я., Висоцька І.Б. Фінанси підприємств:* навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 155 с. 3. *Абрамчук М.Ю., Оголь О.О. Проблеми обліку грошових потоків на підприємстві та шляхи їх вирішення. Економічні проблеми сталого розвитку :* мат. Міжнар. наук.-практ. конф. ім. проф. Балацького О.Ф. (м. Суми, 27 трав. 2015 р.) / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. Суми : СумДУ, 2015. С. 324-325.

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

УДК 657

Гнедіна К.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Голенок А.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ «ДЕЛЬФІ»

Ключові слова: метод «Дельфі»; управлінське рішення; процес управління; оцінка.

Процес управління передбачає необхідність вибору керівниками різних рівнів та підрозділів певних рішень серед альтернативних варіантів. Прийняття управлінських рішень є досить складною процедурою у діяльності керівника, від якої залежать результати діяльності. Процес прийняття рішень ускладнюється неточністю результатів прогнозування, нестабільністю поточної ситуації та появою нових загроз в умовах воєнного часу. У зв'язку з цим підлягають перегляду підходи до прийняття управлінських рішень та набуває особливої актуальності застосування новітніх методів та підходів, які мають обиратися раціонально.

Кожне управлінське рішення, яке приймається керівником пов'язане з процесом вибору, який робиться з метою вирішення певної проблеми [1]. Рішення, які приймаються на підприємстві можуть стосуватися різних сфер діяльності, управління різноманітними видами ресурсів. Сучасні умови господарювання зумовлюють необхідність застосування таких методів прийняття рішень, які б надавали найбільш ефективне рішення за мінімальних витрат фінансових ресурсів та часу.

Процес прийняття рішення передбачає не тільки можливість вибору кращого варіанту, але й вимагає розгляду та оцінки альтернатив [2]. При цьому важливо розглянути різні альтернативні сценарії розвитку подій, які будуть наслідком прийнятого рішення (зокрема, оптимістичний, песимістичний сценарії), а також визначити критерії оцінювання альтернатив, враховуючи різні аспекти діяльності підприємства. Процес прийняття рішень є багатоетапним процесом та важливим завданням відділу управління або тих посадових осіб, на яких покладено прийняття рішення. В умовах сучасних викликів керівникам доводиться приймати рішення у нестандартних та форс-мажорних ситуаціях. Слід зважати на те, що наслідки прийняття рішень можуть бути позитивними з економічної точки зору, але нести екологічні збитки. Тому потрібно враховувати, що система критеріїв для оцінювання альтернатив має бути комплексною.

Процес прийняття рішень характеризується такими компонентами, як: індивідуальність осіб, які приймають рішення; інформація, яка є необхідною для прийняття управлінських рішень; методи їх прийняття [3]. Але основа процесу прийняття рішень має відношення до вибору альтернативи [4]. Для реалізації цього вибору важливо врахувати думки різних експертів.

Одним з найбільш поширених та відомих методів прийняття рішень є метод «Дельфі». Велика кількість підприємств та організацій використовують метод «Дельфі» на практиці з метою прогнозування подій у майбутньому. Експерти з управлінського обліку та управління в цілому високо оцінюють ефективність цього методу, оскільки він дозволяє дійти згоди та забезпечити відповідність за низкою встановлених вимог до рішення. Цей метод не передбачає загальних обговорень, що дозволяє знизити вплив таких психологічних факторів, як: дотримання суджень більшості аудиторії, необхідність приєднання до думок авторитетних спеціалістів, небажання відмовитися від раніше висловлених думок [5]. Сутність цього методу полягає в тому, що експерти висловлюють думку та обґрунтовують свою точку зору, на кожному наступному етапі опитування учасникам надається уточнена інформація щодо висловлених думок, яку одержують в результаті розрахунку збігу думок за

раніше виконаними етапами роботи, процес продовжується до майже повного збігу думок, після цього фіксуються ті думки, які не збігаються [6]. Загальний підхід базується на серії раундів, при цьому зберігається анонімність експертних груп та створюються передумови для досягнення консенсусу [7].

При застосуванні методу «Дельфі» важливо раціонально обирати експертів та організувати процес анкетування. Зокрема, фасилітатор обирає групу експертів з досвідом та знаннями, дотичними до питання, що досліджується, надсилає їм анкету з інструкціями щодо висловлення думки стосовно цих питань, групує коментарі з повернутих анкет та надсилає копії кожному учаснику опитування разом з можливістю коментувати, а також приймає рішення щодо доцільності проведення подальших раундів. Процес може повторюватися кілька разів, доки не буде досягнуто загального відчуття консенсусу [8].

Перевагами такого підходу до прийняття управлінських рішень є незалежність мислення та генерування унікальних ідей, анонімність думки експертів, гнучкий підхід до збору думок, врахування думок кожного учасника, можливість переоцінки власної думки, нівелювання певного психологічного тиску при прийнятті рішень, оперативна обробка даних, формування прогнозів та прискорення прийняття рішення. Також цей метод є зручним у застосуванні в умовах дистанційної роботи, коли не потрібно обговорювати рішення в колективі безпосередньо на робочих місцях. У той же час існують певні недоліки цього методу, пов'язані з неузгодженістю точок зору щодо рівня консенсусу, обмеження, пов'язані з якістю доказів та інформації, на яких базується думка експертів, ймовірність похибки у прогнозах при застосуванні методу у тих сферах, де має місце високий рівень невизначеності, високі витрати часу.

Отже, метод «Дельфі» застосовується в процесі прийняття управлінських рішень на зарубіжних та вітчизняних підприємствах і постійно вдосконалюється. Використання цього методу дозволяє ефективно прогнозувати події і приймати своєчасні та раціональні рішення, оцінюючи рівень ймовірності настання ризиків, потенційні втрати підприємства, прогнозований рівень витрат. Цей підхід дозволяє приймати більш релевантне та ефективне рішення, ніж рішення, прийняте однією людиною, а також робити більш точні та надійні прогнози.

Список використаних джерел: 1. *Боровик М.В.* Управлінські рішення: конспект лекцій. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 81 с. 2. *Скібіцька Л.І., Скібіцький О.М.* Менеджмент. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 416 с. 3. *Ковшиова І., Романченко Т.* Оптимізація прийняття управлінського рішення на підприємстві. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2014. № 2. С. 95–100. 4. *Петруня Ю.Є., Літовченко Б.В., Пасічник Т.О.* Прийняття управлінських рішень: навчальний посібник. 3-тє видання, перероблене і доповнене. Дніпропетровськ, 2015. 209 с. 5. *Вступ до політичної аналітики: навч. посіб./Авт. кол.: С.О. Телешун, О.Р. Титаренко, І.В. Рейтерович, С.І. Вировий; За заг. ред. С.О. Телешуна.* К.: Вид-во НАДУ, 2006. 189 с. 6. *Телешун С.О., Рейтерович І.В.* Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні: навч.-метод. матеріали. К.: НАДУ, 2013. 36 с. 7. *What are Delphi studies?* URL: <https://ebn.bmj.com/content/23/3/68#ref-5> 8. *Delphi Method Forecasting: Definition and How It's Used.* URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/delphi-method.asp>

УДК 657.1:004+65.012.8:33

Наконечна Н.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку

Хоманський Н.Р., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

СТРАХОВЕ ШАХРАЙСТВО ТА ПРАКТИКА ЙОГО УНИКНЕННЯ

Ключові слова: страхування, страхове шахрайство, страховий ринок.

Страхування є перспективним, але складним видом діяльності. Однак розвитку страхового ринку заважає багато факторів, зокрема, страхове шахрайство. Цей термін означає вчинення певних дій або умисне приховування інформації з метою вигоди учасника обману або третьої сторони.

Злочини в галузі страхування мають високий рівень загрози для суспільства, оскільки ускладнюють або навіть блокують виконання основних функцій цієї сфери.

Одна з основних функцій – формування спеціального страхового фонду за рахунок грошових внесків, який призначений для компенсації можливих збитків і вирівнювання втрат у родинних доходах через страхові події [1].

Криміналізація страхового ринку також заважає важливим аспектам страхування, таким як забезпечення стабільності господарюючих суб'єктів, обмеження економічних ризиків, стимулювання підприємницької ініціативи та інші аспекти.

Страхове шахрайство відзначається неправомірною поведінкою сторін угоди про страхування, за якою вони незаконно отримують можливість використовувати її на свою користь.

З одного боку, ця діяльність спрямована на здобуття страховою особою відшкодування шляхом обману, зловживання довірою, неправомірної зміни страхових умов або приховування важливої інформації в процесі укладення або дії угоди про страхування. З іншого боку, це також включає в себе відмову страховика виплачувати страхове відшкодування без належних підстав, що визначені законодавством та правилами страхування [2].

З ростом страхового ринку, збільшенням попиту на страхові послуги та зростанням кількості клієнтів, страховий сектор став магнітом для різних авантюристів і шахраїв.

Існує велика кількість видів страхового шахрайства, які поширені у всіх галузях страхування. Ці шахрайські дії можуть варіюватися від невеликої перебільшеної претензії до свідомо справлених аварій чи намагань нанести шкоду майну. В сфері страхування такі обмани можуть також призвести до неправомірно завданих травм чи матеріальних збитків невинних людей.

Серед найпоширеніших мотивів страхового шахрайства можна виділити такі: бажання виграти якнайбільшу компенсацію за рахунок вигаданих ситуацій; намагання повернути гроші, витрачені на страхові внески; отримання єдиного джерела доходу через страховий відшкодування; додатковий прибуток для самих страхових компаній; інші мотиви матеріального або морального характеру [3].

При аналізі способів фальсифікації у різних економічних сферах виділяються специфічні методи, які часто використовуються в сфері страхування вантажів. Зазвичай ці дії спрямовані на незаконне отримання страхових виплат і включають фальсифікацію документів про втрату товарів, готової продукції, запасів та їх пошкодження. Суб'єкти економіки часто вдаються до інсценування крадіжок, пограбувань чи підпалів для отримання страхового відшкодування за застраховане майно підприємств і громадян [4].

Отже, надмірне використання шахрайських методів у сфері страхування має негативний вплив на суспільство та супроводжується фінансовими ризиками, які ускладнюють формування страхових фондів для виконання основних зобов'язань за договорами страхування. Фінансові махінації в сфері страхування перешкоджають стабільності діяльності підприємств, сприяють виникненню нових економічних ризиків і обмежують інноваційний потенціал підприємництва.

Залежно від етапу розвитку страхового ринку страхове шахрайство та методи боротьби з ним проходить через різні стадії.

По-перше, на ранній стадії, кількість незаконних дій на ринку є невеликою та не зростає швидко. Основний метод боротьби – підвищення страхових тарифів.

По-друге, на наступному етапі збільшується кількість шахрайства, а їх наслідки стають помітними та відчутними. Страхові компанії самі не в змозі впоратися з цими діями, а збір інформації про шахрайство стає складним завданням.

По-третє, на цьому етапі спостерігається зростання кількості страхових злочинів. З'являються злочинні групи, яким протистоять спеціальні контролюючі органи. Страхові компанії починають співпрацювати між собою та з іншими організаціями, обмінюючись інформацією для протидії страховим злочинам.

На останньому етапі шахраї виходять за межі країни, а корупція серед працівників

страхових компаній, поліції, митників та медичних працівників посилюється [5].

За кордоном використовуються дві основні моделі страхового шахрайства. В США та Канаді переважає перша модель, де шахрайство частіше відбувається у медичному та особистому страхуванні. У Європі домінуюча друга модель, де протиправні дії частіше спостерігаються у майновому страхуванні, включаючи автостраховання [3].

Страхове шахрайство в країнах Заходу викликає активну реакцію самої страхової індустрії, їх об'єднань і урядових структур. У розвинених країнах існують спеціалізовані організації, що борються з цією проблемою на федеральному рівні.

Наприклад, в Канаді в боротьбі з шахрайством активно діє Страхове бюро Канади (Insurance Bureau of Canada, IBC), яке об'єднує більшість страхових компаній по майновому страхуванню та асоціацій брокерів. У Європі виявлення загрози злочинності у страховому секторі вивело на загальні збори Європейського комітету із страхування, де було прийнято рішення про створення програми протидії страховим махінаціям ще у 1993 році [3].

У міжнародній практиці система колективної безпеки базується на кількох основних елементах. По-перше, це об'єднання зусиль всіх страхових компаній для ефективної боротьби з шахрайством. Другий аспект полягає в захисті корпоративних капіталів, який є невід'ємною частиною цієї системи. Третій елемент включає в себе дослідження можливостей створення коаліції та центрального банку даних для обміну інформацією [2].

Крім того, важливим аспектом є створення ефекту «вагону», де всі учасники системи слідує загальноприйнятим нормам поведінки, що сприяє загальній безпеці та довірі всієї галузі страхування.

Законодавче регулювання страхового шахрайства в ряді країн визначається звичайними нормами кримінального права, що передбачають відповідальність за шахрайство взагалі. Однак у більшості держав цей вид злочинності визнаний окремим самостійним злочином, включеним до кримінального законодавства. Ця практика поширена в країнах, таких як Швеція, Австрія, Німеччина, Болгарія і Польща [4].

Можна використовувати наступну практику усунення страхового шахрайства:

1. Автоматизація у боротьбі з шахрайством: сучасні страховики висувають автоматизовані процеси на передній план у боротьбі з шахрайством. Замість ручного втручання використовують інтуїтивні знання та програми, що можуть самостійно виявляти підозрілі схеми.

2. Штучний інтелект у боротьбі з обманом: штучний інтелект використовується для аналізу зображень та автоматичної відсіювання підроблених документів, що дозволяє страховим компаніям оптимізувати процеси аналізу ризиків і виявлення шахрайських дій.

3. Культура боротьби з шахрайством в компанії: розвиток культури боротьби з шахрайством передбачає структуровану комунікацію між відділами, участь вищого керівництва, тренінги з усвідомлення шахрайства та встановлення узгоджених стандартів ефективності для персоналу.

4. Обмін інформацією між страховиками: об'єднуючи зусилля та обмінюючись інформацією про шахрайські схеми, страхові компанії можуть рано виявляти зловмисників. Ділитися даними про шахрайські претензії, ремонтні центри, медичних працівників та зображення страхованих активів може відзначено підвищити ефективність запобігання шахрайству.

Таким чином, страхове шахрайство є серйозною проблемою, яка може призвести до великих фінансових втрат як для страхових компаній, так і для споживачів. Це може порушити стабільність страхового ринку та спричинити збитки економіці. Потрібні ефективні стратегії та методи боротьби зі страховим шахрайством. Це включає в себе автоматизацію процесів, використання штучного інтелекту, обмін інформацією та співпрацю між страховими компаніями.

Список використаних джерел: 1. Неджеря В. І. Ризики страхового шахрайства та методи боротьби з ним. *Ефективна економіка*. 2020. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7742> (дата звернення: 14.10.2023). 2. Кривицька О. Р., Коваленко Д. В. Страхове шахрайство в сучасних умовах

функціонування страхових ринків. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «економіка» : науковий журнал.* Острог : Вид-во НУ «ОА», грудень 2016. № 3(31). С. 148–151.

3. Пластун В. Л. Проблеми страхового шахрайства та практика його уникнення. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць.* Випуск 254: В 6 т. Т. II. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. С. 477-488.

4. Пластун В. Л., Гніденко Г. Страхове шахрайство у сучасних умовах розвитку страхового ринку України. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія Економіка і менеджмент.* 2010. № 5/1 (39). С. 99-105.

5. Микитенко Я. В., Фоміна В. С. Страхове шахрайство в Україні. *Ефективна економіка.* 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7673> (дата звернення: 14.10.2023).

УДК 657

Сидоренко О.О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ ЗА МОНЕТАРНИМИ СТАТТЯМИ НА ДАТУ БАЛАНСУ

Ключові слова: облік, дата балансу, монетарна стаття, господарська одиниця за межами України, курсова різниця, сукупний дохід, додатковий капітал.

В процесі діяльності суб'єкти господарювання досить часто здійснюють відвантаження (отримання) продукції, товарів, робіт, послуг та інших активів на умовах наступної їх оплати, або надання коштів на умовах наступного їх повернення чи інших видів операцій з нерезидентами, в тому числі із господарською одиницею за межами України, що в свою чергу, призводить до виникнення монетарних статей та як наслідок обов'язок до відображення курсових різниць за ними на дату балансу.

У зв'язку з цим, питання достовірного відображення таких операцій в обліку та звітності суб'єкта господарювання є суттєвим та актуальним. Зокрема, згідно п.4 НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», «Господарська одиниця за межами України – дочірнє, асоційоване, спільне підприємство, філія, представництво або інший підрозділ підприємства, які перебувають або ведуть господарську діяльність за межами України» [1].

Згідно п. 8 НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», «визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату балансу. Курсові різниці від перерахунку грошових коштів в іноземній валюті та інших монетарних статей про операційну діяльність відображаються у складі інших операційних доходів (витрат). Курсові різниці від перерахунку монетарних статей про інвестиційну і фінансову діяльність відображаються у складі інших доходів (витрат), за винятком курсових різниць, які відображаються згідно з пунктом 9 Національного положення (стандарту) 21» [1].

При цьому, згідно п. 9 НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», «Курсові різниці, які виникають щодо дебіторської заборгованості або зобов'язань за розрахунками із господарською одиницею за межами України, погашення яких не плануються і не є ймовірними в найближчій перспективі, відображаються у складі іншого додаткового капіталу та відображаються в іншому сукупному доході»[1]. Водночас, відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 [2], для обліку таких курсових різниць передбачений субрахунок 423 «Накопичені курсові різниці».

Також, згідно п. 8 НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», «Курсові різниці, які виникають внаслідок перерахунку зобов'язань засновників при формуванні статутного капіталу, відображаються у складі додаткового капіталу»[1], тобто відповідно до Інструкції [2] на субрахунок 425 «Інший додатковий капітал».

З огляду на вказане, суб'єкту господарювання в процесі підготовки внутрішнього нормативного документа, а саме «Робочого плану рахунків», слід чітко ідентифікувати (виділити) субрахунки наступного порядку з можливістю накопичення інформації за

монетарними статтями в розрізі «Розрахунки з нерезидентами, які не є господарськими одиницями за межами України» та «Розрахунки із господарськими одиницями за межами України».

При цьому, значна увага має бути приділена процесу ідентифікації дебіторської заборгованості та зобов'язань за розрахунками із господарською одиницею за межами України, в частині її додаткового поділу на таку яка планується й буде погашена в найближчій перспективі та ту її частину, погашення якої не плануються і не є ймовірними в найближчій перспективі.

Слід зауважити, що НП(СБО) 21 «Вплив змін валютних курсів» не має чіткого кількісного пояснення терміну тривалості, щодо «дебіторської заборгованості або зобов'язань за розрахунками із господарською одиницею за межами України, погашення яких не плануються і не є ймовірними в найближчій перспективі». Водночас, МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» у п. 15 визначає: «Суб'єкт господарювання може мати монетарну статтю, яка є його дебіторською або кредиторською заборгованістю щодо закордонної господарської одиниці. Стаття, розрахунки за якою не плануються і не є ймовірними в недалекому майбутньому, за сутністю є частиною чистих інвестицій суб'єкта господарювання в цю закордонну господарську одиницю та обліковуються згідно з пунктами 32 і 33. **Такі монетарні статті можуть включати довгострокову дебіторську заборгованість або позики. Вони не включають торговельну дебіторську або кредиторську заборгованість**»[3]. Відповідно, до наведеного, можна зробити висновок, що під «найближчою перспективою» слід розуміти термін до одного року (одного операційного циклу). Отже, суб'єкту господарювання слід доповнити свій внутрішній документ, яким визначено облікову політику, наприклад таким пунктом: «Курсові різниці, які виникають щодо дебіторської заборгованості або зобов'язань за розрахунками із господарською одиницею за межами України, погашення яких не плануються і не є ймовірними в найближчій перспективі, відображаються у складі іншого додаткового капіталу та відображаються в іншому сукупному доході. При цьому, під такою дебіторською заборгованістю та зобов'язаннями слід розуміти відповідно дебіторську заборгованість та зобов'язання з терміном погашення більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)».

Виділення, монетарний статей за вище наведеними класифікаційними групами, створить передумови для достовірного, повного та неупередженого відображення курсових різниць на дату балансу в обліку та фінансовій звітності за такими статтями. Зокрема, у разі наявності монетарних статей: 1) «Розрахунки з нерезидентами, які не є господарськими одиницями за межами України» та «Розрахунки із господарськими одиницями за межами України, які плануються й будуть погашені в найближчій перспективі» – курсові різниці будуть відображені згідно п. 8 НП(СБО) 21 «Вплив змін валютних курсів» на одному із субрахунків (залежно від виду діяльності, за якою виникла курсова різниця та її суті (позитивна або негативна)): 714 «Дохід від операційної курсової різниці»; 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»; 945 «Втрати від операційної курсової різниці»; 974 «Втрати від неопераційних курсових різниць» 2) «Розрахунки із господарськими одиницями за межами України, які не плануються й не будуть погашена в найближчій перспективі» – курсові різниці будуть відображені згідно п. 9 НП(СБО) 21 «Вплив змін валютних курсів» на субрахунку 423 «Накопичені курсові різниці».

Список використаних джерел: 1. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»* [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від від 10.08.2000 № 193. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>. 2. *Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій* [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> 3. *МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2021_ukr_2022.pdf.

Скорнякова Ю.Б., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Трішечкін А.О., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
 Запорізькій національній університет, м. Запоріжжя, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТРЕБИ КОРИСТУВАЧІВ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Ключові слова: *спрощена фінансова звітність, мале підприємство, мікропідприємство, користувачі фінансової звітності, інформативність.*

Дієвість управління будь-яким підприємством значною мірою визначається якісним рівнем інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. Таке інформаційне забезпечення, в свою чергу, здійснюється завдяки веденню бухгалтерського обліку, а звітність набуває статусу основного комунікаційного механізму, що пов'язує систему збору та систематизації інформації із її користувачами. Із розвитком суспільних відносин значення фінансової звітності як інструменту управління лише посилюється. Так, Я.В. Шеверя зазначає, що «фінансова звітність, як основна складова системи бухгалтерського обліку, є основним джерелом інформації про діяльність підприємства та пов'язує його з суспільством (зовнішніми користувачами), зацікавлена частина з яких приймає відповідні рішення» [1, с. 304].

Питання формування фінансової звітності вітчизняними підприємствами малого бізнесу регламентується НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Саме цим нормативним документом передбачений порядок формування та відповідні форми спрощеної фінансової звітності – Фінансова звітність малого підприємства (форми 1-м, 2-м) і Фінансова звітність мікропідприємства (форми 1-мс, 2-мс). Склад, зміст та аналітичне призначення спрощеної фінансової звітності коротко представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Склад, зміст та аналітичне призначення спрощеної фінансової звітності

Складові фінансової звітності	Зміст складових фінансової звітності	Аналітичне призначення складових спрощеної фінансової звітності
Баланс (форми 1м та 1мс)	Інформація щодо вартості активів, розміру власного капіталу та зобов'язань на початок та кінець звітного періоду	Оцінка структури активів підприємства, його фінансового стану, рівня ліквідності активів та платоспроможності; прогнозування подальших перспектив розвитку підприємства
Звіт про фінансові результати (форми 2м та 2мс)	Інформація про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Аналіз структури та динаміки доходів та витрат, рівня прибутковості та рентабельності підприємства, прогнозування перспектив прибуткової діяльності на майбутнє

Джерело: складено авторами

Аналітична оцінка спрощеної фінансової звітності здійснюється різними категоріями користувачів і відповідно мета такої оцінки є різною. Так, внутрішні користувачі мають вплив на діяльність підприємства як таку, зацікавлені в забезпеченні прибуткової роботи, стабільного фінансового стану та позитивних перспектив роботи у майбутньому. На підставі аналізу фінансової звітності такі користувачі мають обґрунтувати управлінські рішення, що безпосередньо вплинуть на розвиток та майбутнє підприємства. Зовнішні користувачі здійснюють оцінку спрощеної фінансової звітності даного підприємства з метою прийняття власних управлінських рішень щодо праввідносин із підприємством, компетенцій щодо безпосереднього впливу на його діяльність вони не мають. Так, наприклад, приватних кредиторів (банківські установи, постачальників, що надають підприємству товари або послуги на умовах товарного кредиту) насамперед цікавить можливість підприємства

своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання. Для найманих працівників та їх профспілкових організації важливою є оцінка стабільності роботодавця з позиції подальших трудових відносин, можливість підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання щодо оплати праці, а також потенційні можливості підприємства збільшити рівень оплати праці із збереженням підприємством перспектив стабільної роботи. Працівники Державної податкової служби використовують інформацію фінансової звітності із метою оцінки відповідності визнаних підприємством податкових зобов'язань результатам його роботи, а також з метою оцінки перспектив роботи підприємства для потреб податкового планування та прогнозування.

Характеризуючи форми спрощеної фінансової звітності, варто зазначити не виправдано високий рівень систематизації інформації, що, на нашу думку, не дозволяє в повному обсязі задовольняти інформаційні потреби користувачів, зокрема, для оцінки результатів діяльності підприємства. В той же час Ф.Ф. Бутинець звертає особливу увагу на те, що «фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних вимог» [2, с. 134].

Таким чином, спрощена фінансова звітність, на нашу думку, потребує певних коригувань та доповнень з метою підвищення її інформативності. Особливої уваги у зазначеній площині заслуговує звіт про фінансові результати. Зокрема пропонуємо розширити перелік статей, що формують інформацію про витрати діяльності, виокремивши статті «адміністративні витрати», «витрати на збут», а також «інші операційні витрати». Йдеться як про Фінансову звітність малого підприємства, так і про Фінансову звітність мікропідприємства. Окрім того, до складу статей Фінансової звітності мікропідприємства варто додати статтю «єдиний податок», адже саме таку форму спрощеної фінансової звітності формують юридичні особи – платники єдиного податку 3 групи. Зазначене коригування матиме суттєве значення для підвищення інформативності фінансової звітності таких підприємств, адже дозволить здійснювати оцінку рівня податкового навантаження на діяльність, що за наявної форми звіту є неможливим. Враховуючи принциповий вплив податкового навантаження на підсумковий розмір фінансових результатів діяльності підприємства, зазначену інформацію, презентовану у фінансовій звітності, варто визнати корисною як для зовнішніх, так і для внутрішніх користувачів.

Запропоноване розширення інформації щодо витрат дозволить підвищити рівень аналітичних процедур дослідження спрощеної фінансової звітності та відповідно більш системно та комплексно задовольняти інформаційні потреби зовнішніх користувачів, для яких є недоступними дані безпосередньо бухгалтерського обліку або їх отримання потребує значного часу та виконання певних процедур.

Список використаних джерел: 1. *Шевря Я.В.* Регулювання та якість фінансової звітності в Україні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2014. № 1 (28). С. 302-316. 2. *Бутинець Ф.Ф.* Стандарти аудиту, надання впевненості та етики Міжнародної федерації бухгалтерів : навчальний посібник. Житомир : ПП «Рута», 2006. 208 с.

УДК 657

Адаменко А.М., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Гливенко В.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Ключові слова: облік, організація обліку, фермерське господарство, програмні продукти.

Можливість та значення обліку у фермерських господарствах (далі - ФГ) обумовлені двома аспектами. З одного боку, це важливо для збору інформації про наявність майна в господарстві, обсяги виробництва продукції, доходи, витрати та прибуток. З іншого боку, ФГ зобов'язане надавати інформацію про фінансово-господарські результати своєї діяльності до

відповідних органів державної влади. На організацію обліку у ФГ впливають такі чинники, як форма господарювання (юридична особа чи фізична особа – підприємець), система оподаткування та наявність сімейного статусу. Облік у ФГ має свої особливості, серед яких визначальними є такі аспекти:

- засновники ФГ здебільшого вносять до складеного капіталу не майно, а права користування ним;
- як правило, членам господарства виплачується не заробітна плата, а певна частка з отриманого господарством доходу;
- галузеві особливості ведення сільськогосподарської діяльності [1].

Бухгалтерський облік у фермерських господарствах ведеться безперервно із самого дня реєстрації ФГ і до його ліквідації. При цьому, ФГ як і всі інші юридичні особи, мають керуватися насамперед такими законодавчими і нормативними документами: Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999; Податковим кодексом України від 02.12.2010 №2755-VI, Законом України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973, Положенням про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку, затвердженим наказом МФУ від 24.05.95 № 88; Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом МФУ від 30.11.99 № 291; НП(С)БО з відповідних об'єктів обліку та звітності; іншими нормативними документами, які регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку.

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника або уповноваженого органу відповідно до законодавства та установчих документів. У фермерському господарстві облік своєї господарської діяльності, зазвичай, здійснює керівник господарства або один з його членів, який має необхідні навички з цього виду трудової діяльності. Не виключено, що для виконання облікових робіт, особливо при застосуванні подвійної системи обліку можуть залучатися фахівці зі сторони. Облікова діяльність у фермерському господарстві порушує у тому чи іншому обсязі питання стану та руху майна, матеріалів і продукції, коштів і трудових ресурсів. Обсяг та ступінь точності облікової інформації багато в чому визначається цілями господарювання, виробничою необхідністю та економічною доцільністю [2].

Фермерським господарствам важливо розробити систему обліку, націлену на оптимізацію облікової інформації та її максимальну спрямованість для потреб управління. Розумне розширення обсягу інформації, що відображає господарську діяльність, дозволяє виділити інформаційні потоки, які дозволяють: оцінити можливості збуту сільськогосподарської продукції за певних умов і вимог, забезпечити матеріально-технічні ресурси для виробництва цієї продукції та зробити його привабливим для інновацій.

Для об'єктивної оцінки стану господарства та ефективного обліку всіх господарських процесів у фермерському господарстві необхідно належним чином налаштувати весь обліковий процес, який можливо досягти за допомогою його автоматизації.

Існує ряд програмного забезпечення, призначеного для фермерського господарства, яке включає в себе різноманітні програмні продукти для обліку та управління господарською діяльністю та оптимізації процесів (табл. 1).

Ці програми можуть бути використані фермерами для полегшення багатьох аспектів їх діяльності, сприяючи ефективному управлінню та прийняттю обґрунтованих рішень.

Основні функціональні програмні продукти для фермерського господарства забезпечують [4]:

- ведення обліку матеріалів та товарів відповідно до особливостей організації обліку в сільському господарстві;
- ведення обліку тварин та птиці на вирощуванні та відгодівлі в подвійному кількісному вимірі;
- формування звітів щодо руху тварин у розрізі ваги, вартості та кількості голів;
- формування стандартних бухгалтерських звітів щодо реалізації тварин;

- ведення обліку витрат на утримання та експлуатацію сільськогосподарських машин та обладнання;
- автоматична реєстрація виробітку основних засобів;
- облік витрат у рослинництві з деталізацією до конкретного поля;
- ведення обліку витрат на ремонт та обслуговування основних засобів за конкретними об'єктами;
- відображення у бухгалтерському обліку операцій з реалізації продукції;
- ведення розрахунків з оренди земельних ділянок;
- формування звітності з доходів та витрат та інформації для оподаткування єдиним податком.

Таблиця 1

Програмне забезпечення для фермерського господарства

№	Назва програмного забезпечення	Функції	Сфера застосування
1.	FarmLogs	Облік витрат, планування посівів, моніторинг польових робіт, аналіз рентабельності.	Управління різними аспектами фермерської діяльності.
2.	Trimble Ag	GPS-навігація, картографування полів, моніторинг сільськогосподарської техніки.	Автоматизація та моніторинг використання сільгосптехніки.
3.	Agrian	Аналіз обґрунтування, планування позицій, моніторинг виробництва.	Агрономічне управління та оптимізація виробництва.
4.	AgriWebb	Управління інвентаризацією тварин, облік витрат, планування графіка робіт.	Ведення фермерської книги та управління рухом тварин.
5.	QuickBooks	Бухгалтерський облік, ведення фінансів, створення звітності.	Фінансове управління та облік.

Джерело: складено автором на основі даних [3]

Таким чином, організація обліку фермерського господарства є невід'ємною складовою ефективної організації його господарської діяльності. На оптимальну організацію обліку впливають багато факторів, серед яких одним з найважливіших є специфіка сільськогосподарського виробництва. В сучасних умовах важливим чинником для отримання оперативної і якісної облікової інформації є його автоматизація. При цьому, фермерське господарство має обрати серед існуючих програмних продуктів якісне багатофункціональне програмне забезпечення, яке буде відповідати специфіці його діяльності та потребам управління.

Список використаних джерел: 1. Як організувати облік у ФГ. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-spetsvypusky-dlia-ahropidpriemstv-91-kak-organizovat-uchet-v-fx> (дата звернення: 03.11.2023). 2. Нестеренко Ю. О. Організація обліку фермерських господарств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2017. № 31. С. 219–229. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6906/1/25.pdf> (дата звернення: 03.11.2023). 3. Програмне забезпечення. *Agtecher: веб-сайт*. URL: <https://agtecher.com/uk/products-uk/agricultural-software/> (дата звернення: 03.11.2023). 4. Пилипенко К., Ліпський Р. Облік у фермерських господарствах: навч. посіб. Київ : Центр учбової л-ри, 2021. 368 с. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/11861/1/Облік%20у%20фермерських%20господарствах_Пилипенко%20_Ліпський.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

Ващенко І.Л., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Сидоренко О.О.**, канд. екон. наук., доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЛІСОЗАГОТІВЕЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Ключові слова: бухгалтерський облік, готова продукція, рахунок, породи деревини, лісозаготівля, підприємство.

Господарська діяльність виробничого підприємства передбачає здійснення складного комплексу процесів, у ході яких буде виготовлено готову продукцію. Дана готова продукція потребує матеріальних ресурсів, трудових ресурсів, засобів виробництва тощо, що в комплексному поєднанні сформує собівартість готової продукції. Проведення дослідження відносно пошуку напрямів покращення бухгалтерського обліку готової продукції на підприємстві, характеризується неабиякою актуальністю, оскільки матиме місце підвищення рівня та значення облікової інформації, і, як наслідок, більш доцільні та ефективні управлінські рішення.

Особливості бухгалтерського обліку готової продукції на підприємстві були досліджені значним переліком провідних вітчизняних вчених та молодих дослідників, зокрема такими як: Лень В., Бутинець Ф., Білуха Т., Соколова Я., Виговська Н., Завгородній В., Кривоконь О., Сук Л., Пушкар М., Круш П., Верхоглядова Н., Нападовська Л., Візіренко С., Саблук П., Білуха М., Черепець О., Шпилик С., Ткаченко Н., Орлова В. та ін. В даних напрацюваннях приділено достатню увагу теоретичним аспектам бухгалтерського обліку готової продукції на підприємстві в цілому, проте не вивчено галузеві особливості обліку готової продукції на підприємствах лісозаготівельної промисловості України, що зумовлює здійснення подальшого дослідження.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999 року №246 під готовою продукцією варто розуміти актив, який створений на підприємстві, внаслідок виробничого процесу, пройшов всі стадії технологічної обробки й відповідає всім технічним і якісним характеристикам, призначений для подальшої реалізації [1].

Якщо розглядати лісозаготівельну промисловість України, то під готовою продукцією варто ідентифікувати деревину різних порід (хвойні, твердолистяні, м'яколистяні та ін.), що отримані, внаслідок рубок лісових ресурсів країни та розкряжування на різні асортименти порід з подальшою реалізацією покупцям.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій від 30.11.1999 №291, для обліку готової продукції на підприємстві застосовується рахунок 26 «Готова продукція», який призначений для узагальнення інформації відносно наявності та руху готової продукції на підприємстві [2].

Зазначимо, що на рахунку 26 «Готова продукція» здійснюється облік надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю, а реалізація – виходячи з методу оцінки вибуття запасів, що регламентовано внутрішнім наказом про організацію облікової політики на підприємстві.

Особливістю діяльності підприємств лісозаготівельної промисловості України заключається в тому, що до переліку лісозаготівельної продукції можна віднести продукцію хвойних, твердолистяних, м'яколистяних та інших порід деревини. Виходячи із цього, вважаємо за необхідне зробити деталізацію рахунку 26 «Готова продукція» в розрізі основних груп лісозаготівельної продукції.

Пропонується виділити аналітичні рахунки бухгалтерського обліку готової продукції на підприємстві лісозаготівельної промисловості України, які наведені та охарактеризовані у табл. 1.

Таблиця 1

Аналітичні рахунки бухгалтерського обліку готової продукції на підприємстві лісозаготівельної промисловості України

Назва субрахунку	Коротка характеристика субрахунку
261 «Готова продукція хвойних порід деревини»	Здійснюватиметься бухгалтерський облік готової продукції хвойних порід деревини: сосна, ялина, інші хвойні.
262 «Готова продукція твердолистяних порід деревини»	Здійснюватиметься бухгалтерський облік готової продукції твердолистяних порід деревини: дуб, бук, інші твердолистяні.
263 «Готова продукція м'яколистяних порід деревини»	Здійснюватиметься бухгалтерський облік готової продукції м'яколистяних порід деревини: береза, осика, вільха, інші м'яколистяні.
264 «Готова продукція інших порід деревини»	Здійснюватиметься бухгалтерський облік готової продукції інших порід деревини.
265 «Готова продукція чагарників»	Здійснюватиметься бухгалтерський облік чагарників.

Джерело: власна розробка автора

Дані аналітичні рахунки бухгалтерського обліку готової продукції на підприємстві лісозаготівельної промисловості України можна розширити до другого та третього порядку, виходячи із породи деревини, модифікації, габаритів тощо, що дозволить більш системно підійти до обліку готової продукції. Все це залежить від особливостей виробничого процесу на підприємстві та розробленої організації облікової політики, яка створена з метою забезпечення максимально можливого фіксування подій на всіх стадіях виробничого процесу до моменту оприбуткування готової продукції на склад й подальшої реалізації покупцю.

Крім того, ми вважаємо за доцільне здійснювати облік готової продукції чагарників, що передбачає процес оприбуткування на баланс підприємства на субрахунок 265 «Готова продукція чагарників» та реалізацію в подальшому покупцям. Вид даної готової продукції особливо підходить для оформлення прибудинкових територій ландшафтів, садів тощо, і виділення його як окремого об'єкту готової продукції, на наш погляд, є доцільним.

Отже, за результатами проведеного дослідження запропоновано підприємствам лісозаготівельної промисловості України здійснювати облік готової продукції у розрізі аналітичних субрахунків: 261 «Готова продукція хвойних порід деревини», 262 «Готова продукція твердолистяних порід деревини», 263 «Готова продукція м'яколистяних порід деревини», 264 «Готова продукція інших порід деревини» та 265 «Готова продукція чагарників», що дозволить підвищити якість облікової інформації підприємства в частині обліку готової продукції. Також виділено продукцію чагарників у окрему групу готової продукції підприємства з метою ідентифікації видів чагарників та необхідності калькуляційного обліку витрат.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. наказом М-ва фінансів України від 20.10.1999 №246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій: затв. наказом М-ва фінансів України від 30.11.1999 №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

Куренкова Я. О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник **Гливенко В.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,
обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

***Ключові слова:** облікова політика, фінансова звітність, управлінські рішення, оптимізація.*

Облікова політика є основою для всієї системи бухгалтерського обліку підприємства. А наказ про облікову політику — перший і головний документ на підприємстві, що регулює порядок ведення бухгалтерського обліку. Тому не дивно, що кожен бухгалтер потребує знань щодо принципів та методів організації облікової політики.

Облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [1]. Організація облікової політики підприємства - це сукупність принципів, методів, інструментів та процедур, що визначаються для систематичного збору, обробки, аналізу, інтерпретації та подання фінансової інформації. Ці засади визначаються з метою забезпечення достовірності, об'єктивності та повноти фінансової звітності підприємства. Облікова політика включає в себе такі аспекти, як вибір методів оцінки вартості активів та зобов'язань, класифікація та представлення фінансової інформації, а також дотримання вимог законодавства та міжнародних стандартів обліку.

Правильно організована облікова політика сприяє внутрішньому контролю, відповідності законодавству та формуванню надійної фінансової звітності, яка в свою чергу допомагає приймати управлінські рішення та забезпечує інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін достовірною інформацією [2].

Питаннями створення ефективної системи організації облікової політики займалися багато вчених – економістів, таких як П. Гарасим, Ю. Л. Коваль, В. Лень, О. Казак, О. Пальчук, С. Приймак та інші. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених теорії та практиці формування облікової політики, варто відмітити, що у економічній літературі ще не достатньо вироблено підходів практичного спрямування, що й зумовлює актуальність цього дослідження в умовах сьогодення.

Під час розроблення облікової політики потрібно враховувати ряд факторів: сферу і вид діяльності підприємства; організаційно-правову форму суб'єкта господарювання; структуру управління; масштаб підприємницької діяльності; специфіку об'єктів обліку; рівень інформаційної системи; кваліфікацію бухгалтерських кадрів (знання і компетентність співробітників бухгалтерії); фінансову стратегію організації (застосування методів амортизації, прагнення до зменшення податку на прибуток та податку на майно організації, вибір методів оцінювання матеріально-виробничих запасів тощо) [3, 4].

Аналіз цих факторів дає змогу вибрати з можливих варіантів облікової політики її оптимальний варіант і знизити бухгалтерські ризики суб'єкта господарювання. Грамотно розроблена облікова політика дає змогу визначити оптимальні методи обліку та оцінки активів і зобов'язань. Під час формування облікової політики варто закладати також і політику податкових відносин, яка спрямована в першу чергу на оптимізацію оподаткування. Обрана підприємством система оподаткування значним чином впливає на організацію і методику відображення господарських операцій підприємства [5].

Основними цілями, що досягаються розробкою і наступним затвердженням чітко складеної облікової політики, є закріплення правил і основних методик ведення бухгалтерської та податкової звітностей, а заодно і регулювання організаційних моментів бухгалтерського обліку. Таким чином, організація облікової політики спрямована на створення єдиних підходів до обліку та складання звітності, формування ефективної системи інформаційного забезпечення з метою прийняття управлінських рішень та оптимізації оподаткування підприємства. При цьому, максимально ефективно слід організувати

документообіг між структурними елементами підприємства. Зрештою облікова політика буде не тільки полегшувати і спрощувати роботу з обліку і підвищувати ефективність документообігу, але також економити трудові витрати підприємства і його матеріальні ресурси [4].

Отже, для того, щоб облікова політика була оптимальною та ефективною, слід максимально враховувати ті фактори, які здійснюють вплив на її розробку. Формування облікової політики повинно бути орієнтовано на прийняття управлінських рішень щодо розподілу та ефективного використання наявних ресурсів і отримання фінансових результатів. Як результат, грамотно розроблена облікова політика підприємства дає змогу вибирати ефективну систему для ведення бухгалтерського та податкового обліку, знижувати фінансові і податкові ризики, оптимізувати оподаткування, що, в підсумку, забезпечить належну ефективність прийнятих економічних рішень і господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел: 1. *Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні:* Закон України від 16.07.99 №996-XIV (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> 2. *Гарасим П.М., Приймак С.В., Гарасим М.П.* Організація обліку і звітності : навчальний посібник. Львів : «Українські технології», 2012. 330 с. 3. *Пальчук О.В.* Облікова політика як інструмент управління обліком. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Сер.: Економічні науки.* 2015. Вип. 7, ч. I. 512 с. С. 213-221. 4. *Коваль Л. В.* Облікова політика в управлінні підприємством. *Ефективна економіка.* 2019. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/44.pdf. 5. *Організація бухгалтерського обліку:* навчальний посібник / за заг. ред. к.е.н., професора В.С. Леня. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 662 с.

УДК 657.3

Семенов О.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Сакун О.С.**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: власний капітал, бухгалтерський облік, статутний капітал, облікова політика, організація бухгалтерського обліку.

Економічна важливість власного капіталу і багатогранність його структури обумовлюють необхідність організації правильного, достовірного обліку. Від раціонального формування та обліку власного капіталу залежить економічна стійкість будь-якої організації, поліпшення умов роботи і розвиток галузі в цілому. Неправильний організований облік власного капіталу тягне за собою негативні наслідки та позови з боку зовнішніх користувачів бухгалтерської інформації, які використовують її як показник співпраці з даним підприємством.

Таким чином, ефективність діяльності підприємства певним чином залежить від раціональної організації бухгалтерського обліку власного капіталу, і від правильності і достовірності його обліку, відображення змін, що відбуваються, у звітності, адже саме на цьому базується ухвалення економічних, фінансових та інвестиційних рішень.

Головною метою організації обліку капіталу на підприємстві є забезпечення надання повної та достовірної інформації про формування складових власного капіталу, операцій з ним, змін у складі власного капіталу для задоволення інформаційних потреб користувачів, серед яких основне місце належить власникам, забезпечення потреб управління і здійснення контролю фінансового стану суб'єкта господарювання.

Узагальнено організацію обліку власного капіталу можна визначити як процес безупинного, цілеспрямованого вибору і застосування найбільш раціональних засобів і технологічних прийомів збору та обробки облікової інформації й упорядкування звітності щодо наявності, формування і використання фондів, резервів і фінансових результатів.

Найбільш важливими об'єктами організації обліку є такі складові облікового процесу:

- облік статутного фонду;
- облік формування і використання фондів і резервів підприємства;
- визначення й облік фінансових результатів [1].

Багатогранність структури власного капіталу перш за все впливає на складові організації обліку. І.Л. Грабчук визначає такі складові:

- 1) методична – змінюються методи обліку різних об'єктів;
- 2) технологічна – вносяться зміни до форм первинних документів, графіка документообігу, коригується внутрішня звітність, змінюються підходи до організації внутрішнього контролю;
- 3) організаційна – переглядаються підходи до організації роботи облікових працівників [2].

Організаційне забезпечення обліку власного капіталу складається із дотримання вимог чинного законодавства з обліку власного капіталу; розподілу обов'язків між працівниками бухгалтерської служби щодо ведення обліку та складання звітності з капіталу, регламентації ведення обліку власного капіталу для складання фінансової звітності; отримання достовірної інформації про величину, структуру і вартість усіх джерел власного капіталу й окремих його складових; захисту прав власників в разі конфлікту між суб'єктами господарювання стосовно процедури розрахунку компенсації учаснику при його виході з товариства.

Технологія обліку власного капіталу, перш за все, визначає порядок обліку власного капіталу в частині документування операцій зі складовими власного капіталу, формування робочого плану рахунків, облікових реєстрів і надання інформації у фінансовій звітності.

Ефективне управління власним капіталом неможливе без подальшого удосконалення методики та організації бухгалтерського обліку, дані якого є не тільки інформаційним матеріалом про стан і зміни об'єктів управління, але й базою економічного контролю. Правильна організація обліку є запорукою отримання точної і потрібної інформації, яка є основою ефективних управлінських рішень [3, 4].

Список використаних джерел: 1. Ачкасов А. Є., Косяк А.П. Конспект лекцій з дисципліни «Організація обліку» (для студентів 5 курсу та слухачів другої вищої освіти факультету післядипломної освіти та заочного навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», спеціальності 7.050106 (7.0305091) «Облік і аудит»). Х.: ХНАМГ, 2010. 134 с. 2. Грабчук І.Л. Особливості організації обліку в умовах впровадження концепції ощадливого виробництва. *Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI столітті* : тези виступів Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: Вид. «О.О. Євенок», 2015. С. 18-19. 3. Акименко О.Ю., Жолобецька М.Б. Рациональна організація обліку власного капіталу як запорука прийняття стратегічних управлінських рішень. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: IV Міжнародна науково-практична конференція* (м.Чернігів, 27 листопада 2018 р.). Чернігів: ЧНТУ.С 79-80. 4. Лень В.С., Сакун О.С., Жолобецька М.Б. Організація обліку власного капіталу. *Організація бухгалтерського обліку*: навч. посіб. / за заг. ред. к.е.н., проф. В.С. Лєня. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 542-560.

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

УДК 006.015.5

Перчук О.В., канд. екон. наук, доцент, завідувачка кафедри обліку, оподаткування та бізнес-управління

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: *бізнес-процеси, інформаційна модель, процесний підхід, управління якістю.*

При впровадженні системи управління якістю, передбаченої міжнародними стандартами ISO 9001:2000, практики застосовують різноманітні підходи до покращення діяльності організації: концепцію TQM Е. Демінга, цикл PDCA, методика „нуль дефектів” Ф. Кросбі, 6 сігм, PIQS, TPM, реінженірінг за Хаммером та Чампі. Однак уже сьогодні очевидним є той факт, що методологія впровадження систем управління якістю наблизилася до застосування комплексного системного підходу, який розглядає систему загального управління організацією як сукупність цільових підсистем (процесів).

Проте в сучасних умовах принципи управління якістю на вітчизняних підприємствах, зазвичай, мають яскраво виражену функціональну спрямованість. Функціональний підхід, що тривалий час панував в управлінській практиці, характеризував окрему систему як певний організм, що виконує низку функцій, які розподіляються серед підрозділів, де їх виконують конкретні співробітники залежно від своєї спеціалізації.

Функціональний підхід в управлінні якістю змушує кадровий персонал якісно виконувати свої функції, але він не забезпечує найголовнішого – не орієнтує його на досягнення конкретного і якісного кінцевого результату в роботі. Через масштабність і структурну складність системи управління якістю на забезпечення взаємодії її функціональних елементів, як правило, витрачається більше часу, ніж на виконання самих функцій, що нерідко породжує різноманітні внутрішньо-корпоративні конфлікти, від яких страждають інтереси організації. Отож, конфлікт інтересів – це ще одна суттєва проблема, яку породжує природа функціональної організації праці в будь-якій виробничій системі. До такого висновку дійшли окремі фахівці, досліджуючи недоліки функціонального підходу в управлінні. На їхню думку, необхідно перетворювати на об'єкт управління не функції, а саме процеси забезпечення якості, оскільки вони є безперервними і протікають через усі підрозділи, задіюють фактично всі служби і найбільше орієнтовані на досягнення кінцевого результату.

Попроцесний підхід забезпечує гнучкість функціонування організації та її готовність до будь-якого розвитку подій, завдяки прийняттю оптимальних управлінських рішень. Попроцесний підхід змушує позбутися фрагментарності в роботі, організаційних та інформаційних неузгоджень, дублювання функцій, нераціонального використання матеріальних і людських ресурсів, а також значно скоротити операційні витрати. Він є не лише досить ефективним інструментом управління, який широко застосовується у менеджменті, а й дієвим способом моделювання діяльності організації у сфері якості.

Зазначимо цікаву особливість моделювання та аналізу мережі процесів організації - якщо верхня межа системи управління організації визначається зовнішнім середовищем, то нижню межу можливо розділяти на окремі елементи майже до нескінченності. Проте, існує рівень розумної доцільності поділу процесів на окремі підпроцеси. За умови чіткої ідентифікації цілей і плану процесу, власника процесу, управлінських рішень, входів та виходів процесу, ресурсів, інформації про стан процесу та його результати, інформації від клієнта і звітності про процес (тобто всіх складових концептуальної схем процесу), а також взаємної залежності між цими складовими – подальший розподіл процесу на окремі

елементи недоцільний. Інша річ, коли паралельно виникає потреба в оптимізації процесів, побудови їх ідеальної моделі.

Графічне представлення процесів створює, як вже зазначалося просту і зрозумілу мову опису, що суттєво полегшує обмін інформацією (комунікацію) і по вертикалі, і по горизонталі. Наочність полегшує вирішення багатьох поточних завдань, наприклад, оцінку кількості осіб, необхідну для забезпечення послідовності операцій бізнес-процесу. Визначається „робоча зона” кожного виконавця та їх взаємодія у внутрішньому ланцюгу „постачальник-споживач”.

Звідси витікає можливість формулювання посадових інструкцій та службових обов'язків кожного співробітника. Важливо відмітити, що у межах процесного підходу, як, загалом, і в межах міжнародних стандартів ІСО серії 9000:2000, змінюється роль і структура таких організаційних регламентів, як, наприклад, посадові інструкції. В даних умовах, посадова інструкція стає практичним документом, яким працівнику необхідно користуватися щоденно. В ній фіксуються всі дії, виконання яких покладено на даного співробітника. Якщо в ході безперервного удосконалення бізнес-процесів окремі дії змінюються, це необхідно відобразити в інструкції. Так, як керівництво зацікавлене у точному виконанні підлеглими їх робочих дій, доцільним є детальний опис всіх операцій, враховуючи ефективно навчання і, якщо необхідно, перевірки. Твердження типу „організувати та очолювати роботу підрозділу” в даному випадку є непотрібними. Одночасно посилюється залученість співробітників до спільної справи.

Завдяки локалізації точок контролю, процесний підхід допомагає організації інформаційних потоків бізнес-процесів. По-перше, стає зрозумілим, де важливо збирати інформацію, за допомогою яких засобів вимірювання і якими статистичними методами необхідно користуватися при її звірці і презентації. По-друге, пояснюється організація механізмів обміну інформацією, її накопичення та зберігання. Процесний підхід полегшує опис взаємодії бізнес-процесів різних видів: первинних (що створюють цінність для споживача), допоміжних (не створюють безпосередньо додану вартість) та розвиваючих (дозволяють створити ланцюг цінності в основних та допоміжних процесах на новому рівні показників).

Повний, послідовний, чіткий опис бізнес-процесів підприємства може стати основою організації механізму управлінського обліку. Організація вимірювання витрат, зумовлених кожною дією в бізнес-процесі, є лише основою. Модель даної системи забезпечуватиме можливість прослідковування впливу змін в структурі бізнес-процесу на систему управлінського обліку.

Інформаційні потреби системи управління щодо протікання та результатів бізнес-процесів здатна задовольнити оперативна звітність, як сукупність певних показників. Від оптимальності підібраних показників бізнес-процесів буде напряму залежати ефективність управління якістю в організації.

Окремою проблемою є обґрунтування критеріїв відбору індикаторів, які включаються до певної ланки ланцюга бізнес-процесів.

Отже, при побудові ефективної системи менеджменту якості на підприємстві доцільним є використання саме процесного підходу при моделюванні. За даними підходом, організовану сукупність бізнес-процесів, що створюють товар і таким чином додають вартість, необхідну споживачу, ми можемо розглядати як систему додавання вартості. Така система включатиме як управлінську інфраструктуру, так і матеріальні процеси, що вона використовує. При цьому зосередження лише на технічному боці справи призведе до втрати операційними ланками системи контакту з очікуваннями споживачів, концентруючи свою увагу на дотриманні виробничих квот, низьких витрат та „бездефектності” продукції. Іншими словами, цілі окремих бізнес-процесів не повинні бути орієнтовані лише на товари, які вони виробляють, та вартість їх створення, а повинні бути підпорядковані загальній меті організації – задоволенню потреб споживачів.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Ключові слова: оборотні активи, коефіцієнт оборотності, тривалість обороту, рентабельність.

Надзвичайно важливою умовою конкурентоздатності та розвитку підприємства є ефективність використання оборотних активів, забезпечення якої в свою чергу, значною мірою залежить від досконалості методики аналізу. Поняття оборотних активів багатогранне. Відповідно до НП(С)БО1 [1], оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. За своєю економічною природою – це кошти, які авансовані для обслуговування поточної операційної діяльності та покликані забезпечити її безперервність і ритмічність. Як об'єкт аналізу та управління – це сукупність ресурсів (майнових цінностей) підприємства, що обслуговують бізнес-процеси господарської діяльності і повністю споживаються протягом одного виробничого циклу.

Аналіз використання оборотних активів повинен здійснюватися у певній послідовності: визначення цілей аналізу; обрання методів, прийомів і способів аналізу; вибір джерел інформації та систематизація даних; аналіз складу та структури оборотних активів в динаміці; аналіз оборотних активів у розрізі окремих видів; розрахунок та оцінка показників ефективності використання оборотних активів; факторний аналіз показників ділової активності; визначення резервів підвищення ефективності використання оборотних активів. При цьому, оптимальність обсягу, складу і структури оборотних активів в значній мірі впливають на стійкість фінансового становища підприємства. У процесі економічного аналізу вивчають стан і динаміку оборотних активів, їх розмір, структуру, причини зміни, ефективність використання, джерела формування.

Для аналізу та оцінки ефективності використання оборотних активів необхідно:

- визначити коефіцієнти оборотності;
- провести розрахунок і аналіз рівня рентабельності оборотних активів;
- виконати факторний аналіз приросту доходу від реалізації за рахунок інтенсивних і екстенсивних факторів використання оборотних активів;
- визначити відносне і абсолютне вивільнення (залучення) оборотних активів.

До показників оборотності, або як їх ще називають – показники ділової активності, відносяться коефіцієнт оборотності; коефіцієнт закріплення; тривалість одного обороту.

Коефіцієнт оборотності визначається як співвідношення виручки від реалізації продукції до середньої вартості оборотних активів. Аналогічно визначаються коефіцієнти оборотності структурних складових оборотних активів. Коефіцієнт оборотності характеризує швидкість обороту оборотних активів та показує скільки разів відбулась трансформація майна за аналізований період. Позитивним є зростання коефіцієнта в динаміці, так як це свідчить про прискорення оборотності і відповідно, про підвищення ефективності їх використання.

Коефіцієнт закріплення – це показник, обернений коефіцієнту оборотності і показує скільки оборотних активів припадає в даний час в середньому на 1 гривню реалізованої продукції, або скільки буде потрібно оборотного капіталу, щоб забезпечити реалізацію продукції на 1 гривню. Цей показник обернений до коефіцієнта оборотності, отже, чим менша його величина в динаміці, тим ефективніше використовуються оборотні активи [2].

Тривалість одного обороту визначається як співвідношення кількості днів в аналізованому періоді і коефіцієнта обороту за цей же період. Даний показник також називають періодом обороту оборотних активів днях. Зменшення значення показника в

динаміці свідчить що оборотні активи за більш короткий проміжок часу здійснюють кругообіг, і відповідно, ефективніше використовуються.

Крім показників оборотності для визначення ефективності використання оборотних активів також використовується показник рентабельності. Цей показник є узагальнюючим показником ефективності їх використання, і визначається як співвідношення прибутку до середньої величини оборотних активів. При цьому, при розрахунку показника рентабельності потрібно обирати фінансовий результат, який напряду залежить від аналізованого активу.

Для оцінки впливу зміни ефективності використання оборотних коштів розраховують вивільнення (або додаткове залучення) оборотних коштів.

За умови прискорення оборотності оборотних коштів, відбувається вивільнення їх з обороту. І навпаки, уповільнення оборотності, супроводжується залученням додаткових коштів в оборот, що безперечно негативно впливає на ефективність використання оборотних активів. Вивільнення оборотних коштів в результаті прискорення їх оборотності може бути абсолютним і відносним. Абсолютне вивільнення оборотних коштів відбувається в тих випадках, коли обсяг реалізації забезпечений меншим використанням оборотних коштів у звітному періоді в порівнянні з базисним періодом або плановою потребою. Відносне вивільнення оборотних коштів виходить при прискоренні оборотності із зростанням обсягу продажів або виробництва. Головна відмінність від абсолютного вивільнення, це те, що кошти підприємства не можуть бути вилучені з обігу без збереження безперервності виробництва [3].

Наступний напрям аналізу передбачає виявлення причини які призвели до сповільнення або прискорення оборотності оборотних активів. Такими факторами першого порядку є зміна середніх залишків оборотних активів та зміна чистого доходу від реалізації. При цьому доцільно визначити вплив факторів не тільки на зміну оборотності усіх оборотних активів, але і їх складових: матеріальних оборотних активів та найбільш мобільних оборотних активів.

Завершити аналіз необхідно визначенням резервів прискорення оборотності оборотних активів. При цьому, доцільно врахувати, що ефективність використання оборотних активів підвищується при скороченні часу знаходження їх у виробничих запасах, скороченні виробничого процесу, прискоренні реалізації продукції й засобів у розрахунках, збільшенні виробництва продукції й прибутку (чистого доходу) на кожен гривню оборотних активів..

Отже, від ефективності використання оборотних активів залежить фінансовий стан підприємства а прискорення оборотності активів зумовлює не тільки фінансову стійкість, платоспроможність підприємства, а й перспективи його подальшого економічного зростання. Тому, методика аналізу ефективності використання оборотних активів повинна бути дієвою за рахунок надання повної аналітичної інформації і бути не перевантаженою надлишковими розрахунками. Відповідно, аналіз доцільно проводити за наступними напрямками: оцінка ефективності використання за показниками оборотності та рентабельності як в цілому оборотних активів так і по кожному їх виду: запасів; дебіторської заборгованості; грошовими коштами і фінансових вкладень; визначення економічного ефекту від прискорення чи сповільнення оборотності оборотних активів; визначення впливу факторів на зміну оборотності оборотних активів; визначення резервів прискорення оборотності оборотних активів та розробка заходів щодо їх впровадження.

Список використаних джерел: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Мінфіну від 07.02.2013 №73 за станом на 03.08.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. 2. Кошельок Г.В., Малишко В.С., Маликова І.П. Факторний аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. С. 67-72. URL: http://www.psa-e-jrn1.nau.in.ua/journal/5_67_2018_ukr/11.pdf. 3. Сікетіна Н.Г., Іпатова А.П., Овод М.А. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Економічні науки. № 47(1323). 2018. С. 78-81. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/6d87a740-8b75-4990-88bf-e2996e9c1360/content>

Калічак М.І., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри обліку та аналізу Науковий керівник: **Пилипенко Л.М.** д-р екон. наук, професор
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

РОЛЬ І МІСЦЕ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: стратегічний аналіз, підприємство, обліково-аналітичне забезпечення, інформація, управління.

Сучасному бізнес-середовищу притаманні швидкі зміни, що обумовлює необхідність впровадження динамічного і гнучкого управління діяльністю підприємства. За таких умов менеджерам важливо розуміти стратегічні напрями, на які зорієнтований розвиток підприємства. Жодне важливе рішення, особливо менеджера найвищого рівня управління, не повинно прийматися на підставі суб'єктивних чи необґрунтованих оцінок, а має базуватися на аналізі ринку та потенціалу підприємства [1]. Тобто, важливим рішенням в управлінні підприємством має передувати стратегічний аналіз його діяльності.

Використовуючи методи, прийоми, інструменти стратегічного аналізу, зокрема, такі як SWOT-аналіз, аналіз PESTEL, конкурентної спроможності та інші, можна завчасно ідентифікувати можливості та загрози підприємства, а також визначити його сильні та слабкі сторони, що є основою для прийняття стратегічних управлінських рішень про розвиток підприємства загалом [2]. Стратегічний аналіз повинен передувати запуску кожної нової, особливо довготермінової та капіталомісткої інвестиції, насамперед щодо розширення асортименту продукції, виходу на новий ринок збуту тощо.

Обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль у формуванні актуальної та достовірної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень на підприємстві, зокрема й стратегічного характеру. Система обліково-аналітичного забезпечення охоплює процеси збору, опрацювання й аналізу як фінансової, так і іншої інформації. Однією з основних функцій обліково-аналітичного забезпечення є інформаційна функція, завдання якої полягає в наданні достовірної обліково-аналітичної інформації для планування, прогнозування й управління. Ця інформація є основою для забезпечення ефективного управління підприємством і прийняття стратегічних рішень [2, 3]. Зокрема, аналіз фінансових звітів є інформаційною основою для оцінювання фінансового потенціалу реалізації стратегії, тоді як інформація про ринок та конкурентів може бути використана для аналізу зовнішнього середовища, в якому функціонує підприємство.

Визначаючи місце стратегічного аналізу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством, варто врахувати структурну побудову цієї системи. Науковці стверджують, що ця система складається із трьох підсистем – бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. За своїм змістом і призначенням стратегічний аналіз є частиною підсистеми аналізу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Водночас, підсистема бухгалтерського обліку формує інформаційну базу для стратегічного аналізу, а підсистема контролює – забезпечує верифікацію як вхідної інформації, так і результатів проведення цього аналізу [4].

Роль стратегічного аналізу в системі обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємств є надзвичайно важливою і не може бути недооціненою. Інтеграція стратегічного аналізу в систему обліково-аналітичного забезпечення створює основу для ефективного довготермінового управління та розвитку підприємства. Дані системи обліково-аналітичного забезпечення, яка містить в собі стратегічний аналіз, сприяють ефективному реагуванню на виклики і можливості ринку, дають змогу узагальнити позицію підприємства та конкретизувати напрями його розвитку на перспективу.

Список використаних джерел: 1. Барановська С.П. Обліково-аналітичне забезпечення як невід'ємна складова управління підприємством. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 722. С. 8–11. 2. Подольчак Н. Ю. Стратегічний менеджмент: навч. посіб., 2-ге

вид., зі змінами та доп. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 424 с. 3. Яремко І. Й. Обліково-аналітичне забезпечення як інструментарій управління економічним розвитком підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2022. № 6. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-09-02> (дата звернення: 01.11.2023). 4. Загородній А.Г., Партин Г.О. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту підприємства: монографія. 2022. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 248 с.

УДК 338.001.36

Огородник С.О., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Науковий керівник: **Шадура-Никипорець Н.Т.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИХ КОРПОРАЦІЙ

Ключові слова: корпорація, ринок, автомобілебудування, стратегії, продажі.

Нині технології швидко вдосконалюються. Те, що раніше сприймалося як неймовірне та технічно недосяжне – стає звичайним у повсякденності. Наприклад сьогодні суспільство навіть не замислюється, наскільки складними стали сучасні автомобілі. Для того, щоб «утриматись на плаву» та займати лідируючі позиції на галузевому ринку автомобілів, корпораціям-виробникам доводиться розробляти нові стратегії поведінки з урахуванням зростаючих очікувань споживачів та суспільства загалом [1].

Автомобільна промисловість є важливою базовою складовою сучасної світогосподарської економіки. Вона складається з широкого кола організацій і компаній, котрі займаються проектуванням, розробкою, маркетингом, виробництвом та продажами автомобілів. Компанії, які входять до першої десятки найкращих та найпопулярніших виробників світу, суттєво відрізняються як за обсягами продажу автомобілів, так і за потенціалом впливу на ринок. Із них, зокрема, два виробники-лідери (табл. 1) стверджують, що зберігати лідерські позиції вони можуть лише за рахунок правильно обраної менеджментом компаній стратегії розвитку [2].

Таблиця 1

Поточний стан та перспективи розвитку автомобілебудівних корпорацій-лідерів*

	<i>Поточний стан:</i>	<i>Перспективи розвитку:</i>
Toyota Motor Corporation	виклики, пов'язані з випадками викидів, вплинули на репутацію та конкурентоспроможність, поступове відновлення після переосмислення стратегії та великих інвестицій в електромобілі.	випуск нових моделей електрокарів і розвиток цифрових сервісів, співпраця з іншими гравцями галузі, щоб зменшити витрати та підвищити конкурентоспроможність.
Volkswagen AG	сильна конкуренція в традиційному та гібридному сегментах ринку, стабільна рентабельність завдяки масштабності виробництва та високій якості продукції.	посилення досліджень в області водневих технологій і розширення лінійки гібридних і електрокарів, глобальна стратегія впровадження інтегрованих технологій для підвищення конкурентоспроможності.

* Побудовано автором за даними [2, 3, 4, 5]

Аналіз поточного стану та перспектив розвитку автомобілебудівних корпорацій-лідерів ринку (табл. 2) за 2020-2025 рр., демонструє, що протягом аналізованого періоду вони віддають перевагу інноваційним стратегічним рішенням, котрі сприяють підвищенню рівня їх економічної ефективності та забезпечують стабільну першість на ринку.

Поточні та перспективні зміни на ринку у 2020-2025 рр.*

Корпорація / Ринок	Продажі, один.	Поточні/перспективні зміни	Рік
Volkswagen AG	25 млн.	інвестувати 12 млрд. дол. у нові моделі електромобілів	2020 2025
TMC	9,5 млн до 7,37 млн	продажі -10,5%, з урахуванням дочок – на 11,3%, за межами Японії -12,3%, вперше за 9 років.	2020
Volkswagen AG	9,3 млн	продажі -15%, до менше ніж 10 млн. одиниць вперше за 5 років	2020
Китайський ринок	24 млн 459 тис.	це нижче за цифри 2019 року на 4%	2020
США	14,47 млн	падіння на 14,8%.	2020
Західна Європа	12 млн 395 тис.	ринок впав на 23,9%	2020
Східна Європа	3 млн 891 тис.	ринок впав на 5,5%	2020
Північна Америка	2 млн 280 тис.	падіння на 26,6%	2020
Японія	4 млн 541 тис.	-11,5%	2020
Канада	1 млн 549 тис.	-19,6%	2020
Південна Корея	1 млн 549 тис.	продажі зросли на 6%	2020
TMC	10,5 млн	найбільші постачальники за кількістю проданих авто	2021
Volkswagen AG	8,9 млн	найбільші постачальники за кількістю проданих авто	2021
Китай	27 млн	експорт 11,5% від загального виробничого обсягу	2022
TMC	10,48 млн	продажі групи, в яку, окрім Toyota, входять Daihatsu та Hino, на 0,1% менше у порівнянні з попереднім роком, а продаж моделей з Інтернет доступом склав 11,5%	2022
Японський ринок	1,91 млн 8,58 млн	від загальної кількості реалізованих машин, реалізація у всіх інших регіонах разом узятих	2022
Volkswagen AG	8,3 млн	на 7% менше у порівнянні з 2021 році, найгірший результат за 11 років (до кінця 2022 року), а продаж моделей з Інтернет доступом склав 11,7%	2022
Китай	-	у першому кварталі вперше вийшов на лідируючу позицію на ринку з експорту автомобілів, майже 40% експорту зайняли електромобілі, цьому сприяло збільшення постачання машин до Росії, у січні-березні експорт автомобілів зріс на 58% порівняно з тим самим періодом минулого року	2023
TMC	10,4 млн	прогноз	2023
Volkswagen AG	7,99	прогноз	2023
TMC	понад 11 млн.	прогноз	2030
Volkswagen AG	відновляється	прогноз	2024

* Побудовано автором за даними [4, 5]

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку про домінування саме інноваційних стратегій автомобілебудівних корпорацій на сучасному етапі розвитку світової економіки, що характеризується високим рівнем мінливості та невизначеності. Використання подібних підходів та інструментів до стратегічного планування дозволяє ефективно реагувати на виклики, зберігаючи прибутковість, ринкові позиції та лояльність споживачів.

Список використаних джерел: 1. Пилипенко Г.М., Мірошніченко Ю.В., Сліпко А.Д. Стратегічна поведінка компаній галузевого ринку легкових автомобілів споживчого класу. *Економічний вісник. Розділ: Економічна теорія*. 2021. №2. НТУ «Дніпровська політехніка». С. 44-51. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2021/2/EV20212_044-051.pdf. 2. *Вдосконалення маркетингової діяльності* URL: <http://surl.li/nkvuw> 3. *Культура повна протиріч – причина успіху виробничої системи Toyota*. URL: <https://bpi-group.com.ua/blog/protivorechiya-kak-prichina-uspeha-proizvodstvennoj-sistemy-toyota/>. 4. *Інформаційно-аналітична група Autoconsulting*. URL:

<https://autoconsulting.ua/news.php?catid=41>. 5. Інститут досліджень авторинку. URL: <https://eauto.org.ua/about>.

УДК 331.005

Філоненко А.Г., здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: **Пшенична М.В.**, канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та обліку
Інститут економіки та менеджменту, ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ СТАНУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ключові слова: аналіз, трудові ресурси, ефективність використання, продуктивність праці, конкурентоспроможність.

Будучи основним фактором виробництва та розвитку бізнесу, трудові ресурси відіграють ключову роль в діяльності підприємства. Від ступеня забезпеченості фірми трудовими ресурсами та їх раціонального використання залежить конкурентоспроможність суб'єкта, ефективність його економічної діяльності та фінансовий результат господарювання.

Однак впродовж останніх років вітчизняним підприємствам все частіше доводиться зіштовхуватися з викликами саме кадрового забезпечення виробничих процесів. Спершу пандемія COVID-19, а згодом військова агресія РФ суттєво вплинули на ринок праці в Україні. Повномасштабне вторгнення спричинило демографічний шок, внаслідок чого велика частка українців стали внутрішньо переміщеними особами або отримали статус біженця в іноземних країнах. Міграція жіночого населення, мобілізація частини чоловічого населення, безпекові виклики, довготривалі перебої в електропостачанні погіршили і без того напружену ситуацію з розвитком кадрового потенціалу, призвівши до підвищення витрат на трудові ресурси. Тому в нових реаліях особливого значення набуває проведення комплексного аналізу та підбір релевантних інструментів оцінювання стану та забезпеченості підприємства трудовими ресурсами в умовах воєнного часу.

Традиційні підходи до організації економічного аналізу стану та використання трудових ресурсів на підприємстві передбачають реалізацію таких етапів як:

1. Визначення необхідних для аналізу показників, що характеризують стан і ефективність використання трудових ресурсів підприємства за певний період часу.
2. Розрахунок фактичних показників і визначення динаміки їх зміни порівняно з минулими періодами.
3. Визначення факторів і причин, що вплинули на зміну показників стану та використання трудових ресурсів підприємства.
4. Аналіз кожного виявленого фактору, як окремо, так і у взаємозв'язку з іншими факторами.
5. Визначення ступеня впливу аналізованих показників на якість і обсяг виробленої та реалізованої продукції.
6. Розроблення рекомендацій на підставі проведеного економічного аналізу для прийняття рішень щодо підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Окреслені вище кроки дійсно дозволяють виявити і оцінити рівень забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, але вимагають перегляду використовуваних для цього аналітичних показників.

Так, Ю.І. Паршин виділяє такі показники використання трудових ресурсів підприємства, як: середньооблікова чисельність робітників, зайнятих на підприємстві, рівень зайнятості фізичною та розумовою працею, інтенсивність праці, число відпрацьованих днів [1, с.64].

У свою чергу, Г.В. Соломіна наголошує на важливості оцінки показників руху персоналу, продуктивності праці й ефективності витрат на працю. До основних показників

руху трудових ресурсів науковець відносить: коефіцієнт загального обороту; коефіцієнт обороту з прийому; коефіцієнт обороту з вибуття; коефіцієнт плинності кадрів; коефіцієнт заміщення працівників; коефіцієнт сталості персоналу. До показників продуктивності праці Г.В. Соломіна відносить відношення виручки від продажів до чисельності працівників або відношення прибутку до чисельності працівників. До показника, що визначає ефективність витрат на працю, в даній методиці належать зарплатовіддача, а також виручка на одну гривню витрат на оплату праці, додана вартість на одну гривню витрат на оплату праці та прибуток на одну гривню витрат на оплату праці [2, с.81].

Проте бажання досягти оптимальних кількісних показників в сучасних умовах дисонує з можливістю оперативного досягнення високих якісних показників. Так, забезпечення належного рівня продуктивності праці й забезпечення її зростання неможливе без здійснення витрат на навчання залученого персоналу та регулярного підвищення кваліфікації наявних робітників. Попри додаткову фінансову затратність, даний підхід до формування ефективних трудових ресурсів дозволить в умовах дефіциту висококваліфікованої робочої сили вирішити нагальні питання забезпечення конкурентоспроможності фірми в умовах глобальних загроз.

Інтенсивність праці, її інноваційність та висока технологічність може бути досягнута лише через комплекс попередніх організаційно-аналітичних трансформацій, у тому числі за рахунок перегляду пріоритетної позиції кількісного оцінювання забезпеченості підприємства трудовими ресурсами.

Таким чином, системний підхід до оцінки трудових ресурсів, побудований на врахуванні реалій господарювання в умовах військового стану, дасть змогу проаналізувати всі напрямки використання робочої сили та послабити наявні підходи до критичного аналізу кількісних показників трудових ресурсів, таких як витрати на навчання персоналу та трудомісткість, у бік визначення їх стратегічної доцільності та ефективності.

Список використаних джерел: 1. *Паршин Ю.І., Паршина О.А.* Основи економічного аналізу: навч. посіб. Дніпро: ФОП Дробязко С.І., 2020. 180 с. 2. *Соломіна Г.В.* Економіка підприємства : практикум. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 142 с.

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

УДК 657

Глоба А.О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: аудит, аудиторські послуги, якість аудиту, управління якістю аудиту фінансової звітності, ризики якості, система управління якістю.

Забезпечення якості аудиторських послуг в сучасному світі є актуальним питанням, оскільки воно стосується довіри громадськості до результатів аудиту. Постійні зміни у господарському середовищі, включаючи глобалізацію і технологічний прогрес, вимагають від аудиторів оновлення знань і підходів. Регуляторні вимоги до аудиторської діяльності постійно змінюються, що створює виклики для забезпечення якості аудиту. Дослідженню питань забезпечення якості аудиторських послуг присвячені наукові праці таких вчених, як: Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Грінько А.П., Кірейцев Г.Г., Кужельний М.В., Кузьмінський А.М., Лінник В.Г., Огійчук Н.Ф., Пушкар М.С., Рядська В.В., Сопко В.В., Сук Л.К., Янчева Л.М. та багатьох інших.

Забезпечення якості аудиторських послуг є важливим аспектом діяльності будь-якої аудиторської фірми. Висока якість аудиту дозволяє підприємствам та стороннім зацікавленим сторонам отримувати надійну інформацію про фінансовий стан та операційну діяльність підприємства. Якість аудиторських послуг вимагає професійності, об'єктивності та дотримання високих стандартів.

Забезпечення якості аудиторських послуг можливе через запровадження нормативних базових вимог та внутрішніх регламентів щодо формування системи управління якістю в аудиторських фірмах. Нормативні базові регламенти формуються на перших двох рівнях регулювання аудиторської діяльності (I - законодавче регулювання (державний рівень), II - нормативно-методичне регулювання, контроль (рівень професійних організацій), а розробка та запровадження системи управління якістю здійснюється на третьому рівні (III - внутрішнє регулювання аудиторських організацій (рівень суб'єктів аудиторської діяльності) [1].

У «діловому світі» важливим питанням є якість аудиту, адже стабільність та постійний розвиток як окремого підприємства, так і економіки країни загалом залежить від конкретних результатів аудиту та його якості. Оцінка якості аудиту має на меті досягнення заданих параметрів якості його елементів, окремих етапів і всього процесу загалом [2].

При формуванні системи управління якістю необхідно ідентифікувати ризики якості (таблиця 1). Професійне судження допомагає фірмі визначити, чи є ризик ризиком якості, і засновується на дослідженні фірмою того, чи існує обґрунтована ймовірність виникнення ризику, і чи може цей ризик, окремо або в поєднанні з іншими ризиками, негативно вплинути на досягнення однієї або декількох цілей якості [3].

Управління якістю не є окремою функцією фірми - це інтеграція культури, що демонструє відданість якості, зі стратегією, операційною діяльністю і бізнес-процесами фірми. Комплексна розробка системи управління якістю, операційної діяльності та бізнес-процесів фірми може сприяти гармонійному підходу до управління фірмою та підвищенню ефективності управління якістю [3].

Огляд потенційних ризиків якості відповідно до МСУЯ 1 [3]

<i>Приклади розуміння фірмою умов, подій, обставин, дій або бездіяльності, які можуть негативно вплинути на досягнення цілей якості</i>	<i>Приклади можливих ризиків якості</i>
Стратегічні та операційні рішення і дії, бізнес-процеси і бізнес-модель фірми: загальні фінансові цілі фірми сильно залежать від обсягу послуг, що надаються фірмою та не входять в сферу дії цього МСУЯ.	У контексті управління та керівництва це може призвести до виникнення низки ризиків якості, а саме: - ресурси розподіляються таким чином, щоб послуги, що не входять до сфери дії цього МСУЯ, були пріоритетними, і це може негативно вплинути на якість завдань в рамках цього МСУЯ; - рішення про фінансові та операційні пріоритети не повністю або не належним чином враховують важливість якості при виконанні завдань в рамках цього МСУЯ.
Характеристики та стиль управління керівництва: фірма – це невелика фірма з декількома партнерами із завдання, що мають загальні повноваження.	У контексті управління та керівництва це може призвести до виникнення ряду ризиків якості, а саме: - обов'язки керівництва і відповідальність за якість чітко не визначені і не розподілені; - дії та поведінка керівництва, які не сприяють підвищенню якості, не ставляться під сумнів
Складність та операційні характеристики фірми: фірма нещодавно завершила злиття з іншою фірмою.	У контексті ресурсів це може призвести до виникнення ряду ризиків якості, включаючи: - технологічні ресурси, що використовуються двома об'єднаними фірмами, можуть бути несумісні; - команди із завдання можуть використовувати інтелектуальні ресурси, розроблені фірмою до злиття, які більше не відповідають новій методології, що використовується новою об'єднаною фірмою

До прикладів недоліків, пов'язаних з іншими аспектами системи управління якістю належать:

1) процес оцінки ризиків фірми не дозволяє виявити інформацію, що вказує на зміни в характері і обставинах фірми і її завдань, а також на необхідність встановлення додаткових цілей якості або зміни ризиків якості або дій у відповідь;

2) процес моніторингу та виправлення фірми не розроблений чи не впроваджений таким чином, щоб:

➤ надати доречну, достовірну та своєчасну інформацію про розробку, впровадження та функціонування системи управління якістю;

➤ дозволити фірмі вчиняти відповідні дії для реагування на ідентифіковані недоліки таким чином, щоб недоліки виправлялися своєчасно;

3) особа (особи), на яку (яких) покладено кінцеву відповідальність та підзвітність за систему управління якістю, не проводить щорічну оцінку системи управління якістю [3].

Слід зазначити, що саме головний виконавчий директор фірми або керуючий партнер фірми несе відповідальність за розробку та функціонування системи управління якістю.

Для побудови ефективної системи контролю за якістю аудиторських послуг в Україні необхідно виконання таких вимог:

1) систематичний і постійний моніторинг якості аудиторських послуг повинні здійснювати всі суб'єкти аудиторської діяльності;

2) дотримання суб'єктами аудиторської діяльності професійних стандартів, чинних законодавчих і нормативних вимог, положень Кодексу професійної етики;

3) запозичення досвіду інших країн в галузі аудиторських послуг [4].

Отже, забезпечення якості аудиторських послуг є важливим аспектом, оскільки аудиторські послуги є ключовим інструментом для перевірки фінансової звітності підприємств, а їх висока якість та точність є обов'язковими вимогами. Забезпечення якості аудиторських послуг вимагає від аудиторських фірм та професіоналів використання сучасних методів та стандартів для забезпечення надійності та незалежності проведеного аудиту. Послуги, які відповідають високим стандартам якості, сприяють покращенню фінансової прозорості та впевненості інвесторів, клієнтів і суспільства в достовірності інформації, що міститься у фінансовій звітності підприємств. Розробка та впровадження сучасної системи управління якістю на вітчизняних аудиторських фірмах виступають необхідним та важливим чинником забезпечення якості аудиторських послуг.

Список використаних джерел: 1. Єременко Д.В. Якість аудиторських послуг в Україні URL: <https://magazine.faaf.org.ua/yakist-auditorskih-poslug-v-ukraini.html> (дата звернення 22.10.2023) 2. Разборська О.О., Пудкалюк Х.О. Якість аудиторських послуг в Україні. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 67-75. URL: <http://surl.li/njzsm> (дата звернення 22.10.2023) 3. Міжнародний стандарт управління якістю 1 (МСУЯ 1) «Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг». URL: <http://surl.li/imwke> (дата звернення 22.10.2023) 4. Драчук В.Ю. Контроль якості аудиторських послуг в Україні: проблеми та шляхи вирішення. URL: <http://surl.li/njzrm> (дата звернення 22.10.2023).

УДК 657

Губко О.В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В АУДИТІ

Ключові слова: аудит, аудитор, застосування, штучний інтелект, перспективи.

Штучний інтелект - це галузь комп'ютерних наук, яка вивчає створення систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають інтелектуальних здібностей людини [1]. Ця технологія базується на ідеї розвитку комп'ютерних програм та алгоритмів, які наділені здатністю до навчання та адаптації до нових ситуацій. Штучний інтелект має безліч застосувань у сфері економічної діяльності, в тому числі використовується у аудиторській сфері [1].

До напрямів застосування штучного інтелекту в сфері економіки належать:

- прогнозування: штучний інтелект може аналізувати велику кількість даних для прогнозування економічних тенденцій (наприклад, він може допомогти прогнозувати попит на товари та послуги, коливання цін на фінансових ринках, інфляцію тощо);

- фінанси: штучний інтелект може бути використаний для автоматизації фінансового аналізу, управління портфелем, ризик-менеджменту та прийняття рішень щодо інвестицій;

- аналітика: штучний інтелект може допомогти визначити цільову аудиторію, персоналізувати маркетингові кампанії та прогнозувати результати рекламних заходів;

- логістика та управління ланцюжком постачання: штучний інтелект може оптимізувати логістику, допомагаючи управляти запасами, маршрутизацією та розподілом товарів у ланцюжку постачання;

- клієнтське обслуговування: штучний інтелект може використовуватися для автоматизації обробки запитів від клієнтів через чат-боти та віртуальних асистентів, забезпечуючи швидку та ефективну підтримку;

- роботизація бізнес-процесів: штучний інтелект може автоматизувати багато рутинних завдань у бізнесі, зменшуючи витрати та підвищуючи продуктивність [2].

Застосування штучного інтелекту сприяє покращенню ефективності та точності рішень у економічній сфері, а також знижує ризики та оптимізує використання ресурсів, що дуже важливо для такої сфери, як економіка. У результаті цього бізнеси можуть зростати та розвиватися швидше та з меншими витратами [3].

Розглянемо перспективні напрями застосування штучного інтелекту у діяльності аудитора. Аудитор - це фахівець, який має відповідну кваліфікацію, незалежний статус і здійснює аудиторські послуги для клієнтів. Основні обов'язки аудитора включають у себе перевірку фінансової звітності компанії, оцінку внутрішнього контролю, виявлення можливих ризиків та недоліків у фінансовому управлінні, а аудиторська діяльність - це процес перевірки та оцінки фінансової звітності та фінансової діяльності підприємства в цілому [4]. Основною метою аудиторської діяльності є надання обґрунтованого висновку щодо достовірності та правильності фінансової інформації, яка подається в фінансовій звітності. Аудитори також вивчають ефективність внутрішнього контролю та дотримання законодавства. Головною метою аудиторської діяльності є підвищення довіри до фінансової інформації, представлені компанією або організацією [5].

Умовами, за яких можлива робота аудиторів є: доступ до всієї необхідної інформації та документації компанії, включаючи фінансові звіти, операційні дані, контракти тощо, співпраця зі співробітниками компанії для отримання необхідної інформації та роз'яснень, незалежність аудитора від клієнта, щоб уникнути конфлікту інтересів, дотримання професійних стандартів та методології аудиту [6]. Аудиторська діяльність є важливим елементом фінансового контролю та забезпечує достовірність фінансової звітності, що важливо для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін [6]. Штучний інтелект має великий потенціал для автоматизації аудиторських процесів, що може зробити їх більш ефективними та точними [2]. Штучний інтелект може відігравати важливу роль у покращенні аудиторських процесів через ряд функцій та застосунків. Зокрема, розглянемо напрями можливого застосування штучного інтелекту в аудиті, що допоможе аудиторам у виконанні їх завдань:

- аналіз фінансових даних: використання алгоритмів машинного навчання для виявлення незвичайних транзакцій та підозрілих патернів у великих обсягах фінансових даних;

- перевірка точності даних: автоматична перевірка фінансових звітів на наявність помилок та конфліктів між джерелами даних;

- автоматичний аналіз ризиків: використання алгоритмів для оцінки ризиків у різних аспектах бізнесу та фінансів, а також надання рекомендацій щодо зменшення цих ризиків;

- моніторинг в реальному часі: системи моніторингу в реальному часі, що дозволяють аудиторам вчасно виявляти події та ризики, а також вживати заходів щодо їх усунення;

- автоматизована генерація звітів: штучний інтелект може автоматично генерувати аудиторські звіти та документацію на основі результатів аналізу;

- машинне навчання для пошуку невідповідностей: навчання системи виявляти невідповідності та патерни, що можуть свідчити про потенційні ризики, спираючись на історичні дані та досвід аудиторських процесів;

- автоматизована комунікація з клієнтами: використання чат-ботів або автоматизованих систем для взаємодії з клієнтами, збирання необхідної інформації та надання звітів та рекомендацій [6].

Отже, використання технологій штучного інтелекту в аудиті допоможе зменшити людський вплив на аудиторські процеси, забезпечуючи більшу об'єктивність та дотримання стандартів. Також технології штучного інтелекту дозволять підвищити продуктивність роботи та якість аудиторських послуг, сприяючи зниженню трудомісткості аудиторських процедур та ризиків. При цьому важливими є розвиток навичок застосування технологій ШІ у аудиторів та врахування зарубіжного досвіду застосування технологій штучного інтелекту аудиторськими компаніями.

Список використаних джерел: 1. *Mashliy H., Mosiy O., Pelcher M.* Research of management aspects of artificial intelligence use. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/57/601.pdf>. 2. *Глибовець М.М., Олецький О.В.* Системи штучного інтелекту. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/ArtificIntell.pdf> 3. *Різніченко О.* Що може зробити зі світом штучний інтелект? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/28891073.html> 4. Про аудит фінансової

звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 №2258-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 9, ст.50). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> **5.** Міжнародні стандарти аудиту. Частина I-III. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu> **6.** Використання технологій на основі штучного інтелекту в аудиті. *KRESTON UKRAINE: веб-сайт.* URL: <https://kreston.ua/vykorystannia-tekhnologiy-na-osnovi-shtuchnoho-intelektu-v-audyti/>.

УДК 657

Любенко А.С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Сакун О.С., д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ключові слова: аудит, оплата праці, перевірка, контроль.

Оплата праці є складним аспектом економічних взаємин і важливою соціально-економічною сферою. Тому процес ведення обліку оплати праці є занадто трудомістким і на будь-якому підприємстві має проходити своєчасно та в обов'язковому порядку. Лише добре налагоджена система обліку та формування заробітної плати може сприяти підвищенню результативності виробництва, підвищенню продуктивності праці, покращенню ефективності діяльності та забезпеченню оптимальних інтересів як робітників, так і власників підприємства.

Важливо відзначити, що в сфері розрахунків з оплати праці аудит виконує роль збору, аналізу та оцінки інформації щодо діяльності підприємства з огляду на організацію трудового процесу та проведення розрахунків з персоналом. До об'єктів аудиту відносять всіх працівників (як трудовий колектив, так і весь персонал) та їхні трудові відносини та розрахунки. Проведення аудиту, що виступає в ролі різноманітних показників, дозволяє в цілому оцінити результативність, продуктивність та ефективність функціонування робочої групи, ефективність розподілу обов'язків та використання робочого часу, а також ефективність системи оплати праці.

Аудиторська перевірка розрахунків з оплати праці включає аналіз наступних аспектів: дотримання трудового законодавства та трудової дисципліни, політика та стимулювання оплати праці, ефективність внутрішнього контролю операцій з оплати праці, облік та первинні документи щодо праці та її оплати, витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи. Таким чином, аудитору важливо лише виконати відповідність законодавства підприємства та виявити порушення, але й переконатися в правильності проведення відрахувань та належному обліку цих операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства [1].

До найважливіших завдань аудиту розрахунків з працівниками з оплати праці належать:

1. Перевірка обліку особового складу працівників підприємства: Ця перевірка спрямована на визначення того, чи правильно підприємство обліковує кількість працівників та їх категорії (наприклад, підприємці, контрактники тощо).

2. Перевірка правильності документального оформлення розрахунків з оплати праці: Оцінка того, чи відповідають документи, що підтверджують розрахунки з працівниками, законодавству та стандартам.

3. Перевірка правильності нарахування основної, додаткової заробітної плати та інших заохочувальних і компенсаційних виплат: Включає оцінку того, чи правильно визначаються та виплачуються різні види заробітної плати.

4. Перевірка правильності розрахунку середньої заробітної плати: Визначення, чи обчислюється середня заробітна плата згідно з вимогами законодавства.

5. Перевірка обґрунтованості віднесення витрат на оплату праці на собівартість продукції або на витрати операційної діяльності, які не включаються до собівартості

реалізованої продукції: Оцінка того, чи витрати на оплату праці адекватно розподіляються та обґрунтовуються в бухгалтерському обліку.

6. *Вивчення правильності розподілу витрат на оплату праці між видами готової продукції (виконаних робіт, наданих послуг) та по звітних періодах*: Перевірка того, чи правильно витрати на оплату праці розподіляються між різними видами продукції та в різні періоди.

7. *Перевірка своєчасності розрахунків з працівниками з оплати праці*: Визначення, чи виплати заробітної плати проводяться в строк.

8. *Перевірка правильності нарахувань на фонд оплати праці та утримань із заробітної плати, своєчасність їх сплати відповідним органам*: Включає оцінку того, чи правильно нараховуються та сплачуються внески та утримання з заробітної плати.

9. *Перевірка стану обліку розрахунків з працівниками з оплати праці*: Оцінка того, чи облік розрахунків з працівниками відображається правильно та відповідно до законодавства.

10. *Перевірка своєчасності виплати заробітної плати тощо*: Оцінка того, чи заробітна плата виплачується працівникам у встановлений термін [2].

Процес перевірки аудитором розрахунків з оплати праці включає в себе кілька ключових кроків, спрямованих на забезпечення правильності та надійності фінансової інформації, пов'язаної з виплатами працівникам. Нижче наведено загальний опис цього процесу:

1. *Планування аудиту*: Аудитор розробляє план аудиту, що включає обсяг, методи та завдання, пов'язані з аудитом розрахунків з оплати праці.

2. *Оцінка ризиків*: Аудитор аналізує деякі ризики, пов'язані з розрахунками з оплати праці, щоб розширити обсяг аудиторних процедур і зосередити увагу на ключових елементах.

3. *Ознайомлення з внутрішніми контрольними процедурами*: Аудитор вивчає внутрішні контрольні процедури, які забезпечують правильність та надійність розрахунків оплати праці. Це включає перевірку документації, авторизацію та схвалення операцій.

4. *Вибір аудиторських процедур*: Аудитор обирає спеціальні аудиторські процедури для перевірки розрахунків оплати праці. Це може включати тестування відбору зразків, аналіз розрахункових документів, перевірку відповідності внутрішнім правилам та політикам.

5. *Перевірка точності розрахунків*: Аудитор перевіряє правильність розрахунків оплати праці кожного працівника, включаючи основну зарплату, додаткові виплати, відпустки тощо.

6. *Аналіз відповідності до внутрішньої політики та законодавства*: Аудитор перевіряє, чи розрахунки оплати праці відповідно до внутрішньої політики підприємства та вимог законодавства.

7. *Аналіз внутрішнього контролю*: Аудитор оцінює ефективність внутрішнього контролю, спрямованого на запобігання помилкам та шахрайству в розрахунках оплати праці.

8. *Перевірка доплати податків та обов'язків*: Аудитор перевіряє, чи правильно виплачує дані про доходи працівників та інші соціальні виплати.

9. *Аналіз звітності та документації*: Аудитор переглядає фінансову звітність, а також важливі документи, пов'язані з розрахунками оплати праці, для достовірності в їх точності та повноті.

10. *Завершення аудиту та складання звіту*: На основі проведеного аудиту аудитор складає звіт, у якому висловлюються його висновки та рекомендації щодо розрахунків оплати праці [2].

Цей процес забезпечує точність та надійність інформації щодо оплати праці в організації.

Отже, аудит розрахунків з оплати праці є важливим етапом в управлінні персоналом та фінансово-господарською діяльністю підприємства. Виявлення та виправлення порушень у

розрахунках заробітної плати може позитивно вплинути на ефективність роботи організації та покращити взаємини з працівниками. Також, адаптація аудиту розрахунків з оплати праці до європейських стандартів є важливим кроком для інтеграції України в європейське співтовариство. Це дозволить уніфікувати процеси та забезпечити відповідність стандартам, які застосовуються в країнах Європейського Союзу. Застосування заходів для уникнення помилок та порушень у розрахунках з оплати праці є також надзвичайно важливим кроком для забезпечення точності та надійності фінансової звітності підприємства. Це допоможе уникнути можливих фінансових втрат та конфліктів з працівниками. Усі ці кроки сприяють підвищенню довіри як самого підприємства, так і його працівників до системи розрахунків з оплати праці та в цілому сприяють створенню ефективної та стабільної робочої атмосфери.

Список використаних джерел: 1. Рябчук О.Г., Коротаєва І.Р. Особливості та проблеми аудиту розрахунків з оплати праці. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 4. с.123–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2018_4_18 (дата звернення: 31.10.2023). 2. Мельник, Ю.В., Пирожок, О.С. Особливості проведення аудиту розрахунків з оплати праці. *Наука й економіка*. № 1. 2016. С. 23-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie_2016_1_6 (дата звернення: 31.10.2023)

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

UDC 657.372.2

Tsaruk Nataliia, Ph.D. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Accounting and Taxation Department

Separated Unit of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, “Nizhyn agrotechnical institute”, Nizhyn, Ukraine

ENTERPRISES’ LOSSES CAUSED BY THE WAR: METHODOLOGICAL PROVISION OF ASSESSMENT AND ACCOUNTING

Keywords: methodical provision, direct material losses, economic consequences of war, damage assessment, accounting for losses.

Business activity is not devoid of various risks that can lead to losses for the enterprise. While developing a development strategy, the enterprise's management analyses and forecasts risks to minimize their negative impact. However, many enterprises found themselves at the centre of military operations in the conditions of a full-scale invasion. So, they suffered severe direct material losses, which were almost impossible to predict and avoid. These losses must be disclosed in the enterprise's accounting system, which requires a qualified assessment of the losses incurred.

The lack of similar experience in the practice of Ukrainian enterprises determined the need for appropriate methodical provision, the development of which was undertaken by both practitioners and scientists. On behalf of the Government, a joint order of the Ministry of Economy of Ukraine and the State Property Fund of Ukraine dated October 18, 2022, No. 3904/1223 approved the Methodology for determining the damage and amount of damage caused to enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership as a result of the destruction and damage to their property in connection with the armed aggression of the Russian Federation, as well as the lost profit from the impossibility or obstacles in the conduct of economic activity [1]. This Methodology provides that losses will be determined only by independent appraisers and forensic experts. At the same time, we found that only 128 independent appraisers took part in the workshop “Assessment of real damages, lost profits and needs for restoration of property and property rights” held by the State Property Fund of Ukraine on January 5-6, 2023. So, we can assume that not all independent appraisers can evaluate the war consequences according to this Methodology.

Although this Methodology is intended for use by independent appraisers, it states the following: Losses in accounting are reflected by accounting provisions (standards) approved by the Ministry of Finance of Ukraine or International Financial Reporting Standards, depending on which conceptual basis the enterprise uses for reporting. The result of damage assessment has a value expression [1]. Therefore, the assessment result must be reflected in the enterprise's accounting system, which is the accountant's prerogative and responsibility.

The situation with the methodical provision of forensic experts is even more complicated because Scientific and Research Institutions of forensic expertise develop such recommendations. Six such institutions are operating in Ukraine, but we did not find new methodical instructions on their websites. Instead, the current methodical provision does not disclose the specifics of war damage assessment. For example, in the aspect of assessing the war consequences on the website of the National Scientific Center “Institute of Forensic Expertise named after Prof. M.S. Bokarius” (<https://www.hniise.gov.ua>) it is proposed to carry out the following examinations: construction and technical (complex construction and technical and explosive – if necessary to establish the type of ammunition used to destroy the real estate object); road engineering; commodity experts; transport and commodity science; economic; engineering and environmental; psychological.

Taking into account the diversity and production-property specifics of economic sectors and enterprises, another question arises: Will independent appraisers and forensic experts be able to assess direct damages properly, applying one method for all industries and sectors of the economy? Understanding this problem, practitioners – members of the Federation of Auditors, Accountants

and Financiers of the Agricultural Industry of Ukraine developed Methodical recommendations for accounting for direct damage caused to agricultural enterprises as a result of the armed aggression of the Russian Federation [2]. These recommendations consider the sectoral features of agricultural enterprises and, most importantly, are built based on accounting procedures and methods, enabling every professional accountant to apply them in practice without additional training efforts.

According to these methodical recommendations, it is proposed [2]:

1) To give agricultural enterprises the right to determine the amount of damages independently.

2) Be oriented when determining damages regarding:

– fixed – for the cost of reproduction (replacement) of damaged (destroyed) property, taking into account its condition before the damage was caused;

– stocks – at the market prices of the corresponding asset on the date of determination of losses.

The commission, which an accountant heads, must have evidence of market prices based on which damage calculations were made.

As H. Pchelynska states, in addition to the issue of methodical provision, the main problems of accounting for the disposal of fixed assets as a result of armed aggression are [3]:

– impossibility of ensuring safe and unimpeded access of the inventory commission to assets, primary documents and accounting registers;

– availability of preservation of the specified documents and registers;

– possibility of documentary confirmation of the fact of destruction and loss of property;

– fair determination of the amount of compensation (in terms of time, cost of services) for lost, alienated and voluntarily transferred fixed assets and legal determination of the person responsible for compensation for destroyed property.

At the same time, the issue of methodical provision remains fundamental. As the analysis shows, the application of a methodical provision that considers the industry's specifics will allow for an increase in the level of objectivity of the assessment and the informativeness of the accounting of losses caused to enterprises.

References: 1. *Methodology* for determining the damage and amount of damage caused to enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership as a result of the destruction and damage to their property in connection with the armed aggression of the Russian Federation, as well as the lost profit from the impossibility or obstacles in the conduct of the economic activity, approved by Ministry of Economy of Ukraine and the State Property Fund of Ukraine, October 18, 2022, No. 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>. 2. *Methodical* recommendations for accounting for direct damage caused to agricultural enterprises as a result of the armed aggression of the Russian Federation. URL: https://drive.google.com/file/d/1AZECIerAE6wNn5ke-CMo9EQzz_kIQcaf/view. 3. Pchelynska H. Features of accounting for fixed assets under martial law in Ukraine. *Economy and Society*. 2023. No 51. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-13>.

УДК 658

Клименко Т.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Карженков Я.І., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК УМОВА БЕЗПЕЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: економічна система, економічна стійкість, економічна безпека, фактори впливу, внутрішня й зовнішня стійкість, конкурентоздатність.

Стабільне функціонування та сталий розвиток підприємства неможливий без забезпечення належного рівня економічної стійкості, особливо в умовах невизначеності та ризиковості діяльності. Економічна стійкість характеризує здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього й внутрішнього середовища, забезпечуючи нормальне

функціонування, ефективну діяльність та стійкий розвиток у довгостроковій перспективі, що надає йому перевагу в конкурентній боротьбі.

Категорія «стійкість» є об'єктом дослідження різних наук, зазвичай, у словниках трактується як «стабільність, здатність системи, що має досить складні сценарії поведіння, зберігати деякі властивості й характеристики незмінними» [1].

Економічна стійкість взаємопов'язана із економічною безпекою підприємства, адже підприємства працюють в умовах невизначеності та високого рівня ризику. Стратегічне управління з позиції економічної безпеки є одним з найважливіших інструментів збереження економічної стійкості підприємства, сприяє забезпеченню здатності до самовідновлення у разі негативного впливу факторів зовнішнього середовища [2].

Розглядаючи економічну стійкість як характеристику розвитку підприємства, яке, своєю чергою, функціонує як система, необхідно враховувати такі умови: спрямованість на досягнення стратегічної мети та завдань розвитку економіки в цілому; відтворювальний процес має відповідати динаміці потреб макросистеми; наявність самостійності та автономності в межах норм чинного законодавства та відповідно до вимог системи управління підприємством; наявність певного потенціалу, який забезпечує самоорганізацію та саморозвиток [4].

Ключовими змістовними аспектами поняття «економічна стійкість» є:

1) за рахунок удосконалення попередніх форм об'єкту (без суттєвої їх зміни) забезпечується стійкість системи;

2) за умов функціонування поточної системи у різних площинах, один і той самий стан економічної системи може бути як нестійким, так і стійким;

3) баланс різнонаправлених процесів, пов'язаних із «руйнуванням» і створенням зумовлює одночасне існування ознак нестійкої та стійкої системи;

4) для забезпечення адекватного й точного відображення економічної стійкості має бути накопичений достатній обсяг статистичних даних;

5) об'єкти, які включені до структури економічної стійкості, повинні охоплювати всі види діяльності підприємства;

б) вплив сукупності факторів визначає зміни у забезпеченні економічної стійкості, що передбачає багато варіантів розвитку економічної системи [3].

Сукупність факторів, від яких залежить економічна стійкість підприємства, можна умовно поділити на такі види:

- внутрішні (галузева приналежність; асортимент, обсяги виробництва і реалізації продукції; фінансовий стан; рівень витрат; платіжна дисципліна; конкурентоздатність підприємства; кваліфікація працівників; технічний та технологічний рівень виробництва, інноваційна активність; методи організації виробництва та управління тощо);

- зовнішні (природно-кліматичні умови; надзвичайні події; нормативно-правове забезпечення; політична ситуація; податкове регулювання; демографічна структура; рівень реальних доходів населення; попит на продукцію; розвиток фінансово-кредитних установ; вартість джерел фінансування; рівень конкуренції на ринку; рівень інфляції; коливання курсу валют; екологічні фактори тощо).

У цьому контексті доречним є виділення внутрішньої та зовнішньої економічної стійкості. Внутрішня економічна стійкість характеризує здатність підприємства ефективно реагувати на зміни стану ресурсного забезпечення, забезпечуючи позитивну динаміку основних економічних показників діяльності та розвитку. Натомість, зовнішня економічна стійкість визначає здатність підприємства пристосовуватися до впливу зовнішніх факторів, забезпечуючи стабільне функціонування та динамічний розвиток. При цьому, внутрішня й зовнішня стійкість впливають одна на одну, забезпечуючи загальну стійкість функціонування та розвитку підприємства, його конкурентоздатність.

Залежно від тривалості та часу забезпечення економічної стійкості можна виділити такі її види:

- ретроспективна стійкість, сформована в попередніх періодах на основі ефективного поєднання економічних інструментів;

- оперативна стійкість, яка забезпечується в поточному періоді на основі застосування економічного інструментарію та з можливістю коригування планових показників розвитку підприємства;

- прогнозна стійкість, яка ідентифікується із застосуванням економіко-математичних методів у процесі планування та прогнозування;

- стратегічна стійкість, досягнення якої визначається у відповідній стратегії розвитку підприємства на основі фінансових показників, що має сприяти стабільному його функціонуванню та розвитку.

Характеристика економічної стійкості суб'єкта господарювання має включати екологічні аспекти, зважаючи на той негативний вплив на навколишнє природне середовище, який здійснює більшість підприємств реального сектору економіки, а також на необхідність фінансування заходів, спрямованих на відшкодування завданої шкоди, на утилізацію шкідливих речовин тощо.

Отже, економічна стійкість підприємства характеризується його здатністю гнучкої й швидкої адаптації до змін внутрішнього та зовнішнього середовища і сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, забезпеченню належного рівня платоспроможності, фінансової незалежності, ділової активності, а також нормальному функціонуванню та безпечному його розвитку в мінливих умовах невизначеного бізнес-середовища.

Список використаних джерел: 1. *Вітлінський В.В.* Моделювання економіки: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 408 с. 2. *Дикань В.Л., Воловельська І.В., Маковоз О.В.* Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Харків: УкрДАЗТ, 2011. 266 с. 3. *Сабадаш Л.О.* Моніторинг економічної стійкості підприємства в кризових умовах: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра філософії зі спец. 051 – Економіка. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 250 с. 4. *Скриль О.К.* Синтез механізмів управління економічною стійкістю підприємства: дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук зі спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Полтава: ПУЕТ, 2016. 218 с.

УДК 658

Клименко Т.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Поліщук О.Г., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Ключові слова: економічна безпека, моніторинг, захищеність, загрози, адаптивність.

Нестабільність та висока ризиковість національної економіки, невизначеність умов функціонування, вплив сукупності загроз внутрішнього й зовнішнього походження на фінансово-господарські результати діяльності підприємств можуть бути причиною порушення їх економічної безпеки, що загрожуватиме подальшому існуванню цих підприємств. Особливо питання безпечного функціонування постало для вітчизняного бізнесу після повномасштабного вторгнення РФ на територію України, коли більшість з них повністю або частково втратила свій економічний потенціал: матеріальні ресурси, виробничі потужності, персонал, економічні зв'язки тощо, а також можливості подальшої діяльності та розвитку. Проте, для підтримання обороноздатності та розвитку національної економіки, хоча й в умовах значних обмежень, необхідно розробити механізм убезпечення фінансово-господарської діяльності підприємств, здатного адаптуватися до умов, що змінюються, а з боку держави, – створити належні умови для функціонування та розвитку бізнесу.

Дослідження наукових напрацювань показало відсутність єдиного підходу до розуміння сутності поняття «економічна безпека підприємства», поряд з цим, можна виділити такі ключові підходи:

- сприймаючи підприємство як систему, економічна безпека також має розглядатися як єдина цілісна *система*, яка за рахунок захисних методів і економічного інструментарію дозволяє забезпечувати безперебійну діяльність та розвиток підприємства;

- підприємство функціонує в бізнес-середовищі, якому притаманний високий рівень ризиковості, тому з точки зору *ризикового підходу*, економічна безпека є його здатністю ефективно реагувати на вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, гнучко адаптуватися до нових умов;

- *ресурсно-функціональний підхід* передбачає, що економічна безпека характеризує стан захищеності фінансово-економічної діяльності та розвитку підприємства на основі раціонального використання ресурсів підприємства, створення внутрішніх механізмів швидкої адаптації до мінливих умов внутрішнього й зовнішнього бізнес-середовища;

- згідно *організаційного підходу* економічну безпеку розглядають як сукупність заходів, які взаємопов'язані між собою, спрямованих на ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства, забезпечення економічної стійкості, підвищення ділової активності та прибутковості, захист від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;

- в основу *інформаційного підходу* до трактування економічної безпеки покладено її розуміння як сукупності вимог до джерел інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства, а також інструментарій інформаційно-аналітичного моніторингу та реалізації заходів, спрямованих на попередження, профілактику та прогнозування ймовірності негативного впливу факторів, що є підґрунтям для прийняття управлінських рішень.

Окрім цих, науковці виділяють й інші підходи до трактування економічної безпеки підприємства (наприклад, стійкісний, еволюційний, процесний, конкурентний, фінансовий, гармонізаційний, ситуаційний та інші [2]), проте, в основі кожного з них є захист усіх видів діяльності підприємства та його розвитку від загроз внутрішнього й зовнішнього походження, при цьому має бути забезпечена ефективність діяльності, фінансова незалежність та платоспроможність, нарощуватися ділова активність.

Дослідження сутності економічної безпеки показало наявність певних ознак, які притаманні цьому поняттю, що характеризують її як складну багаторівневу систему, та наявність яких у підприємства може бути свідченням забезпечення належного рівня убезпечення його від загроз (рис. 1).

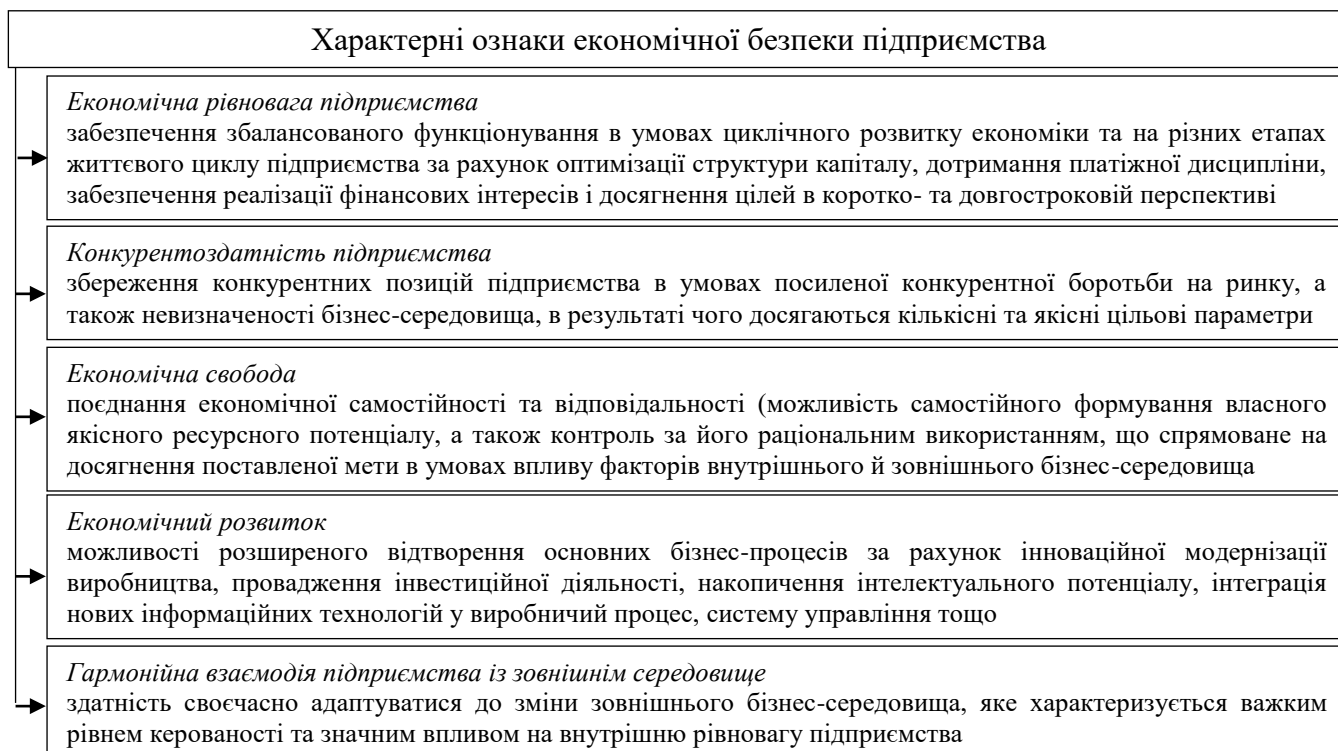

Рис. 1. Характерні ознаки економічної безпеки підприємства*

Джерело: складено на основі [1]

Отже, економічна безпека є однією з важливих характеристик підприємства та якості його менеджменту, адже визначає їх здатність адекватно реагувати та мінімізувати негативний вплив факторів зовнішнього й внутрішнього середовища на нормальне функціонування та розвиток за допомогою економічного інструментарію. Зауважимо, що система обліково-аналітичного забезпечення є інформаційною базою для прийняття управлінських рішень щодо функціонування системи економічної безпеки підприємства. Також на підприємстві має бути якісна система економічного моніторингу, здатна своєчасно виявляти загрози та ризики задля оперативного впровадження захисних заходів для забезпечення безперебійного функціонування, реалізації проектів розвитку, конкурентоздатності, фінансової незалежності та достатнього рівня ефективності.

Список використаних джерел: 1. *Сосновська О.О.* Система економічної безпеки підприємств зв'язку: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 440 с. 2. *Чупрін Є.С.* Формування системи забезпечення економічної безпеки підприємств: дис. на здоб. наук. ступ. д-ра філософії зі спец. 051 – Економіка. Харків: ХНУБА, 2021. 242 с.

УДК 657.6

Оляднічук Н.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ У ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: організація обліку, обліково-аналітичне забезпечення, аналітична робота, контроль, управління підприємством.

Виробничо-господарська діяльність та рівень економічної ефективності суб'єкта підприємництва потребують постійного вдосконалення обліково-економічного забезпечення з метою наповнення системи показниками, необхідними для глибокого вертикального і горизонтального аналізу інформаційних обліково-аналітичних масивів, що задовольняють запити внутрішніх і зовнішніх користувачів. Інформаційна безпека обліково-аналітичної системи передбачає надійність безперебійної роботи технічного обладнання, досконалість програмного забезпечення, захист вхідної та вихідної інформації від зовнішнього втручання та пошкодження, надійність збереження сформованих зведених та звітних економічних масивів.

Належним чином організована обліково-аналітична робота підприємств є цілеспрямованою дією щодо збору, обробки та аналізу внутрішньої і зовнішньої інформації, що є надзвичайно важливою для прийняття рішень та управління підприємством. Аналітичне забезпечення є безперервним процесом підтримки управлінських рішень за допомогою певних організаційно-технологічних процедур, інформаційних систем та рівня кваліфікації працівників обліково-економічного підрозділу.

Дослідженню питань обліково-аналітичного забезпечення та організації обліково-аналітичної роботи у підприємствах присвячено великий спектр наукових публікацій. Проте в сучасних, надто стрімких темпах розвитку економіки країни та впливу зовнішніх чинників, мають місце численні актуальні проблемні питання обліково-аналітичного характеру.

Внутрішньогосподарська звітність підприємства, яка формується на підставі обліково-аналітичної інформації, стверджує Барановська С.П. [1], надає менеджерам необхідні дані економічного характеру для управління, виявлення відхилень та недоліків фінансово-господарської діяльності та формує важелі зворотного впливу на підконтрольні об'єкти. Голянчук Н.В. [3] також стверджує, що провідна роль в загальній сукупності економічної інформації належить саме обліково-економічній, що обумовлено специфікою бухгалтерського обліку, який охоплюючи процеси виробництва, обігу та розподілу продукту, формує повну інформацію про кругообіг засобів.

Якісні характеристики обліково-аналітичної інформації (достовірність, релевантність, надійність, зіставність, повнота, оптимальність, оперативність тощо) та її цінність для цілей управління сталим розвитком підприємства досліджує Будько О.В. [2]. Автор класифікує

обліково-аналітичну інформацію за: джерелами надходження, напрямками інформаційних потоків, видами користувачів, ступенем відкритості, рівнем управління, функціями управління, видами обліку, характером інформації тощо.

Пріоритетною метою обліково-аналітичної роботи є розробка концепцій, планів, програм розвитку підприємства на основі аналізу та оцінки результатів його минулої і поточної діяльності вважає Мулик Т.О. [4]. На думку автора на обліково-аналітичний підрозділ покладаються наступні завдання: сприяння керівництву підприємства в об'єктивній оцінці економічної ситуації, розробка та обґрунтування оперативних і стратегічних рішень щодо покращення фінансового стану і результативності діяльності суб'єкта підприємництва.

В організації обліково-аналітичної роботи Реслер В.М. [6] вбачає три стадії: на першій стадії необхідно скласти план аналітичної роботи на підприємстві та підготувати всі необхідні матеріали для проведення самого аналізу; на другій – здійснюється збирання і перевірка достовірності інформації, що використовується; на третій – відбувається узагальнення результатів аналізу, формуються висновки, подаються пропозиції щодо покращення ефективності діяльності підприємства. Обов'язковим елементом цього етапу є систематичний контроль за виконанням рішень, прийнятих відповідно до результатів обліково-економічного аналізу.

Якість облікової інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень проявляється через критерії, тобто вимоги до неї. Найбільш чітко і глобально характеризує такі вимоги Подолянчук О.А. [5]: своєчасність, точність, порівнянність, повнота (достатність), корисність (доцільність), доступність, рентабельність, адресність, адекватність, адаптивність.

Вагомою характеристикою обліково-аналітичної роботи підприємства є сукупність підсумкової інформації про стан і результати діяльності, що відображаються у формах фінансової та внутрішньогосподарської звітності. Так, обліково-аналітичне забезпечення, яке дає змогу формувати неупереджену економічну інформацію для користувачів різних рівнів і запитів, формується із сукупності підсистем обліку, аудиту, контролю, аналізу, планування.

Отже, під обліково-аналітичним забезпеченням управління підприємством необхідно розуміти і розглядати як систему накопичення, узагальнення та передавання інформації, яка допомагає керівникам усіх рівнів приймати управлінські рішення, здійснювати планування та контролювати діяльність суб'єкта господарювання.

Таким чином, основною місією обліково-аналітичної роботи на підприємстві є неупереджене та своєчасне відображення економічного стану суб'єкта підприємництва шляхом збору та реєстрації первинної інформації, її обробки та формування зведених, аналітичних і синтетичних показників відповідно до облікової політики підприємства, забезпечуючи синхронізацію функціональної діяльності складових обліково-аналітичної системи.

Список використаних джерел: 1. Барановська С.П. Обліково-аналітичне забезпечення як невід'ємна складова управління підприємством. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: зб. наук. праць*. Львів: Вид-во Львівської політехніки. 2012. С. 8-11. 2. Будицько О.В. Класифікація обліково-аналітичної інформації з метою інформаційного забезпечення управління сталим розвитком підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. Вип. 1. С. 207-212. 3. Голячук Н.В. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством: зб. наук. пр. Тернопільського нац. економ. ун-ту «Економічний аналіз». 2010. Вип. 6. С. 408-410. 4. Мулик Т.О. Організаційно-методичні аспекти діяльності аналітичної служби підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. №8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8115> (дата звернення: 09.11.2023). 5. Подолянчук О.А. Облік доходів сільськогосподарських підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09/Подолянчук Олена Анатоліївна. К., 2009. 286 с. 6. Реслер М. В. Значення обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством. *Наук. вісн. Ужгородського ун-ту: Серія: Економіка*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 3 (37). С. 146-148.

ПОЯСНЕННЯ ТА КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ/РОЗРАХУНКІВ КОРИГУВАННЯ, РЕЄСТРАЦІЮ ЯКИХ ЗУПИНЕНО

Ключові слова: податкова накладна, реєстрація, пояснення, документи, Єдиний реєстр податкових накладних, підприємство.

Адміністрування податку на додану вартість в Україні пройшло значний еволюційний процес від паперового вигляду до електронного, зокрема обліку податку на додану вартість за допомогою сукупності організаційних та технічних засобів, які створені з метою забезпечення обліку податку на додану вартість. Створення електронного адміністрування податку на додану вартість зумовило виникнення нових проблем, які пов'язані із розробкою механізму зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригувань, які негативно вплинули на роботу суб'єктів підприємницької діяльності.

Дослідження особливостей механізму зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування із виділенням заходів, які дозволять дещо полегшити суб'єктам підприємницької діяльності подання пояснень та копій документів щодо податкових накладних/розрахунків коригування, реєстрацію яких зупинено, характеризується неабиякою актуальністю та нагальною необхідністю.

Питання електронного адміністрування податку на додану вартість в частині реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних досліджувалося рядом провідних вітчизняних вчених та молодих дослідників, таких як: Даньків Й., Буркова Л., Богоділова М., Михалевич П., Кузьменко Г., Амоша О., Кондратюк Л., Безверхий К., Білоус І., Огійчук М., Помилуєва В., Помулева В., Тимченко О., та ін. На жаль в даних напрацюваннях не в повній мірі здійснено оцінку необхідних пояснень та копій документів, які необхідно надати Комісії регіонального рівня податкового органу для прийняття рішень про реєстрації податкових накладних/розрахунків коригувань.

Відповідно до **ст. 201 Податкового кодексу України від 02.12.2010 №2755-VI** на дату виникнення податкових зобов'язань платник податку зобов'язаний скласти податкову накладну в електронній формі та зареєструвати у Єдиному реєстрі податкових накладних у встановлений законодавством строк [1]. Після відправки на реєстрацію податкової накладної вона проходить автоматизований моніторинг, який розглядає її за критеріями оцінки ступеня ризику. Якщо податкова накладна проходить успішно перевірку, то платнику податків надходить Квитанція №2 з текстом «ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО», якщо ні – «ДОКУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕНО. РЕЄСТРАЦІЯ ЗУПИНЕНА» з визначенням критерію ризикованості на підставі якого зупинена реєстрація податкової накладної та пропозицією надати пояснення та копії документів, достатніх для прийняття рішення про реєстрацію податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Відповідно до **Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку прийняття рішень про реєстрацію/відмову в реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних» від 12.12.2019 року №520** підприємство може надати ПОВІДОМЛЕННЯ про подання пояснень та копій документів щодо податкових накладних/розрахунків коригування, реєстрацію яких зупинено (J13112603). У процесі підготовки пояснень та копій документів виникають різні дискусії, оскільки від повноти надання інформації залежатиме прийняття рішення про реєстрацію податкової накладної/розрахунку коригування [2].

На наш погляд, з метою підтвердження взаємовідносин відносно реалізації товарів клієнту мають бути надані наступні документи, що наведені у табл. 1.

Отже, за результатами дослідження виділено перелік документів, який має бути наданий для підтвердження реалізації товарів клієнту з метою реєстрації податкової

накладної, що була зупинена у результаті автоматизованого моніторингу податкових накладних/розрахунків коригування на предмет наявності критерію ступеня ризику.

Таблиця 1

Пояснення та перелік документів, які мають бути надані для підтвердження реалізації товарів клієнту до Комісії регіонального рівня податкового органу

№	Напрямок підтвердження	Суть пояснення	Документи
1	Відносини з постачальником товару	Підтвердження відносин щодо перерахування коштів за товар, переходу права власності, транспортування від постачальника, підтвердження походження товару.	1. Договір поставки 2. Видаткова накладна 3. Платіжна інструкція (вихідна) 4. Товарно-транспортна накладна 5. Оборотно-сальдова відомість по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» 6. Сертифікати якості/відповідності.
2	Відносини з покупцем товару	Підтвердження взаємовідносин відносно отримання коштів за товар, переходу права власності, транспортування до клієнта, підтвердження походження товару.	1. Договір поставки 2. Видаткова накладна 3. Платіжна інструкція (вхідна) 4. Товарно-транспортна накладна 5. Оборотно-сальдова відомість по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» 6. Сертифікати якості/відповідності
3	Наявність трудових відносин	Підтвердження наявності працівників, які можуть виконувати роботу з постачання та збуту товару	1. Штатний розпис підприємства 2. Відомість нарахування заробітної плати за місяць в якому зупинили реєстрацію податкової накладної 3. Оборотно-сальдова відомість по рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» 4. Витяг з графіку документообігу відносно повноважень на підписання документів (у разі, якщо підписант не директор)
4	Наявність офісних та складських приміщень	Підтвердження місця здійснення діяльності в частині розташування працівників адміністрації підприємства та місця зберігання товару.	1. Офісні та складські приміщення у приватній власності: договір купівлі, платіжна інструкція, видаткова накладна, акт введення в експлуатацію, оборотно-сальдова відомість по субрахунку 103 «Будинки та споруди», 20 ОПП тощо. 2. Офісні та складські приміщення в операційній оренді: договір оренди, акт приймання-передачі приміщень в оренду, відомість з позабалансового обліку об'єктів операційної оренди, 20 ОПП тощо.
5	Транспортування товару від постачальника до клієнта	Підтвердження фактичного переміщення товару від складу постачальника до складу клієнта	1. Доставка здійснена власним транспортним засобом: договір купівлі, платіжна інструкція, видаткова накладна, акт-введення в експлуатацію, товарно-транспортна накладна, подорожній лист, документи на придбання палива, документи на страхування автомобіля, документи на поточні та капітальні ремонти тощо. 2. Доставка здійснена найманим транспортом: договір перевезення, платіжне доручення, акт наданих послуг, товарно-транспортна накладна.

Джерело: запропоновано автором.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. URL <https://zakon.rada.gov.ua>. 2. Про затвердження Порядку прийняття рішень про реєстрацію/відмову в реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: наказ М-ва фінансів України від 12.12.2019 №520. URL <https://zakon.rada.gov.ua>.

Лапко А.С., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна
Науковий керівник: **Ворона О.М.**, головний бухгалтер
ТОВ «Глосс Енд Рейтер», м. Чернігів, Україна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ МІЖ ВЛАСНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА НАРАХОВАНИМИ ДИВІДЕНДАМИ

Ключові слова: облік, прибуток, дивіденди, розподіл, власник.

Результати господарської діяльності підприємства, як очікується, передбачають отримання позитивних фінансових результатів у вигляді прибутку. Господарські операції відносно формування показників прибутку та його подальшого розподілу і використання мають бути належним чином облікованими за допомогою раціонального обліково-аналітичного забезпечення, що в ринкових умовах функціонування характеризується неабиякою актуальністю, і відіграє важливе значення в діяльності підприємства.

Питанням бухгалтерського обліку та аналізу розподілу та використання прибутку підприємства переймалася значна кількість провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Бутинець Ф., Лень В., Шеремет А., Кірейцева Г., Агафонова В., Реслер М., Загородній А., Попович В., Коновалова І., Сопко В., Чижевська Л., Лишиленко О., Малюга Н., Чумаченко М. та ін. Науковий доробок даних вчених, є особливо важливим, оскільки були сформовані концептуальні принципи обліку та контролю прибутку підприємства.

Незважаючи на це, первинний облік розподілу прибутку між власниками підприємства досліджений не в повній мірі, що зумовлює подальше вивчення в частині документального забезпечення та контролю за операціями із нарахування та виплати дивідендів власникам підприємства.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» №73 від 07.02.2013 [1] під прибутком варто розуміти суму перевищення доходів над витратами, які визначаються за результатами звітного періоду.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій №291 від 30.11.1999 (надалі – Інструкція №291 від 30.11.1999) [2] бухгалтерський облік прибутку здійснюється на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». За кредитом рахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, а за дебетом – збитки та використання прибутку.

Згідно з Інструкцією №291 від 30.11.1999р. для нарахування та виплати дивідендів, які нараховані власникам простих та привілейованих акцій (часток у статутному капіталі) застосовується субрахунок 671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами».

Загалом бухгалтерський облік розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами розглянутий у таблиці 1.

Оскільки в діючому нормативно-правовому забезпеченні України не регламентовано первинного документу, яким необхідно здійснювати облік розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами, то, на наш погляд, варто здійснювати фіксування даної операції за допомогою бухгалтерської довідки.

Бухгалтерська довідка – це первинний господарський документ, який складається бухгалтером підприємства або особою, яка відповідальна за ведення бухгалтерського обліку та засвідчує факт здійсненої господарської операції на певну дату.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-ХІV від 16.07.1999 [3] бухгалтерська довідка для набуття статусу первинного документу в обов'язковому порядку повинна мати наступні реквізити:

- назва документа (форми);
- дату складання;
- назву підприємства, від імені якого складено документ;

- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади і прізвища (крім первинних документів, вимоги до яких встановлюються Національним банком України) осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Таблиця 1

Бухгалтерський облік розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн	Первинні документи
1	Прийнято рішення про виплату дивідендів власникам підприємства	441	443	100 000	Бухгалтерська довідка
2	Здійснено нарахування розміру дивідендів власникам підприємства	443	671	100 000	
3	Утримано із дивідендів податок на доходи фізичних осіб у розмірі 5%	671	641	5 000	
4	Утримано із дивідендів військовий збір у розмірі 1,5%	671	642	1 500	
5	Перераховано дивіденди власникам підприємства	671	311	93 500	Платіжна інструкція
6	Одночасно перераховано податок на доходи фізичних осіб у бюджет	641	311	5 000	Платіжна інструкція
7	Одночасно перераховано військовий збір у бюджет	642	311	1 500	Платіжна інструкція

*Примітка. Розглянуто підприємство на загальній системі оподаткування, платник податку на прибуток.
Джерело: розроблено автором на основі [1].*

Також, є доцільним затвердження даної бухгалтерської довідки на рівні підприємства за допомогою змін до діючого положення про організацію облікової політики, що підвищить організаційний рівень обліково-аналітичного забезпечення підприємства в цілому.

Пропонується здійснювати бухгалтерський облік розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами бухгалтерською довідкою, яка може мати наступний вигляд на рис. 1.

Наведений приклад бухгалтерської довідки ґрунтується на найбільш раціональному фіксуванні даної операції з урахуванням всіх критерій здійснення бухгалтерського обліку та забезпечення якості облікової інформації для формування ефективних управлінських рішень.

Отже за результатами проведеного дослідження:

- запропоновано здійснювати бухгалтерський облік розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами за допомогою бухгалтерської довідки, яка має бути складеною у відповідності до вимог чинного законодавства;
- акцентовано увагу на необхідності затвердження даного документу на рівні підприємства за допомогою змін до положення про організацію облікової політики на підприємстві;
- наведено приклад бухгалтерської довідки відносно обліку розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами, що можна рекомендувати працівникам облікової служби на підприємстві.

ТОВ «Чернігівські інсталяційні системи»
Код за ЄДРПОУ 12345678
14037, Україна, Чернігівська обл., м. Чернігів, вул. Івана Мазепи, буд. 123

Бухгалтерська довідка №1 від 10.05.2023р.

Місце складання: м. Чернігів

Підстава: протокол засновників №23 від 10.05.2023р.

За результатами 2022 року був отриманий позитивний фінансовий результат у вигляді прибутку до оподаткування на суму 180 135 грн. Дані фінансові результати були відображені у фінансовій звітності підприємства за 2022р. та Декларації з податку на прибуток за 2022р. і, відповідно, був нарахований податок на прибуток у розмірі 32 424 грн. (180 135*0,18), який 01.03.2023р. був перерахований до бюджету у повному розмірі.

Власниками підприємства прийнято рішення на підставі протоколу засновників №23 від 10.05.2023р. здійснити нарахування дивідендів у розмірі 100 000 грн. та виплатити їх протягом 5 робочих днів з дати протоколу.

В бухгалтерському обліку підприємства дані операції відображені наступним чином:

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Прийнято рішення про виплату дивідендів власникам підприємства	441	443	100 000
2	Здійснено нарахування розміру дивідендів власникам підприємства	443	671	100 000
3	Утримано із дивідендів податок на доходи фізичних осіб у розмірі 5%	671	641	5 000
4	Утримано із дивідендів військовий збір у розмірі 1,5%	671	642	1 500

Виконав головний бухгалтер *підпис*

Сідельнікова А.С.

Джерело: власна розробка автора

Рисунок 1 – Бухгалтерська довідка відносно обліку розподілу прибутку між власниками підприємства за нарахованими дивідендами

Список використаних джерел: 1. *Загальні вимоги до фінансової звітності:* національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 07.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 2. *Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій* від 30.11.1999 №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 3. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні:* Закон України від 16.07.1999 №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 657

Семенюк Ю., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Гуріна Н.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та консалтингу

Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, облік, забезпечення, управління.

В сучасних умовах глобального соціально-економічного розвитку особливого значення набуває обліково-аналітичне забезпечення процесу управління необхідною інформацією приймати обґрунтовані управлінські рішення. Сьогодні багато вчених працюють над

примиренням термінологія, що стосується процесу збору та обробки інформації для управління підприємством.

Проаналізувавши літературні джерела, які присвячені трактуванню поняття «обліково-аналітичне забезпечення» можна виділити такі визначення:

1) «сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних у обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченнями» [1];

2) поєднання всієї використовуваної в ній інформації, специфічних засобів і методів її аналітичної обробки, а також діяльності фахівців з її ефективного удосконалення та використання [2, с.8];

3) система обліково-аналітичного забезпечення підприємства є формою організації всіх видів обліку й аналізу, метою якої є забезпечення менеджерів підприємства інформацією для прийняття поточних і стратегічних управлінських рішень та контролю за їхньою реалізацією [3];

4) суть полягає в здійсненні облікових та аналітичних процедур у режимі реального часу, виявлення відхилень від запланованих показників і використання отриманих результатів для прийняття управлінських рішень [4].

Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством включає в себе систему бухгалтерського обліку та аналізу інформації, яка допомагає приймати рішення на різних рівнях управління підприємством. Ця система орієнтована на забезпечення ефективного управління ресурсами, фінансовою стабільністю та досягнення стратегічних цілей підприємства. Основні аспекти сутності обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством включають:

Облік фінансової інформації: охоплює реєстрацію фінансових операцій, які відбуваються на підприємстві, включаючи доходи, витрати, активи, зобов'язання, касові операції та інше. Облік фінансової інформації допомагає створити об'єктивний образ фінансового стану підприємства.

Аналіз фінансової інформації: Це процес вивчення та інтерпретації фінансової інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Аналіз допомагає виявити тенденції, ризики та можливості в фінансовому стані підприємства.

Планування і контроль: Обліково-аналітичне забезпечення включає планування бюджету, визначення фінансових цілей та стратегій, а також моніторинг та контроль виконання планів.

Управлінська звітність: Підприємство генерує управлінську звітність, яка містить ключову інформацію для внутрішнього управління, включаючи баланс, звіт про прибуток і збитки, аналітичні звіти та інші засоби інформування.

Підтримка прийняття рішень: Обліково-аналітичне забезпечення надає необхідну інформацію для ухвалення стратегічних та оперативних рішень, включаючи інвестиційні рішення, розробку цінової політики та інші.

Підтримка аудиту і документації: Обліково-аналітичне забезпечення забезпечує належну документацію для внутрішнього та зовнішнього аудиту, включаючи податковий облік та звітність.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством є необхідним інструментом для ефективного фінансового управління, прийняття рішень та забезпечення стійкості та розвитку підприємства.

Список використаних джерел: 1. Юзва Р.П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09; Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2011. 20 с. 2. Пархоменко О.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття рішень в системі науково-технічної інформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 – Економіка та управління науково-технічним прогресом.

Київ, 2006. 24 с. 3. *Загородній А. Г.* Оцінювання ефективності системи обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 23-24 квітня 2010 р.)* / М-во освіти і науки України, ТНЕУ. Тернопіль: Крок, 2010. С. 31-32. 4. *Голячук Н.* Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 6. С. 408-410.

УДК 658

Черняк Д.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Клименко Т.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: грошові потоки, управління, оптимізація, фінансовий стан, принципи, ефективність, ліквідність, рівновага.

Сучасні умови господарювання, яким притаманні високий рівень невизначеності, ризиковості та нестабільності зовнішнього середовища, вимагають від менеджменту підприємства приймати оптимальні управлінські рішення, враховуючи наявні та потенційні фактори впливу. Особлива увага має бути приділена вирішенню проблем управління грошовими потоками, що визначає платоспроможність, ділову активність та результативність діяльності підприємства. Для ефективного управління підприємством керівник повинен володіти точною та актуальною інформацією про наявні кошти, непогашені платежі та очікувані доходи в часовому розрізі. Відсутність такої інформації може створити значні проблеми в управлінні підприємством і призвести до фінансових втрат. Ефективне управління грошовими потоками дозволяє підприємству досягати стратегічних цілей, підтримувати високий рівень оборотності капіталу та ритмічності діяльності, забезпечувати фінансову рівновагу та отримувати додатковий прибуток, сприяє формуванню нових інвестиційних ресурсів для реалізації проектів розвитку.

Грошовий потік – це абсолютний показник, який відображає надходження або використання коштів всередині компанії. Відповідно до цієї характеристики, зазвичай, виділяють позитивний, негативний і чистий грошовий потік, які також можна визначити залежно від виду діяльності (від операційної, інвестиційної та фінансової) [1, с. 107].

Основна перевага використання грошового потоку як економічного індикатора порівняно з показником прибутку полягає в тому, що він дає повну картину фінансового стану бізнесу. На основі аналізу грошових потоків приймаються рішення у сфері стратегічного управлінського обліку та фінансового менеджменту.

Управління грошовими потоками стає одним із головних пріоритетів керівництва підприємства, оскільки воно щодня стикається із прогнозуванням наявності та руху грошових коштів, їх формуванням і витрачанням, вирішують питання, пов'язані із застосуванням фінансових інструментів, необхідних для їх убезпечення від наслідків інфляції, оптимізацією джерел фінансування діяльність, підтримкою репутацію надійного партнера.

У рамках управління грошовими потоками важливо забезпечити їх оптимізацію, що призводить до:

- посилення рівноваги між надходженням та витрачання грошових коштів, тобто їх збалансування та синхронізація;
- підвищення ефективності діяльності та нарощування ділової активності підприємства;
- підвищення ефективності управління борговими зобов'язаннями, а також мінімізації вартості їх залучення;
- підвищення платоспроможності підприємства.

Управління грошовими потоками підприємства ґрунтується на сукупності принципів, характеристика основних з яких наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні принципи системи управління грошовими потоками підприємства

Принцип	Характеристика
Принцип достовірності інформації	Для того, щоб проаналізувати та запровадити ефективну систему управління грошовими потоками, кожне підприємство має, насамперед, мати якісну інформаційну базу
Принцип рівноваги	Процес управління грошовими потоками підприємства вимагає їх класифікації, на основі якої забезпечується збалансованість грошових потоків за видами, обсягами, часовими інтервалами та іншими важливими ознаками
Принцип забезпечення ефективності	Характерною рисою грошового потоку є незбалансованість надходження і витрачання грошових коштів, що може призвести до утворення значного обсягу грошових активів, які не використовуються в операційній діяльності. За своєю природою такі кошти є непродуктивним активом (поки не будуть використані в економічних процесах), який з часом втрачає вартість через інфляцію. Реалізація цього принципу в процесі управління грошовими потоками полягає в забезпеченні ефективності використання тимчасово вільних коштів за рахунок фінансових інвестицій
Принцип забезпечення ліквідності	Незбалансовані грошові потоки можуть призвести до того, що підприємству не вистачатиме коштів для погашення зобов'язань, що негативно впливає на рівень його платоспроможності. У зв'язку з цим, при управлінні грошовими потоками необхідно забезпечити можливість підприємства підтримувати необхідний рівень ліквідності протягом усього періоду функціонування. Цей принцип забезпечується синхронізацією позитивних і негативних грошових потоків в кожному часовому інтервалі

Джерело: складено автором на основі [2]

Дотримання розглянутих принципів дозволить підприємству забезпечити ефективне управління грошовими потоками, вирішуючи низку завдань фінансового менеджменту в процесі досягнення основної мети підприємства, серед яких:

1) збалансування позитивних і негативних грошових потоків, адже дисбаланси потоків призводять до загальної нестачі ліквідності в певних періодах і загальної неплатоспроможності підприємства.

2) оптимізація грошових потоків та джерел фінансування;

3) підвищення ефективності використання оборотних активів підприємства, прискорення їх оборотності та ділової активності в цілому.

Отже, ефективне управління грошовими потоками сприяє нарощуванню доходності підприємства та його ділової активності, при цьому забезпечується достатній рівень платоспроможності та фінансової незалежності, досягнення тактичних цілей та довгострокової рівноваги, динамічний та безпечний розвиток.

Список використаних джерел: 1. *Сергеева О. Р.* Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12, ч. 2. 107 с. 2. *Кравченко В.* Управління грошовими потоками. *LivingFo: веб-сайт*. URL: <http://surl.li/ncvwy> (дата звернення: 12.11.2023).

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК 336.2

Гливенко В.В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Ігнатенко В.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: спрощена система оподаткування, єдиний податок, малий бізнес, воєнний стан.

Спрощену систему оподаткування було запроваджено Указом Президента України №727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва», який передбачав спеціальний податковий режим для зменшення податкового навантаження на малий бізнес з метою стимулювання його розвитку [1]. З прийняттям Податкового кодексу України, всі питання оподаткування регулюються виключно ним.

Відповідно до пп. 291.2 Податкового кодексу України, спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що передбачає заміну сплати окремих податків і зборів сплатою єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [2].

Спрощена система оподаткування має низку переваг, зокрема звільнення від сплати окремих видів податків (залежно від обраної групи єдиного податку), таких як податок на прибуток, ПДФО, земельний податок; право вибору сплати ПДВ та інші, а також спрощення бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Натомість до місцевого бюджету сплачується тільки один вид податку – єдиний податок.

Оподаткування суб'єктів малого підприємництва в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим аспектом для забезпечення фінансової стабільності та функціонування економіки в період кризових ситуацій. Навіть в умовах війни економіка та бізнес мають працювати, тому оподаткування має бути гнучким для сприяння виживанню бізнесу в складних умовах.

Основні зміни, які було внесено до податкового законодавства стосовно малого бізнесу, внаслідок військової агресії російської федерації наведено в табл.1.

Таблиця 1

Податкові зміни

Військово-податкове адміністрування	У випадку відсутності можливості у платника податків виконати податкові обов'язки через бойові дії чи введення військового стану, такий платник податків має їх виконати протягом 2-ох місяців після припинення або скасування воєнного стану, а фізичні особи, що безпосередньо приймають участь у відсічі збройної агресії - протягом 60 днів з дня появи такої можливості.
Єдиний податок	Платники єдиного податку 1- 3-ї групи звільняються від сплати ПДВ при імпорті товарів (за винятком платників, що сплачують єдиний податок за ставкою 3%).
	З 01.04.2022 до 01.08.2023 року фізичні особи - підприємці - платники єдиного податку першої та другої групи мали право не сплачувати єдиний податок.
	Платникам третьої групи було знято обмеження за обсягом доходу та надана можливість перейти на ставку 2 відсотка.
Єдиний внесок	Платники податку 3-ї групи, які до переходу на ставку єдиного податку 2%, були платниками ПДВ, звільнялися від обов'язку нарахування та сплати ПДВ, подання податкової звітності, їх реєстрація як платника ПДВ призупинялася.
	ФОП I-II групи повністю звільняються від ЄСВ за себе і ця пільга продовжує діяти після 01.08.2023р. ФОП 2-3-ї та юрособи 3-ї групи звільняються від сплати ЄСВ за найманих працівників, яких призвали до лав ЗСУ.

Джерело: складено авторами на основі [3-6]

Основною перевагою пільгового оподаткування за ставкою 2% була відсутність зобов'язань зі сплати ПДВ. В умовах, коли багато підприємств втрачають майно, кошти і прибутковність, ПДВ є найбільш «травматичним» податком.

Ще однією перевагою такого податку було те, що він міг вивести з тіні підприємства з великим оборотом. До введення воєнного стану такі підприємства не завжди працювали чесно і дробили свій бізнес на безліч підприємців і в результаті економили на податках.

Проте, влітку було прийнято Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів щодо особливостей оподаткування в період воєнного стану», завдання якого – задовольнити вимоги меморандуму МВФ та впровадження заходів щодо збільшення податкових надходжень у 2023 році [5]. Йдеться про скасування спеціальної групи спрощеної системи оподаткування за єдиною ставкою – 2%, скасування пільг щодо сплати єдиного податку для фізичних осіб-підприємців 1-ї та 2-ї груп, а також повернення деяких штрафів та перевірок.

Тимчасове зниження податкового тиску безумовно дало свій позитивний ефект, щоб існуючі підприємці не закрили свій бізнес, а нові мали змогу його відкрити. Проте, через військову агресію росії, існує значне зниження попиту населення на багато видів товарів та послуг. Багато потенційних покупців змінило свої пріоритети щодо покупок, вважаючи що деякі з них зараз не на часі. Перша та друга групи «єдинників» є найбільш вразливими серед малого бізнесу, оскільки, на відміну від інших, не мають в наявності достатнього капіталу для нормального функціонування в таких складних умовах. Тому доходи багатьох підприємців лише незначним чином перевищують витрати.

Загалом, оподаткування малих підприємств в умовах воєнного стану підпорядковане потребам оборони та стабільності країни. Однак, важливо забезпечити справедливість та раціональність податкової політики, а також врахувати інтереси малого бізнесу в цих умовах.

Список використаних джерел: 1. *Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва:* Указ Президента України від 03.07.1998 р. № 727/98: станом на 1 січ. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727/98#Text>. 2. *Податковий кодекс України :* Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 03.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. 3. *Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану :* Закон України від 12.05.2022 №2260-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text>. 4. *Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану :* Закон України від 30.06.2023 №3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>. 5. *Про внесення змін до Податкового Кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану* Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. 6. *Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування:* Закон України від 08.07.2010 № № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

УДК 657: 336.22

Гресь Н.Л., к.п.н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і аудиту

Кашеварова О.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна

ПЛАТА ЗА ЗЕМЛЮ: НАЗВА ПОДАТКУ ЧИ ГРУПИ МІСЦЕВИХ ОBOB'ЯЗКОВИХ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ?

Ключові слова: земельний податок, місцевий податок, обов'язкові елементи податку, орендна плата, плата за землю.

Податковою системою називають «сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються» в установленому Податковим кодексом України (ПКУ) порядку [1, п. 6.3 ст. 6].

Відомо, що «до місцевих належать податки ..., що встановлені відповідно до переліку»,

визначеному «цим Кодексом» [1, п. 8.3 ст. 8]. Такий «перелік» знаходимо у п. 10.1 ст. 10 ПКУ. Він складається з податку на майно (пп. 10.1.1) і єдиного податку (пп. 10.1.2). Як бачимо, серед місцевих податків немає плати за землю.

Місцеві ради, керуючись нормами п.10.2¹ ст. 10 ПКУ, обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі).

Правові норми, за якими визначено процедури справляння всіх місцевих податків (окрім єдиного) у Податковому кодексі України об'єднано у одному розділі XII «Податок на майно», де у ст. 265 встановлено такий «склад податку на майно»:

- 1) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (пп. 265.1.1 п. 265.1);
- 2) транспортний податок (пп. 265.1.2 п. 265.1);
- 3) плата за землю (пп. 265.1.1 п. 265.1).

Натомість у тексті цього розділу ПКУ знаходимо обов'язкові елементи, встановлені для земельного податку, податку на лісові землі, плати за землю й орендної плати (див. табл. 1).

Таблиця 1

Елементи туристичного збору

Елементи, які визначаються під час встановлення податку	Елементи обов'язкових податкових платежів, що підлягають сплаті власниками земельних ділянок і землекористувачами, наявні у розділі XII «Податок на майно» ПКУ			
	земельний податок	податок на лісові землі	плата за землю	орендна плата
Обов'язково [1, п. 7.1 ст. 7]:				
– платники податку;	ст. 269			пп. 288.2
– об'єкт оподаткування;	ст. 270, 283			пп. 288.3
– база оподаткування;	ст. 271			
– ставка податку;	ст. 274, 277	пп. 273.2, 273.3 ст. 273		
– порядок обчислення податку;			ст. 286	пп. 288.4, 288.5, 288.7
– податковий період;			ст. 285	пп. 288.7
– строк та порядок сплати податку;			ст. 287	
– строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку				
«Можуть передбачатися» [1, п. 7.2 ст. 7]:				
Податкові пільги	ст. 281, 282			

Джерело: складено авторами на основі [1]

Крім того, у п. 273.1 ст. 273 ПКУ читаємо: «податок на лісові землі складається із земельного податку та рентної плати, що визначається податковим законодавством».

З огляду на вищевикладене, цілком і повністю погоджуємося з висновком К.К. Недоступ про те, що «словосполучення «плата за землю» – це ... назва групи обов'язкових безумовних платежів до відповідного місцевого бюджету, що справляються з власників земельних ділянок та землекористувачів» [2, с. 67].

Зауважимо, що один податок не може (!) складатися з декількох різних податків [1, ст. 265, п. 273.1 ст. 273]. Крім того, згідно з Податковим кодексом України земельний податок є складовою частиною одночасно податку на майно [1, ст. 265] і податку на лісові землі [1, п. 273.1 ст. 273]. Підкреслимо, що в законодавчо визначеному списку місцевих податків [1, ст. 10] і серед частин, які згідно з ст. 265 ПКУ входять у склад податку на майно, податок на

лісові землі відсутній. Отже, на часі усунення юридичних колізій, наявних в положеннях Податкового кодексу України, що встановлюють процедури обкладання податком власників землі та землекористувачів.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. База даних «Законодавство України» Верховної Ради України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 31.10.2023). 2. Недоступ К. Норми, що встановлюють процедури справляння місцевих зборів, у структурі Податкового кодексу України. *Адміністративне право і процес*. 2022. № 2. 61–72. DOI <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2022.2.05>.

УДК 658

Зеленкова К.В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНИХ ВІДНОСИН

Ключові слова: міжнародні валютні відносини, валютний ринок, Міжнародний валютний фонд, валютні коливання, валютна політика, податкова система.

Механізм регулювання міжнародних валютних відносин є важливою складовою глобальної економічної системи і відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та сприянні міжнародній торгівлі та інвестиціям.

Необхідність державного регулювання ринкової економіки впливає з об'єктивно притаманних державі економічних функцій. В умовах існування різних форм власності роль державного регулювання полягає, з одного боку, у забезпеченні юридичного механізму реалізації форм власності, а з іншого – у спрямовуючому впливі на ринкові параметри, що забезпечують організацію функціонування економічної системи як єдиного цілого [1].

Валютний ринок є невід'ємною складовою ринкової системи держави і тому на нього теж поширюється об'єктивна необхідність здійснення державою регулятивних функцій. Досягнення цілей валютної політики забезпечується через законодавче регулювання валютних відносин і контроль за виконанням установлених вимог, норм і правил (валютний контроль) [1].

Функції регулювання міжнародних валютних відносин покладені світовою співдружністю на Міжнародний валютний фонд (МВФ), який керується у своїй діяльності статутом Фонду і спільно прийнятими країнами-учасниками постановами та домовленостями [2].

Основними споживачами валютного ринку є світові транснаціональні банки. На них припадає близько 90% всього валютного обороту. Внаслідок цього валютні курси формуються у процесі здійснення міжбанківських операцій.

В умовах функціонування ринкової економіки головним об'єктом валютного регулювання є валютний курс національної грошової одиниці. Його зміни суттєво впливають на розвиток як внутрішньогосподарських так і зовнішньоекономічних позицій країни [3].

Функціонування та розвиток валютних ринків світу в значній мірі залежить від стабілізації валютного механізму, що діє у світовій валютній системі, від національних і міждержавних заходів, що здійснюються у валютній сфері. Сукупність таких заходів складає поняття – валютна політика. На міждержавному рівні валютна політика здійснюється міжнародними валютно-кредитними організаціями, з метою регулювання міжнародних валютних відносин [4].

Функції регулювання міжнародних валютних відносин покладені світовою співдружністю на міжнародний валютний фонд (далі - МВФ). У 1992 році до МВФ увійшла Україна. Основна мета роботи МВФ полягає в необхідності слідкувати за розвитком міжнародної валютної системи і забезпечувати її ефективне функціонування.

Основна проблематика в механізмі регулювання міжнародних валютних відносин включає в себе різні складні аспекти та виклики, які виникають в глобальній економічній системі. Деякі з найважливіших проблем включають:

1. Валютні коливання: Плаваючі валютні курси можуть призводити до нестабільності та непередбачуваності на міжнародних ринках. Гострі коливання валютних курсів можуть впливати на конкурентоспроможність експортерів і імпортерів.

2. Валютні кризи: Деякі країни стикаються з валютними кризами, коли їх валюта втрачає значення або стає надто дорогою. Це може призводити до фінансової нестабільності та економічних труднощів.

3. Долар США як світова резервна валюта: Використання долара США в ролі основної світової резервної валюти створює проблеми для інших країн, оскільки залежність від долара може вразливою до змін в американській економіці та фінансовій політиці.

4. Валютні маніпуляції: Деякі країни намагаються штучно впливати на валютний курс своєї валюти, щоб здійснювати конкурентний демпінг або отримувати переваги на міжнародних ринках.

5. Валютна нестабільність у розвинених країнах: Грошові політики розвинених країн можуть мати вплив на валютну стійкість у розвинених економіках та економіках, що розвиваються, що створює проблеми для управління міжнародними валютними відносинами.

6. Регулювання капіталів: Обмеження або лібералізація руху капіталу можуть впливати на фінансову стабільність та економічну інтеграцію між країнами.

7. Боргова криза: Високий рівень зовнішнього боргу деяких країн може призводити до боргових криз і вимагати міжнародної підтримки або реструктуризації боргу.

8. Валютні та торговельні війни: Споры між країнами про валютні та торговельні питання можуть призводити до війн тарифів і інших торговельних обмежень, що загрожує міжнародній торгівлі та стабільності.

9. Регулювання міжнародних валютних відносин вимагає спільних зусиль країн та міжнародних організацій для вирішення цих проблем і досягнення стабільності та розвитку в глобальній економіці [5].

Отже, здійснили спробу визначити механізм регулювання міжнародних валютних відносин, який відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності глобальної економіки та формуванні системи оподаткування. Розуміння та вирішення проблематики, пов'язаної з цим механізмом, є важливим завданням для міжнародних урядів та організацій.

Список використаних джерел: 1. *Валютне регулювання: сутність, завдання, методи та інструменти. Фінансовий ринок: навч. посіб. / за ред. Павлова В.І. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 358 с. URL: <http://surl.li/njwrh> (дата звернення 19.10.2023).* 2. Механізм валютного регулювання. *Фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності. URL: <https://library.if.ua/book/37/2455.html> (дата звернення 19.10.2023).* 3. Міжнародні валютні відносини: суть та інструменти регулювання. *Міжнародні відносини. URL: <http://surl.li/nkwlf> (дата звернення 19.10.2023).* 4. Манжура О.В., Краус Н.М. Інструменти та механізми регулювання валютного ринку в умовах інституціональних змін національної економіки. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2022. №2(10). С.4-18. URL: https://www.researchgate.net/publication/367474607_INSTRUMENTI_TA_MECHANIZMI_REGULUVANNA_VALUTNOGO_RINKU_V_UMOVAN_INSTICIONALNIH_ZMIN_NACIONALNOI_EKONOMIKI (дата звернення 19.10.2023).* 5. Поняття та основні завдання системи валютного регулювання і валютного контролю. *Міжнародні валютно-кредитні відносини. URL: <https://cutt.ly/vwWsoCoh> (дата звернення 19.10.2023).* 6. Акименко О.Ю. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : Національний університет «Чернігівська політехніка», 2021. 398 с.

Масловський М.В., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

КОРЕКЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

***Ключові слова:** податкова політика, податкова система, податки, міжнародна торгівля, глобалізація, ефективність, подвійне оподаткування, податкова справедливість.*

Сучасний світ стоїть перед викликами глобалізаційних процесів, які впливають на всі сфери життя, включаючи економіку та фінансову політику країн. Глобалізація визначається як процес зростання взаємозалежності і взаємодії між країнами, що призводить до обміну товарами, капіталом, інформацією та людськими ресурсами. Внаслідок цього, податкова політика країн піддається значним трансформаціям і потребує корекції, щоб адаптуватися до нових умов [3].

Глобалізація має значний вплив на національні економіки країн у багатьох аспектах. Серед ключових аспектів впливу можна виділити: (1) зростання міжнародної торгівлі та інвестицій; (2) зростання міграції робочої сили та зміни в структурі ринку; (3) збільшення конкуренції на світовому ринку; (4) підвищення ступеня вразливості національних економік до глобальних фінансових криз та коливань ринків; (5) збільшення можливостей для доступу до інноваційних технологій та ринків [2, 3, 6]. Зважаючи на це стверджуємо, що глобалізація тісно взаємопов'язана з податковою політикою країн. Національні податкові системи мають великий вплив на здатність країн приваблювати інвестиції, забезпечувати фінансування соціальних програм і створювати сприятливі умови для підприємництва. Серед аспектів взаємозв'язку виділяємо:

- податкову конкуренцію, коли країни змагаються привабленням інвестицій та підприємств через зниження податкових ставок і надання податкових пільг;
- боротьбу з ухилянтами податків, адже глобальні корпорації використовують складні стратегії для зменшення своїх податкових зобов'язань;
- податкові угоди, які укладають для уникнення подвійного оподаткування та задля сприяння обміну інформацією про податкові зобов'язання громадян і підприємств.

Розуміння цих взаємозв'язків є важливим для розвитку національної податкової політики з урахуванням впливу глобалізаційних процесів на економіку країни та стійкий розвиток [1-8].

Окрім цього глобалізація може негативно впливати й на такі фундаментальні принципи податкової системи, як податкова ефективність, адже глобалізація призводить до посилення конкуренції між країнами за інвестиції та підприємства, що може стимулювати зниження податкових ставок для збереження або залучення капіталу, та занижуючи роль податкової справедливості, адже глобалізація може призвести до втрати податкової бази через податкові ухилення та створення спеціальних умов для корпорацій, тим самим порушуючи принципи справедливості. На протидію такому явищу створюються міжнародні організації, такі як Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) та Міжнародний валютний фонд (МВФ). Метою їх створення є розробка стандартів та рекомендацій щодо податкової транспарентності, обміну інформацією про податкові зобов'язання та боротьби з ігноруванням сплати податків [6].

Враховуючи всі вищезазначені аспекти впливу та взаємозв'язку країн, застосовують різні інструменти корекції національної податкової політики, такі як: (1) зміни податкових ставок, (2) податкові пільги, (3) субсидії, (4) міжнародні податкові угоди тощо. Ці інструменти можуть бути використані країнами для забезпечення стійкого економічного розвитку та адаптації їх податкових політик під впливом глобальних тенденцій [7].

Щодо перспективи подальших змін в наявних податкових практиках, наразі продовжується розробка спільних ініціатив та угод між країнами, створення та розвиток міжнародних організацій для боротьби з униканням податків, збільшення вимог до транспарентності в податкових питаннях, а також розробка міжнародних стандартів у сфері податків, таких як Common Reporting Standard (CRS).

Отже, глобалізація може мати, як позитивний, так і негативний вплив на податкову систему та економіку країни загалом. Країни застосовують різні інструменти корекції національної податкової політики такі, як зміни податкових ставок, податкові пільги, субсидії, міжнародні податкові угоди, а також вдаються до співпраці з метою забезпечення ефективної та справедливої податкової політики у глобальному масштабі і вирішення викликів, які виникають внаслідок глобалізації. Корекція податкової політики під впливом глобалізації може призвести до покращення конкурентоспроможності країни, але вимагає уважного балансування між податковою ефективністю та справедливістю.

Список використаних джерел: 1. *Бозуленко О.Я.* Сутність міжнародної податкової конкуренції. *Міжнародна економіка*. 2011. № 3 (11). С. 52-57. 2. *Голубка С.М., Чинчик А.А.* Глобалізаційні виклики та специфіка формування податкової політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. №33(2). С. 118-123. 3. *Орлик О.В.* Глобалізація економічних процесів та її вплив на економічну безпеку суб'єктів господарювання. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/449.pdf> (дата звернення 11.11.2023). 4. *Коровій В.В.* Податкова політика країни в умовах глобалізації економіки. *Фінанси та банківська справа* 2019. С. 179-185. 5. *Тучак Т.В.* Податкова конкуренція в умовах глобалізації та інтеграції. *Економічний вісник університету: збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький. 2011. № 17/2. С. 231-234. 6. *Tanzi V.* Globalization, Technological Developments and Work of Fiscal Termites. IMF Working Papers. 2000. November. WP/00/181. 7. *Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навч. посібник / За ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбурова.* Харків: ВД. «ІНЖЕК», 2010 С. 427-448. 8. *Акименко О.Ю., Глоба А.О.* Податкова компонента в архітектоніці економічної діяльності. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : VIII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.) : тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. с. 101-103.

УДК 336.02

Січевська А.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Клименко Т.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АДМІНІСТРУВАННЯ ЄДИНОГО ПОДАТКУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ключові слова: адміністрування податків, оподаткування, єдиний податок, пільговий режим.

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України національна економіка зазнає особливо критичного негативного впливу через окупацію частини території країни, фізичне знищення вітчизняних підприємств, розірвання економічних зв'язків, виїзд за кордон значної чисельності працездатного населення та інші деструктивні чинники. Уповільнення розвитку національної економіки скоротило й податкові надходження до бюджетів. Так, згідно даних OpenBudget у 2022 році зведений бюджет недоотримав 15,74% податкових надходжень у порівнянні із запланованими обсягами, в тому числі державний бюджет – 21,13%, натомість, перевиконання плану за цим показником по місцевих бюджетах на 0,89% відбулося завдяки податку на доходи фізичних осіб, надходження від якого зросли на 5,08% [1].

Така ситуація вимагала від держави швидко реагувати та адаптувати податкове законодавство у відповідності до умов воєнного стану. Тому на державному рівні почалося впровадження нових методів і заходів підтримки вітчизняного бізнесу, при цьому особлива увага приділялася підтримці ФОП та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему

оподаткування. Так, у Податковому кодексі України, зокрема в Розділі XX «Перехідні положення» підрозділі 8 «Особливості справляння єдиного податку та фіксованого податку» пункті 9, визначені такі особливості справляння єдиного податку:

- ФОП-підприємці – платники єдиного податку першої та другої груп мали право не сплачувати його в період з 1 квітня 2022 року до 31 липня 2023 року, а також не заповнювати за цей період відповідну декларацію (п. 9.1);

- платникам єдиного податку третьої групи встановлена ставка 2% від доходу, визначеного відповідно до ст. 292 ПКУ, а не 5%, як зазвичай. Але не всі компанії мали можливість перейти на 2%, так як втратили б податковий кредит (п. 9.4) [2].

Проте, у відповідності до змін, визначених в Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» від 30.06.2023 №3219-IX, передбачено скасування з 01 серпня 2023 року пільгового режиму [3].

Відмітимо, що згідно даних щодо надходжень від єдиного податку до місцевих бюджетів, то в 2022 році недовиконання плану становило 3,58%, проте фактичні надходження склали майже 47226,1 млн грн, що більше за обсяг у 2021 році – 46282,4 млн грн. До того ж, вже за перші 9 місяців 2023 року обсяг надходжень від єдиного податку склав 40245,2 млн грн [1].

Дослідження практики адміністрування єдиного податку вказує на те, що на сьогодні створено умови, які сприяють уникнути бюрократії, дозволяють платникам першої та другої групи отриманий прибуток використовувати для підтримки та розвитку бізнесу. Попри складну ситуацію в країні держава також намагається стимулювати та підтримувати розвиток бізнесу, особливо новостворені підприємства. Поряд з цим, потребують подальшого вдосконалення інструменти адміністрування єдиного податку за рахунок таких заходів:

1) удосконалення чинного законодавства в частині єдиного податку, що враховуватиме сучасні економічні виклики розвитку національної економіки в цілому та необхідність підтримки малого бізнесу;

2) розширення категорій платників єдиного податку, які можуть скористатися спеціальним податковим режимом – спрощеною системою оподаткування;

3) діалог з громадськістю, зокрема, за рахунок залучення громадськості та суб'єктів підприємницької діяльності до обговорення проблем, пов'язаних із адмініструванням єдиного податку та спільним виробленням шляхів їх вирішення;

4) боротьба з податковими зловживаннями через запровадження ефективних заходів із запобігання такими порушенням податкового законодавства, а також недопущення уникнення оподаткування платниками податків;

5) міжнародна співпраця на основі взаємодії з міжнародними організаціями та врахування міжнародних стандартів і досвіду у сфері адміністрування єдиного податку;

б) активна підтримка підприємців шляхом створення сприятливих умов для функціонування бізнесу, реалізації програм його підтримки, в тому числі фінансової, стимулювання підприємницької діяльності.

Отже, система спрощеного оподаткування, в основі якої є єдиний податок, має стати стимулюючим інструментом задля підвищення підприємницької активності, що сприятиме поживленню національної економіки та наповненню доходів бюджету, а це є особливо важливо для фінансування обороноздатності країни.

Список використаних джерел: 1. *OpenBudget: інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет»: веб-сайт.* URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>. 2. *Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 №2755-VI.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. 3. *Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 №3219-IX.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>

Слободян Т.А., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Науковий керівник: **Бурковська А.В.**, канд. екон.наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА БІЗНЕС: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

***Ключові слова:** податки, податкове навантаження, ПКУ, податкова політика, податкове навантаження на бізнес.*

Податкове навантаження на бізнес є однією з ключових проблем, з якими стикаються підприємства у сучасних умовах. Високі податки можуть значно ускладнити розвиток бізнесу, зменшити його конкурентоспроможність та призвести до зменшення інвестицій та створення нових робочих місць. Тому вирішення цієї проблеми є дуже важливим для стабільного економічного розвитку.

Податкове навантаження – це показник рівня податків, які підприємства сплачують до різних бюджетів зі свого доходу (обороту). Крім того, податкове навантаження є рушійною силою для здійснення планів та перевірок підприємств контролюючими органами (особливо податковою службою). Податкове навантаження для підприємств, якщо його правильно проаналізувати, може бути індикатором надмірного тиску та перевищення «розумних» платежів до бюджету, а також слугувати підставою для проведення аудиту та оптимізації фінансової діяльності [1].

Податкове навантаження включає в себе різноманітні види податків, такі як податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на нерухомість, акцизний податок та інші. Ці податки можуть становити значну частку витрат для підприємств, зменшуючи їхню конкурентоспроможність на ринку.

Однак, варто врахувати, що податки є необхідною складовою фінансової системи країни. Вони забезпечують державу необхідними ресурсами для забезпечення соціальних послуг, інфраструктури та інших потреб. Тому важливо збалансувати потреби держави та підприємств у сфері оподаткування.

Показник податкового навантаження на підприємстві може свідчити про те, наскільки ефективною чи неналежною є робота юридичного підрозділу, враховуючи види діяльності таких організацій. Наприклад, існує низка положень (пільг), які не використовуються підприємством і можуть призвести до надмірного податкового навантаження [1].

Загальне високе податкове навантаження може гальмувати економічне зростання підприємництва та інновації [4]. Це може призвести до того, що компанії будуть шукати способи уникнення оподаткування, а не інвестувати в розвиток свого бізнесу. Також, високі податки можуть зменшити привабливість країни для іноземних інвесторів, що може негативно вплинути на економічний розвиток. З іншої сторони, низьке податкове навантаження може призвести до зменшення доходів державного бюджету та обмежити можливості для забезпечення соціальних потреб населення. Тому важливо знаходити баланс між оподаткуванням бізнесу та потребами держави.

Загалом, проблему оподаткування можна визначити так: загальна сума податків, сплачених малими підприємствами, не завжди відповідає основним податковим вимогам у кожній країні. Наприклад, нові та малі компанії зазвичай жертвують прибутком заради всебічного зростання, але вони все ще стикаються з ідентичним режимом корпоративного оподаткування порівняно з середніми та великими підприємствами. Це означає, що середні або великі компанії, що добре зарекомендували себе, можуть працювати з невід'ємною конкурентною перевагою [2].

Отже, однією з основних проблем податкового навантаження на бізнес є високий рівень оподаткування. Велика частина прибутку підприємств може йти на сплату податків, що ускладнює їхню фінансову ситуацію та обмежує можливості для розвитку. Крім того, складна та неоднозначна податкова система може призвести до помилок у розрахунках та

сплаті податків, що в свою чергу може призвести до штрафів та інших негативних наслідків для підприємства.

На початку створення підприємства доцільно акцентувати увагу на виборі системи оподаткування. Згідно статті 291 ПКУ підприємство може обрати спрощену систему оподаткування, сплачуючи тільки єдиний податок та оптимізуючи податкові витрати [3]. Але дана система накладає ряд обмежень щодо доходу, видів діяльності та кількості найманих працівників, що унеможлиблює її використання для великих виробничих підприємств.

Вибір місцезнаходження при створенні підприємства дає змогу звільнитися або зменшити податкові зобов'язання шляхом реєстрації фірми в економічних зонах з пільговими режимами оподаткування. Масштаби та вид діяльності передбачають вибір особливостей здійснення господарської діяльності. Зокрема, реєстрація підприємства як платника ПДВ дає змогу зменшити податкові зобов'язання з даного податку, коли підприємство є виробником продукції та має витрати для нарахування податкового кредиту з ПДВ, а основна група контрагентів підприємства є платниками ПДВ [3].

Для вирішення проблем податкового навантаження на бізнес необхідно впровадження комплексних заходів. Одним з можливих шляхів вирішення проблеми може бути спрощення податкової системи та зменшення податкових ставок. Це дозволить зменшити фінансове навантаження на підприємства та створить більше можливостей для їхнього розвитку. Крім того, важливим є також покращення податкового адміністрування та контролю за сплатою податків, що дозволить уникнути недоплати та уникнути негативних наслідків для підприємств.

Помірковане зниження податкового навантаження на бізнес може позитивно вплинути на доходи бюджету в найближчі роки, оскільки зростання прибутків та виплат заробітної плати призведе до збільшення податкових надходжень від прямих податків і зборів [4].

Податкова політика є одним з основних інструментів розвитку української економіки та здатна забезпечити стійке і довгострокове економічне зростання. Перш за все, вона визначає темпи відновлення економіки України, зацікавленість інвесторів та конкурентоспроможність України як юрисдикції в регіоні. Без сміливих і неординарних заходів ці конкурентні переваги навряд чи будуть реалізовані [4].

Отже, податкове навантаження на бізнес – це серйозна проблема, яка потребує комплексного підходу до вирішення. Зменшення податкового тиску, спрощення податкової системи та стимулювання розвитку бізнесу через податкові пільги – це лише деякі з можливих шляхів вирішення цієї проблеми. Важливою умовою успішного вирішення проблеми є спрощення адміністративних процедур і покращення контролю за сплатою податків.

Список використаних джерел: 1. *Значення податкового навантаження для бізнесу.* URL: <https://prihodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/znachennya-podatkovogo-navantazhennya-dlya-biznesu/>. 2. *Opening a business? Here's how to stop the tax burden.* URL: <https://www.sage.com/en-gb/blog/tax-burden/>. 3. *Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 4. *Податкова пастка для української економіки. Український інститут майбутнього.* URL: <https://uifuture.org/publications/podatкова-pastka-dlya-ukrayinskoji-ekonomiky/>

УДК 657

Хоменко К. Ю., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Перетяцько Ю. М.**, канд. екон. наук., доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОДАТКОВІ МОДЕЛІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В ІТ-ІНДУСТРІЇ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Ключові слова: *ІТ-індустрія, фізична особа-підприємець, трудовий договір, цивільно-правовий договір, гіг-контракт, податок, трудові відносини.*

Щорічно в Україні спостерігається зростання ринку ІТ-послуг, що в свою чергу позитивно впливає на розвиток економіки та добробут населення.

При відсутності значних витрат на обладнання, сировину чи оренду, високі витрати в цій галузі пов'язані з оплатою праці, які можуть досягати показника 85% усіх витрат компанії [3]. Саме тому серед усіх сплачених податків найбільший обсяг становить податок на доходи фізичних осіб, і ця частка щороку збільшується. Зважаючи на це, ІТ-компанії прагнуть знизити податкове навантаження на фонд оплати праці за допомогою оптимізації трудових відносин.

Окремі аспекти оподаткування ІТ-галузі було розглянуто в дослідженнях таких вітчизняних вчених як: Л. П. Шацкова, Д. О. Парас, С. О. Артюх, О. М. Силенко, Н.М. Левченко, Д. О. Гетманцев, Ю. А. Коваль. Однак зважаючи на постійні зміни в діяльності ІТ-індустрії, особливості оподаткування цих суб'єктів господарювання залишаються актуальними і вимагають подальшого дослідження.

Сьогодні на українському ринку ІТ-сфери існують дві основні моделі найму працівників: фізична особа-підприємець (ФОП), здебільшого з група, і штатні робітники. Кожна з цих моделей має свої переваги і недоліки, і вибір між ними залежить від конкретних обставин і потреб компанії.

ФОП надає більшу гнучкість і автономію для робітників. Вони можуть працювати на кількох проектах одночасно, встановлювати власний графік і використовувати свої інструменти та обладнання. Штатні робітники потребують більше контролю компанії над працівниками, що може бути важливо для забезпечення якості та безпеки проектів.

Проте слід детальніше розглянути особливості укладання контрактів з фізичними особами-підприємцями та офіційним працевлаштуванням робітників. Головною їх відмінністю є вид контракту. Для штатного робітника він є трудовим, а для ФОП – цивільно-правовий.

За трудовим договором роботодавець зобов'язаний сплачувати за своїх робітників податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розмірі 18%, військовий збір (ВЗ) – 1,5% та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) – 22%. Цивільно-правовий договір не має таких вимог, адже передбачає лише оплату за виконані послуги. Фізичні особи-підприємці самостійно обраховують та сплачують податки з отриманих доходів. Проте досить поширеним явищем є те, що при працевлаштуванні в ІТ-компанію на звичайних умовах праці робітникам пропонують оформити ФОП. Таким чином, фактично між компанією та залученими підприємцями діють трудові, а не цивільно-правові відносини, але роботодавець уникає обов'язку сплати податків. Даний факт може бути підставою для відкриття кримінального провадження за статтею 212 Кримінального кодексу України («Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)»).

Для вирішення такої проблеми 15.07.2021 року був введений в дію Закон України № 1667-ІХ «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», що передбачає заходи для розвитку ІТ-індустрії в Україні, одним з яких є впровадження гіг-контрактів. Такий контракт містить у собі характеристики як цивільно-правового, так і трудового договору, а укладати такий контракт можна лише з гіг-спеціалістом («фізична особа, яка за гіг-контрактом є підрядником та/або виконавцем») [2, ст. 1].

Проведемо порівняння видів трудових відносин в ІТ-компанії (табл. 1).

Порівнюючи цивільно-правовий та гіг-контракт, можна дійти висновку, що гіг-контракт є більш вигідним, як для працівника, так і для роботодавця. Адже для ІТ-компанії зменшується податкове навантаження, а робітник отримує соціальні гарантії та звільняється від сплати податків і подання звітності, на відміну від цивільно-правового договору. Також такий формат договору не має наслідків з боку Кримінального кодексу.

Проте для того, щоб гарантовано отримувати аванс та заробітну плату щомісяця, а також користуватися всіма соціальними та трудовими гарантіями, що передбачені Кодексом законів про працю України, необхідним є укладання саме трудового договору. Для підприємства він є забезпеченням стабільної щоденної роботи та відсутності штрафів з боку контролюючих органів.

Порівняльна таблиця видів трудових відносин в ІТ-компанії

Критерій	Штатні робітники	ФОП 3 група	Гіг-спеціалісти
Вид договору	Трудовий	Цивільно-правовий	Гіг-контракт
Кадровий облік	Ведеться	Відсутній	Відсутній
Податкове навантаження	ПДФО – 18%; ВЗ – 1,5%; ЄСВ – 22%	ЄП – 5% або 3% + 20% ПДВ; ЄСВ – 22% від мінімальної з/п (1474 грн у 2023 році)	ПДФО – 5%; ВЗ – 1,5%; ЄСВ – 22% від мінімальної з/п (1474 грн у 2023 році)
Адміністрування податків	Компанія як податковий агент з утримання ПДФО, ВЗ та сплати ЄСВ	ФОП самостійно відповідає за сплату податків та подання звітності	Компанія як податковий агент з утримання ПДФО, ВЗ та сплати ЄСВ
Тривалість робочого тижня	Не більше 40 годин	Чітко не визначена	Не більше 40 годин
Регулярність оплати праці	Не рідше 2 разів на місяць	За виконану роботу	За певний період, наприклад виплачуватись помісячно, або за фактом виконаної роботи
Соціальні гарантії :	Наявні	Відсутні	Наявні
щорічна відпустка	оплачувана, не менше 24 календарних днів		оплачувана, 17 календарних днів
допомога по тимчасовій непрацездатності	залежить від тривалості страхового стажу робітника		виплачується у 100-відсотковому розмірі
декретна відпустка	70 календарних днів до передбачуваної дати пологів, і не менш як 56 календарних днів після пологів (у разі ускладнення пологів або народження двох чи більше дітей - 70 календарних днів)		70 календарних днів до передбачуваної дати пологів, і не менш як 56 календарних днів після пологів (у разі ускладнення пологів або народження двох чи більше дітей - 70 календарних днів)

Джерело: розроблено автором на основі [1, 4]

Слід також зазначити, що при дотриманні всіх умов цивільно-правового договору, модель співпраці між замовником (ІТ-компанія) та виконавцем (ФОП) також є вигідною як для однієї, так і для іншої сторони. До того ж, єдиний податок, який сплачують фізичні особи-підприємці, повністю залишається у місцевому бюджеті, що сприяє розвитку регіону.

Отже, оптимізація трудових відносин ІТ-сектору зможе забезпечити розвиток і конкурентоспроможність цієї галузі, а правильна стимулююча політика з боку держави дозволить протидіяти ухиленню від оподаткування в Україні, що забезпечить зміцнення української економіки.

Список використаних джерел: 1. Галкіна Н.М., Ковальчук Д.Р., Кундій А.Ю. Правове регулювання трудових відносин ІТ-працівників в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 332-337. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/78.pdf. 2. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20/conv#n335>. 3. *Розвиток української ІТ-індустрії. Аналітичний звіт*. Київ, жовтень 2018. 68 с. URL: https://ko.com.ua/files/u125/Ukrainian_IT_Industry_Report_UKR.pdf. 4. Шацкова Л. П., Партас Д. О. Особливості оподаткування суб'єктів господарювання в ІТ-індустрії. *Економіка: реалії часу: науковий журнал*. 2020. № 6 (52). С. 87-94. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2020/No6/87.pdf>

Яценко Я. А., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ : ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ТА ПІДВИЩЕННЯМ ПОДАТКОВОЇ СВІДОМОСТІ

Ключові слова: податкова політика, податкова система, податкове законодавство, пряме оподаткування, податкова свідомість, податок на додану вартість, адміністрування податків.

У сучасних глобальних економічних умовах податкова політика стає ключовим чинником економічного розвитку багатьох країн, і це питання особливо актуальне для України, яка активно прагне зміцнити свої позиції в Європейському співтоваристві. Завдяки відкритому економічному простору та готовності наближення до європейських стандартів, Україна була активною в розробці та впровадженні податкової стратегії у відповідності до вимог євроінтеграції. Ця динамічна еволюція податкової системи створила для країни виклики та можливості, які вимагали ретельного аналізу та збалансування світових стандартів, національних інтересів та ефективного економічного розвитку. Тому, питання інтеграції України в ЄС на сьогодні залишається актуальним та стратегічним, як і гармонізація податкової політики держави відповідно до норм ЄС [1].

Ключовим напрямком розвитку України на шляху до євроінтеграції є поліпшення фіскального механізму та узгодження податкового законодавства, яке спрямоване на збільшення конкурентоспроможності національної економіки [2]. Податкова гармонізація означає вирівнювання податкового законодавства різних країн для оптимізації їх спільного функціонування з урахуванням спільних завдань економічного характеру. Важливо відзначити, що цей процес не обов'язково включає повну уніфікацію податкових систем [4]. 1993 рік ознаменовано оголошенням Україною своєї спрямованості на проєвропейську політику. Це визначило початок шляху країни до інтеграції з Європою [2]. Роки прагнень та зусиль України у напрямі європейської інтеграції призвели до історичної події – отримання статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу (далі, ЄС).

Однак, як країна-кандидат, Україна зобов'язана здійснити ряд євроінтеграційних заходів, зокрема внесення необхідних змін до податкового законодавства. Система оподаткування ЄС складається з прямого оподаткування, за яке відповідають держави-члени, і непрямого оподаткування, що регулює вільний рух товарів та надання послуг на єдиному ринку. Важливо також враховувати правила адміністративної співпраці, які гарантують ефективне функціонування податкової системи [3]. Кожна країна має свій власний комплекс податків, зборів, відрахувань і платежів, які в сукупності формують податкову систему. Ця структура відіграє важливу роль у визначенні економічного розвитку країни.

Порівняно з податковою системою України європейські податкові системи мають значні переваги [4]. Приєднання до ЄС вимагає автоматично впровадження спільної податкової політики та вдосконаленої системи оподаткування. Поступовий перехід передбачає створення єдиного податкового режиму на основі певних принципів, серед яких: (1) відсутність перешкод від впровадженої національної податкової політики для вільного переміщення продукції; (2) переміщення робочої сили не має бути обмежене діючою податковою політикою держави; (3) податкова політика країни не повинна суперечити політиці ЄС [1]. ЄС має свою власну економічну зону, тому більшість директив щодо непрямого оподаткування встановлює однакові умови для компаній всіх держав-членів (особливо це стосується ПДВ та акцизу). Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає гармонізацію ПДВ та акцизних тарифів. За допомогою проєкту EU4PFM проведено аналіз законодавства з ПДВ, виявлено невеликі невідповідності Директиві ЄС. Україна виконала кроки щодо акцизу, але існують директиви за межами Угоди про

асоціацію, які регулюють адміністрування акцизних податків. Це включає створення мережі акцизних складів, які відповідають стандартам ЄС (із невизначеними ставками податків). Це важливо для запобігання обігу контрафактів на єдиному ринку. Основний принцип ЄС - забезпечити баланс між стандартами оподаткування для фізичних і юридичних осіб. Заходи щодо уникнення ухилення від сплати податків та подвійного оподаткування повинні бути імплементовані в національне законодавство. Україна вже впровадила деякі глобальні та європейські стандарти для подолання ухилення від сплати податків, але правове середовище ЄС вимагає подальшої імплементації (зокрема, Директиви про механізми вирішення податкових спорів у ЄС) [3].

Хоча країни, які є членами ЄС, залишаються незалежними в ухваленні рішень, членство вимагає певної інтеграції, особливо в контексті податкових органів. Податкові органи усіх держав-членів взаємодіють для обміну інформацією, спільного контролю та врегулювання податкових боргів. Їхня тісна співпраця є ключовою для виявлення та зменшення податкових махінацій. На даному етапі важливо створити правову та адміністративну основу для автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки. Проект EU4PFM підтримує впровадження стандарту автоматичного обміну інформацією, включаючи розробку відповідних законопроектів та ІТ-рішень. Повна реалізація системи ЄС для адміністративного співробітництва вимагатиме додаткових змін до законодавства, включаючи обов'язки для бізнесу щодо збору та надання даних для обміну між компетентними органами держав-членів. Ці дані включають інформацію з державних реєстрів, і тому числі щодо заробітної плати та доходів резидентів інших держав-членів, операції платіжних компаній та інформацію з електронних платформ про доходи продавців [3].

Адаптація податкового законодавства України до стандартів ЄС виявляється недостатньою, існує подальша необхідність у розвитку адміністративних ресурсів податкової служби для ефективного впровадження цих норм. Крім того, необхідно впровадження конкретних ІТ-рішень, серед яких:

- підключення Державної податкової служби України до Спеціальної захищеної мережі CCN/CSI - спільної ІТ-платформи для обміну податковою інформацією з компетентними органами ЄС;

- використання ІТ-систем для автоматичного збору та обміну податковою інформацією, включаючи дані з державних реєстрів заробітної плати та доходів резидентів інших країн-членів, інформацію від фінансових установ про рахунки, дані платіжних компаній про операції, інформацію від електронних платформ про доходи продавців тощо;

- впровадження систем, таких як VIES (Система обміну інформацією про ПДВ), для підтвердження ідентифікаційних номерів платників ПДВ учасників економічних операцій, зареєстрованих у ЄС для транскордонних операцій;

- використання системи E-commerce та One-Stop Shop (OSS), яка спрощує обов'язки щодо ПДВ для транскордонних продавців онлайн;

- впровадження системи відшкодування ПДВ та системи моніторингу за переміщенням акцизних товарів контролю (EMCS) для ефективного контролю переміщення підакцизних товарів між державами-членами ЄС.

Україна активно працює в напрямку гармонізації податкової системи з урахуванням вимог та стандартів ЄС, враховуючи переваги та виклики, які супроводжують євроінтеграцію. Забезпечення стійкої та прозорої податкової системи, що відповідає міжнародним стандартам, є важливим кроком для залучення іноземних інвестицій, підвищення конкурентоспроможності та розвитку внутрішнього ринку. Однак, важливо враховувати, що ефективне впровадження та адаптація європейських податкових стандартів потребує не тільки законодавчої бази, але й відповідної інституційної культури та технічних можливостей.

Знакові, але часто трагічні події в історії нашої держави виправляли накопичені диспропорції в системі. Спочатку була Помаранчева революція, потім Революція Гідності,

зараз війна. Чи стане війна тим вікном можливостей, коли податкову реформу, яка повинна бути супроводжена не лише змінами в законодавстві, але й вдосконаленням адміністративних процедур та підвищенням податкової свідомості, вдасться довести до кінця. Цей процес складний, але він відкриває шлях для зміцнення економічних зв'язків з Європою та буде сприяти розвитку України в період повоєнного відновлення.

Список використаних джерел: 1. *Галушак І.Є., Кохан І.В., Дмитровська В.С. Формування податкової політики в контексті євроінтеграції. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка».* 2021. №2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf (дата звернення: 11.11.2023). 2. *Петик М.І., Саварін Л.А. Перспективи модернізації податкової системи України в контексті європейської інтеграції. Науковий вісник НЛТУ України.* 2013. №23.4. С. 271-278. (дата звернення: 11.11.2023). 3. *Присяжна Л. Податкові зміни, що необхідні Україні для вступу в ЄС. Ligazon: веб-сайт.* URL: <https://biz.ligazon.net/news> (дата звернення: 11.11.2023). 4. *Ковалевич Н.В., Долженко І.І. Податкова система в контексті парадигми інтеграційних процесів. Молодий вчений.* 2019. №10(74). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1813> (дата звернення: 11.11.2023).

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні

UDC 657.1:012

Kucherevsky Anton, 2nd year student of the Institute of Economics and Management
10182230@stud.op.edu.ua

Selivanova Natalia, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Accounting, Analysis and Audit

n.m.selivanova@op.edu.ua

Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine

DIGITALIZATION AS AN EFFECTIVE MODERN TOOL FOR INTEGRATING MANAGEMENT ACCOUNTING INTO THE INFORMATION SUPPORT SYSTEM OF A PUBLIC SECTOR INSTITUTION

Keywords: digitalization, accounting, management accounting, budgetary institutions, management decisions.

Today, management accounting is one of the most important components of accounting. The fact is that all accounting data must be systematized in the course of business activities, because their appropriate collection, careful processing, and rational analysis will allow managers not only to make prompt and, most importantly, effective decisions, but also to directly control the activities of the business entity, as well as to observe trends in its development or decline.

In view of this, management accounting has become especially relevant in the public sector. First, because an accountant can use digitalization tools to customize management accounting in a way that greatly simplifies it, and thus does not duplicate most of the entered and already processed accounting data. Secondly, any manager wants to get a detailed picture of the supply of certain goods, services, and works in order to understand what possible threats they may face and what rational decisions they need to make at the moment.

As a rule, most budgetary institutions do not have a management department. This is due to the fact that the number of approved positions is limited, and the management is not always interested in creating such a department. As a result, all of these responsibilities are in principle assigned to the accounting department, as it is believed that management accounting can be kept in parallel with accounting. However, this is a misconception and, in most cases, depends on the size of the institution. Therefore, the introduction of digitalization simplifies analytical calculations and creates a basis for making appropriate management decisions.

Obviously, one of the main bases for making the relevant calculations is accounting information, which, first of all, must be accurate, unbiased and reliable. In particular, the indicators reflected in the financial statements of any budgetary institution should be additionally distinguished. The fact is that even the accounting data of the balance sheet and income statement of a business entity can already be a rather significant basis not only for making management decisions, but also for analysing, planning and forecasting future indicators in the following periods.

However, it is also a misconception that the relevant analysis can be performed using financial indicators alone. The most commonly accepted procedure among accountants is the following: initial assessment of financial indicators without auxiliary information, then operational analysis of the financial position, more in-depth analysis using the necessary auxiliary information from both internal departments and external stakeholders (if necessary), and then forecasting of the same indicators based on all collected information data.

Therefore, the introduction of digital tools, which have recently been used by many enterprises and institutions, is gaining relevance in such conditions. With the help of these tools, an accountant or an employee of the management accounting department can, without much effort, consolidate, process, distribute and hierarchically systematize the available indicators entered into a

single digital space long before. Therefore, it would be advisable to provide a sequence of processes for the implementation of management accounting with the use of digital technologies in a budgetary institution (Fig. 1).

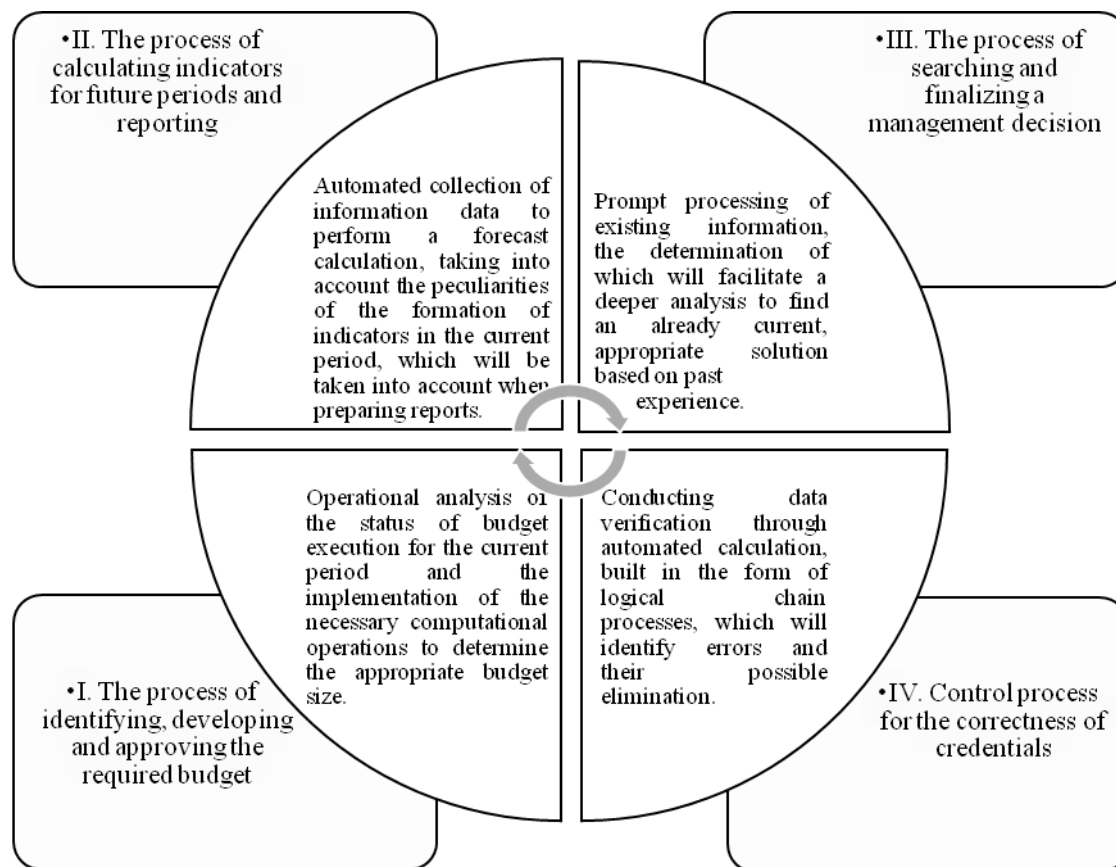

Figure 1. – Sequence of processes of management accounting with the use of digital technologies in a budgetary institution (*authors' own development on materials [1]*)

Indeed, as we can see from Fig. 1, the use of appropriate digital technologies greatly simplifies and automates the process of management accounting, which ensures an increase in its efficiency. Particular attention should be paid to the separate control process, since its implementation will allow the manager to make decisions with a view to the future.

It is also necessary to take into account the fact that the importance of various calculations in the management accounting of budgetary institutions is very obvious. After all, one of the main tasks facing managers is to calculate the budget for the next year, the accuracy of which literally guarantees the life of the institution throughout the year.

Thus, the process of planning, approving and using budget funds is one of the most labour-intensive components of management accounting. These difficulties arise, as a rule, due to the lack of an appropriate legal framework that would regulate this accounting. Instead, there are mostly regulatory documents of a recommendatory nature, the application of which does not always correspond to the specifics of the activities of budgetary institutions.

In this regard, it would be appropriate to consider the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 437-p of 20.06.2018 «On Approval of the Strategy for Modernization of the System of Accounting and Financial Reporting in the Public Sector for the Period up to 2025» [2]. After all, its essence is to implement a certain action plan for the «modernization» of accounting, in other words, accounting in the context of digitalization.

Indeed, one of the main results expected to be obtained after achieving the relevant goals is «ensuring the effectiveness of management decision-making in the field of public finance» [2]. In

particular, with the use of appropriate digitalization tools, the maintenance of management accounting would be greatly simplified, as shown in Fig. 2.

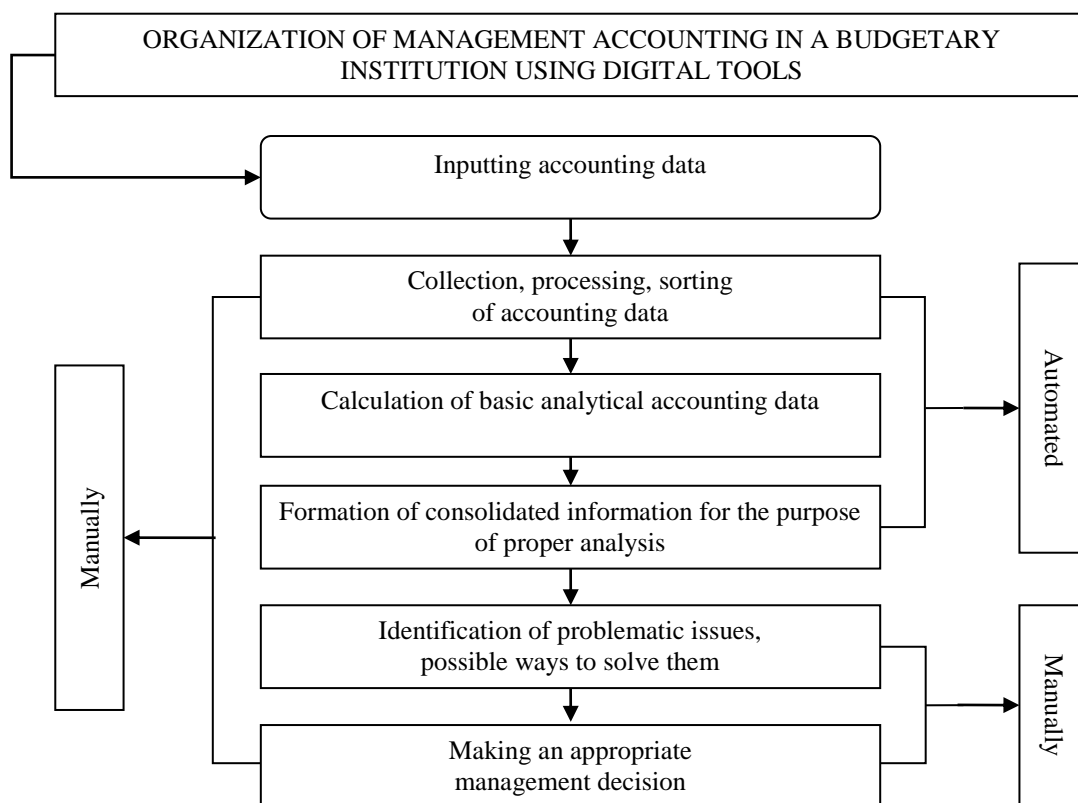

Figure 2. – Organization of management accounting in a budgetary institution using digitalization tools (authors' own development on materials [3])

Considering Fig. 2, we can conclude that the use of appropriate digitalization tools will not only reduce the amount of work of an accountant, but also increase the efficiency of management accounting. It is clear that the amount of information data to be processed and analyzed is quite large. Therefore, the use of digitalization tools will allow the employee to process and analyse the available accounting data in more detail and quickly. This, in turn, will significantly expand the important «information horizons» for making truly appropriate decisions.

References: 1. *Panasiuk V., Burdeniuk T. & Muzhevych N. (2021). Features of digital transformation of accounting. Halytsky ekonomichnyy Visnyk, 1 (68). С. 70-76 [in Ukrainian].* 2. *On Approval of the Strategy for Modernization of the Accounting and Financial Reporting System in the Public Sector for the Period up to 2025: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 437-p. (2018. June 20). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#Text> [in Ukrainian].*

УДК 657.1.012

Бондаренко Н.М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічного моделювання, обліку та статистики

Башара О.А., здобувач вищої освіти факультету економіки

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ

Ключові слова: бухгалтерський облік, цифровізація, блокчейн, технології.

Цифрові технології в обліку включають в себе використання комп'ютерних програм та електронних систем для зберігання, обробки та аналізу фінансової інформації. За допомогою цифрових технологій можна забезпечити точність та своєчасність інформації.

До переваг використання цифровізації у бухгалтерському обліку можна віднести [1]:

- цифровий взаємозв'язок, тобто істотне зниження часу та витрат праці на складання, укладання договорів з контрагентами, здійснення контрольних процедур за дотриманням умов контрактів;

- використання «хмарних технологій» (онлайн бухгалтерії), що дозволяють працювати в будь-якому зручному місці без скачування певних програм;

- спрощення руху активів усередині підприємства. У цьому випадку рух активів буде транзакцією, що дозволить отримувати необхідну інформацію в режимі реального часу.

Одним з основних прикладів цифрових технологій в обліку є використання облікових програм, які дозволяють автоматизувати процеси обліку, такі як ведення журналів, розрахунок податків та створення фінансових звітів. Це дозволяє збільшити швидкість та точність облікових операцій, а також зменшити ризик помилок. цифровізація обліку дає змогу керівникам підприємств та бухгалтерам швидко та точно виконувати завдання, ефективно інтерпретувати та готувати фінансову звітність. До інших переваг також належать:

- аналітика і звітність – дозволяє збирати, аналізувати і звітувати про дані швидше і ефективніше. це допомагає керівникам приймати кращі рішення на основі актуальної інформації і покращує контроль над фінансовими показниками;

- точність – цифрові системи дозволяють автоматично обробляти дані і проводити розрахунки, що зменшує час, необхідний для завершення облікових процесів;

- автоматизація процесів – дозволяє автоматизувати багато рутинних завдань, таких як ведення журналів, облік транзакцій, розрахунок податків тощо. Це полегшує роботу бухгалтерів і зменшує ймовірність помилок;

- зменшення витрат – дозволяє зменшити витрати на паперову документацію, друкування та зберігання, що сприяє економії коштів. Крім того, цифрові системи можуть допомогти виявити ефективніші способи ведення обліку і зменшити витрати на непотрібні процеси [2].

Такі науковці як І.Б. Шевчук та О.Є. Тарасенко, визначили ризики, спричинені впровадженням цифрових технологій, за їх видами (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Ризики, зумовлені впровадженням цифрових технологій у сферу бухгалтерського обліку

Вид ризику	Прояв в сфері обліку
ризики, пов'язані з стійкістю інтернету	- складність внесення даних у хмарне програмне забезпечення; - несвоєчасність
ризики використання технології блокчейн	- незмінність інформації; - неможливість виправлення помилок.
ризики, пов'язані з використанням хмарних і розподілених обчислень	- складність контролю процесів програмного забезпечення; - труднощі у своєчасному запобіганні виходу з ладу.
ризики використання штучного інтелекту та автоматизації	- витік облікової інформації, що становить комерційну таємницю; - скорочення облікового персоналу

Однією з найактуальніших сфер цифровізації бухгалтерського обліку є технологія блокчейн. З кожним роком ця технологія стає більш популярною. Цей метод є безперервним ланцюжком блоків, кожен з яких пов'язаний з наступним, створюючи цифровий ланцюжок, який може запобігти зміні даних. Такий метод має великий потенціал у бухгалтерському обліку.

Технологія блокчейн [4] робить можливість складування даних про економічні операції, правові зобов'язання, верховенства власності, гарантуючи повну прозорість і загальну недоступність для ознайомлення, але при цьому міцно захищаючи від будь-якого обману, злому. Часто в даний час ділові елементи даної нанотехнології застосовують як на підрівні держави, так і в окремих фірмах. Таким чином, цифрові технології в обліку

дозволяють покращити ефективність та точність облікових операцій, сприяють збереженню та організації фінансової інформації та надають можливості для розширеного аналізу даних. Використання цифрових технологій в обліку може допомогти підвищити продуктивність та ефективність бухгалтерської роботи.

Список використаних джерел: 1. Карпенко О.В., Плікус І.Й., Головіна Д.В. Вплив цифровізації на розвиток бухгалтерського обліку. *Соціально-економічні та правові чинники розвитку національної економіки України: облікові, аналітичні та контрольні аспекти в сучасних умовах інтеграційних процесів*: міжн. наук.-практ. інтернет-конф. (22.11.2018, м. Полтава – ПУЕТ). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/70891/1/Plikus_Tsifrovoy_uchet.PDF. 2. Канцедал Н.А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси*. 2019. № 1 (83). С. 29-34. 3. Шевчук І.Б., Депутат Б.Я., Тарасенко О.С. Цифровізація та її вплив на економіку України: переваги, виклики, загрози й ризики. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 47-2. С. 173-177. 4. Козут Ю.І. Цифрова трансформація економіки та проблеми кібербезпеки: практич. посіб. Київ: Консалтингова компанія «СІДКОН», 2021. 368 с.

УДК 657.6

Лукановська І. Р., канд. екон. наук, доцент, докторант кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙНУ ЯК ТЕХНОЛОГІЇ РОЗПОДІЛЕНОГО РЕЄСТРУ В АУДИТІ

Ключові слова: блокчейн технологія, фінанси, облік, аудит, суб'єкти аудиторської діяльності, комп'ютерні технології.

Блокчейн-технологія сьогодні вважається однією з найпотужніших технологій після Інтернету. Ця технологія стояла біля витоків криптовалют. Вона являє собою децентралізовану базу даних, яка зберігає записи щодо усіх транзакцій, підтверджених учасниками даної мережі. Технологія блокчейн характеризується здатністю забезпечувати прозорість, безпеку та незмінність даних. Тобто, блокчейн – це відкритий розподілений реєстр, у якому можна ефективно й достовірно записувати (фіксувати) транзакції між двома сторонами на регулярній основі.

Блокчейн, як і інші новітні комп'ютерні технології, революціонує не лише спосіб ведення бізнесу суб'єктами господарської діяльності, але й спосіб обробки інформації та комунікації між різними зацікавленими сторонами.

Технологія блокчейн почала свій шлях з криптовалют, таких як біткоїн, але тепер застосовується у багатьох сферах, не є виключенням фінанси, облік та аудит, з метою створення достовірного і прозорого середовища для обміну даними й активами між різними сторонами без посередництва.

Очевидно, що блокчейн-технологія може докорінно змінити методи роботи суб'єктів аудиторської діяльності, що у свою чергу, дасть змогу проводити аудит автоматизовано. Аудиторські компанії занепокоєні цими змінами.

На розвиток даної технології вказує те, що найбільші аудиторсько-консалтингові компанії «великої четвірки», зображені на рис.1, пропонують нові продукти в основі яких лежить технологія блокчейн [1, с.85].

Блокчейн-технологія може призвести суб'єктів аудиторської діяльності як до створення потенційних можливостей для розробки нових послуг, так і до зміни існуючих послуг, які будуть повністю або частково замінені інформаційними (цифровими) технологіями.

Усвідомлюючи значний потенціал розвитку цієї технології, аудиторські фірми інвестують у неї понад 3 млрд доларів США на рік [3, с.39]. Наприклад, Ernst & Young, стала першою аудиторсько-консалтинговою компанією, яка у 2017 році прийняла рішення приймати біткоїн як плату за надання своїх консультаційних послуг. ЕУ також інвестувала в розробку додатків і сервісів для полегшення використання блокчейн-технології у своєму бізнесі.

Ще одна аудиторсько-консалтингова компанія з «великої четвірки», KPMG разом зі своїм партнером Microsoft, у 2017 році запустила нові послуги на основі блокчейн-технології, щоб допомогти компаніям у впровадженні бізнес-процесів.

В свою чергу, Deloitte створила першу блокчейн-лабораторію у 2016 році. PwC запустила послуги з управління цифровими активами у 2016 році з використанням технології блокчейн [4].

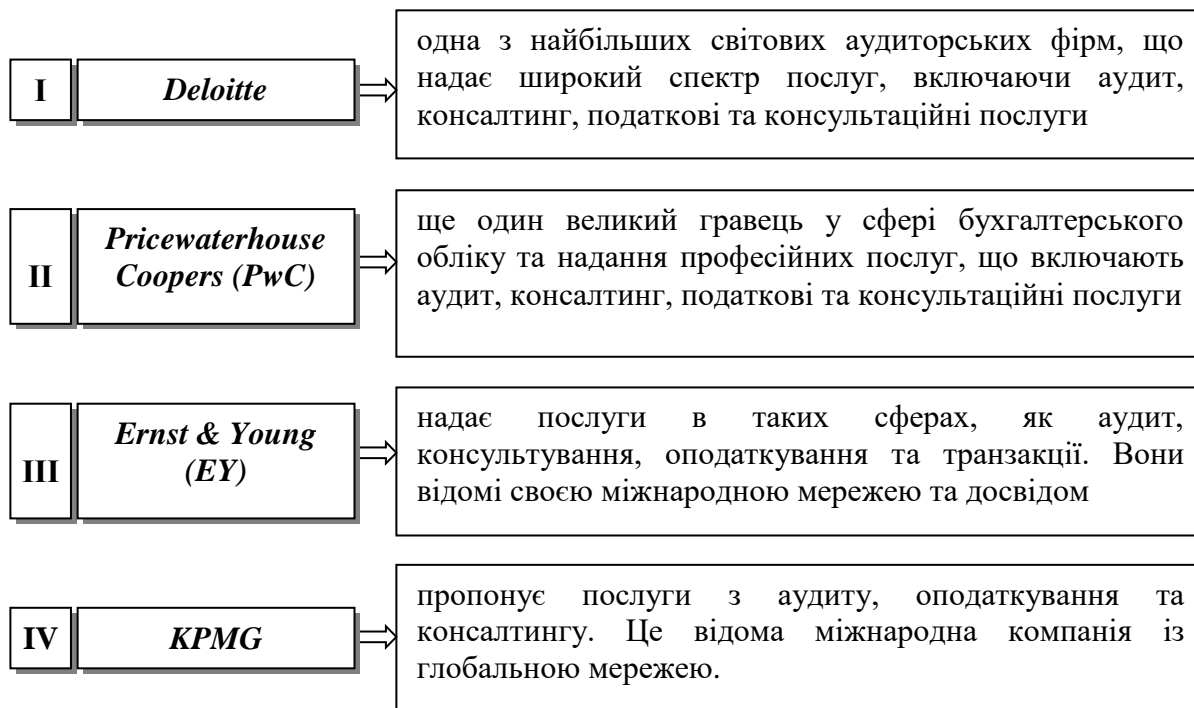

Рис.1. «Велика четвірка» найбільших аудиторських компаній за рейтингом 2022 року [2]

Як і інші новітні інформаційні технології, блокчейн створює виклики та можливості, які аудитори повинні розуміти та/або опанувати, інакше вони ризикують стати свідками того, як їхню професію будуть застосовувати інші компанії, що спеціалізуються на цій технології.

Відтак, блокчейн-технології можуть використовуватись для створення незмінної історії транзакцій, що дозволяє аудиторам легко перевіряти історію операцій без необхідності звернення до третіх сторін.

Суб'єкти аудиторської діяльності можуть використовувати технологію блокчейн у різних аспектах своєї діяльності для покращення ефективності, достовірності та безпеки процесів аудиту. Оскільки блокчейн є незмінним, це зменшує ризик шахрайських дій і фальсифікації документів, адже будь які зміни в блокчейні відразу є видимими. Блокчейн може допомогти автоматизувати та оптимізувати аудиторські процеси, скорочуючи час, необхідний для проведення аудиту, зменшуючи кількість помилок.

Таким чином, підсумовуючи все вищесказане, суб'єкти аудиторської діяльності повинні підвищувати свою гнучкість і здатність адаптуватися до новітніх інформаційних технологій, щоб ефективно інтегрувати блокчейн в свої процеси. На сьогодні це єдиний спосіб залишатися конкурентоспроможними і протистояти викликам завтрашнього дня.

Список використаних джерел: 1. Бабінська С. Я. Технологія блокчейн в аудиті: сучасний стан та перспективи застосування. *Економіка та суспільство*. Випуск 36. 2022. С.84-87. 2. The Big 4 Accounting Firms. URL: <https://www.myaccountingcourse.com/careers/big-4-accounting-firms>. 3. Najoua Elommal, Riadh Manita. How Blockchain Innovation could affect the Audit Profession: A Qualitative Study. *Journal of Innovation Economics & Management*. № 37. 2022/1. 37-42 p. 4. «Big 4» Accounting Firms Are Experimenting With Blockchain And Bitcoin. URL: <https://www.nasdaq.com/articles/big-4-accounting-firms-are-experimenting-blockchain-and-bitcoin-2017-07-05>.

Пристрельська О.О., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Перетяцько Ю.М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМИ «BAS БУХГАЛТЕРІЯ» ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ключові слова: автоматизація, основні засоби, програмне забезпечення, розділ.

Автоматизація обліку надає широких переваг суб'єкту господарювання: ефективне дистанційне управління бізнесом, зменшення часу на обробку інформації та навантаження на працівників, в тому числі і облікового апарату.

Питанням автоматизації обліку основних засобів займалися такі вчені, як Бутинець Ф. Ф., Войнаренко М. П., Демяненко М.Я., Писаревська Т. А., Терещенко Л.О. та інші. Однак в умовах швидких та постійних змін ІТ-ринку питання автоматизації обліку залишається актуальним.

Наразі існують досить велика кількість програмних продуктів для ведення обліку. Деякі з них дозволяють автоматизувати увесь господарський процес, деякі – окремі його частини. Програмне забезпечення «BAS Бухгалтерія» включає необхідні інструменти, механізми та системи, що забезпечують точний облік основних засобів та безпомилкову роботу бухгалтера. Програма дозволяє здійснити облік основних засобів, який пов'язаний з:

- придбанням або створенням;
- введенням в експлуатацію;
- нарахуванням амортизації;
- переміщенням об'єкта;
- поліпшенням або модернізацією;
- переоцінкою об'єкту;
- вибуттям;
- інвентаризацією об'єктів [1].

Основним нормативно-правовим документом, що регулює облік основних засобів є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [3]. Згідно його основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально – культурних функцій, очікуваний строк корисного використання експлуатації яких більше одного року, або операційного циклу, якщо він довший за рік [3].

Для обліку основних засобів у програмі «BAS Бухгалтерія» відведено окремий розділ «ОЗ і НМА», який дозволяє створювати та проводити різні бухгалтерські операції. Даний програмний продукт вважає об'єкт основним засобом тільки з моменту його введення в експлуатацію. До настання цього моменту об'єкт обліковується як устаткування чи об'єкт будівництва. При введенні в експлуатацію об'єкта основних засобів визначаються усі його облікові параметри. Система автоматично зберігає всі параметри в підрозділі «Звіти», а саме в «Інвентарній книзі ОЗ». Перелік основних засобів підприємства можна знайти у розділі «Довідники» підрозділі «ОЗ і НМА» пункті «Основні засоби».

Для швидкого пошуку необхідної інформації та документів розділ «ОЗ і НМА» поділений на такі підрозділи: «Надходження основних засобів», «Облік основних засобів», «Вибуття основних засобів», «Амортизація ОЗ» та «Звіти». Кожний з підрозділів поділяється на пункти в залежності від виду господарської операції.

Розглянемо підрозділ «Надходження основних засобів». Першим пунктом є «Надходження устаткування», який призначений для обліку об'єктів основних засобів, які підприємство отримало. За даною операцією програмний продукт «BAS Бухгалтерія» автоматично створює та заповнює *прибуткову накладну*, а також формує бухгалтерські

проведення *Дт 1521 Кт 63 та Дт 6442 Кт 63*. Наступним пунктом є «*Надходження додаткових витрат*», який призначений для віднесення всіх додаткових витрати до формування первісної вартості, які були пов'язані із придбанням основного засобу. Відповідно до даної господарської програма формує документ «*Додаткові витрати*» і бухгалтерські проведення *Дт 1521 Кт 63 та Дт 6442 Кт 63*. Далі йде «*Передача устаткування в монтаж*». Даний пункт використовується, коли устаткування ще не введено в експлуатацію, але вже є необхідність в його удосконаленні. Це можуть бути необоротні активи або матеріали, які підприємство вже має, і на основі яких буде створений повноцінний основний засіб. Автоматично формується *акт приймання-передачі устаткування до монтажу* та проведення *Дт 1552 Кт 1521*. Останнім пунктом у даному підрозділі є «*Введення в експлуатацію*», який призначений для введення в експлуатацію устаткування. На основі господарської операції формується *акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів* та бухгалтерське проведення *Дт 10 Кт 152*.

Далі розглянемо підрозділ «*Облік основних засобів*». Найпершим пунктом є «*Переміщення ОЗ*», підприємство його використовує, коли необхідно перемістити основних засіб з одного підрозділу в інший, відповідно змінюючи відповідальну особу. Формується документ *акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів*, бухгалтерське проведення за даною операцією не формується. Далі у програмному забезпеченні «BAS Бухгалтерія» розміщений пункт «*Модернізація та ремонт ОЗ*». Даний пункт використовується для того, щоб модернізувати або відремонтувати основний засіб. У випадку модернізації до амортизованої вартості буде автоматично додана вартість модернізації та сформоване проведення *Дт 10 Кт 152*. У випадку ремонту суму ремонту буде віднесено на витрати та відображено проведення *Дт 91,92,93 Кт 23*. Автоматично програмний продукт формує *акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів*. Наступним пунктом є «*Інвентаризація ОЗ*», який призначений для проведення звірки основних засобів, перевіряючи фактичну наявність з даними обліку. Програмне забезпечення створює та записує *інвентарний список основних засобів та звіряльну відомість результатів інвентаризації необоротних активів*. Останнім пунктом у цьому підрозділі являється «*Переоцінка ОЗ*», який використовується для проведення уцінки або дооцінки основних засобів в обліку. Господарська операція автоматично записується у реєстрі документів «*Переоцінка ОЗ*».

Наступний підрозділ має назву «*Вибуття основних засобів*». І першим пунктом є «*Списання ОЗ*», призначений для списання основних засобів коли закінчився строк корисного використання, за підсумками нестачі або знищення. Програмний продукт «BAS Бухгалтерія» формує *акт на списання основних засобів* і бухгалтерські проведення:

Дт 97 Кт 10 та Дт 131 Кт 10.

Далі йде пункт «*Підготовка до передачі ОЗ*», використовується коли підприємство хоче реалізувати основний засіб, який на даний час знаходиться ще в обліку. Відповідно до даної операції автоматично записується проведення:

Дт 131 Кт 10 та Дт 286 Кт 10.

Останнім пунктом є «*Передача ОЗ*», який використовується під час реалізація основного засобу. Така господарська операція формує *акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів* і проведення:

Дт 36 Кт 712, Дт 712 Кт 643 та Дт 943 Кт 286.

Розглянемо ще один підрозділ під назвою «*Амортизація ОЗ*». Перший підпункт має ідентичну назву підрозділу та призначений для відображення нарахування амортизації. Перейшовши на даний пункт, відкривається документ *Закриття місяця*, адже саме цим документом відбувається нарахування амортизації. Наступний пункт «*Параметри амортизації ОЗ*» використовується, коли підприємство хоче змінити стан чи параметри амортизації основних засобів. Залежно від обраного методу амортизації можна змінити виробіток ОЗ, відображення амортизації ОЗ, графік амортизації ОЗ, параметри амортизації ОЗ, податкового призначення ОЗ та стану ОЗ.

Останній підрозділ «Звіти» має пункти «Відомість амортизації ОЗ», «Інвентарна книга ОЗ» та «Розрахунок витрат на поліпшення ОЗ».

Для групового оприбуткування основних засобів існує можливість «Групове створення ОЗ». За допомогою цієї функції створюються об'єкти основних засобів, які за всіма параметрами ідентичні, а відрізняються лише інвентарним номером. Відповідно і введення в експлуатацію об'єктів відбувається групою.

Отже, автоматизація обліку основних засобів за допомогою програмного забезпечення «BAS Бухгалтерія» значно полегшує навантаження бухгалтера, адже оперативно та точно відображає основні процеси, які пов'язані з господарською діяльністю підприємства. Програмний продукт передає інформацію по єдиному каналу, який використовується для всіх потреб обліку. Дана програма має можливість на основі занесеної інформації про господарську операцію, автоматично формувати первинні документи та бухгалтерські проведення.

Список використаних джерел: 1. BAS Бухгалтерія. BAS-SOFT: веб-сайт. URL: <https://www.bas-soft.eu/soft/bas-mass/bas-accounting>. 2. BAS Бухгалтерія ПРОФ: облік основних засобів. YouTube: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/WmtoK0PFdfQ?si=LFo9SM11onHBq-QK>. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затв. наказом М-ва фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/print1330027628382574>

УДК 338.2

Мусійченко А.Ю., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕЄСТРАТОРІВ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПІДПРИЄМЦІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: фізичні особи підприємці, реєстратори розрахункових операцій, валютні цінності, платіжні операції, документація, розрахункові операції, платіжний засіб.

Усі фізичні особи-підприємці, які є платниками єдиного податку другої-четвертої груп, з 1 жовтня 2023 року мають використовувати реєстратори розрахункових операцій (далі, РРО) [1]. Отже необхідно детальніше дізнатися про РРО.

РРО - пристрій або програмно-технічний комплекс, в якому реалізовані фіскальні функції і який призначений для реєстрації розрахункових операцій при продажу товарів (наданні послуг), операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг), операцій з видачі готівкових коштів держателям електронних платіжних засобів та з приймання готівки для виконання платіжних операцій [2].

На території України у сферах, визначених в законодавчій базі, дозволяється реалізовувати та застосовувати лише ті РРО вітчизняного та іноземного виробництва, які включені до Державного реєстру РРО, конструкція і програмне забезпечення яких відповідають конструкторсько-технологічній та програмній документації виробника [2]. РРО повинен складатися з наступних фізичних або програмних модулів:

- пристрій вводу інформації, для чого використовується клавіатура чи сканер;
- модулю управління, основними елементами якого є мікропроцесор, пристрої оперативної і постійної пам'яті. В оперативній пам'яті зберігаються дані за грошовими і операційними регістрами, в постійній пам'яті зберігаються програми, які забезпечують роботу операційної системи процесора;
- модулю індикації – дисплею для показу інформації, що вводиться в машину, для візуального контролю результатів обчислень, а також для відображення режиму роботи РРО і його стану на даний момент;

– модулю фіскальної пам'яті – енергонезалежного пристрою, в якому накопичується інформація про виручку РРО від зміни до зміни. Інформація у фіскальну пам'ять заноситься при обнулінні оперативної пам'яті;

– модулю друку (принтер) – призначений для друкування касових документів: чеків, контрольної стрічки, звітів з обнулінням і без обнуління.

Відповідно до закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі (із застосуванням електронних платіжних засобів, платіжних чеків, жетонів тощо) при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, а також операції з приймання готівки для виконання платіжної операції зобов'язані проводити розрахункові операції на повну суму покупки (надання послуги) через зареєстровані, опломбовані у встановленому порядку та переведені у фіскальний режим роботи реєстратори розрахункових операцій або через зареєстровані фіскальним сервером контролюючого органу програмні реєстратори розрахункових операцій зі створенням у паперовій та/або електронній формі відповідних розрахункових документів, що підтверджують виконання розрахункових операцій [2].

Також, через можливі обставини непереборної сили, в Законі передбачено порядок дій, щодо фіксування товарних операції без використання РРО: «у разі незастосування реєстраторів розрахункових операцій або програмних реєстраторів розрахункових операцій у випадках, визначених цим Законом, проводити розрахунки з використанням книги обліку розрахункових операцій та розрахункової книжки з додержанням встановленого порядку їх ведення, крім випадків, коли ведеться облік через електронні системи прийняття ставок, що контролюються у режимі реального часу центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів» [2].

Також, зважаючи на те, що все частіше в ЗМІ можна побачити новини, в яких висвітлюється тематика фіскальних чеків, варто звернути увагу на види та обов'язкові реквізити фіскального чеку.

В залежності від сфери праці ФОП, до фіскального чеку застосовуються різні форми:

- форма ФКЧ-1 – фіскальний чек на продаж товарів або надання послуг;
- форма ФКЧ-2 – фіскальний чек на видачу грошових коштів;
- форма ФКЧ-3 – фіскальний чек за операціями з приймання готівки для подальшого її переказу через програмно-технічні комплекси самообслуговування;
- форма ФКЧ-4 – фіскальний чек за операцією з видачі готівкових коштів держателям електронних платіжних засобів;
- форма ФКЧ-5 – фіскальний чек з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі [3].

Через те, що найбільш поширеною формою фіскального чеку є ФКЧ-1, приділимо увагу обов'язковим реквізітам торгового фіскального чеку:

– найменування суб'єкта господарювання, назва господарської одиниці, адреса господарської одиниці, індивідуальний податковий номер платника ПДВ, податковий номер/серія (за наявності) та номер паспорта;

– кількість товару (послуги), вартість одиниці виміру, код товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД, цифрове значення штрихового коду товару, цифрове значення штрихового коду марки акцизного податку на алкогольні напої, назва товару (послуги), вартість, літерне позначення ставки ПДВ;

– ідентифікатор еквайра та торговця або інші реквізити, що дають змогу їх ідентифікувати, ідентифікатор платіжного пристрою, сума комісійної винагороди (у разі наявності), вид операції, реквізити електронного платіжного засобу (платіжної картки), найменування платіжної системи, код авторизації, касир, підпис касира, підпис держателя електронного платіжного засобу (ЕПЗ, у т.ч. платіжної картки);

– форма оплати (готівка, ЕПЗ), суму коштів, валюта операції, загальна вартість придбаних товарів (отриманих послуг) за чеком, літерне позначення ставки ПДВ, ставка ПДВ у відсотках, сума ПДВ (за всіма товарами/послугами у чеку), літерне позначення ставки акцизного податку, ставка акцизного податку, сума акцизного податку (за всіма зазначеними в чеку товарами/послугами), заокруглення, до сплати;

– фіскальний номер касового чека/електронного касового чека, дата (день, місяць, рік) та час (година, хвилина, секунда) розрахунку, QR – код (зазначається у разі наявності – містить код автентифікації повідомлення чеку, дату і час розрахунку, фіскальний номер чека/електронного чека, суму розрахункової операції, фіскальний номер РРО/програмного РРО), позначку щодо режиму роботи (офлайн/онлайн), контрольне число, сформоване в режимі офлайн (лише для програмного РРО), заводський номер РРО (для програмних РРО не вказують), фіскальний номер РРО або програмного РРО;

– напис «ФІСКАЛЬНИЙ ЧЕК» та графічне зображення виробника (найменування/логотипу) [3].

Отже, згідно нововведень щодо роботи фізичних осіб-підприємців, важливо зрозуміти всі тонкощі роботи з реєстраторами розрахункових операцій з урахуванням норм чинного законодавства України.

Список використаних джерел: 1. *Маліновська А.* З 1 жовтня штрафи до 150%: що буде за роботу без РРО та хто може не встановлювати касові апарати. *Факти: веб-сайт.* URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20231004-z-1-zhovtnya-shtrafy-do-150-shho-bude-za-robotu-bez-rro-ta-hto-mozhe-ne-vstanovlyuvaty-kasovi-aparaty/ez-rro-ta-hto-mozhe-ne-vstanovlyuvaty-kasovi-aparaty> (дата звернення: 30.10.2023). 2. *Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг* : Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР : станом на 1 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-vr#Text> (дата звернення: 30.10.2023). 3. *Фіскальний касовий чек на товари (послуги).* *Головбух: веб-сайт.* URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/8596-fskalniy-kasoviy-chek-na-tovari-poslugi> (дата звернення: 30.10.2023).

УДК 657

Нагорний П.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: **Гнедіна К.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: автоматизація, управлінський облік, внутрішньогосподарський облік, малі підприємства, інформаційна система автоматизації.

На сучасному етапі розвитку українська економіка переживає кризовий період, зумовлений негативним впливом низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Як наслідок, вітчизняна економічна система наразі характеризується нестабільним середовищем функціонування, підвищеним ризиком банкрутства та погіршенням фінансового стану підприємств, інфляційними процесами тощо. В таких умовах ускладнюється діяльність всіх суб'єктів господарювання без винятку, проте найбільшого негативного впливу зазнають саме малі підприємства, фінансова та антикризова стійкість яких, зазвичай, є нижчою, ніж у великих та середніх компаній. Саме тому для малих підприємств проблема побудови раціональної системи управління діяльністю є особливо актуальною. Водночас варто зауважити, що здійснення ефективного управління бізнес-процесами суб'єкта господарювання можливе лише за умови впровадження надійної системи інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень, практичною реалізацією якої є підсистема управлінського обліку на підприємстві.

Значення та роль управлінського обліку як підсистеми бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання визначено та обґрунтовано численними дослідженнями теоретичного та прикладного характеру. Змістовну сутність даного поняття розкрито в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: «внутрішньогосподарський (управлінський) облік – система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством» [1]. Ведення управлінського обліку на підприємстві – складний багатостадійний процес, який потребує практичної реалізації різних математичних моделей, методів та інструментів обробки і аналізу інформації. Відповідно цілком зрозумілими є спроби вітчизняних компаній спростити процес ведення управлінського обліку шляхом його повної чи часткової автоматизації. І хоча наразі на ринку представлено значну кількість різних програмних систем автоматизації управлінського обліку, в багатьох українських підприємств досвід впровадження та використання таких систем досить обмежений. Особливо це стосується малих підприємств, на яких досить часто автоматизація управлінського обліку обмежується використанням пакету MS Excel для проведення деяких розрахунків. Саме тому можна стверджувати, що проблема визначення особливостей і базових засад автоматизації управлінського обліку на вітчизняних малих підприємствах є актуальною та потребує подальших досліджень.

Автоматизація управлінського обліку – це використання програмованих інформаційних технологій для зменшення трудомісткості ведення внутрішньогосподарського обліку, обмеження безпосередньої участі фахівців з обліку у виконанні відповідних математичних і економічних розрахунків, та формуванні на їх основі певних аналітичних висновків. Автоматизація управлінського обліку на підприємстві має певні переваги у порівнянні з традиційним підходом ведення внутрішньогосподарського обліку:

- суттєве пришвидшення процесів отримання, збереження, обробки та аналізу великих масивів інформації;
- полегшене використання та комплексне поєднання складних математичних і економетричних моделей управлінського обліку;
- зменшення ризику допущення випадкових та систематичних помилок у процесі ведення внутрішньогосподарського обліку;
- спрощена розробка та формування управлінських звітів для потреб управлінського персоналу компанії [2; 3].

Проте автоматизація управлінського має також певні недоліки:

- залучення додаткових витрат (інколи досить значних) на придбання та впровадження інформаційних систем автоматизації управлінського обліку;
- підвищення ризику втрат даних внаслідок відмови технічного чи програмного забезпечення;
- необхідність формування певних цифрових навичок у фахівців із ведення управлінського обліку для ефективного використання впроваджених інформаційних систем автоматизації внутрішньогосподарського обліку [2; 3].

Необхідно враховувати зазначені недоліки під час співставлення та порівняння можливих альтернатив використання тих чи інших інформаційних систем для автоматизації внутрішньогосподарського обліку.

Автоматизація управлінського обліку на малих підприємствах має певні особливості. Так, на раціональний вибір інформаційної системи автоматизації внутрішньогосподарського обліку можуть впливати такі фактори:

- обмежені фінансові можливості малих суб'єктів господарювання;
- помірна трудомісткість та складність використовуваних математичних моделей управлінського обліку;
- спрощена організація комунікаційних каналів між окремими підрозділами та працівниками (досить часто управлінський персонал малих підприємств має безпосередній доступ до вихідних даних управлінського обліку);

- переважно недостатній досвід керівництва невеликих компаній у питаннях автоматизації внутрішньогосподарського обліку.

Досить часто автоматизація управлінського обліку на малих підприємствах відбувається шляхом використання розрахунково-аналітичних можливостей широко використовуваних інформаційних систем на кшталт MS Excel. Основними перевагами таких систем є низька вартість та простота використання. На українському ринку представлені також більш професійні рішення автоматизації внутрішньогосподарського обліку, такі як програмні системи BAS (BAS Малий бізнес, BAS Комплексне управління підприємством тощо) [2]. Відповідні системи пропонують ширший перелік можливостей користувачам, проте й мають значно вищий поріг входження та вартість. Слід зауважити, що використання таких професійних систем на малих підприємствах не завжди є виправданим. Однією з основних засад організації управлінського обліку є принцип економічності – вигоди від впроваджених рішень мають бути більшими за втрати. Якщо система управління малого суб'єкта господарювання є досить простою, цілком виправданим може бути використання простих програмованих інформаційних систем, таких як MS Excel.

Таким чином, автоматизація управлінського обліку є перспективним напрямом модернізації та вдосконалення наявних загальних підходів організації внутрішньогосподарського обліку. Автоматизація управлінського обліку має свої переваги та недоліки, а також особливості реалізації на малих підприємствах. В якості базових засад вибору певної інформаційної системи автоматизації внутрішньогосподарського обліку невеликої компанії варто розглядати принципи раціональності та економічності. Перспектива подальших досліджень із розглянутої проблематики передбачає розробку конкретних практичних рекомендацій щодо автоматизації управлінського обліку малих суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел: 1. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні* : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
2. *Гаркуша С.А.* Організація безпаперового управлінського обліку на підприємствах малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. № 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/155/149> (дата звернення: 21.09.2023)
3. *Скрипник С.В., Франчук І.Б., Шепель І.В.* Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 39-45.

УДК 657.1

Рагуліна А.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **Потриваєва Н.В.**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Ключові слова: *цифровізація, блокчейн, штучний інтелект, програмне забезпечення, трансформація.*

У сучасному світі спостерігається стрімка динаміка розвитку технологій, а цифрова трансформація взагалі стає невід'ємною частиною багатьох сфер життя. Бухгалтерський облік не є винятком, і його функції, методи та підходи стали суттєво модифікуватися під впливом цифрової трансформації.

Цифровізація бухгалтерського обліку передбачає використання таких інформаційних технологій, як хмарні технології, програми, штучний інтелект, блокчейн, робота з великими масивами даних та Інтернет ресурси.

Штучний інтелект використовується для усунення обчислювальних бар'єрів та заміни «традиційних, малоефективних моделей ручної роботи» на моделі, які використовують набагато більшу кількість параметрів для обчислення [1]. Штучний інтелект (ШІ) на основі

алгоритмічних підходів можна охарактеризувати кількома перевагами перед традиційними стохастичними моделями даних. По-перше, підходи ШІ можуть працювати з більшими обсягами даних у порівнянні з традиційними методами. По-друге, ці методи дозволяють обробляти неструктуровані дані, які існують у різноманітних форматах, наприклад, зображення, відео, звук і текст. У фінансовій та бухгалтерській сфері метод використання штучного інтелекту використовується для досягнення кращих прогнозних результатів у сфері ціноутворення активів, прогнозування банкрутства, а також виявлення шахрайства.

Сьогодні існує широкий вибір бухгалтерських програм, які значно полегшують процес ведення обліку та подання звітності для підприємців. Серед них є Dilovod, iFin, Smartfin.ua, Master: Бухгалтерія, Finmaxi, BAS Бухгалтерія тощо [2]. Податковою службою України було введено чат-бот InfoTAX, який можна використовувати для отримання інформації про стан розрахунків, реєстраційно-облікові дані, результати діяльності, оформлення документів, строки подання звітності, сплату податків тощо. Українська компанія iFin також пропонує електронний юридично значущий документообіг для взаємодії з контролюючими органами та подання звітності в електронному форматі для різних галузей діяльності [3, с.83].

Цифрова трансформація дозволяє впроваджувати автоматизовані бухгалтерські системи, які можуть виконувати багато рутинних завдань. Роботи, пов'язані з розрахунками, звітами та аналізом даних, тепер можуть бути здійснені значно швидше та точніше за допомогою програмного забезпечення. Це звільняє фахівців від рутинних завдань і дозволяє їм зосередитися на стратегічних аспектах фінансового управління.

Українськими розробниками створено багато бухгалтерських систем, які мають широкі функціональні можливості. За їх допомогою можна зменшити помилки, керувати всіма аспектами підприємства і працювати відповідно чинному законодавству. Технологія блокчейн являє собою систему, що ґрунтується на розподілених книгах обліку, база даних активів чи транзакцій, доступних для спільного використання у великій кількості вузлів мережі. Кожен учасник мережі отримує свою власну копію цієї бази даних, і всі зміни відображаються в усіх копіях майже одночасно.

У сучасному світі існує багато варіантів програмного забезпечення для організації обліку. Проте, серед цього розмаїття автоматизованих рішень, технологія блокчейн особливо виділяється для податкового обліку та контролю. Вона надає можливість ведення обліку в режимі реального часу, повідомляє про всі зміни, і при цьому надійна і невразлива до помилок або навмисних маніпуляцій з цифрами. Блокчейн-технологію розглядають як ідеальний інструмент для бухгалтерського обліку, який розширює можливості ведення обліку та збільшує довіру громадськості до фінансової інформації. Прикладом впровадження блокчейн-технології в бухгалтерський облік може слугувати така система, як «Request», яка включає в себе широкий спектр можливостей, від онлайн-платежів та відображення рахунків до ведення бухгалтерського обліку та аудиту без обмеження можливостей [4]. До сучасних дієвих методів ведення бухгалтерії можна також віднести аутсорсинг. Це практика передачі певних бухгалтерських функцій і обов'язків сторонньому спеціалізованому підприємству чи постачальнику послуг бухгалтерії. Послуга має ряд переваг, зокрема ефективність та економічність, фокус на основній діяльності, експертна підтримка тощо. Однак поряд із перевагами використання аутсорсингових бухгалтерських послуг, варто відзначити й деякі ризики, зокрема: загроза конфіденційності даних клієнта (аутсорсингові компанії не можуть гарантувати повну конфіденційність інформації, що обробляється), порушення термінів вирішення питань обліку [5, с.21].

Цифрова трансформація вимагає відповідних змін у регулюванні бухгалтерського обліку. У багатьох країнах розробляються нові стандарти, які враховують сучасні реалії та вимоги цифрової економіки. Вони також акцентують увагу на прозорість та відкритість фінансової звітності. У підсумку цифрова трансформація суттєво змінює «обличчя» бухгалтерського обліку і надає багато переваг. Вона дає змогу підприємствам бути більш конкурентоспроможними, знизити витрати та підвищити якість фінансового управління.

Однак разом із цими перевагами вона також ставить перед фахівцями великі виклики, пов'язані із забезпеченням постійного оновлення знань та навичок.

Отже, для бухгалтерів і підприємств важливо слідкувати за цими тенденціями та адаптувати свої підходи до бухгалтерського обліку під впливом цифрової трансформації задля забезпечення стійкого розвитку і конкурентоспроможності у сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел: 1. *Recent trends in the digitalization of finance and accounting* - Journal of Business Economics. SpringerLink. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11573-023-01181-5> (date of access: 09.11.2023). 2. *Ton 10: Бухгалтерські програми для України.* URL: <https://www.livebusiness.com.ua/ua/tools/accounting/> (дата звернення: 09.11.2023). 3. *Potryvaieva, N., Kozachenko, L., Nedbaylo, I., & Nesterchuk, I. (2022). Digitization of accounting in the management of business processes of enterprises of the agro-industrial complex. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 26(1), 79-88.* <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11811/1/Digitization%20of%20Accounting%20in%20the%20Management%20of%20Business%20Processes.pdf> (дата звернення: 10.11.2023). 4. *Правдюк Н. Впровадження блокчейну в облікову систему: кроки назустріч. Ефективна економіка.* URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2022/14.pdf (дата звернення: 09.11.2023). 5. *Potryvaieva, N., & Palieiev, A. (2023). Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 27(3), 18-30.* <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18> (дата звернення 10.11.2023).

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці

УДК 311.4.

Мекшун Л.М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та бізнес-технологій

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ СТРЕСІВ В УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: статистичний аналіз, причини стресів в українців, умови війни, подолання стресу, допомога психологів.

В умовах повномасштабної війни на мозок людини постійно впливають негативні подразники з внутрішнього і навколишнього середовища, які призводять до появи стресу. Стрес – це стан психічної напруги, що виникає у людини в процесі діяльності в найбільш складних і важких умовах [1].

Як вважає П. Шеффер ознаками стресового напруження є: неможливість зосередитись на чомусь; надто часті помилки в роботі; погіршення пам'яті; знижена працездатність; часте виникнення відчуття втоми; дуже швидке мовлення; часті болі (спина, голова, ділянки шлунку); підвищена збудливість, роздратування; робота не приносить попереднього задоволення; втрата почуття гумору; потяг до вживання алкогольних напоїв і паління цигарок; постійне відчуття недоїдання або втрата апетиту; неможливість вчасно завершити роботу та ін. [1].

За даними статистики стрес став постійним супутником сучасної людини, адже через безперервні інформаційні потоки, глобалізаційні і кліматичні зміни, війни стресові подразники не вимикаються, що призводить до психоемоційного виснаження нервової системи.

Основним методом збору первинної інформації про наявність і причини стресів у респондентів є опитування. З його допомогою можна одержати інформацію, не завжди відображену в документальних джерелах чи доступну прямому спостереженню. Дослідження Gradus Research відбулося у вересні 2022 року онлайн, через мобільний застосунок. Опитування проводилося в рамках проєкту «Градус суспільства під час війни» серед мешканців міст від 50 тис. населення віком від 18 до 60 років. Кількість результативних інтерв'ю – 2100. За даними Gradus Research, у 2022 році кількість людей, які відчували високий рівень стресу становила 71 %. Серед опитаних – 41 % відчували втому, напруженість (42%), роздратування (21%), обережність (20%), безсилля (19%) та гнів (24%) [2].

Найголовнішою причиною стресу та знервованості 72% респондентів назвали повномасштабну війну. Крім того, серед важливих причин стресу українці вказали фінансові складнощі (44% опитаних), соціально-політичну ситуацію в країні (30%), стан власного здоров'я (25%), безробіття (25%), наявність роботи і необхідність вирішувати робочі питання (23%), високий рівень інфляції (23%), сімейні справи та стосунки (22%), стан здоров'я близьких (20%), курс гривні (19%).

Серед аспектів війни, які викликають сильну знервованість та стрес, респонденти назвали безпеку близьких (63%), втрату джерела доходу (42%), ризик втрати майна (37%), ризик померти під час бойових дій (37%), розлуку з рідними та сім'єю (32%), ризик отримати поранення (24%), страх перед тим, що чекає на новому місці (16%), проблеми, пов'язані з рідними, близькими, друзям (16%), відсутність можливості залишити країну (14%), проблеми з доступом до медикаментів (10%), отримати під час війни поранення (9%), проблеми з доступом до продуктів (9%), відсутність можливості покинути своє місто при окупації (9%) та ін. [2]. Також факторами, що викликають в українців стрес можуть бути: утрата почуття безпеки внаслідок вразливості практично всієї території країни для ракетних обстрілів та атак БПЛА; переміщення в інші регіони або країни й пов'язані з цим утрата роботи й звичного, комфортного середовища; побутові негаразди; соціальна ізоляція; невпевненість у майбутньому і тривога за рідних та близьких.

У Міністерстві охорони здоров'я України прогнозують, що через війну психологічної підтримки потребуватимуть понад 15 млн українців. При цьому близько 3-4 млн людей треба

буде призначати медикаментозне лікування. Після війни щонайменше кожна п'ята людина буде мати негативні наслідки для психічного здоров'я. За даними МОЗ, у 20-30 % осіб, які пережили травматичні події, може розвинути посттравматичний стресовий розлад. Крім того, через 5-7 років очікують зростання кількості осіб з наркотичною, алкогольною та іншими залежностями. Через психоемоційне напруження, спричинене війною, українці постаріють на 10-15 років, тобто хвороби, притаманні для зрілого та літнього віку, будуть траплятися на 10-15 років раніше, ніж це було до війни [3].

Є фактори, на які людина безпосередньо не може впливати (повітряні тривоги, обстріли, окупація), але для збереження свого здоров'я і гармонійного душевного стану вона повинна навчитися захищатися від стресу. Згідно з опитуванням, 39% українців для подолання стресу та напруги сидять в інтернеті, 31% – спілкуються друзями та рідними, 29% – дивляться телевізор чи серіали, 24% – проводять час з близькими, 24% – слухають музику, 20% – заглиблюються в роботу, 19% – займаються улюбленими справами, хобі, 16% опитаних відповіли, що вживають алкоголь, або приймають ліки від стресу. Крім того, 15% читають книги, 14% вживають більше солодкого чи смачного, 13% вибираються на природу, 10% займаються спортом. Тільки 2% людей консультуються з психотерапевтом, психологом чи сімейним лікарем [2].

Профільні неурядові організації в умовах війни намагаються прийти на допомогу українцям. Національна психологічна асоціація (НПА) на початку червня 2022 р. запустила безоплатну гарячу лінію в Україні, яка працює у форматі аудіо- та відеодзвінків. Подібні гарячі лінії НПА створила у двадцяти європейських країнах за допомогою іноземних партнерів. На лініях працюють фахові психологи, які мають відповідний досвід та пройшли підготовку надання допомоги в ситуаціях кризи. Є й інші платформи з безплатної психологічної допомоги. Це, зокрема, Цілодобова психологічна підтримка «Запорука», «Хаб стійкості»; Група психологічної підтримки «Разом»; Центр психологічної підтримки «ОбійМи»; Центр психологічного консультування «Open Doors», онлайн-платформа «Розкажи мені»; телеграм-канали «Психологічна підтримка», «Перемога»; онлайн-програма «Бути батьками ангела»; Національна професійна лінія з питань профілактики самогубств та підтримки психічного здоров'я «Lifeline Ukraine»; Реабілітаційний центр із надання безплатної психологічної допомоги «Крок назустріч» та ін. [3].

Проблема полягає в тому, що 80% українців до психолога ніколи не ходили і не планують це робити в майбутньому. Це пов'язано з тим, що в нашій країні слабо розвинена культура піклування про своє психічне здоров'я і більшість людей вважають, що вони зможуть подолати симптоми стресу самі. Крім того, існує низька обізнаність щодо природи психічних розладів; переконання в тому, що вони не лікуються; негативні стереотипи, які не підтверджуються практикою (наприклад, що особи із психічними розладами є небезпечними для суспільства, хоча статистика показує, що більшість злочинів здійснюється психічно здоровими людьми); поширення міфів стосовно психічного здоров'я засобами медіа та ін. [4].

Таким чином, статистичний аналіз даних свідчить про те, що війна спричинила багато психоемоційних розладів в українців і погіршила ментальне здоров'я населення. Через страх звернутися до психолога, психотерапевта або сімейного лікаря із симптомами стресу українці намагаються самі подолати його наслідки, що може призвести до появи нових і загострення старих хвороб.

Список використаних джерел: 1. *Стрес*, його вплив на людину та допомога від час виникнення. URL: <https://healthcenter.od.ua/psychichne-zdorovya/stres/>. 2. *Стрес* відчувають понад 70% українців, головна причина – агресія рф. Дослідження 27.10.22 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3602316-stres-vidcuvaut-ponad-70-ukrainsiv-golovna-pricina-agresia-rf.html>. 3. *ПТСР* та загострення хронічних хвороб: як війна вплине на здоров'я українців. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zah...> 4. *Кузьмич О.* Чому українці бояться ходити до психологів та як це змінити: поради фахівця. URL: <https://tsn.ua/exclusive/chomu-ukrayinci-boyatsya-hoditi-do-psihologiv-ta-yak-yogo-zminiti-poradi-fahivcya-2303746.html>.

СЕКЦІЯ 9

Якість вищої освіти: сучасність та майбутнє

УДК 378:336.5"364"

Гребінська С.І., к.е.н, директор коледжу, науковий керівник

Воробйова Ю.С., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти відділення управління та адміністрування, групи ООбс-6

Відокремлений структурний підрозділ «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету», м. Хмельницький, Україна

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА МАЙБУТНЄ

Ключові слова: вища освіта, війна, видатки на вищу освіту, академічна мобільність, soft skills.

Широкомасштабне вторгнення Росії, розпочате 24 лютого 2022 р. спричинило комплекс серйозних проблем в українській освіті. Передовсім це стосується вимушеного переміщення значної кількості населення України та руйнування й пошкодження закладів освіти внаслідок воєнних дій. 1748 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 144 з них зруйновано вщент. Переїхало 34 заклади вищої освіти (ЗВО – інститути, університети й академії), 42 заклади фахової передвищої освіти (коледжі) і 65 відокремлених структурних підрозділів [3].

Система вищої освіти України, як і решта сфер життя країни, зазнала серйозних втрат і руйнувань внаслідок нового етапу війни, який проти України розпочала росія. Упродовж двох років до початку повномасштабної війни освітня сфера нашої країни функціонувала в умовах пандемії та обмежень, пов'язаних зі стрімким поширенням захворюваності на COVID-19. До початку цих подій на порядку денному для системи вищої освіти стояли питання реформування, імплементації норм прийнятого у 2014 році у новій редакції Закону України «Про вищу освіту», створення системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, узгодженої зі стандартами, що діють у Європейському просторі вищої освіти, тощо. Проте в часи пандемії на перший план вийшли питання створення безпечного середовища і запровадження дистанційного формату навчання. Після початку повномасштабної збройної агресії ситуація у вищій освіті України ще більше ускладнилася.

У зв'язку зі збройною агресією рф проти України було значно спрощено процедуру проведення акредитації освітніх програм у закладах вищої та фахової передвищої освіти. 16 березня Уряд продовжив дію чинних сертифікатів про акредитацію освітніх програм до 1 липня року, наступного за роком припинення або скасування воєнного стану в Україні, та дозволив проводити акредитації у віддаленому режимі, а також ухвалювати рішення про умовну акредитацію без проведення акредитаційної експертизи та без оплати її вартості [1, с. 16].

Фінансування сфери вищої освіти з державного бюджету після початку повномасштабної збройної агресії було секвестровано. Обсяг фінансування за окремими бюджетними програмами, головним розпорядником яких є Міністерство освіти і науки, було зменшено на 10%. Зокрема, за бюджетною програмою 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» обсяг фінансування було зменшено на 2,107 млрд грн. В аналогічний спосіб було скорочено фінансування закладів вищої освіти у сфері управління Міністерства охорони здоров'я України. Проте ця політика є непослідовною: скорочення фінансування не торкнулось деяких інших державних ЗВО. Так, у 2022 році не було зменшено видатки Державного бюджету на бюджетну програму 1001080 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання», за якою фінансуються заклади вищої освіти у сфері управління Міністерства внутрішніх справ України [1, с. 22].

Війна прямо вплинула на три категорії представників системи вищої освіти: на студентів, викладачів та персонал ЗВО. Цей вплив відрізняється залежно від місця їхнього перебування та ситуації, в якій вони опинилися: залишилися в Україні, виїхали за кордон чи

залишилися на тимчасово окупованих територіях. Згідно з онлайн-опитуванням студентів, викладачів та персоналу українських ЗВО, які залишилися в Україні, 97,8% респондентів відзначили погіршення свого психо-емоційного стану зі скаргами на депресію (84,3%), виснаження (86,7%), самотність (51,8%), нервозність (84,4%) та гнів (76,9%) [1, с. 33].

Важливо, щоб заклади вищої освіти не перестарались з академічною мобільністю, яка спрямована на те, щоб лишити людей в Україні. Якщо вони зараз відмовляються оформити академічну мобільність за кордоном, то відштовхують студентів. Потрібно створити такі умови, коли студент має вибір між українським та міжнародним закладами, і обирає Україну [2].

Потрібно інформувати студентів щодо змін освітнього процесу. Студенти мають планувати своє життя. На нашу думку, якщо ми хочемо якісної освіти, то потрібно вчитися офлайн.

Очевидним найбільш негативним наслідком досить високої масовості вищої освіти стало знецінення отримуваних кваліфікацій. Усе більше людей мають дипломи про вищу освіту, а кількість робочих місць для них не зростає – отже, гострішою стає конкуренція, шириться безробіття серед випускників ЗВО. По суті відбувалася інфляція вищої освіти.

Реструктуризація та оптимізація державного замовлення на підготовку фахівців за умови реальної децентралізації системи вищої освіти, автономізації ЗВО, скорочення корупції та запровадження незалежної системи контролю якості освіти не лише позитивно вплине на державний бюджет, а й буде сприйняте суспільством.

Окрім того, значний попит на сучасному ринку праці, особливо на позиціях середньої та вищої ланки, мають так звані *soft skills* (гнучкі навички), які не стосуються суто професійних компетенцій, а є комплексом надпрофесійних неспеціалізованих навичок – відповідальність, управління часом, здатність до роботи в команді, навички лідерства та соціального впливу, емоційний інтелект, гнучкість, адаптивність тощо.

Перспективи майбутнього вищої освіти в Україні

–реформи в системі: запровадження адміністративних та кураторських реформ для підвищення якості та ефективності управління вищою освітою;

–збільшення фінансування: збільшення інвестицій у вищу освіту для модернізації інфраструктури та підвищення якості навчання;

–освітні програми, спрямовані на потреби ринку праці: перегляд і актуалізація навчальних програм, щоб вони відповідали потребам сучасного ринку праці;

–міжнародна співпраця: розвиток партнерств з іноземними університетами та організаціями для забезпечення міжнародного визнання;

–цифрова трансформація: використання сучасних технологій для покращення навчання та наукових досліджень.

Україна має потенціал для розвитку вищої освіти та підготовки кваліфікованих спеціалістів для майбутнього. Однак досягнення цієї мети вимагатиме рішучих кроків, інвестицій та глибоких реформ у системі вищої освіти. Реалізація цих заходів може сприяти підвищенню якості освіти та забезпечити стабільний розвиток України в епоху глобалізації та змін.

Список використаних джерел: 1. *Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт* / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с. URL: <https://osvitanalytika.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf>. 2. *Вплив війни на вищу освіту в Україні: виклики та перспективи*. URL: <https://cedos.org.ua/events/vplyv-vijny-na-vyshhu-osvitu-v-ukrayiny-vyklyky-ta-perspektyvy/>. 3. *Українські виші під час війни: які зміни неминучі?* URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-ri-problemy-y>

УДК: 37.014.61:005.6В

Любов ГУТ, доцентка кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Чернівецький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Чернівці, Україна

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ АУДИТІВ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: якість вищої освіти система управління якістю, методика процесів, настанова з якості, план коригувальних та запобіжних дій, внутрішній аудит, сертифікаційний, наглядовий та ресертифікаційний аудит.

В сучасних умовах конкуренції рейтингування навчальних закладів спрямовано на визначення закладів вищої освіти (надалі ЗВО), що здійснюють підготовку фахівців, найбільш конкурентоздатних на ринку праці. Моніторинг показників рейтингу ЗВО вивчають абітурієнти та їх батьки, роботодавці та інвестори. Тому в умовах ринково-орієнтованої системи діяльності спрямовують свої зусилля на розробку систем управління якістю освіти та впровадження заходів для підвищення якості надання освітніх .

Якість освіти - це багатовимірне поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, наукову і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчальну та матеріально-технічну базу, працю на благо суспільства, академічне середовище і ресурси [4].

Системи управління якістю у Чернівецькому торговельно-економічному інституті Державного торговельно-економічного університету (надалі СУЯ ЧТЕІ ДТЕУ) була впроваджена у 2012 р. на основі міжнародного стандарту ISO 9001:2008, для цього було проведено навчання семи внутрішніх аудиторів, які отримали відповідні сертифікати та розроблено Настанову з якості та 19 Методик процесів. Сертифікаційний аудит був проведений у 2015 р., 2018 р., та у 2022 р. на відповідність стандарту ISO 9001:2015.

Основним документом СУЯ ЧТЕІ ДТЕУ є Політика ЧТЕІ ДТЕУ у сфері якості, яка спрямована на консолідацію зусиль співробітників і студентів щодо: досягнення якості підготовки фахівців з високою професійною компетенцією, умінням мобілізувати знання та розуміння соціальних явищ; забезпечення особистісно-орієнтованого навчання студентів, культурного та духовного розвитку особистості, виховання в душі українського патріотизму; системного поєднання в навчальному процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності; спрямування наукової діяльності на підвищення ефективності досліджень у розширенні транскордонного співробітництва; розвиток мобільності студентів і викладачів шляхом реалізації програм мобільності з ЗВО-партнерами; підвищення кваліфікації науково-педагогічного та іншого персоналу Інституту; розширення зв'язків з навчальними та науковими закладами, організаціями, об'єднаннями та підприємствами України, Європи та світу; створення адекватних матеріально-технічних умов для ефективного здійснення освітньої, наукової, культурної та соціальної діяльності; підвищення іміджу Інституту як надійного партнера на ринку освітніх послуг за рахунок інтеграції навчального процесу з науковою та виробничою діяльністю; забезпечення стабільного фінансово-економічного становища Інституту; участь у підтриманні статусу лідера в освітянському та науковому просторі базового навчального закладу ДТЕУ.

Відповідно до ISO 9001:2015 у ЧТЕІ ДТЕУ проводяться 4 види аудитів:

1. *Внутрішній аудит* ініціює Координаційна рада СУЯ, який здійснюється сертифікованими внутрішніми аудиторами один раз на рік та спрямовується на оцінку відповідності Методик процесів СУЯ вимогам ISO 9001:2015 та усунення будь-яких невідповідностей, оцінки ефективності процесів та визначення можливостей їх вдосконалення, які узагальнюються у Плані коригувальних та запобіжних заходів у сфері якості та затверджується Вченою радою ЧТЕІ ДТЕУ.

2. *Наглядовий аудит* у ЧТЕІ ДТЕУ здійснюється щорічно органом сертифікації, який визначається згідно проведення процедури публічних закупівель та передбачає перевірку,

оцінку взаємодії функціонування СУЯ між структурними підрозділами і вищим керівництвом за такими процесами:

- процеси управління: Аналіз з боку вищого керівництва та стратегічне планування, Поточний аналіз та вдосконалення діяльності, Моніторинг вимог та задоволеності споживачів;

- процеси життєвого циклу: Ліцензування та акредитація, Формування контингенту студентів, Освітній процес, Методичне забезпечення, Виховний процес, Науково-дослідна робота;

- процеси, що забезпечують діяльність: Управління документацією та записами, Управління персоналом, Управління інфраструктурою, Управління інформаційними ресурсами, Управління закупівлями, Управління міжнародним співробітництвом, Управління охороною праці, Облік військовозобов'язаних, Управління гуртожитком, Управління бухгалтерським обліком та економічною роботою.

Під час здійснення наглядового аудиту проводиться:

- оцінка рівня знань співробітників щодо функціонування Методик процесів/підпроцесів та алгоритмів їх здійснення;

- контроль ведення документообігу на кафедрах та у структурних підрозділах;

- оцінка ризиків, які притаманні процесам/підпроцесам, у реалізації яких задіяні науково-педагогічні працівники кафедр та працівники структурних підрозділів, які відображені у Методиках процесів/підпроцесів та виявлені при проведенні внутрішніх аудитів;

- контроль за оформленням звітів внутрішніх аудиторів щодо проведення внутрішніх аудитів та за оформленням зведеного звіту за результатами проведеного внутрішнього аудиту на Вчену раду ЧТЕІ ДТЕУ;

- перевірка невідповідностей та обґрунтування шляхів їх подолання у Плані коригувальних та запобіжних дій ЧТЕІ ДТЕУ, розробленого на підставі звіту за результатами проведеного внутрішнього аудиту.

У звіті про проведення наглядового аудиту зазначається, що СУЯ продовжує відповідати всім вимогам, визначається потенціал для покращення з акцентом на постійному поліпшенні та безперервній результативності, зазначаються недоліки, які потрібно усунути.

3. *Сертифікаційний аудит* СУЯ ЧТЕІ ДТЕУ спрямований на перевірку на відповідність стандарту ISO 9001 і отримання сертифікату. У процесі перевірки зовнішній аудитор оцінює документацію, цілі, результати внутрішніх аудитів і критичний аналіз СУЯ з боку керівництва, і зазначає у звіті, що політики та процедури, які задокументовані у СУЯ ЧТЕІ ДТЕУ, відповідають вимогам ISO 9001. Особливістю сертифікаційного аудиту є обов'язковість проходження тендерних процедур щодо визначення органу сертифікації за предметом закупівлі: Бухгалтерські та аудиторські послуги (проведення робіт з сертифікації аудиту системи управління якістю).

4. *Ресертифікаційний аудит* проводиться напередодні закінчення терміну дії сертифікату з метою забезпечення безперервності сертифікації. У разі позитивних результатів ресертифікаційного аудиту видається оновлений сертифікат. Загальна результативність СУЯ перевіряється представниками органу сертифікації шляхом перевірки настанова з якості, рішення вченої ради про результати проведених аудитів та плану коригувальних та запобіжних дій. Після завершення аудиту, орган сертифікації повідомляє результати аудиту, які формулюються в аудиторському звіті.

Ми вважаємо, що для вдосконалення проведення аудитів на рівні ЗВО доцільно:

- здійснювати моніторинг факторів, які впливають на управління ризиками процесів під час воєнного стану: Управління інфраструктурою, Управління інформаційними ресурсами, Управління закупівлями, Управління міжнародним співробітництвом, Управління охороною праці, Облік військовозобов'язаних, Управління гуртожитком, Управління бухгалтерським обліком та економічною роботою;

- проводити моніторинг нових постачальників ресурсів для забезпечення освітнього процесу для того, щоб переконатися, що вони підтримують процеси відповідно до вимог правил і стандартів;

- оцінювати результати моніторингу вимог роботодавців до випускників ЗВО для підвищення рівня практичної підготовки студентів.

Отже, проведення аудитів дозволяють внутрішнім аудиторам виявити певні невідповідності, які погіршують функціонування процесів та обґрунтувати рекомендації, спрямовані на прийняття вищим керівництвом запобіжних та коригувальних дій з метою вдосконалення діяльності інституту. Пропозиції завідувачів кафедр, керівників структурних підрозділів і співробітників дозволяють вищому керівництву ЗВО визначити напрямки вдосконалення процесів на шляху досягнення цілей СУЯ.

Список використаних джерел: 1. *Системи менеджменту якості*. Вимоги ISO 9001:2015. Національний стандарт України. 2015. 23 с. 2. *Настанови з аудиту систем менеджменту*. Міжнародний стандарт: ISO 19011:2018. Третя редакція. 2018. 58 с. 3. *Віткін Л. М.* Системи якості ВНЗ: теорія і практика. Київ: Наукова думка, 2006. 301 с. 4. *Полянко В. В., Гут Л. В.* Впровадження системи управління якістю освіти у вищій школі в контексті вдосконалення системи показників її виміру. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/23606/1/61-419-428.pdf>

УДК 378

Полковниченко С.О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО МАРКЕТОЛОГА

Ключові слова: економічні знання, маркетолог, економічна освіта, ринок, бізнес, економічні компетенції.

В умовах нестабільності та стрімких змін бізнес-середовища, посилення конкурентної боротьби визначальну роль в ефективному розвитку підприємства відіграє маркетолог, який відповідає за комунікацію між компанією та її клієнтами, за формування взаємовигідних відносин між учасниками ринку.

Сучасний маркетолог повинен володіти широким спектром знань, стратегічно мислити, розуміти основи цифрових технологій, вміти користуватися різними онлайн-інструментами та платформами, мати аналітичні, комунікаційні навички, проявляти креативність, генерувати нові та нестандартні ідеї тощо [1; 2].

Важливу роль у підготовці маркетолога відіграє якісна економічна освіта, яка надає фундаментальні знання про функціонування економіки та її вплив на бізнес-середовище. Саме глибокі економічні знання сприятимуть розумінню бізнес-процесів, аналізу ринкових умов, прийняттю обґрунтованих стратегічних і тактичних рішень, адаптації маркетингових стратегій до економічних реалій, а відповідно досягненню стратегічних цілей підприємства.

Перш за все, маркетологам важливо розуміти економічні умови, в яких діє підприємство. Знання основних макроекономічних показників (ВВП, рівень безробіття, індекс споживчих цін тощо), факторів, що впливають на можливості та купівельну активність споживачів, дозволяє маркетологу оцінити загальний економічний клімат в країні, аналізувати його зміни та вплив на бізнес, виявляти економічні тенденції, прогнозувати зміни в споживчому попиті, ринкових цінах, сформулювати ефективні маркетингові стратегії.

Сучасні програми економічної підготовки для маркетологів включають спектр курсів, спрямованих на розвиток економічних компетенцій та їх застосування в сфері маркетингу.

Перший крок у світ економіки при підготовці маркетолога у Національному університеті «Чернігівська політехніка» починається з дисципліни «Основи ринкової економіки», яка створює базу для розуміння сутності економічних явищ і процесів, а також зв'язків між ними. Знання економічних принципів та закономірностей сприяє кращому розумінню поведінки споживачів в умовах ринкової економіки, проведенню сегментації

ринку, що важливо для ефективного позиціювання товарів і послуг. Знаючи механізм дії економічних законів, маркетолог може якісніше проаналізувати взаємозв'язок між бізнес-процесами та економічними явищами, що сприяє прийняттю ефективних стратегічних рішень. Вивчення тенденцій розвитку ринку допомагає маркетологу реагувати на зміни в економіці та формувати стратегії відповідно до прогнозованих перспектив.

Дисципліна «Основи мікро та макроекономіки» спрямована на поглиблення економічних знань на мікро та макрорівні. Розуміння законів попиту та пропозиції, закономірностей встановлення часткової та загальної ринкової рівноваги, впливу держави на цей процес дозволяє маркетологу аналізувати тенденції споживчого попиту на ринку, прогнозувати його зміни, визначати оптимальний обсяг виробництва. Це важливо для правильного планування виробництва, забезпечення балансу між обсягами виробництва та попиту, управління запасами та розробки маркетингових стратегій, які будуть сприяти успіху підприємства. Знаючи принципи формування цін на ринку, маркетолог зможе встановлювати адекватні ціни на товари та послуги, розробляти ефективні стратегії ціноутворення, враховуючи витрати виробництва, конкуренцію та споживчі переваги, та адаптувати їх до змін у середовищі.

Вивчення раціональної поведінки споживача і виробника у різних ринкових структурах, їхньої мотивації, потреб і виборів формує основу для визначення цільової аудиторії, розробки ефективних стратегій просування товарів чи послуг, визначення оптимальних способів комунікації та взаємодії.

Знання про конкуренцію та поведінку конкурентів на ринку потрібні маркетологу для того, щоб оцінювати їх ефективність, витрати, стратегії та можливі загрози для власного бізнесу, а також, враховуючи конкурентні умови, забезпечувати належний рівень доступності продукції свого підприємства на ринку, розробляти стратегії, спрямовані на взаємодію з конкурентами та завоювання лідерських позицій на ринку.

Економічні навички допомагають маркетологам раціонально розподіляти фінансові ресурси фірми, враховуючи можливості й обмеження; розробляти (планувати) ефективні бюджети для маркетингових заходів, оптимізувати витрати для досягнення маркетингових цілей; визначати пріоритети та вибирати оптимальні канали маркетингу.

Вивчення конкурентоспроможності національної економіки, основних індикаторів макроекономічної нестабільності, впливу економічної політики (фіскальної, грошово-кредитної, соціальної та ін.) на купівельну спроможність споживачів і бізнес-середовище допомагає маркетологу зрозуміти, як його фірма може впливати на ринкову динаміку. Володіючи знаннями щодо циклічності економічного розвитку, маркетолог зможе адекватно оцінювати ризики, пов'язані з економічними змінами та коливаннями ринку, можливості та загрози для своєї компанії, прогнозувати й управляти ними, швидше реагувати на зміни, а також адаптувати стратегії до періодів спаду та зростання, щоб вони відповідали конкретним потребам та очікуванням цільової групи, її готовності витратити гроші.

Сучасний бізнес дедалі більше стає глобальним, і маркетолог повинен враховувати глобальні тенденції, вплив міжнародних факторів на бізнес, ідентифікувати нові можливості для розвитку та передбачати можливі ризики, пов'язані із зовнішніми чинниками. Для маркетологів, які працюють на міжнародних ринках, важливо знати і розуміти економічні аспекти тарифів і торгових угод, рух валютних курсів та процентних ставок, вміти адаптувати стратегії до змін у світовому бізнес-середовищі. Опанувати міжнародні аспекти бізнесу маркетолог може, вивчаючи курси «Міжнародна економіка» або «Основи зовнішньоекономічної діяльності». Наприклад, аналіз зовнішньої торгівлі, оцінка обсягів і структури експорту та імпорту допомагає маркетологу зрозуміти структуру та розподіл попиту на різних ринках, визначити ключових гравців на ринку, їхні стратегії та споживчі тенденції, уточнити свою цільову аудиторію та адаптувати маркетингові кампанії для максимального впливу на цей сегмент ринку, ідентифікувати нові ринки для розширення бізнесу, а також потенційні ризики. Це важливо для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень, підвищення ефективності маркетингових заходів на міжнародному рівні та розробки

конкурентоспроможних маркетингових стратегій.

На основі зазначеного зауважимо, що освітні програми з маркетингу повинні поєднувати елементи економіки з маркетингом, забезпечувати комплекс знань та практичні навички в обох сферах, формування маркетингових та економічних компетентностей.

Отже, економічні знання є важливою складовою успішної кар'єри сучасного маркетолога, дозволяючи йому усвідомлено приймати рішення в умовах постійних змін бізнес-середовища.

Список використаних джерел: 1. Іваненко Л. М., Боєнко О. Ю. Дослідження якості освітньої програми маркетологів та розробка моделі їх професійної діяльності. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. С. 147–154. 2. Мозгова Г.В., Євтушенко В.А., Мозгова А.Д. Формування soft skills фахівця в галузі маркетингу на основі компетентнісного підходу. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/98>

УДК 004.67:330:377

Корбач Д.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **Перетяцько Ю.М.**, канд. екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів, Україна

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ДИНАМІЧНОГО ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ОСНОВІ ДАНИХ ПОДВІЙНОГО ЗАПISУ

Ключові слова: облік, подвійний запис, освіта, фінансова звітність.

Вивчення дисципліни «Облік та оподаткування» може викликати певні труднощі у здобувачів вищої освіти 2-3 курсів, що пов'язано із розуміння формування кореспонденції рахунків та відображення наслідків господарських операцій у фінансовій звітності. За цих умов постає нагальне завдання розробки онлайн сервісу, який би дозволив автоматизувати обліковий процес наочно продемонструвати здобувачу вплив господарської операції на структуру балансу та фінансові потоки підприємства.

Під час дослідження теми, було проаналізовано наявні в мережі онлайн інструменти для навчання подвійному запису. Серед таких є онлайн інструмент, який знаходиться на веб-ресурсі Бухоблік [1]. Даний інструмент дозволяє вводити операції та формувати виписку по рахунку. По кожному рахунку виводиться наступна інформація: перелік операцій за рахунком; дебетовий та кредитовий оберт; дебетовий та кредитовий залишок на рахунку.

Даний онлайн інструмент дозволяє наочно відобразити, як формується рахунок, автоматично обраховує оборот по рахункам та підраховує залишок коштів на рахунку. Однак даний сервіс не вирішує наступних проблем: неможливо перевірити, чи правильно складена господарська операція; неможливо відразу дізнатися, як господарська операція відображається у структурі балансу підприємства.

Взявши за основу вищенаведений інструмент, було розроблено тренажер подвійного запису. Даний тренажер призначений для освітніх цілей та включає в себе наступний функціонал: введення та перегляд господарських операцій; перегляд інформації за рахунками; генерування форми №1 Баланс; генерування форми №2 Звіт про фінансові результати.

Через те, що програма одразу підраховує статті форми балансу та звіту про фінансові результати, це дозволяє вирішити наступні проблеми, які виникають у здобувачів вищої освіти: можна відразу переглянути, як та чи інша операція впливає на зміну активів та зобов'язань підприємства; одразу можна перевірити рівність балансу; стає доступним можливість виявляти помилки в складанні господарських операцій, в яких використовуються рахунки класу 7, 8 та 9 (наприклад відображення доходу від реалізації товарів).

Під час введення господарських операцій, необхідно заповнити наступні дані:

- назва господарської операції;
- тип первинного документу;

- дата проведення;
- дебет рахунок;
- кредит рахунок;
- сума операції.

Програма розроблена у вигляді веб-додатку та складається з однойменних 4 сторінок: господарські операції, рахунки, форма №1, форма №2 (рис.1).

Navbar Господарські операції Рахунки Форма №1 Форма №2

Баланс Форма №1

Актив	Код рядка	Поточне значення
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи	1000	0
- первісна вартість	1001	0
- накопичена амортизація	1002	(0)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0
Основні засоби	1010	500000
- первісна вартість	1011	500000
- знос	1012	(0)
Інвестиційна нерухомість	1015	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0
- інші фінансові інвестиції	1035	0
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1040	0

Рис. 1. Сторінка розробленого тренажера подвійного запису

Програма розробляється згідно з чинним податковим законодавством. Базується на діючому плані рахунку бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Вважається, що облік ведеться за первісною вартістю та підприємство працює з векселями.

Програма знаходиться в стані активної розробки та перспективними напрямками вдосконалення можуть бути:

- завантажувати та зберігати набори даних;
- встановлювати початкові значення залишків на рахунках;
- формувати звіти за певний період;
- формувати звіт про рух грошових коштів;
- формувати звіт про власний капітал;
- формувати примітки до фінансової звітності.

Отже, дана програма може стати ефективним інструментом при вивченні дисципліни «Облік та оподаткування» та полегшить розуміння подвійного запису, формування господарських операцій та заповнення форм фінансової звітності.

Список використаних джерел: 1. *Формування* подвійного запису онлайн. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/kalkulyator/provodki.html>

СЕКЦІЯ 10

Післявоєнна відбудова економіки України на засадах сталості.

УДК 330.322:342

Сакун О.С., д-р екон. наук., доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: повоєнне відновлення, відбудова, інвестиції, сталий розвиток.

За даними ООН у 2022 році через війну росії економіка України втратила 35% через масові руйнування інфраструктури, в тому числі залізничних шляхів та інших видів сполучень з межуючими країнами, доріг та мостів, знищення виробничих потужностей та скорочення торгівлі, вимушену міграцію населення. Пошкодження об'єктів енергетичної інфраструктури і, як наслідок, постійні перебої з електро- і теплопостачанням стали значною перешкодою не тільки для повернення людей, отже, і трудового ресурсу, з-за кордону, а і для функціонування підприємств, що мали змогу вести свою діяльність в умовах війни. Експортний потенціал України було підірвано через блокаду портів та пошкодження металургійної індустрії. В таких умовах бюджетний дефіцит виріс до критичного значення [1].

Аналогічний прогнозований розмір втрат національної економіки на рівні 33-35% ВВП було озвучено міністром фінансів України Сергієм Марченко під час офіційного Прес-брифінгу Міністерства фінансів України в листопаді 2022 року.

За даними оцінки видання «Forbes» розмір фізичних економічних втрат України під час війни становить не менше 90 млрд дол. США, а це близько половини ВВП. Найбільші руйнування через вторгнення росії прийшлися на українську інфраструктуру та нерухомість, що разом налічує щонайменше 64 млрд дол. США [2].

Згідно аналізу проекту «Росія заплатить», що реалізується Київською школою економіки (KSE Institute), Міністерством економіки України та волонтерами із партнерських організацій, в тому числі із Центру економічної стратегії та «Prozorro. Продажі», через війну економіка України зазнала загальних економічних втрат (то б то прямі і непрямі втрати, такі, як скорочення ВВП, відтік інвестицій, втрата робочої сили, значні витрати на оборону і соціальну допомогу населенню) на суму від 543 млрд до 600 млрд дол. США [3].

Зважаючи на такі великі втрати постає питання фінансового забезпечення післявоєнного відновлення України. За даними оцінки ООН відновлення після війни становитиме для України від 350 до 500 бiльйонів євро [1]. Виходячи з фінансового виснаження країни війною та недостатності бюджетних ресурсів, важливого значення набуває залучення інвестицій. А враховуючи необхідність не просто відновлення, а й інноваційної перебудови, провідну роль в таких процесах набуває використання інвестиційного ресурсу для відновлення економіки країни на засадах сталості. Такий ресурс можна визначити, як динамічну систему підбору та поєднання інформаційно-правових, фінансових, інтелектуальних та матеріально-технічних компонент, які будуть використані для відновлення та розвитку економічної системи країни в повоєнний період.

Ефективною моделлю інтенсивного розвитку національної економіки є динамічне зростання ВВП, що давало б можливість за максимально ідеальних умов забезпечувати постійно зростаючі суспільні потреби. Це зумовлює необхідність дотримання постійних темпів економічного розвитку в умовах повного застосування вичерпності виробничих ресурсів, в першу чергу, трудових, забезпечення стабільності цін та міцної позиції вітчизняної економіки в межах світового ринку. В умовах післявоєнного відновлення мова йде також про відбудову інфраструктури, але вже за принципово новими сучасними стандартами, що потребує інноваційного підходу і в подальшому забезпечить стале зростання національної економіки. Масштаби необхідного фінансування будівельних робіт потребують залучення саме інвестиційного капіталу.

Відповідно до думки переважної частини фахівців, навіть зараз в період воєнного стану і активних бойових дій Україна становить потенційний інтерес для іноземних інвесторів в перспективі її післявоєнного відновлення. А саме за такими напрямками, як будівництво; енергетика, що є капіталомістким, і водночас дуже важливим для економічного відновлення сектором; аграрна промисловість та агропереробка (значення і потенціал України для світової продовольчої безпеки стали очевидними під час війни); медична реабілітація та медичні інновації, що зумовлено потребою медичної допомоги, протезування, трансплантації та реабілітації як цивільних, так і військових поранених; оборонні технології, сучасне машинобудування та роботи, інформаційні технології, що напряму вплине модернізаційні структурні зрушення в економіці.

Проте для залучення необхідних розмірів інвестицій та побудови стійких інвестиційних відносин з іноземними партнерами Україні необхідно створити відповідні умови - економічні, правові, управлінські, безпекові, іміджеві, що потребує уваги вже сьогодні.

В даному аспекті концепція формування інвестиційного ресурсу задля сталого розвитку національної економіки відповідає цим завданням, оскільки передбачає управління інноваційним відновленням та розбудовою економіки через такі елементи:

- методи та інструменти стратегічного аналізу для формування трендів інноваційного розвитку в контексті впливу інвестиційного ресурсу;
- інвестиційний механізм провадження інноваційної політики в процесі відновлення та модернізації національної економіки;
- методичні підходи оцінювання ефекту синергії від участі інвестиційного ресурсу в інноваційному розвитку економіки;
- механізми взаємодії інвестиційного ресурсу та установ інвестиційного розвитку [4].

Велике значення для сталого розвитку національної економіки та її післявоєнного відновлення має налагодження ефективної взаємодії установ державного управління, бізнес-сектору та інвесторів. Значний ефект такої взаємодії, на нашу думку, буде отримано в результаті створення інвестиційної платформи з метою реалізації інноваційних технологій для післявоєнного відновлення різних сфер та розвитку економіки України на засадах сталості.

Список використаних джерел: 1. *World Economic Situation and Prospects 2023*. URL: <https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2023> 2. *Вдовиченко А., Лепушинські В.* Українська економіка через війну втратила близько \$100 млрд. Які руйнування коштували Україні найбільше. Розрахунки НБУ. *Forbes Ukraine*. URL: [https://forbes.ua/inside/ukrainska-ekonomika-cherez-viynu-vtratala-blizko-100-mlrd-yaki-ruynuvannya-koshtovali-ukraini-naybilshe-rozrakhunki-nbu-11052022-5956](https://forbes.ua/inside/ukrainska-ekonomika-cherez-viynu-vtratala-blizko-100-mlrd-yaki-ruynuvannya-koshtovali-ukraini-naybilshe-rozrakhunki-nbu) 3. *Прямі збитки, нанесені інфраструктурі України в ході війни, складають майже \$63 млрд. Загальні втрати економіки \$543-600 млрд.* Kyiv School of Economics: офіційний сайт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/> 4. *Сагун О.С., Щур Р.І., Мацьків В.В., Білий М.М.* Формування інвестиційного ресурсу структурної модернізації національної економіки як фактору відновлення в післявоєнний період. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.1. С.270-277. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.270-277>

UDC 338: 658

Hnedina K.V., PhD in Economics, Associate Professor

Mazur S.O., graduate student

Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine

STARTUPS AS DRIVERS OF GREEN RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Keywords: *startups, green startups, innovative solutions, green reconstruction of Ukraine, sustainable recovery, sustainable development, green education.*

Startup culture and startup entrepreneurship in Ukraine are developing at a rapid pace, which is of great importance for the recovery of Ukrainian communities on the basis of sustainability. Startups based on innovative green solutions in various spheres and industries can become key

drivers of the transition to a low-carbon economy and its decarbonization, contribute to improving the quality of life of citizens and ensure the formation of new green job places in Ukraine.

According to experts' calculations, under the condition of post-war reconstruction of Ukraine on a green basis, which involves focusing on ecological and climate-neutral solutions, additional job places can be formed, which will be green job places. And therefore, the number of job places formed under such conditions will be greater than the number of job places formed during reconstruction under traditional conditions. At the same time, such sectors as energy, transport and water supply have the greatest potential in creating additional job places [1]. In our opinion, green startups as rapidly developing and scaling businesses can contribute to the positive dynamics of the processes of creating green job places in future.

An important precondition for the development of national startups is their financial support. In the second quarter of 2023, the dynamics of economic growth in Ukraine became positive for the first time, starting from the first quarter of 2022, which is an important factor in increasing the investment attractiveness of various sectors of the economy [2]. In such conditions, investors begin to actively return to Ukraine. Foreign partners show interest and willingness to invest in Ukrainian startups, setting certain requirements for startup projects, including high environmental and social responsibility of business.

Despite the risks of wartime, investing in new ideas and new business models is promising today. InVenture (the company, which is engaged in attracting financing for investment projects) formed a list of the most promising ideas for launching a startup in 2023 in Ukraine. There are directions important for the green reconstruction of Ukraine among them. In particular, such as: startups in the field of green energy, waste management, high-tech farming, software for smart homes [3].

There are some priority areas in which startups can act as catalysts for positive changes in the implementation of programs for the sustainable recovery of Ukraine. Thus, startups in the field of clean energy play an important role in reducing the country's dependence on coal energy and will contribute to the acceleration of Ukraine's green transition. Startups in the field of energy saving and energy efficiency, which offer innovative solutions for reducing energy consumption in various areas, are attractive for investment and strategically important for the green reconstruction. Startups in the field of green construction, environmentally safe transport, waste management, and environmental services will contribute not only to the sustainable restoration of the country's communities, the formation of sustainable infrastructure, but also to the improvement of the quality of life of citizens. Startups aimed at ensuring national security, increasing the state's defense capabilities, and building smart cities are of great strategic importance. Particular attention should be paid to socially important startups in the field of telemedicine, the use of innovative technologies for helping people with post-traumatic stress disorder, psychological support, etc. It should be noted that the formation of innovations through the development of startups in one area can have a multiplier effect, contributing to the formation of innovations and the development of startups in another area.

Implementing innovative solutions in various fields, it is possible to ensure the recovery and development of Ukrainian communities with a focus on their safety (including environmental) and resistance to modern threats. At the same time, an important condition for the successful implementation of innovative ideas, their transformation into a business, and further scaling is personnel and intellectual capital. There is a problem of a shortage of highly qualified personnel in various sectors of the economy and spheres of activity in Ukraine. This problem requires special attention and solution, as it can become a significant obstacle on the way to the successful functioning of startups.

The improvement of the educational process through the ensuring the development of ecological education, is one of the important factors in the formation of future specialists with the complex of necessary knowledge and skills for the implementation of green startups in the post-war period. Today, insufficient attention is paid to the formation of ecological skills of young people, which can negatively affect their involvement into the implementation of green startups. That is

why it is advisable to ensure formal and informal education in this area and to form the educational startups that will contribute to the acquisition of knowledge and skills in the field of sustainable development, ecological management methods, green construction, etc.

Therefore, the reconstruction of Ukraine should be based on innovations, which determines the importance of the role of startups in these processes. A key role in the green reconstruction of Ukraine is played by startups in the field of energy efficiency, RES-energy, green construction, systems of national security and city management, green education, etc. Higher educational institutions of Ukraine play a core role in providing the country with highly qualified personnel, which necessitates their eco-transformation and development of green education. In addition, higher educational institutions of Ukraine can act as a powerful platform for the development of startup culture, the startup movement, and the formation of innovative solutions, which will be extremely important for the sustainable recovery of Ukrainian communities in the post-war period. This, in turn, determines the relevance and urgent need for the formation and development of startup ecosystems in higher educational institutions of Ukraine.

References: 1. Chelsey Dulaney. Why Investors Are Heading Back to Ukraine. *The Wall Street Journal* Oct. 23, 2023. URL: <https://cutt.ly/mwWZntaI> [in English]. 2. Andrusevych A., Andrusevych N., Kozak K., Ptashnyk I., Romanko S. Zeleni robochi mistsia i povienna vidbudova Ukrainy. [*Green jobs and post-war reconstruction of Ukraine*]. Analytychnyi dokument, zhovten 2023. [Analytical Paper, October 2023], 25 p. [in Ukrainian]. 3. Naikrashchi idei dlia startapu v Ukraini v 2023 za versiieiu InVenture. [*The best startup ideas in Ukraine in 2023 according to InVenture*]. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/najkrashi-ideyi-dlya-startapu-v-ukrayini-v-2022-za-versiyeyu-inventure> [in Ukrainian]

УДК 331

Беляков С. В., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Науковий керівник: **Клименко Т.В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

РОЛЬ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: кадровий потенціал, післявоєнна відбудова економіки, стимулювання, мотивація, професійна підготовка.

Україна має великий потенціал природних ресурсів, вигідне географічне положення та високу якість людського капіталу, що дозволяє їй мати потужну та розвинену економіку. Проте, через агресію РФ і військові дії, які ведуться на території України, національна економіка зазнала значного негативного впливу. Згідно даних Держстату, ВВП у 2022 році скоротився на 11,5% і у цінах попереднього року його обсяг становив 3866 млрд грн, що майже на 502 млрд грн менше ніж у 2021 році. Також спостерігалось скорочення споживчих витрат і зовнішньоекономічної активності, високий рівень збитковості підприємств, зменшилися капітальні інвестиції та обсяги виробництва промислової і сільськогосподарської продукції [1]. На сьогодні неможливо розрахувати розмір завданої шкоди національній економіці в цілому в результаті війни, проте вже зараз необхідно виробити план стратегічних дій щодо післявоєнної відбудови України, особливої уваги потребує питання розвитку кадрового потенціалу.

У контексті кадрового потенціалу, ситуація, що склалася в країні, характеризується зменшенням трудових ресурсів. Це пов'язано зі значними міграційними процесами, коли населення переміщується в межах території країни та виїздить за кордон, у результаті чого з вітчизняних підприємств відбувається відтік кваліфікованих кадрів, частину працівників у національній економіці призивають на військову службу, при цьому постійно збільшується чисельність загиблого та травмованого населення внаслідок бойових дій, зростає загальний рівень смертності.

Зрозуміло, що для відбудови та розвитку держави буде потрібно, передусім, визначити та затвердити національні пріоритети та стратегічні цілі, в рамках яких має бути окреслене бачення держави щодо кількісного й якісного складу кадрового потенціалу в коротко- та довгостроковій перспективі, а також обґрунтовані шляхи й інструменти його розвитку.

Інструментарій розвитку кадрового потенціалу має бути адаптований до умов його реалізації, проте можна виділити такі ключові напрями:

1. Інвестування в освіту та професійне навчання, що передбачає створення умов для легкого доступу до отримання освіти, підвищення кваліфікації, перепідготовки, професійного зростання працівників. Але цього недостатньо для того, щоб країна розвивалась в межах тенденцій провідних країн світу, необхідно розвивати дослідницьку діяльність. Її фінансування та підтримка значною мірою сприяють розвитку економіки і суспільства в цілому. За рахунок розвитку нових технологій можна очікувати переходу економіки на більш складний наукоємний рівень, який може підвищити ефективність використання праці та ресурсів країни.

2. Важливим є не тільки залучення висококваліфікованих кадрів для України, але й розробка механізмів, які дозволять утримувати на місцях тих людей, які зараз працюють у національній економіці. Це потребує як сприятливих умов праці, так і механізмів стимулювання та мотивації працівників, їх соціальної підтримки у довгостроковій перспективі як з боку роботодавця, так і з боку держави. Зрозуміло, якщо працівник не буде впевнений, що після виходу на пенсію він зможе розраховувати на гідний рівень життя в країні, то скоріш за все він буде прагнути переїхати до іншої країни, поки знаходиться в працездатному стані.

3. Розвиток кадрового потенціалу може потребувати вдосконалення нормативно-правового забезпечення. Підтримка ініціатив у правовому полі, що визначатиме стратегічні потреби національної економіки в кількісному та якісному складі кадрового потенціалу, має бути невід'ємною частиною державної політики.

4. Обов'язковим має бути всебічний розвиток міжнародного співробітництва, що полягатиме як у залученні іноземних експертів та фахівців, так і зовнішніх та внутрішніх інвесторів, які фінансуватимуть заходи та надаватимуть знання й технології, що дозволять працівникам підвищити свій професійний рівень задля розвитку національної економіки.

5. Не менш важливим є вже зараз розробити дорожню карту щодо забезпечення робочими місцями тих, хто повернеться з фронту. Необхідно визначити, яким чином їх інтегрувати у професійну сферу, при цьому варто враховувати, що багато з них матимуть обмежені фізичні можливості, тому держава повинна сприяти їх перепідготовці, підвищенню кваліфікації та працевлаштуванню.

6. Сприяння розвитку підприємництва, зокрема, малого бізнесу, є однією з найважливіших задач, адже це забезпечить створення нових робочих місць, активізацію висхідних процесів у національній економіці.

Наразі Україна має унікальну можливість по-новому подивитися на свій економічний потенціал та виклики, переосмислити їх та побудувати структурно нову економіку з акцентом на розвиток інноваційної та прогресивної сфери діяльності. Це неможливо буде зробити без достатньої чисельності кваліфікованих працівників, наділених якісними професійними компетентностями, тому для розвитку кадрового потенціалу мають бути прикладені максимальні зусилля як на державному, так і на місцевому рівнях.

Список використаних джерел: 1. *Державна* служба статистики України: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 13.11.2023).

Ракитська А.О., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії, 4-й курс ОНП «Економіка»

Науковий керівник: **Побережець О.В.**, д-р екон. наук, професор

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна

МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Ключові слова: механізм, інвестиційний процес, перспективи, потенціал, фактори, стимулювання.

Сучасний стан національної економіки потребує розуміння щодо масштабного відновлення України після припинення бойових дій, враховуючи розробку механізмів відбудови галузей національної економіки. Планування основних етапів пов'язано із можливістю мобілізації фінансових ресурсів внутрішнього та зовнішнього характеру, що підтверджує необхідність дослідження питань інвестиційної активізації процесів в Україні.

Функціонування національної економіки в умовах воєнного стану можливо за умови поступової її адаптації до існуючих викликів. Своєчасність виявлення спектру негативних факторів забезпечує певний контроль за можливими негативними наслідками.

Процес дослідження українськими та зарубіжними науковцями методичних підходів щодо оцінки ефектів війни для економіки, механізмів стійкого відновлення з умови необхідної підтримки України світовою спільнотою має перманентний характер. Імплементация світового досвіду відновлення країн після завершення воєнних дій повинна здійснюватись з урахуванням особливостей стану національної економіки, готовності суспільства та суб'єктів господарювання до реалізації нестандартних інституційних проєктів, як забезпечать поступовий вихід провідних галузей з кризового стану.

На думку науковців, повоєнна реконструкція має складні завдання, що потребуватиме фінансування у формі грантів або довгострокових кредитів, міжнародної координації, структурних реформ, прозорості та підвищення якості державного управління. При цьому важливим питанням є пошук компромісів між обсягами міжнародної фінансової допомоги та можливістю освоєння інвестицій [1].

Зауважимо, що процес формування концепції щодо відновлення національної економіки, посилення євроінтеграційних процесів України, а також створення потужної системи гарантій та страхування від воєнних ризиків є пріоритетними позиціями стратегічного характеру.

Виявлення потенційних можливостей з синтезованими методами зовнішньої підтримки забезпечить поступове нарощування показників стабілізації та зростання рівня соціально-економічних процесів в Україні.

Механізм відновлення інвестиційних процесів повинен базуватись на аспектах політики пріоритетності галузевої стабілізації та залучення внутрішніх та зовнішніх джерел, що є запорукою повернення життєздатності окремим регіонам, галузям, суб'єктам господарювання. Наявність тісних зв'язків між циклами фінансування різних проєктів, які мають властивості системності, повинні регулюватися з метою їх підтримки.

Підкреслимо, що за підтримки міжнародних партнерів доцільно консолідувати наявний світовий досвід застосування територіально-орієнтованих механізмів, переосмислити напрацьовану в Україні практику та сформувати адекватну сучасним умовам, захищену від ризиків неправомірного використання політику досягнення цілісності та ефективності реалізації національного людського, економічного, природно-ресурсного, геополітичного потенціалів регіонів. Крім того, апробація в Україні новітнього інструментарію стимулювання та регулювання може стати підставою для оновлення загальноєвропейських підходів до регіонального розвитку в умовах викликів, які визначаються глобальними геополітичними, технологічними та кліматичними змінами [2].

Підходи до розробки механізму активізації інвестиційних процесів повинні ґрунтуватися на детальному прогнозуванні стану національної економіки та готовності до участі зовнішніх та внутрішніх суб'єктів.

Важливо, що дію інституційних чинників упровадження територіально-орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій важливо розглядати крізь призму локальної специфіки кожного регіону. Територіальні особливості (наявність природних ресурсів, вигідне географічне розташування, транзитний потенціал, можливості транскордонної співпраці, потенціал для розвитку окремих галузей економіки тощо) впливають на позитивний ефект від застосування преференцій. Ефективне використання наявних у регіоні переваг значно підвищувало користь від упровадження особливого режиму господарювання, і навпаки – неврахування локальної специфіки призводило до невикористання наявних можливостей залучення інвестицій [2].

Механізм активізації інвестиційних процесів в повоєнній Україні повинен враховувати ряд факторів, які мають різний ступінь прогнозованості, а саме:

- стан людського капіталу;
- інфраструктурні сегменти регіонального характеру;
- транзитний потенціал та варіативність його реалізації;
- можливість природно-ресурсного потенціалу географічного сегменту.
- інноваційні процеси та рівень їх впровадження.

Історичний досвід застосування територіально-орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій свідчить, що їх ефективність суттєво залежить від інституційної спроможності окремої країни. Такі фактори як корупція, низька якість менеджменту призводять не лише до відсутності переконливих результатів, але й до дискредитації самої ідеї диференціації регіонів за принципом надання податкових чи митних преференцій. Але при цьому застосування сучасних механізмів, які спроможні враховуватиме специфічні потреби та можливості територій, є інструментом, який потенційно може використовуватися в рамках державної регіональної політики для відновлення постраждалих внаслідок військових дій територій України [2].

Отже, механізм активізації інвестиційних процесів в повоєнній Україні представляє собою складну систему взаємодії суб'єктів, об'єктів ендогенного та екзогенного характеру, а також методів та важелів щодо оцінки факторів впливу та прогнозування результатів реалізації інвестиційних проектів. Впровадження інституційних інструментів є обов'язковою умовою успішної реалізації державної політики повоєнного відновлення України. Стан ресурсного забезпечення визначає рівень можливостей інвестиційних процесів, які супроводжуються проміжними позитивними результатами.

Список використаних джерел: 1. П'ять основних висновків про економічну політику під час війни та в період післявоєнної відбудови: підсумки VII Щорічної дослідницької конференції НБУ та НБП. URL: <http://surl.li/namsc>. 2. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України : аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 78 с.

УДК 338(477):330

Тарчинець О.С., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії кафедри економіки, обліку і оподаткування

Науковий керівник: **Маргасова В.Г.**, проректор з наукової роботи, д-р екон. наук, професор Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЗАДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інвестиції, відбудова, повоєнне відновлення, втрати через війну.

Війна росії проти України негативно позначилась на національній економіці, зокрема, інфляція, кризові прояви, нестача трудових ресурсів, загострення регіональних диспропорцій. Всі зазначені явища стають перешкодою на сучасному етапі та в майбутньому

щодо економічного відновлення та відбудови в повоєнний період. В таких умовах великого значення набуває питання нарощення інвестиційного потенціалу з метою залучення фінансування на підтримку, відновлення та розвитку національної економіки. Цим визначається потреба у визначенні теоретико-методологічних основ зростання інноваційного потенціалу нашої країни, як ключового фактору відновлення в післявоєнний період.

Згідно оцінки ООН післявоєнне відновлення України потребуватиме витрат у сумі від 350 до 500 мільярдів Євро [1]. Зважаючи на фінансові витрати нашої країни, спричинені веденням війни, обмеженість бюджетних ресурсів, складні умови функціонування українського бізнесу та суттєве зниження його прибутковості, велику роль відіграє мобілізація інвестиційних ресурсів.

Значний ефект для інтенсивного розвитку національної економіки має динамічне зростання ВВП. Це створило б ідеальні умови для задоволення постійно зростаючих суспільних потреб. Проте для досягнення цієї мети необхідним є збереження постійних темпів економічного розвитку в умовах повного застосування обмежених виробничих ресурсів, а саме - трудових, дотримання стабільності цін та встановлення міцної позиції української економіки на теренах світового ринку. Післявоєнна відбудова також передбачає відновлення інфраструктури, але вже за принципово новими сучасними стандартами, що потребує інноваційних підходів. Розміри необхідного фінансування будівельних робіт потребують залучення саме інвестиційного капіталу [2].

Перспектива набуття Україною статусу кандидата, а в подальшому і члена ЄС навіть в умовах війни відкриває нові можливості щодо залучення інвестицій, що буде спричинено реформуванням національної економіки та докорінними змінами багатьох її секторів. Цей процес було розпочато ще у 2014 році після підписання Угоди про асоціацію, оскільки згідно положень цієї угоди Україна зобов'язана тісно співпрацювати з ЄС щодо приведення у відповідність законодавства та реалізації регуляторної політики. Імплементация реформ та змін ускладнюється багатьма негативними факторами, ключовим з яких є воєнні дії, економічна виснаженість країни, корупція тощо.

Ще однією з причин низької ефективності реалізації інвестиційного потенціалу в Україні є відсутність комплексного стратегічного підходу до використання його як інструменту антикризового управління та розвитку економіки у довготривалому періоді. В даному аспекті доцільно процитувати В.П. Лещинського з думкою про те, що «необхідною умовою вибору найбільш ефективних напрямів інвестиційної і структурної політики є створення єдиної методологічної основи для дослідження стану та перспектив розвитку економіки і відтворення інвестиційних ресурсів. Вона повинна забезпечити комплексний підхід до визначення об'єктивної потреби галузей у капітальних інвестиціях, а також можливостей суспільного виробництва щодо їхнього матеріально-речовинного наповнення, тобто потреби в устаткуванні, будівельно-монтажних роботах, найважливіших конструкційних матеріалах, виходячи з тенденцій і закономірностей науково-технічного прогресу, задач технічного переозброєння і відновлення виробничого апарату країни та відповідного науково-технічного і виробничого потенціалу галузей інвестиційного комплексу» [3].

Відповідно до результатів дослідження І.С. Крамаренка, Д.С. Войт та Л.О. Кравець існує прямий мультиплікативний зв'язок між інвестиціями та зростанням ВВП в економіці, проте він послаблюється за умов дестабілізації, що саме і відбувається в умовах війни [4]. Таким чином, одним з ключових завдань на шляху до ефективної реалізації інвестиційного потенціалу в умовах антикризового управління економікою є забезпечення фінансової, зовнішньоекономічної, політичної та соціальної рівноваги, що дозволить забезпечити стабільні умови розвитку національної економіки та стимулюватиме приріст інвестиційного потенціалу на основі покращення інвестиційного іміджу, детінізації економіки та притоку зовнішнього інвестиційного капіталу.

Список використаних джерел: 1. *World Economic Situation and Prospects 2023*. URL: <https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2023>. 2. *Сакун О.С.*,

Щур Р.І., Мацьків В.В., Білий М.М. Формування інвестиційного ресурсу структурної модернізації національної економіки як фактору відновлення в післявоєнний період. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.1. С.270-277. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.19.270-277>.
3. *Лещинський В.П.* Загальна економічна ефективність та її вплив на розвиток інноваційного потенціалу галузей та регіонів. *Державне будівництво*. 2016. №2. С.1-6.
4. *Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О.* Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2019. № 1. С. 403-412.

Глібова В.Д., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Дерій Ж.В., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЧИТАННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Ключові слова: читання, книги, розвиток економіки, мислення, ВВП.

Як часто людина ХХІ століття замислюється над цінністю читання і книжок взагалі? На це риторичне запитання кожен може відповісти сам для себе.

Звертаючись до міфології, історії, мистецтва ми знаходимо безліч прикладів впливу книг на людство: Александрійська бібліотека, відома як одне з семи див світу (втрачена, напівміфічна, але ж не менш велична), або ж саме знищення книжок американський письменник Рей Бредбері вважав однією з ознак анти утопічного суспільства, яку він опис у романі «451 градус за Фарингейтом» (температура плавлення паперу). Якщо ж не занурюватися у мудрість минулого, то можна навести цілком життєвий і дійсно надихаючий приклад: якщо спитати успішних людей, які самі себе створили, то майже кожен відповість, що у вільний час вони займаються або спортом, або читають книжки, бо спорт загартує тіло, а читання – розум.

До другої половини ІХХ ст. Книжки, як і саме вміння читати і було привілеєм заможних верств населення: це був символ заможності, успіху, сили і влади, як і освіта в цілому. Найбільшими читачами були на той час країни Європи, які диктували політичний та економічний устрій не тільки на материку, а й у всьому світі. Після промислового перевороту 1860-х років читання і освіта взагалі стали набагато доступнішими для бідних верств суспільства і всі масово почали читати. Це стало однією з причин швидких темпів науково-технічного прогресу і усіх сфер життя людства. Економіка не була виключенням.

За результатами онлайн-опитуваннями [1], проведеним у 2017 році, у якому взяли участь 22 тисячі читачів віком від 15 років з 17 країн, а саме з Аргентини, Австралії, Бельгії, Бразилії, Канади, Китаю, Франції, Німеччини, Італії, Японії, Мексики, Нідерландів, Росії, Південної Кореї, Іспанії, Великобританії і США. Опитування свідчить, що 30% опитаних читає книги щодня, 29% - принаймні один раз на тиждень. Раз на місяць читає 17% опитаних, 18% - ще рідше. При цьому 6% респондентів зазначили, що не читають взагалі. Що стосується географічної приналежності, Китай посідає найвищу сходинку за кількістю людей, які читають книгу щодня – 36%, також високий відсоток має Іспанія та Великобританія (по 32%), США та Італія (по 30%). Нідерланди і Південна Корея є країнами, великий відсоток читачів яких зазначили, що вони ніколи не читають книг. Родини з високим рівнем доходу частіше читають книги, ніж сім'ї з низьким доходом. Також результати показують, що жінки є активнішими читачами, ніж чоловіки [1]. Ці результати вказують, на те, що найбільше читають саме громадяни найбільш економічно розвинених і стабільних країн. Так чи дійсно є зв'язок між економічним розвитком і рівнем читання? У колишньому СРСР вважали, що так: саме тому вони намагалися підвищити рівень читання, або ж просто його статистику, змушуючи людей масово виписувати книжки і журнали. Звісно у вік інтернету нам це не є необхідним, та чи змінилось значення читання для економічного і науково-технічного прогресу?

Більш свіже дослідження 2023 року [2] взяло за мету проаналізувати скільки ж часу витрачають в середньому жителі країни на читання впродовж тижня. Лідери цього почесного рейтингу виглядають наступним чином: Індія – 10:42; Таїланд – 09:24; Китай – 08:0; Філіппіни – 07:36; Єгипет – 07:30; Чехія – 07:24; Росія – 07:06; Швеція – 06:54; Франція – 06:54; Угорщина – 06:48; Саудівська Аравія – 06:48; Гонконг – 06:42; Польща – 06:30; Венесуела – 06:24; Південна Африка – 06:18; Австралія – 06:18; Індонезія – 06:00; Аргентина – 05:54; Туреччина – 05:54; Іспанія – 05:48 [2]. Якщо проаналізувати ці дані, без особливих зусиль можна помітити певну закономірність: майже всі країни у цій «Великій читацькій двадцятці» знаходяться у фазі активного економічного розвитку і диктують вектор розвитку усім іншим країнам світу. Символічно, що безперечними лідерами списку є саме країни азійського регіону, які не тільки зараз є не тільки головними експортерами високотехнологічних новинок на світовий ринок, а ще з давніх-давен асоціюються з драконами. Драconi ж у свою чергу, на відміну від слов'янської міфології, у східних міфах виступали одним з символів мудрості. А що краще навчає нас життєвої мудрості, ніж книжки?

На 2023 рік рейтинг країн з найбільшим показником ВВП виглядає наступним чином: США, Китай, Японія, Німеччина, Сполучене Королівство, Франція, Індія, Італія, Бразилія, Канада, РФ, Південна Корея, Австралія, Іспанія, Мексика, Індонезія, Нідерланди, Саудівська Аравія, Туреччина, Швейцарія [3]. Співставивши цей рейтинг і два рейтинги, наведені вище, можна чітко прослідкувати закономірність: країни – лідери світу за читанням належить до країн-лідерів за показником ВВП.

Стосовно нашої рідної країни під впливом пандемії Covid-19 і повномасштабної війни, одним з символів, якої стали відключення світла, українці почали читати вдвічі більше [4]. Так, за даними дослідження частка тих, хто використовує щоденне читання як одну з форм дозвілля у 2023 році зросла до 17%, для порівняння – у 2020 році вона становила лише 8% [4]. Причому позитивною зміною є те, що найактивнішими читачами в Україні є не тільки категорія людей старше 60 років, а люди 18-29 років. А саме молодь є рушієм економіки і від її мислення залежить вектор розвитку. Ця перспектива не може не радувати, вже це може бути одним з індикаторів нашого майбутнього економічного розвитку і добробуту.

Отже, аргументи наведені вище свідчать про нероздільний зв'язок рівня читання в країні і її економічний розвиток, адже читання стимулює і розвиває мислення, уяву і ерудицію людини, а це «три кити» на, яких стоїть прогрес. Хоча, тут навіть не треба заглиблюватися в першоджерела, адже якби у 1776 році Адам Сміт не випустив свою книгу «Дослідження про природу і причини багатства народів» хіба сучасна економіка була б такою, як вона є? Тому у сім нам треба більше читати, адже не дарма ж успішні люди світу надають перевагу саме книжкам і навіть тих, хто не планує будувати власну імперію, а просто планує побудувати щасливу родину теж не буде зайвим читання, адже саме любов до книг була однією з рис Елізабет Берет, якою вона причарувала свого Містера Дарсі...

Список використаних джерел: 1. *Видавництво Старого Лева*. (2017, 29 березня). «В якій країні читають найбільше. Нове дослідження». URL: <https://starylev.com.ua/news/v-yakiy-krayini-chytayut-nauybilshe-nove-doslidzhennya>. 2. *Dail Lviv*. (2023, 13 вересня). *Українці не ввійшли до списку 30 країн, де читають по кілька хвилин на тиждень*. URL: <https://dailylviv.com/news/kultura/ukrayintsi-teper-malo-chytayut-knyzhok-115128>. 3. *ZhujWorld*. (2023). «Рейтинг країн за рівнем ВВП». URL: <https://uk.zhujworld.com/largest-gdp/>. 4. *Рубрика*. (2023, 14 жовтня). «Під час повномасштабної війни українці почали читати суттєво більше, – результати дослідження». URL: <https://rubryka.com/2023/10/14/pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny-ukrayintsi-pochaly-chytaty-suttyevo-bilshe-rezultaty-doslidzhennya/>

Акименко О.Ю., д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування

Глоба А.О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ДЛЯ БІЗНЕСУ: ЯК ПОКРАЩИТИ СТАНОВИЩЕ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: непрогнозованість розвитку, програми кредитування, вітчизняний бізнес, податки і збори, релокація бізнесу, податкова система.

Під час війни в Україні відбувається загострення проблем підприємців, погіршуються очікування бізнесу від результатів діяльності в 2023 р. та прогнозується зменшення обороту на **0,7%** у порівнянні з 2022 р. Цьому є певні причини серед яких: (1) непрогнозованість розвитку ситуації і дій держави; (2) посилення тиску силовиків і контролюючих органів; (3) фактична відсутність доступу до фінансового ресурсу для поповнення обігових коштів і реалізації проєктів розвитку; (4) політична нестабільність; (5) корупція та складнощі у правовому захисті [1]. Все це створює невизначеність для бізнесу, загрожуючи його безпеці та стабільності, заважаючи повноцінному розвитку вітчизняному бізнесу.

Тому, висвітлення основних факторів, які обмежують можливості та повноцінний розвиток вітчизняних підприємців, вважаємо нагальною проблемою сьогодення.

Вітчизняний бізнес з початку повномасштабного вторгнення агресивної путінської росії на територію України зазнав значних збитків та руйнувань. За даними проведеного Міністерством цифрової трансформації опитування, з початку війни досі 47 % підприємств зупинені або майже зупинені, а загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу з 24.02.2022 оцінюються в 85 млрд доларів [2]. Поряд із прогнозованим падінням валового внутрішнього продукту України у цьому році мінімум на 30-35 % це створює значні виклики для бізнес-активності громадян. Як наслідок, це сприяє зростанню безробіття, зменшенню доходів найманих працівників та сплачених податків до державного та місцевого бюджетів [2].

Серед основних проблем, які не дозволяють відновлюватися та розвивати бізнес під час війни – недостатня кількість платоспроможних клієнтів, непрогнозованість розвитку ситуації в країні та відсутність достатнього капіталу. Через це лише 6 % бізнесів адаптувалися до умов та змогли побудувати стратегію та бізнес-плани в умовах нових реалій. Однак, на щастя, попри такий малий відсоток, багато українських підприємців знаходять ресурси та продовжують підтримувати державу та допомагати нашим героїчним збройним силам. Зокрема, понад 38 % співробітників та керівників підприємств допомагають у ці складні часи нашій державі самостійно, у майже 32 % випадків це є важливою частиною всього бізнесу та колективу, 24 % допомагають шляхом розвитку бізнесу й робочих місць. При цьому лише 7 % представників бізнесу не мають можливості допомагати [2, 3].

Проте, є певні проблеми, що заважають бізнесу відновлюватися, серед них: високі податки і збори; перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів; відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів; непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку; непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу; відсутність достатнього капіталу тощо [1]. Окреслимо основні з них.

Високі податки і збори. З початку вторгнення РФ в Україну влада попри негативні наслідки для дохідної частини держбюджету здійснила спробу суттєво лібералізувати оподаткування для підприємців, щоб підтримати бізнес [2]. Варто згадати лише надане у перші дні війни право фізичним особам-підприємцям та юридичним особам з оборотом до 10 млрд грн сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2 %, скасовані мита, митні збори та податок на додану вартість (20 відсотків) на імпорتنі товари, скасовано акциз та зменшене ПДВ на паливо до 7%, звільнення фізичних осіб-підприємців 1-2 групи від сплати єдиного податку тощо [2].

Відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів. Найбільше заважає бізнесу у відновленні - нестача фінансових ресурсів у країні, а саме – неплатоспроможність клієнтів, недоступність кредитних коштів і власного капіталу бізнесу тощо.

Подолання бюрократичних проблем. Вітчизняний бізнес поступово оговтується від шокового стану, спричиненого початком війни. Порушення традиційних логістичних ланцюжків значно вплинуло на постачання сировини та на спроможність підприємств працювати на повну силу. І поки тривають бойові дії в країні, про повне відновлення маршрутів та ланцюжків постачання говорити важко [2].

Складнощі з переміщенням бізнесу. В Україні триває урядова програма з переміщення бізнесу у безпечні регіони для продовження повноцінної роботи (релокація). За офіційними даними, завершили переїзд 606 підприємств, 390 з них вже відновили роботу на нових майданчиках у західних регіонах України [2-4]. Як підкреслили в Українському союзі промисловців і підприємців, наразі темпи переміщення українського бізнесу із прифронтових територій, зон активних бойових дій в рази більші до країн ЄС, ніж в умовно безпечні області України.

Проблеми з експортом товарів. Українські підприємці через заблоковані російськими піратами порти не мають можливості в повному обсязі виконувати експортні замовлення [1, 2].

Серед пріоритетних реформ представники вітчизняного бізнесу виділяють боротьбу з корупцією, податкову та судову реформу, покращення доступу до фінансових ресурсів та приділення уваги наступним питанням:

- оновленню Податкового кодексу зі скороченням і диференціюванням (по прогресивному методу) ставок основних податків;
- скасуванню блокування податкових накладних та депонування на ПДВ-рахунках;
- звільненню мінімальної заробітної плати від податкового навантаження;
- введенню 3-х річного мораторію на всі перевірки для підприємств малого та середнього бізнесу;
- продовженню розвитку державної програми доступного кредитування зі спрощенням процедур і вимог до позичальників.

Отже, дістали висновку, що Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі. З одного боку, важливо підтримувати роботу бізнесу та економіки, а з іншого - необхідно фінансувати армію та соціальні видатки. Через це виникає очевидний конфлікт між державою та представниками бізнесу, який необхідно вирішувати шляхом діалогу. Доцільно шукати збалансовані шляхи виходу з ситуації, які допоможуть наповнити бюджет, зокрема шляхом вирішення проблем з логістикою та експортом, і оптимізувати систему оподаткування. Тільки так ми зможемо як найшвидше перемогти ворога і повернутися до мирного життя.

Список використаних джерел: 1. *Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження.* URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634> (дата звернення 12.11.2023). 2. *Бізнес в умовах війни: що заважає підприємцям працювати* URL: <https://www.unian.ua/economics> (дата звернення 12.11.2023). 3. *Що заважає відновлювати та розвивати бізнес в Україні* URL: <https://24tv.ua/business/biznes> (дата звернення 12.11.2023). 4. *Кожен восьмий підприємець очікує зростання бізнесу у 2022 році – дослідження* URL: <https://thepage.ua/ua/economy/stan-ukrayinskogo-biznesu-v-umovah-vijni> (дата звернення 17.09.2023)

Губко О.В., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Ключові слова: *мінімізація бізнесу, податки, податкові стимули, безготівкові платежі, господарська діяльність, податок на виведений капітал, податкове навантаження.*

Якщо господарська діяльність функціонує поза державним обліком та контролем без відповідного відображення її в офіційній статистиці, вона являє собою неформальну (тіньову) економіку. Як свідчать дані Світового банку, в світі цей сегмент створює товарів (послуг) на суму більш ніж \$8,5 трлн щорічно [1].

Проблема тіньової економіки була актуальною для України ще з часів становлення її незалежності. За даними Міністерства економіки України в 2021 р. рівень тіньової економіки становив майже 32% від обсягу ВВП. За експертними оцінками World Economic Survey, рівень нелегальної економіки складає орієнтовно 44,2% від загального ВВП України [2]. При цьому неофіційні підрахунки оцінюють рівень тіньового сектору в межах 45-60% від загального обсягу ВВП. Отже, чим вище рівень тінізації економіки, тим більше нестабільності, конфліктів, негараздів у суспільстві, що порушує спроможність держави ефективно надавати послуги та підтримувати верховенство права. Також це призводить до негативного впливу на вітчизняний бізнес-клімат та сталість соціально-економічного розвитку. При цьому майже половина (або й більша частка) бюджету минає державне регулювання, що в свою чергу значною мірою перешкоджає нормальному розвитку економіки. Розвиток сучасного українського бізнесу безпосередньо корелює з утворенням нових схем для уникнення сплати податків до державного бюджету України, що наносить великі збитки для держави, тим більше в складних умовах воєнного стану. Для утворення нової та прогресивної економіки України неприпустимим є тінізація бізнесу, саме тому першочерговість вивчення даного питання не викликає сумнівів.

Тіньова економіка - це діяльність прихована від контролю та оподаткування з відсутніми точними даними, а аналітика від Мінекономіки являє собою інтегральний показник, розрахований за затвердженою методикою [3].

Гострою проблемою стає те, що тіньова економіка в українських реаліях зустрічається майже у всіх основних сферах діяльності, серед яких: випуск необлікованих товарів та їх подальша реалізація; контрабандне ввезення товарів; нелегальні операції на валютному ринку; незаконна приватизація державного майна; незаконне використання природних ресурсів; нелегальний вивіз капіталу з країни; приховування реальних доходів суб'єктів господарювання та громадян [3].

Вважаємо, що сама проблема полягає в причинах їх виникнення, і поки будуть існувати причини, будуть існувати і факти ухилення від сплати податків. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що найбільші ривки у зростанні тіньової економіки припадають саме на тяжкі для держави роки. Тобто, припустимо, що із-за відсутності можливості платити податки та вести чесну гру не в шкоду собі, підприємці вимушені йти на хитрощі, які їх не виправдовують [5].

Чинників зростання тіні в економіці безліч, однак, найвагомішими вважаємо карантинні обмеження не тільки в Україні, але й в усьому світі та суттєве збільшення цін на товари [5].

Таким чином спробуємо розібратися і з'ясувати, що заважає Україні детінізувати економіку. Доречним буде розпочати перелік причин з низького рівня захисту прав власності, недостатнього рівня захисту інтелектуальної власності, низького рівня ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку, недосконалості судової системи країни, низького рівня довіри суспільства та інвесторів до неї, високого рівня корупції в країні [5].

Отже, законодавство України беззаперечно потребує удосконалення. В першу чергу необхідно усунути проблеми, які перешкоджають (1) зменшенню тінізації бізнесу, (2) впровадженню податкових стимулів з урахуванням прогресивного досвіду розвинених країн, які змогли покращити свій стан [5]. З досвіду закордонних країн дуже ефективним стало запровадження електронної системи платежів, сутність якої полягає в перевлаштуванні більшості громадян на безготівковий стиль життя, тим самим убезпечуючи державу від економічного шахрайства. Але, хоч в Україні активно розвивається розвиток безготівкових платежів, держава також може докласти зусиль шляхом додаткового стимулювання розвитку безготівкових платежів. Загалом на зменшення тіньової економіки може впливати запровадженням здійснення соціальних виплат виключно у безготівковій формі, податкових пільг, встановлення торговельних POS-терміналів представниками малого та середнього бізнесу, а також додатковим стимулюванням торговців та споживачів до проведення

безготівкових розрахунків. Так, попередні дослідження у європейських країнах підтверджують, що збільшення частки безготівкових платежів на 100% сприяє зменшенню рівня тіньової економіки на 0,6 - 3,7% від ВВП, а державні доходи збільшуються на 0,1 - 0,8% від ВВП у досліджуваних країн [4].

Також хочемо зосередити увагу на напрямах боротьби з тінізацією економіки за даними Програми USAID RANG, головними серед яких є:

- суттєве зменшення податкового навантаження;
- оптимізація формальностей стосовно повернення ПДВ;
- відкриті публічні тендерні процедури у закупівлях підприємств (державних та комунальних);
- максимальне розмежування держави та бізнесу;
- вдосконалення систем як судової, так і правоохоронної;
- боротьба з організованою злочинністю;
- поглиблене використання моделі електронного урядування;
- підвищення прозорості діяльності фінансових регуляторів;
- розбудова ефективної системи повернення коштів та активів з-за кордону, отриманих злочинним шляхом;
- впровадження податку на виведений капітал;
- реформування митних органів тощо;
- стимулювання поширення безготівкових розрахунків [1].

Отже, незабаром Україну чекають прогресивні рішення. Введення та популяризація безготівкових платежів стане великим кроком для прозорої економіки України і варто зазначити, що певні дії у цьому напрямку вже є. Україна має великий потенціал на світле майбутнє, і там немає місця тіні.

Список використаних джерел: 1. *Розвиток економіки: освіта проти «тіні». Лівий берег: веб-сайт.* URL: https://lb.ua/blog/olena_moshenets/523843_rozvitok_ekonomiki_osvita (дата звернення 11.11.2023). 2. *World economic outlook. International Monetary Fund: web-site.* URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення 11.11.2023). 3. *Ближче до світла. Як вивести економіку України з тіні в умовах війни. РБК-Україна: веб-сайт.* URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news> (дата звернення 11.11.2023). 4. *Гордійчук Д., Тіньовий сектор в Україні сягає 31% ВВП за неповний 2021 рік Економічна правда: веб-сайт.* URL: <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення 11.11.2023). 5. *Дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП - або 846 млрд гривень - перебуває в тіні. Національний банк України: веб-сайт* URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaeye-v-tini>

Матвєєва Ю. О., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Акименко О.Ю.**, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПЕРІОД ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУКИ НОВИХ МЕХАНІЗМІВ ВПЛИВУ

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання, ембарго, експорт, імпорт, суб'єкти господарювання, валютний курс, валютні операції, механізми, електронні договори.

Зовнішньоекономічна діяльність (далі, - ЗЕД) в період воєнного стану має ключове значення як для країн, що беруть участь у конфлікті, так і для міжнародної спільноти в загальній складності. Ця діяльність може виявитися серйозно обмеженою та зазнати суттєвих змін у зв'язку з військовими операціями, економічними санкціями та іншими факторами.

Основним правовим актом, який на сьогодні регулює ЗЕД в Україні, є Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», в якому зазначені принципи ЗЕД, визначено коло її учасників, наведені види і форми ЗЕД, закріплено основи регулювання, передбачено

встановлення спеціальних правових режимів для здійснення ЗЕД. Зазначений Закон містить положення щодо відповідальності учасників ЗЕД та захисту їх прав та інтересів [1].

Вже більше року триває розпочата рф війна проти України. У зв'язку з цим Україна зіштовхнулася з низкою питань, які потребують ретельного вивчення, негайного оперативного вирішення та державного регулювання. Починаючи з 24 лютого 2022 р. в Україні оголошено воєнний стан. Ситуація, яка склалася, вимагала від уряду рішучих дій та оперативних рішень. Так, у відповідності до ст. 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» Верховна Рада України, виступаючи найвищим органом у здійсненні державного регулювання ЗЕД, мала повне право і повноваження на застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та / або недружні дії інших держав шляхом встановлення повного / часткового ембарго на торгівлю, позбавлення РНС або пільгового спеціального режиму. Також в Законі йдеться про застосування спрощеної процедури до країни-агресорки. 24 лютого 2022 р. Державна митна служба України відразу опублікувала коротке зведення щодо припинення роботи окремих митних пунктів пропуску на кордоні з рф та Білоруссю та офіційно тимчасово було закрито низку пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю, серед яких ті: 1) що знаходяться на кордоні з росією та Білоруссю, 2) у безпосередній близькості від районів, де ведуться активні бойові дії [2].

Умови воєнного стану накладають певні особливості і на ЗЕД вітчизняних підприємств. Протягом усього періоду конфлікту економіка країни зазнала і продовжує зазнавати значних втрат, про що свідчить детальний аналіз поточної ситуації.

Зазвичай, після оголошення воєнного стану суб'єкти господарювання можуть відразу уявити стан справ щодо значних обмежень в проведенні економічної діяльності на відповідній території і здійснення господарської діяльності може їм здатися практично неможливим, хоча насправді це не так [4].

Бізнес, який імпортує та експортує товари, спочатку дещо розгубився у реаліях воєнного стану. Кожне підприємство зіткнулось з викликом оперативної адаптації до нових правил обслуговування існуючих контрактів, а також з'ясування нових умов та ризиків для укладання наступних угод. Специфічні аспекти включають перехід від фіксованого валютного курсу до ринкового, вирішення питань щодо оплати товарів і послуг, які є критичними для імпорту, скорочення строків розрахунків за контрактами, а також заборону торгівлі з рф та Білоруссю.

Національний Банк поступово послабив обмеження, яке дозволило бізнесу відчутти не повне, але полегшення і віру в поступове відновлення розрахунків. Граничний строк розрахунків було збільшено до 180 календарних днів. Важливо зауважити, що ця зміна термінів стосується тільки операцій, здійснених з 5 квітня 2022 року, і не застосовується до валютних операцій, сума яких не перевищує 400 тисяч гривень в еквіваленті за офіційним курсом НБУ на дату проведення операції [5, 6].

Регулювання ЗЕД в умовах воєнного стану має свої особливості, обумовлені обмеженими можливостями держави як з фінансового, так і з фізичного погляду. Визначено, що складні обставини, які виникли в Україні, вимагають пошуку нових механізмів впливу на ЗЕД, а також розробки ефективних стратегій поєднання інструментів, які стимулюють чи стримують міжнародну торгівлю держави. Такий баланс є важливим для раціонального вирішення питань доходів і витрат країни під час воєнного стану [7].

Однак на сьогодні важливість регулювання ЗЕД пов'язана з необхідністю збереження конкурентоспроможності держави на світовому ринку та максимізації бюджетних доходів, при наявності обмежених можливостей для розвитку бізнесу та функціонування національної економіки. Зазначено, що одним із основних інструментів для втілення зовнішньоекономічної політики держави є правові норми. Проте використання правових засобів ускладняються їх еволюційним розвитком та постійними змінами, особливо в умовах війни, що призводить до трансформації регуляторних механізмів та стратегії управління зовнішньоекономічною активністю країни [6].

Також однією з значущих небезпек у сфері ЗЕД під час воєнного конфлікту є укладання контрактів. Військовий стан, з його обмеженнями щодо виїзду за кордон військовозобов'язаними особами, іноді перешкоджає особистому підписанню зовнішньоекономічних договорів. Таким чином, виникає потреба в електронних договорах. У випадку експорту послуг (за винятком транспортних) контракт ЗЕД може бути укладений шляхом прийняття публічної пропозиції (оферти), обміну електронними повідомленнями або іншими засобами, включаючи виставлення рахунку (інвойсу), в тому числі в електронній формі, за надані послуги [6, 8].

Отже, в період воєнного конфлікту ЗЕД стає складним і діаметрально протилежним процесом. З одного боку, вона є важливим джерелом валютних надходжень, необхідних для фінансування військових зусиль і відновлення економіки після припинення бойових дій. З іншого боку, воєнний стан створює обмеження для ЗЕД. В таких умовах підприємствам, що займаються ЗЕД, необхідно адаптуватися до нових обставин, незважаючи на їх складність.

Список використаних джерел: 1. *Про зовнішньоекономічну діяльність* : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2023). 2. *Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни*. URL: <https://biz.ligazakon.net/analytics> (дата звернення: 10.11.2023). 3. *Шугалій А.М.* Сучасні тенденції і проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету : зб. наук. праць учених та аспірантів*. Університет Григорія Сковороди в Переяславі. 2023. Вип. 56. С. 65-76. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua> (дата звернення: 10.11.2023). 4. *Чухляк О.* Здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Firstlegal: веб-сайт*. URL: <https://firstlegal.com.ua/zdijsnennya-zovnishnoekonomichnoyi-diyalnosti-v-umovah-voyennogo-stanu/>. (дата звернення: 10.11.2023). 5. *Ходокевич О.* Що означає здійснювати зовнішньоекономічну діяльність в реаліях війни? *EBA: веб-сайт*. URL: <https://eba.com.ua/shho-oznachaye-zdijsnyuvaty-zovnishnoekonomichnu-diyalnist-v-realiyah-vijny> (дата звернення: 10.11.2023). 6. Скрипник С., Процевяк О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308> (дата звернення: 10.11.2023). 7. *Акименко О.Ю.* Регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : Національний університет «Чернігівська політехніка», 2021. 398 с. 8. *Зовнішньоекономічна діяльність під час війни*. *AVS: веб-сайт*. URL: <https://avstudy.com.ua/zovnishnoekonomichna-diyalnist-pid-chas-vijni/> (дата звернення: 10.11.2023).

СЕКЦІЯ 11

Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища.

УДК 332.27

Коркушко О.Н., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування ім. С.Юрія

Семеній Д.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський, Україна.

ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: охорона земель, контроль, природні ресурси, екологія, законодавство.

Земля є найціннішим та найпершим джерелом багатства, і це її значення визнається завдяки тому, що вона є результатом природного створення, а не продуктом праці людини. Збільшення запасів земельних ресурсів за бажанням чи потребою людини неможливе через незмінний обсяг землі на планеті.

Раціональне використання та охорони земель набуває ще більшого значення, якщо взяти до уваги, що ця проблема є не просто економічною, але і екологічною. Охорона та використання земель є важливою складовою охорони природного середовища.

Україна має обмежену кількість неосвоєних земель, та вони знаходяться в основному у місцях, які зазвичай є непридатними для господарського використання через свою географічну особливість (яри, схили). Тому, особливо важливо, мати ефективну систему правового регулювання стосовно земель, яка б забезпечувала їхню охорону та раціональне використання. У відповідності до Конституції України [2] та Земельного кодексу України [1], земля визнається основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. Це свідчить про важливість землі як ресурсу, який відіграє ключову роль у життєдіяльності людей і у збереженні національної спадщини. Законодавство визнає, що земля є особливим об'єктом, який потребує особливого режиму охорони з боку держави.

Взявши до уваги природне походження землі і її ключову роль у житті суспільства, її охорона і раціональне використання стають надзвичайно важливими завданнями як для економіки, так і для екології. Земля є не лише джерелом матеріального багатства, але і фундаментом для забезпечення екологічного балансу та збереження природних ресурсів. Земля має подвійну природу та значення. З одного боку, вона є самостійним об'єктом господарського використання, ресурсом, який можна обробляти, забудовувати та використовувати для різних цілей. З іншого боку, земля також є необхідною складовою довкілля, і вона взаємодіє з іншими природними елементами, сприяючи формуванню складних екологічних систем, таких як ландшафти, заповідники, заказники, та інші природні комплекси.

Згідно з Земельним кодексом України, охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [1].

Встановлюючи диференціацію правових режимів різних категорій земель, особливості земельної правосуб'єктності власників земельних ділянок та землекористувачів, права та обов'язки учасників земельних правовідносин, держава тим самим проводить політику охорони земель. Таким чином, охорона земель здійснюється як на регулятивному, так і на охоронюваному рівні реалізації правовідносин.

Варто зазначити, що охорона земель розпочинається не із застосування норм права за вчинене правопорушення у цій сфері суспільних відносин, а з розробки і прийняття

нормативно-правових актів, направлених на охорону земель. Від того, наскільки повно і всебічно питання охорони земель урегульовані в законодавчих актах, залежатиме ефективність їх охорони. Норми права діють з набранням чинності закону, який містить ці норми, а не з моменту вчинення винним правопорушення.

Охорона земель досягається не тільки за допомогою санкцій, а й за допомогою матеріальних стимулів. Як ті, так і інші зацікавлюють, заохочують до цього. Засоби охорони, які стимулюють належну поведінку, зі зростанням рівня свідомості і вихованості людей будуть поступово витіснити і замінити собою міри відповідальності, тобто засоби охорони стримуючого характеру.

Отже, поняття охорони не зводиться лише до відповідальності, воно значно ширше. Притягнення до відповідальності — це лише частина великої і важливої проблеми охорони земель. Тому вважається принципово неправильним зводити правову охорону земель до тієї чи іншої форми відповідальності. У цьому випадку вся величезна і надзвичайно важлива правова, економічна та організаційна діяльність як самих власників землі, землекористувачів, так і відповідних державних органів щодо запобігання порушенням в галузі охорони земель залишається нібито в тіні, а на передній план висувається примусовість права.

Економіко-правова система України передбачає здійснення контролю за використанням та охороною земель. Земельний контроль є одним із важливих засобів реалізації конституційного положення про визнання земель «основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави».

Відповідно до Земельного кодексу України, контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання земельного законодавства України всіма суб'єктами відповідних суспільних відносин: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни [1]. Контроль має на меті попередження та виявлення правопорушень, вжиття заходів впливу на порушників і поновлення порушених прав землевласників і землекористувачів.

Форми контролю за використанням та охороною земель включають у себе державний контроль (система заходів і процедур, які здійснюються компетентними державними органами для забезпечення додержання земельного законодавства та норм); самоврядний контроль (форма контролю, що здійснюють органи місцевого самоврядування, які відповідають за дотримання земельних норм і правил на своїй території); громадський контроль (участь громадських організацій і громадян у контролі за використанням та охороною земель, яка може включати в себе публічні обговорення, звернення до компетентних органів та інші дії, спрямовані на забезпечення виконання земельних правил).

Список використаних джерел: 1. *Земельний кодекс України* / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>. 2. *Конституція України* / Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

УДК 330.341.4: 338.33

Лазаренко В.І., доктор філософії в галузі економіки, завідувач відділу економіки природокористування в агросфері

Інститут агроєкології і природокористування НААН, м. Київ, Україна

ПОВЕДІНКОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЯК ШЛЯХ ВІДНОВЛЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ АГРОСФЕРИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: поведінкова економіка, екологічно безпечне виробництво, сталий розвиток, поведінка індивіда, сільське господарство, продовольча безпека.

Поведінковий інструментарій в економіці природокористування використовує методи і прийоми, спрямовані на вплив на економічну поведінку людей, зокрема, на їх рішення щодо використання та охорони природних ресурсів. Цей інструментарій враховує психологічні та

соціальні фактори, що впливають на рішення людей, а також ставить за мету змінити їхню поведінку в більш сталій та екологічно відповідальній спрямованості [1-3].

Деякі з поведінкових інструментів, що застосовуються в економіці природокористування, включають:

1. Системи фінансових стимулів: це може включати в себе оподаткування та платежі за забруднення або використання природних ресурсів. Наприклад, при використанні екологічно шкідливих матеріалів або технологій, підприємства можуть бути обкладені вищими податками, тим самим стимулюючи їх перехід до більш екологічно чистих альтернатив.

2. Інформаційні кампанії: це може бути надання споживачам інформації про екологічні наслідки їхніх виборів, а також про можливість зменшити негативний вплив шляхом зміни своїх поведінкових звичок. Наприклад, розміщення інформації на упаковках товарів або проведення масових медіа-кампаній, щоб підвищити свідомість споживачів про екологічні проблеми.

3. Нормативні зміни: урядові регулювання та законодавчі кроки можуть впливати на природокористування шляхом встановлення норм та вимог стосовно сталості та екологічної відповідальності. Наприклад, встановлення норм щодо викидів забруднюючих речовин або обмеження вилову риби.

4. Соціальні норми та пресолономічні механізми: використання соціального тиску та взаємодії в групах може мати великий вплив на поведінку людей. Наприклад, створення громадської свідомості про природні проблеми та поширення позитивних соціальних норм щодо їх розв'язання.

Ці інструменти можуть використовуватися окремо або в комбінації для досягнення більш сталого та екологічно відповідального природокористування. Важливе значення в ефективності такого інструментарію має аналіз поведінки споживачів та їх мотивацій, а також врахування контекстуальних факторів, що впливають на прийняття рішень.

Післявоєнне відновлення ресурсів агросфери вимагає впровадження спеціального поведінкового інструментарію, який сприятиме сталому відновленню природних ресурсів і забезпечуватиме стійкий розвиток аграрного сектору. Основні компоненти поведінкового інструментарію для післявоєнного відновлення ресурсів агросфери включають:

– *Екологічна свідомість та освіта*: Забезпечення екологічної свідомості серед сільськогосподарських працівників, а також ведення освітніх кампаній та тренінгів з питань збереження та використання природних ресурсів.

– *Застосування екологічно безпечних технологій*: Використання сучасних технологій, які дозволяють зменшити витрати ресурсів, таких як енергія, вода, добрива, та мінімізувати вплив на навколишнє середовище.

– *Використання сталих сільськогосподарських практик*: Фермери повинні використовувати методи господарювання, які зберігають і підтримують ґрунти, зменшують використання пестицидів та хімічних добрив, та підтримують біологічне різноманіття.

Цей поведінковий інструментарій сприятиме створенню сталої агросфери, яка забезпечуватиме стійкий розвиток сільськогосподарського сектору, збереження природних ресурсів та збільшення врожайності.

Список використаних джерел: 1. *Kahneman, D.* (2003). Maps of bounded rationality: Psychology for behavioral economics. *The American economic review*. Vol. 93 (5), Pp. 1449–1475. 2. *Tversky, A.* (1971). Belief in the law of small numbers. *Psychological Bulletin*, № 76 (2). Pp. 105–110. 3. *Simon, H.* (1955). Behavioral Model of Rational Choice. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 69. Pp. 99–118.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ,
АНАЛІЗ І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

ІХ Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.)

Тези доповідей

Відповідальний за випуск
Комп'ютерне складання та верстання

О. О. Сидоренко
О. О. Сидоренко, Т.В. Клименко,
О. П. Журко

Підписано до друку 27.11.2023. Формат 60×84/8.
Ум. друк. арк. 17,25. Тираж 100 пр. Замовлення № 26/23.

Редакційно-видавничий відділ Національного університету «Чернігівська політехніка»
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 7128 від 18.08.2020 р.